

T.C

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GELENEKSEL URFA EVLERİNDE İŞLEV DEĞİŞİMİ:
MAHMUT NEDİM KÜRKÇÜOĞLU KONAĞI ÖRNEĞİ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Sabri AĞAR

OCAK, 2021

OCAK 2021

Yüksek Lisans – Mimarlık Anabilim Dalı

MEHMET SABRİ AĞAR

**Geleneksel Urfa Evlerinde İşlev Değişimi: Mahmut Nedim
Kürkçüoğlu Konağı Örneği**

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Mimarlık Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Aydanur YENEL

Hazırlayan

Mehmet Sabri AĞAR

OCAK, 2021

© 2021 [Mehmet Sabri AĞAR]

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA KABUL VE ONAY FORMU**

Mimarlık Anabilim Dalı **Mimarlık** Tezli Yüksek Lisans/~~Doktora~~ Programı öğrencisi **Mehmet Sabri AĞAR** tarafından hazırlanan “**Geleneksel Urfa evlerinde işlev değişikliği: Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı örneği**” başlıklı tez, **15/01/2021** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Aydanur YENEL

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İNCESAKAL

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Hasan POLAT

Fırat Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Muhammet Fatih HASOĞLU

Enstitü Müdürü

Bu tez çalışmasının, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde yazıldığını, yararlanılan eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışma içinde kullanıldıkları yerlerde atıf yapıldığını beyan ederim.

MEHMET SABRİ AĞAR

ÖZET

GELENEKSEL URFA EVLERİNDE İŞLEV DEĞİŞİKLİĞİ: MAHMUT NEDİM KÜRKCÜOĞLU KONAĞI ÖRNEĞİ

AĞAR, Mehmet Sabri

Yüksek Lisans Tezi / Mimarlık ABD

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aydanur YENEL

Ocak 2021

xxiv+232 sayfa

Tarihin her döneminde değişim halinde olan toplumsal yapı, içinde bulunduğu fiziksel çevreyi de değiştirmektedir. Toplumun tarihini, kültürünü, siyasi ve ekonomik izlerini taşıyan kentler, bu değişim sürecinin de merkezinde kalmaktadırlar. 19. Yüzyıldan bu yana, kentlerimiz kontrol edilemeyen bir hızla değişimin içine girmiş ve bu durum 20. Yüzyılın ortalarında ise korumacı bir yaklaşımın gelişmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak tarihsel ve kültürel mirası barındıran geleneksel kent dokularının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi önem kazanmıştır.

Kentsel sit alanlarında bulunan tarihi yapıların önemli bir kısmının, sivil mimarlığın örnekleri olan geleneksel yapıdaki evler olduğu görülmektedir. Geleneksel evlerin yalnızca fiziksel varlıklarını korumanın yeterli gelmeyeceği, bu sebeple bu yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve sürdürülebilir bir koruma yaklaşımının benimsenmesi gerekliliği gözlenmektedir.

Toplumsal değişimlere bağlı olarak, tarihi yapıların özgün işlevlerinin geçerliliğini yitirmesi ülkemiz genelinde olduğu gibi, Şanlıurfa'da da genel bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Tez çalışması kapsamında; koruma kavramı ve yeniden işlevlendirmenin önemi incelenmiş, geleneksel Urfa evlerinin kültürel ve mimari mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarımını sağlamak adına yeniden işlevlendirilmesinin gerekliliği

ve yüklenen yeni işlevin ancak sürdürülebilir olmasıyla kendine yüklenen görevi yerine getirebileceği ele alınmıştır. Bu bağlamda geleneksel Urfa evlerinin Oluşumunda belirleyici olan kültürel, çevresel ve iklimsel faktörlerin yanı sıra geleneksel Urfa Konak Mimarisi plan tipleri, mekânsal değerlendirmeleri ve mimari özellikleri, yeniden işlevlendirilmiş Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, Akçarlar Konağı, Hacıbanlar Konağı, Mehmet Bağmancı - Malatyalı Halil - Fuat Billurcu Evleri ve Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı incelenerek anlatılmaya çalışılmıştır. Tüm bunlarla birlikte Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın yeniden işlevlendirilmesinin ziyaretçiler üzerindeki etkisini ölçmek için 18 soruluk bir görüşme formu geliştirilerek 100 katılımcıya uygulanmıştır. Elde edilen veriler, betimsel olarak analiz edilmiştir. Bulgulardan hareketle de Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın uyarlanabilir yeniden kullanım evresinde eksik olarak değerlendirilen noktalara katkı sağlama adına yeni çözüm olanakları üretilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Urfa Evleri, Yeniden İşlevlendirme, Mimari Koruma, Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı, Sürdürülebilirlik

ABSTRACT

THE CHANGE OF FUNCTION IN TRADITIONAL URFA HOUSES : CASE STUDY OF MAHMUT NEDİM KÜRKÇÜOĞLU MANSION

AĞAR, Mehmet Sabri

Master of Science Thesis in Architecture

Supervisor: Dr. Aydanur YENEL

January 2021

xxiv+232 pages

The social structure, which is in change throughout history, also changes the physical environment it contains. The cities that bear the history, culture, political and economic aspects of society remain at the heart of this process of change. Since the 19 th century, our cities have been undergoing change at an uncontrolled pace. In the middle of the 20th century, it led to a protectionist approach. Accordingly, the protection of traditional urban tissues, which enrich historical and cultural heritage, and the ability to be transferred to future generations, has gained importance.

It is observed that the large part of the historical structures found in urban sit areas are houses of a traditional structure, which are examples of civil architecture. It has been observed that traditional homes will not only be sufficient to protect their physical assets, so it is necessary to refunction these structures and adopt a sustainable protection approach.

Due to social changes, the invalidity of the original functions of historical structures is a general problem in Urfa, as is the case throughout our country.

The study covered the concept of protection and the importance of re-function, the need to re-function traditional Urfa houses to preserve cultural and architectural heritage and ensure the transfer to future generations, and the ability to perform the

task it has been charged, if only the new function is sustainable. Cultural, environmental and climatic factors that are decisive in the formation of traditional Urfa houses in this context, as well as plan types, spatial assessments and architectural features of these houses, have been refunctioned Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, Akçarlar Konağı, Hacıbanlar Konağı, Mehmet Bağmancı - Malatyalı Halil - Fuat Billurcu Evi and Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı have been examined and tried to explain. Together, a 18-question survey form was developed and implemented for 100 participants to measure the impact of the refunction of the Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı on visitors. The data obtained has been analyzed in a statistical form. From the findings, new solutions were created to contribute to points considered lacking in the adaptive reuse phase of Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı.

Keywords: Traditional Urfa Houses, Re-functioned Buildings, Re-use, Architectural Conservation, Kürkçüoğlu Konağı, Sustainability

Çok kıymetli aileme.....

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma sűresince, bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve bűyűk bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden geleni yapan, deęerli bilgilerini benimle her zaman paylaŐan kıymetli danıŐman hocam Dr. Őęr. Őyesi Aydanur YENEL'e sonsuz teŐekkűrlerimi sunarım. Yine çalıŐmamda konu, kaynak ve yűntem açısından bana yol gűsteren Hasan Kalyoncu Őniversitesi'nden kıymetli hocam Dr. Őęr. Őyesi Mustafa İNCESAKAL'a teŐekkűr ederim.

Őęrenim hayatım boyunca beni bilgilerle donatan, okumayı Őęrendięim ilk gűnden bugűne kadar bana emeęi geçen tűm eęitim neferlerine Őűkranlarımı sunarım. ÇalıŐma sűresince tűm desteęini ve bana olan gűvenini benden esirgemeyen deęerli arkadaŐım YaŐar ŐZGER'e teŐekkűr ederim. Mimar olarak tamamladıęım bu çalıŐmamda, hayatımın mimarları olarak benim bugűnlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bileceęim Őekilde gelmemi saęlayan ve benden hiçbir zaman desteęini esirgemeyen, bu hayattaki en bűyűk Őansım annem Gűler AęAR'a ve babam Bahattin AęAR'a, her biri bana anne Őfkatiyle yaklaŐan sevgili ablalarım Ebru, Esra ve Eda'ya sonsuz teŐekkűrlerimi sunarım.

Mehmet Sabri AğAR

GAZIANTEP 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
TEŞEKKÜR.....	xi
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xxviii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problemin Belirlenmesi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Araştırmanın Kapsam ve Yöntemi.....	4
BÖLÜM 2	5
URFA KENTİ'NİN VE GELENEKSEL URFA EVLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	5
2.1. Şanlıurfa İli'nin Özellikleri	5
2.1.1. Konumu ve genel tanımı	5
2.1.2. Fiziksel ve coğrafi özellikleri.....	7
2.1.3. Tarihçe.....	7
2.1.4. Eski kent dokusu	10
2.2. Geleneksel Urfa Evleri'nin Mimari ve Yapısal Özellikleri.....	18
2.2.1.1.1. Tek eyvanlı tipler	25
2.2.1.1.2. İki eyvanlı tipler.....	27
2.2.1.1.3. Üç eyvanlı tipler.....	29
2.2.1.1.4. Dört eyvanlı tipler	30
2.2.1.1.5. Eyvansız tip.....	30

2.2.2. Katların kullanım özellikleri	31
2.2.3. Geleneksel urfa evlerinde mekânlar	33
2.2.3.1. Açık mekânlar	33
2.2.3.2. Yarı açık mekânlar	37
2.2.3.3. Kapalı mekânlar	39
2.2.4. Cephe özellikleri	44
2.2.5. Mimari elemanlar	49
2.2.5.1. Avlu kapıları	49
2.2.5.2. Oda kapıları.....	50
2.2.5.3. Pencereler.....	51
2.2.5.4. Çörttenler	53
2.2.5.5. Bacalar	53
2.2.5.6. Kemerler	53
2.2.5.7. Merdivenler.....	53
2.2.5.9. Çeşmeler	55
2.2.5.10. Konsollar.....	55
2.2.5.11. Süslemeler.....	56
2.2.6. Yapı malzemeleri ve yapım tekniği	58
2.3. Bölüm sonucu.....	62
BÖLÜM 3	63
YAPILARDA KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ VE SİVİL MİMARİ YAPILARININ	
MİMARİ MİRAS KAPSAMINDA UYARLANABİLİR YENİDEN KULLANIMI	63
3.1. Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı Temel Tanım ve Kavramlar	63
3.1.1. Uyarlanabilir yeniden kullanım kavramı-sürdürülebilirlik ilişkisi.....	67
3.1.2. Yapıların yeniden kullanımını gerektiren nedenler.....	69
3.1.2.1. Tarihsel- kültürel nedenler	70
3.1.2.2. Ekonomik nedenler	72
3.1.2.3. Çevresel ve sosyal nedenler	73
3.1.3. Yapılarda uygun işlev seçimini etkileyen faktörler.....	75
3.2. Mimari miras olarak geleneksel evler	78
3.2.1. Geleneksel konut yapılarının uyarlanabilir yeniden kullanımı	81
3.2.1.1. Yapının mekânsal oluşumu ve hacim boyutları	96
3.2.1.2. Yapının işlevsel kurgusu.....	96

3.2.1.3. Yapının konumu	97
3.3. Bölüm Sonucu	99
BÖLÜM 4	101
GELENEKSEL URFA EVLERİNİN UYARLANABİLİR YENİDEN	
KULLANIMI	101
4.1. Hacıbanlar Konağı (Şanlıurfa Mutfak Müzesi)	101
4.1.1. Konumu	101
4.1.2. Tarihçe	102
4.1.3. Mimari ve yapısal özellikleri	102
4.1.3.1. Plan özellikleri	102
4.1.3.2. Yapım tekniği ve malzeme	112
4.1.3.3. Değişim ve bozulmalar	112
4.1.4. Uyarlanabilir yeniden kullanım sürecinin analizi	112
4.2. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu)	113
4.2.1. Konumu	113
4.2.2. Tarihçe	114
4.2.3. Mimari ve yapısal özellikleri	115
4.2.3.1. Plan özellikleri	115
4.2.3.2. Yapım tekniği ve malzeme	126
4.2.3.3. Değişim ve bozulmalar	126
4.2.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi	126
4.3. Mehmet Bağmancı Evi - Fuat Billurcu Evi – Malatyalı Halil Evi (Lariva Butik Otel)	127
4.3.1. Konumu	127
4.3.2. Tarihçe	128
4.3.3. Mimari ve yapısal özellikleri	128
4.3.3.1. Plan özellikleri	128
4.3.3.2. Yapım tekniği ve malzeme	139
4.3.3.3. Değişim ve bozulmalar	140
4.3.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi	140
4.4. Akçarlar evi (Harran Üniversitesi turizm uygulama oteli)	140
4.4.1. Konumu	140

4.4.2. Tarihçe.....	141
4.4.3. Mimari ve yapısal özellikleri.....	141
4.4.3.1. Plan özellikleri	141
4.4.3.2. Yapım tekniği ve malzeme	156
4.4.3.3. Değişim ve bozulmalar	156
4.4.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi	157
4.5. Bölüm sonucu.....	157
BÖLÜM 5	160
MAHMUT NEDİM KÜRKCÜOĞLU KONAĞI'NIN UYARLANABİLİR	
YENİDEN KULLANIMI	160
5.1. Mahmut Nedim Kürkcüoğlu Konağı.....	160
5.1.1. Konumu	160
5.1.2. Tarihçe.....	161
5.1.3. Mimari ve yapısal özellikleri.....	165
5.1.3.1. Plan özellikleri	194
5.1.3.2. Yapım tekniği ve malzeme	200
5.1.3.3. Değişim ve bozulmalar	200
5.2. Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı Sürecinin Analizi.....	201
5.2.1. İşlev gereği değişimler	202
5.2.2. Uyarlanabilir yeniden kullanımı gereği fiziksel değişimler ve analizi.....	202
5.2.3. Uyarlanabilir yeniden kullanımı gereği mekânsal değişimler ve analizi.....	203
5.3. Mahmut Nedim Kürkcüoğlu Konağı'nın Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı	208
5.3.1. Bulunduğu konum açısından işlevsel dönüşüm olasılıkları	208
5.3.2. Mimari özellikleri açısından dönüşüm olasılıkları.....	215
5.3.3. Mahmut Nedim Kürkcüoğlu Konağı'nın uyarlanabilir yeniden kullanımı önerisi.....	216
5.4. Bölüm sonucu.....	219
BÖLÜM 6	221
GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	221
KAYNAKÇA	225
EKLER.....	231

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 2.1. Kaynak : (https://www.nufusu.com/ilceleri/sanlıurfa-ilceleri-nufusu)	6
Tablo 2.2. Şahap Bakır Evi Harem ve Selamlık Bölümü Mekânları	33
Tablo 3.1. Anadolu'daki Müze İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları.....	97
Tablo 4.1. Şanlıurfa'da 7 Konak'ta Fiziksel ve Yeniden işlevlendirme Değişimlerin Değerlendirilmesi	158
Tablo 4.2. Şanlıurfa İlinde Yeniden İşlevlendirilmiş Tarihi Konaklar.....	159
Tablo 5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	209
Tablo 5.2. Katılımcıların “Sosyalleşmek için hangi etkinlikleri yaparsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	210
Tablo 5.3. Katılımcıların “Müzeleri Gezer Misiniz?- Ne Sıklıkta Gezdiğinizi 1 ile 5 arasından değerlendiriniz” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	211
Tablo 5.4. Katılımcıların “Tarihi çevreye olan ilginizi 1-5 aralığında değerlendiriniz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	211
Tablo 5.5. Katılımcıların “Tarihi çevrelerin yeniden işlevlendirilmesinin olumlu ve olumsuz etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?”Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	212
Tablo 5.6. Katılımcıların “ <i>Geleneksel Urfa mimarisi hakkında düşünceleriniz</i> ?”Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	213
Tablo 5.7. Katılımcıların “Yeniden işlevlendirilen Tarihi Bir Konak Gezdiniz Mi? Birkaç Tanesini Yazar Mısınız? Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	214
Tablo 5.8. Katılımcıların “Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesinden Memnun Musunuz?” Cevabınız Hayır İse “Sizce Konağın Alternatif Dönüşüm Senaryosu Ne Olmalıydı?”Sorusuna Verdikleri Cevaplar.	215

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 2.1. Şanlıurfa'nın Türkiye'deki Konum	5
Şekil 2.2. Şanlıurfa'nın İlçeleri	6
Şekil 2.3. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Paleolitik ve Neolitik Dönem Salonları	7
Şekil 2.4. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Kalkolitik Dönem Salonu.....	8
Şekil 2.5. Şanlıurfa Göbeklitepe'de bulunan T Formlu Dikilitaş ve Üzerindeki Hayvan Kabartması.....	8
Şekil 2.6. Urfa Kalesi Gravürü.....	10
Şekil 2.7. Şanlıurfa Kenti'nin Dönemlere Göre Mekânsal Gelişmesi	11
Şekil 2.8. Şanlıurfa Kenti, Buckingham, Travels in Mesopotamia,.....	12
Şekil 2.9. Hans- Lukas Kieser Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi Krokisi	13
Şekil 2.10. 1911-2015 Hüseyin Paşa Camii Çevresi	13
Şekil 2.11. 1950-2015 Halil-ür Rahman Cami ve Çevresi	14
Şekil 2.12. Rıdvaniye Camii, Balıklıgöl ve Hz. İbrahim Dergahı, Reclus, L'Asieanterieure,(1884).....	14
Şekil 2.13. Hans- Lukas Kieser Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi Krokisi	15
Şekil 2.14. Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezinin Krokisi.....	16
Şekil 2.15. Şanlıurfa İli Genel Görünümü	16
Şekil 2.16. 1960-2015 yılında Çift Kubbe'den Kentin Görünümü.....	17
Şekil 2.17. Balak Evi.....	19
Şekil 2.18. Hacıbanlar Evi	19
Şekil 2.19. Hacıbanlar Konağı Zemin Kat Planı Kaynak	21
Şekil 2.20. Mehmet Bağmancı Evi Avludan Çıkılan Üst Kat ve Gezenek.....	23
Şekil 2.21. Fuat Billurcu Evi Avludan Çıkılan Üst Kat ve Gezenek	23
Şekil 2.22. Plan Tipi Gelişimi	24
Şekil 2.23. Akyüzler Konağı Zemin ve Birinci Kat Planları	25
Şekil 2.24. Abdurrahman İnce evi, 1. Kat planı.....	26
Şekil 2.25. Melekler Evi, 1. Kat Planı	26

Şekil 2.26.	Hacıbanlar Konağı, Zemin Kat Planı.....	27
Şekil 2.27.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Yazlık ve Kışlık Eyvanlar	28
Şekil 2.28.	Mehmet Parmaksız Evi, 1. Kat Planı	28
Şekil 2.29.	Ömer Göncü Evi	29
Şekil 2.30.	Mehmet Demirkol Evi, Zemin Kat Planı.....	29
Şekil 2.31.	Hacı İmam Demirkol Evi, Zemin Kat Planı	30
Şekil 2.32.	Ali Kılıç Evi, Zemin Kat Planı	31
Şekil 2.33.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Yarım Kat Yüksek Eyvan ve Zerzembe	32
Şekil 2.34.	Katlara Göre Mekânların Kullanım Amacı	32
Şekil 2.35.	Akçarlar Konağı “Kapı Arası”.....	34
Şekil 2.36.	Kürkçüoğlu Konağı Taş Avlu ve Havuz, Çiçeklik	35
Şekil 2.37.	Fuat Billurcu Evi Taş Avlu ve Havuz.....	35
Şekil 2.38.	Malatyalı Halil Evi Taş Avlu ve Havuz, Çiçeklik	35
Şekil 2.39.	Şahap Bakır Evi-Selamlık ve Harem Avlusu	36
Şekil 2.40.	Urfa Evlerinin Damlarında Bulunan Geleneksel “Taht”	36
Şekil 2.41.	Malatyalı Halil Evi Kesme Taş Kaplı Dam	37
Şekil 2.42.	Şahap Bakır Evi Dam	37
Şekil 2.43.	Şahap Bakır Evi Eyvanının Avludan Görünüşü	38
Şekil 2.44.	Şahap Bakır Evi Birinci Kat Eyvanı	38
Şekil 2.45.	Şahap Bakır Evi Zemin Kat Planı.....	40
Şekil 2.46.	Şahap Bakır Evi Birinci Kat Planı	40
Şekil 2.47.	Balak Evi Yemek Servis Dolabı	41
Şekil 2.48.	Şahap Bakır Evi Oda Planı ve Görünüşü.....	41
Şekil 2.49.	Şahap Bakır Evi Mutfak ve Hamamı.	42
Şekil 2.50.	Hacıbanlar Konağı Gelin Odası İçinde Yer alan Hamam.....	43
Şekil 2.51.	Hacıbanlar Konağı Tandırılık	43
Şekil 2.52.	Kürkçüoğlu Konağı Hela	44
Şekil 2.53.	Yorgancı ve Güllüoğlu Sokak.....	45
Şekil 2.54.	Zincirli Sokak ve Akçarlar Evi Girişi	46
Şekil 2.55.	Çubukçular Evi İç Cepheler Genel Görünüş	47
Şekil 2.56.	Hayat Ağacı Motifli Kuş Matarı(Taka)	47
Şekil 2.57.	Kim O? Takası	47

Şekil 2.58.	Mehmet Bağmancı Evi Taş ve Demir Korkuluk	48
Şekil 2.59.	Hacı Hafız Ahmet Balak Evi Pencere Üstü Süslemeleri	48
Şekil 2.60.	Avlu Kapısı	49
Şekil 2.61.	Kürkçüoğlu Konağı Avlu Enikli Kapısı	49
Şekil 2.62.	Hacıkamil Konağı ve Akyüzler Evi	50
Şekil 2.63.	Kapı Tokmağı	50
Şekil 2.64.	Ahşap Kapı Örnekleri Sırasıyla Billurcu Evi, Balak Evi ve Hacıbanlar Konağı	51
Şekil 2.65.	Ahşap Pencere Kepenkleri	52
Şekil 2.66.	Alt ve Üst Pencereleler	52
Şekil 2.67.	Karaçizmeciler Evi-Farklı Kemer Çeşitleri	53
Şekil 2.68.	Taş ve Demir Korkuluk	54
Şekil 2.69.	Gülizar Konuk Evi-Havuz	54
Şekil 2.70.	Gülizar Konuk Evi-Taş Çeşme	55
Şekil 2.71.	Gezenek Altı Konsolu	55
Şekil 2.72.	Evlerde Görülen Taş Süsleme Desenlerinden Bazıları	56
Şekil 2.73.	Şebekeli Oyma	57
Şekil 2.74.	Mavi Kalem İşlemeli Tekne Tavan	58
Şekil 2.75.	Düz Çıkma Altı Konsolu	61
Şekil 3.1.	Türkiye’de “Müze” İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapılarının Konumlarını Gösteren Harita	81
Şekil 3.2.	Anadolu’daki Bazı Şehirlerimizde “Müze” İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları Örnekleri	83
Şekil 3.3.	İstanbul Aşçıyan Köşkü	84
Şekil 3.4.	Samsun Abdullah Derici Konağı	84
Şekil 3.5.	Tokat Latifoğlu Konağı	85
Şekil 3.6.	Trabzon Kostaki Konağı	86
Şekil 3.7.	Kayseri Güpgüpoğlu Konağı	86
Şekil 3.8.	Konya Koyunoğlu Konağı	87
Şekil 3.9.	Gaziantep Hasan Süzer Evi	88
Şekil 3.10.	Mardin Hacı Abdullah Konağı	89
Şekil 3.11.	Muğla Hacıkadı Evi	89
Şekil 3.12.	Diyarbakır Cemil Paşa Konağı	90

Şekil 3.13.	Malatya Ertunan Konağı.....	91
Şekil 3.14.	Kastamonu Liva Paşa Konağı.....	91
Şekil 3.15.	Çorum Eker Çiftliği	92
Şekil 3.16.	Adana Suphi Paşa Konağı	93
Şekil 3.17.	Eskişehir Yeşil Efendi Konağı.....	93
Şekil 3.18.	Sinop Mahmut Hüdai Efendi Konağı	94
Şekil 3.19.	Kars Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı	95
Şekil 3.20.	Kahramanmaraş Mahmut Arifi Paşa Konağı	96
Şekil 4.1.	Hacıbanlar Konağı'nın Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu	101
Şekil 4.2.	Hacıbanlar Konağı Yazlık Eyvanı ve Kitabesi	102
Şekil 4.3.	Hacıbanlar Konağı Bodrum Kat Planı	103
Şekil 4.4.	Hacıbanlar Konağı Kapatılan Haremlik Kapısı	103
Şekil 4.5.	Hacıbanlar Konağı Zemin Kat Planı.....	104
Şekil 4.6.	Hacıbanlar Konağı Selamlık Giriş Kapısı	104
Şekil 4.7.	Hacıbanlar Konağı Avlunun Batı Kenarı ve Kuş Takaları	105
Şekil 4.8.	Hacıbanlar Konağı Avlunun Kuzey Kenarı.....	105
Şekil 4.9.	Hacıbanlar Konağı Kuzey Eyvanın Batısındaki Gelin Odası ve Oda İçindeki Bölüm	106
Şekil 4.10.	Hacıbanlar Konağı Kuzey Eyvanın Doğusunda Kalan Yaşam Odası	107
Şekil 4.11.	Hacıbanlar Konağı Avlunun Güney Kenarı.....	107
Şekil 4.12.	Hacıbanlar Konağı Sergi Odası Olarak Kullanılan Yaşam Odası Kaynak	108
Şekil 4.13.	Hacıbanlar Konağı Sergi Odası Olarak Kullanılan Yaşam Odası	108
Şekil 4.14.	Hacıbanlar Konağı Avlunun Doğu Kenarı	109
Şekil 4.15.	Hacıbanlar Konağı Tandırlık ve Tandırlıkta Yer Alan Kuyu	110
Şekil 4.16.	Hacıbanlar Konağı Tandırlık Duvarındaki Nişler	110
Şekil 4.17.	Hacıbanlar Konağı Müzenin Sergi Odası Olarak Kullanılan Zerzembe	111
Şekil 4.18.	Hacıbanlar Konağı Müze İdari Birimi Olarak kullanılan Zerzembe ..	111
Şekil 4.19.	Hacıbanlar Konağı Müzenin Yemek Salonu Olarak Kullandığı Develik.....	111

Şekil 4.20.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu	114
Şekil 4.21.	Hacı Hafız ahmet Balak Efendi Evi Girişte Bulunan Kitabe.....	115
Şekil 4.22.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Giriş Kapısı	115
Şekil 4.23.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Giriş Kısmı.....	116
Şekil 4.24.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-05 Danışma Olarak Kullanılan Bölüm.....	116
Şekil 4.25.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-05 Sekreterlik Olarak Kullanılan Bölüm	117
Şekil 4.26.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-07a ve ZK-08 Avludan Görünüş	117
Şekil 4.27.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-07a ve ZK-08 İç Mekandan Görünüş	118
Şekil 4.28.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Selamlık Avlusundan Haremlik Avlusuna Açılan Kapı ve Servis Dolabı	118
Şekil 4.29.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-06a, ZK-06b, ZK-07 Birleştirilmiş Toplantı Odası ve Arşiv	119
Şekil 4.30.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Kısmı Avluda Bulunan Taş Merdiven	119
Şekil 4.31.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Zemin Kat Planı	120
Şekil 4.32.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Kısmı Kuzeydeki Eyvan ZK-12.....	120
Şekil 4.33.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-11 Raportör Odası	121
Şekil 4.34.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-13 Raportör Odası	121
Şekil 4.35.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Avlu ZK-09.....	121
Şekil 4.36.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Avlunun Güney Kısmı	122
Şekil 4.37.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-22 Eyvan.....	122
Şekil 4.38.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-21 Raportör Odası	122
Şekil 4.39.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-23 Kurum Müdürü Odası ..	123
Şekil 4.40.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Zerzembe(Bodrum) Kat Planı ..	123
Şekil 4.41.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-18 Eyvan.....	123
Şekil 4.42.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-17 Raportör Odası	124
Şekil 4.43.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-20 Raportör Odası	124

Şekil 4.44.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1.Kat Planı.....	124
Şekil 4.45.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-01 Kullanım Dışı Oda	125
Şekil 4.46.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-02 Kullanım Dışı Oda	125
Şekil 4.47.	Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-01 Kullanım Dışı Oda	125
Şekil 4.48.	Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu	127
Şekil 4.49.	Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Zemin Kat planı	128
Şekil 4.50.	Fuat Billurcu Evi Girişi.....	129
Şekil 4.51.	Fuat Billurcu Evi ZK-10 Avlu	129
Şekil 4.52.	Fuat Billurcu Evi Doğu Cephe.....	130
Şekil 4.53.	Fuat Billurcu Evi Avlunun Batı Kısmı	130
Şekil 4.54.	Fuat Billurcu Evi ZK-06	131
Şekil 4.55.	Fuat Billurcu Evi ZK-08 Mutfak ve Kuyu Detayı	131
Şekil 4.56.	Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Zerzembe(Bodrum) Kat Planı.....	132
Şekil 4.57.	Mehmet Bağmancı Evi BK-02 Zerzembe Şark Odası.....	132
Şekil 4.58.	Fuat Billurcu Evi 1K-02 Ahşap Malzemeyle Kapatılmış Eyvan	133
Şekil 4.59.	Mehmet Bağmancı Evi Giriş	133
Şekil 4.60.	Mehmet Bağmancı Evi ZK-13 Avlu.....	134
Şekil 4.61.	Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri 1.Kat Planı	134
Şekil 4.62.	Mehmet Bağmancı Evi 1K-05 Yaşam Odası.....	135
Şekil 4.63.	Mehmet Bağmancı Evi 1K-05a Yaşam Odası	135
Şekil 4.64.	Mehmet Bağmancı Evi 1K-06 Kapalı Eyvan	136
Şekil 4.65.	Mehmet Bağmancı Evi Avlunun Kuzey Cephesi	136
Şekil 4.66.	Mehmet Bağmancı Evi Avlunun Batı Cephesi.....	137
Şekil 4.67.	Mehmet Bağmancı Evi Sağdan Sola Sırayla 1K-05,1K-05a,1K-06, 1K-07 Mahalleri Avludan Görünüşü	137
Şekil 4.68.	Mehmet Bağmancı Evi 1K-09 Müdüriyet Odası (Kapatılan Geçiş) ..	138
Şekil 4.69.	Malatyalı Halil Evi Avludan Kuzey Cephe, ZK19 Avlu ve ZK-23 Dışarıdan Görünüş	138
Şekil 4.70.	Malatyalı Halil Evi Avludan Güney Cephe ve ZK-23 Dışarıdan Görünüş.....	139

Şekil 4.71.	Malatyalı Halil Evi Avludan Batı Cephe ve 1K-10 Dışarıdan Görünüş	139
Şekil 4.72.	Akçarlar Evi'nin Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu	141
Şekil 4.73.	Akçarlar Evi Giriş Kapısı	142
Şekil 4.74.	Akçarlar Evi Zemin Kat Planı	142
Şekil 4.75.	Akçarlar Evi ZK-01 Giriş Holü Ve ZK-04	143
Şekil 4.76.	Akçarlar Evi ZK-08 Mağara	143
Şekil 4.77.	Akçarlar Evi Selamlık Bölümü ZK-01 Onarım Önces	144
Şekil 4.78.	Akçarlar Evi ZK-01 Haremlik Kapısı	145
Şekil 4.79.	Akçarlar Evi ZK-05 Haremlik Girişi	145
Şekil 4.80.	Akçarlar Evi 1K-03	146
Şekil 4.81.	Akçarlar Evi 1.Kat Planı	146
Şekil 4.82.	Akçarlar Evi 1K-04	147
Şekil 4.83.	Akçarlar Evi 1K-02	147
Şekil 4.84.	Akçarlar Evi 1K-10 Teras	148
Şekil 4.85.	Akçarlar Evi 1K-11 Eyvan Hayat Motifi	148
Şekil 4.86.	Akçarlar Evi 1K-11 Eyvan	149
Şekil 4.87.	Akçarlar Evi 1K-13 Şark Odası	149
Şekil 4.88.	Akçarlar Evi 1K-09 Şark Odası	150
Şekil 4.89.	Akçarlar Evi 1K-14 Mutfak	151
Şekil 4.90.	Akçarlar Evi 1K-14 Mutfak Avludan Görünüm	151
Şekil 4.91.	Akçarlar Evi 2K-04 Teras	152
Şekil 4.92.	Akçarlar Evi 2.Kat Planı	152
Şekil 4.93.	Akçarlar Evi 2K-05 ve 2K-06 Birleştirilmiş Odalar	153
Şekil 4.94.	Akçarlar Evi 2K-02 Revak ve 2K-01 Dışarıdan Görünüm	153
Şekil 4.95.	Akçarlar Evi 2K-01 Rektör Odası	154
Şekil 4.96.	Akçarlar Evi 2K-12 Teras	154
Şekil 4.97.	Akçarlar Evi 2K-13 Teras	155
Şekil 4.98.	Akçarlar Evi 2K-07 ve 2K-08 Birleştirilmiş Oda	155
Şekil 4.99.	Akçarlar Evi 2K-08 (2K-07) Birleştirilmiş Oda	156
Şekil 4.100.	Akçarlar Evi Sivri Kemerli, Çapraz Tonoz Örtülü Eyvan Bölümü	156
Şekil 5.1.	Kürkçüoğlu Konağı'nın Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu	160

Şekil 5.2.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın 1985 Yılı Doğu Cephesinden Damat Süleyman Paşa Camii Minaresinden Görünümü	162
Şekil 5.3.	1920 Yılı Fransız İşgali Sırasında Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nda Fransız Askerleri ve Topları	163
Şekil 5.4.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Doğu Cephesi'nin 1940'lı yıllarda görünümü.....	163
Şekil 5.5.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Güney cepheden görünümü	164
Şekil 5.6.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu, konağının bahçesinde misafirlerini yemeğe bekliyor.....	164
Şekil 5.7.	1909 yılına ait bir posta kartında Bediüzzaman Mezarlığının Tel Fıtır Tepesi tarafından şehrin kuzeydoğusuna bakış.....	165
Şekil 5.8.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Vaziyet Planı	165
Şekil 5.9.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Bodrum Kat Planı	166
Şekil 5.10.	BK-01 Nolu Mahal	166
Şekil 5.11.	BK-02 Nolu Mahalden Görünüm	167
Şekil 5.12.	BK-03 Nolu Mahal Görünüm	167
Şekil 5.13.	BK-05 Nolu Mahalden Görünüm	168
Şekil 5.14.	BK-06 Nolu Mahalden Görünüm	168
Şekil 5.15.	Yapının C Bölümü Bodrum Kat BK-07 Mahal Planı.....	169
Şekil 5.16.	BK-07 Nolu Mahal ve BK-08 Avludan Görünüş	169
Şekil 5.17.	BK-08 Nolu Avlu Görünüş.....	170
Şekil 5.18.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Zemin Kat Planı.....	170
Şekil 5.19.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Avludan Görünüş...	171
Şekil 5.20.	ZK- 01 Nolu Sahne Görünüş	171
Şekil 5.21.	ZK- 04 Nolu Tiyatro Salonu Görünüş	172
Şekil 5.22.	ZK- 03 Nolu Mahal Görünüm	172
Şekil 5.23.	ZK- 04 Nolu Avlu Görünüş	173
Şekil 5.24.	ZK- 05 ve ZK-06 Nolu Mahalleri Görünüş	173
Şekil 5.25.	ZK-07 ve ZK-08 Nolu Mahallerden Görünüm.....	174
Şekil 5.26.	ZK-09 Nolu Mahal Görünüş.....	175
Şekil 5.27.	ZK-10 Nolu Teras Görünüş	175
Şekil 5.28.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı C Bölümü Avludan Görünüş ..	176
Şekil 5.29.	ZK- 11 Nolu Mahal Görünüş.....	176

Şekil 5.30.	ZK-12 Nolu Mahal Görünüm	177
Şekil 5.31.	ZK- 13 Nolu Mahal Görünüm	177
Şekil 5.32.	ZK- 14 Nolu Mahal Görünüm	178
Şekil 5.33.	ZK- 15 Nolu Mahal Görünüm	178
Şekil 5.34.	ZK- 16 Nolu Mahal Görünüm	179
Şekil 5.35.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Girişi	180
Şekil 5.36.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın A Bölümü 1. Kat Planı	180
Şekil 5.37.	1K- 01 Nolu Gezenek görünüm.....	181
Şekil 5.38.	1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm	182
Şekil 5.39.	1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm	182
Şekil 5.40.	1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm	182
Şekil 5.41.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Genel Görünümü	183
Şekil 5.42.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Enikli Kapı Detayı.....	183
Şekil 5.43.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Avludan A Bölümü Görünüş... 184	
Şekil 5.44.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Avluda Bulunan Havuz Detayı 185	
Şekil 5.45.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Cephe Detayı	185
Şekil 5.46.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Cephe Detayı	186
Şekil 5.47.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Giriş Kapısının Yan Kısmında Bulunan Güneş Motifi, Kapı Açıklığı ve Niş Detayı.....	186
Şekil 5.48.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat'a Çıkışı Sağlayan Merdiven Detayı	187
Şekil 5.49.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat'a Çıkışı Sağlayan Merdiven Detayı	187
Şekil 5.50.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Cephe Detayı	188
Şekil 5.51.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İç Mekân Görünüşü	188
Şekil 5.52.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İç Mekân Görünüşü	188
Şekil 5.53.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İç Mekân'daki Lavabo Detayı.....	189
Şekil 5.54.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Balkon Detayı	189
Şekil 5.55.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Balkonda Bulunan Sütun Başlığı Detayı	190
Şekil 5.56.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm Giriş Detayı.....	190

Şekil 5.57.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüme Girişi Sağlayan Kapı Detayı.....	190
Şekil 5.58.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm İç Mekân Detayı.....	191
Şekil 5.59.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm İç Mekân Detayı.....	191
Şekil 5.60.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı B Bölümü Girişi	191
Şekil 5.61.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı DTHM Korosu İdari Birim Girişi	192
Şekil 5.62.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı B Bölümü Üst Kata Geçiş Sağlayan Merdiven Detayı.....	192
Şekil 5.63.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Güvenlik Odası Ve Ortak Dinlenme Alanı Cephe Detayı.....	193
Şekil 5.64.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Dış Cephe Detayı.....	193
Şekil 5.65.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Dış Cephe Detayı.....	193
Şekil 5.66.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Restorasyondan Önceki Hali ...	194
Şekil 5.67.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Restorasyondan Önceki Hali .	194
Şekil 5.68.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Vaziyet Planı	195
Şekil 5.69.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A-A Kesiti	196
Şekil 5.70.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Bodrum Kat Planı	196
Şekil 5.71.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Zemin Kat Planı.....	197
Şekil 5.72.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Üst Kat Planı.....	199
Şekil 5.73.	Müslüm Gürses Müzik Müzesi.....	203
Şekil 5.74.	Müslüm Gürses Müzik Müzesi.....	204
Şekil 5.75.	Güvenlik Odası ve Ortak Dinlenme Alanı.....	204
Şekil 5.76.	Avludan Görünüş.....	204
Şekil 5.77.	A Bölümü Avludan Görünüş	205
Şekil 5.78.	Kurtuluş Müzesi İdare Ofisi	205
Şekil 5.79.	B Bölümü Giriş Sahne	205
Şekil 5.80.	B Blok Teras Görünüş	206
Şekil 5.81.	B Blok Avludan Görünüş	206
Şekil 5.82.	B Blok Avludan Görünüş	206
Şekil 5.83.	C Blok Avludan Görünüş	207

Şekil 5.84.	Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü.....	207
Şekil 5.85.	Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü.....	207
Şekil 5.86.	Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü.....	208
Şekil 5.87.	Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü.....	208
Şekil 5.88.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Çatı Kat Planı	216
Şekil 5.89.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı BK-07 Nolu Mahal	217
Şekil 5.90.	Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı BK-07 ve BK-08 Mahalleri	217
Şekil 5.91.	Tasarlanan Çelik-Cam Kafe 3 Boyutlu Görseli	218
Şekil 5.92.	Tasarlanan Çelik-Cam Kafe İç Kısım 3 Boyutlu Görseli	219

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Cm	: Santimetre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
m.	: Metre
yy.	: Yüzyıl
TKGM	: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
DTHM	: Devlet Türk Halk Müziği
ŞURKAV	: Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1. Problemin Belirlenmesi

Tarihi yapıların korunması fikri, sosyal, kültürel, tarihi ve mimari değerlerin simgesi olmasından kaynaklanmaktadır. Tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması ve kültürel devamlılığının sağlanmasını hedef alan koruma disiplininin temellerinden en önemlisi uyarlanabilir yeniden kullanımdır. Tarihi yapılar için uyarlanabilir yeniden kullanım, artık kullanılmayan yapılara, mekânsal ve yapısal özellikleri ile örtüşen, yeni kullanım imkânlarının sağlanmasıdır. Uyarlanabilir yeniden kullanım, koruma disiplini ile sosyolojik geçmişin iletişim kurmasını mümkün kılarak tarihin yeniden hayat bulmasını sağlamaktadır. Geçmişte çeşitli ihtiyaçlara cevap vermek için tasarlanmış olan tarihi yapılar, sosyal hayat normlarının ve ihtiyaçların değişmesi ile kullanılmayarak, zamanla bakımsızlıktan ve kötü çevresel koşullardan sebeple yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Uyarlanacak olan yeniden kullanım, yapının özgün mimarisine, sosyo-kültürel özelliklerine sadık kalınarak, çevresel koşulların da hesaba katılmasıyla belirlenmelidir. Uyarlanabilir yeniden kullanımla, şehrin silüetine olumlu etkisi olan bu tarihi yapılar, ayrıca kentleri daha saygın kılan yapılarıdır(Uğursal, 2011).

Yeniden işlevlendirme, eski bir binayı restore ettikten sonra asıl işlevini değiştirme işlemidir. Brooker ve Stone'a (2004) göre yeniden işlevlendirme terimi, fonksiyonun en belirgin olduğu, yeniden yapılanma, güçlendirme, koruma, yeniden işlevlendirme, rehabilitasyon, tadilat, oryantasyon ile ilgili başka değişiklikler yapılabileceği anlamına gelmektedir; eklentiler arasındaki ilişki korunabilir veya yıkılabilir (Giebler, 2009). Çağdaş koruma teorisi ve pratiğinde, yeniden işlevlendirme kültürel mirasın korunmasına yönelik önemli bir strateji olarak kabul edilmektedir (Machado, 1976). Yeniden işlevlendirme, kentsel yayılmayı ve çevresel etkiyi azaltmak için etkili bir strateji olarak görülmektedir. Yeniden işlevlendirme sayesinde, boş kalan binalar en temel düzeyde uygun hale gelebilir. Eski ve yeni

mimarinin birleşimi, uygun yeni kullanım sunarken otantiklik karakterini yeniler. Bu yeni kullanım nihayetinde binaların dokusuna eklenmiştir (MacDonald, 2009).

Bu çalışmada, tarihi yapıların, uyarlanabilir yeniden kullanımı kapsamında, Şanlıurfa'da tarihi çevrede yer alan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı incelenmiştir. Yapı, 19. Yy son dönem yapısı olup, dönemin yaşam tarzını sosyo-kültürel anlamda bünyesinde barındırması açısından önem taşımaktadır. 2008 yılından itibaren valilik bünyesinde müze olarak hizmet veren yapının bir kısmı da aynı zamanda Devlet Türk Halk Müziği Korosu'na tahsis edilmiştir. Tez kapsamında Şanlıurfa Kenti'nin tarihsel gelişimi, Geleneksel Urfa Evleri'nin mimari özellikleri, Türkiye'de müze olarak yeniden işlevlendirilmiş yapılardan örnekler ve Şanlıurfa'da bulunan diğer uyarlanabilir yeniden kullanım örnekleri incelenmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında çalışmanın temel problemi olan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın, tarihi, mimari özellikleri, yapım tekniği, değişim ve bozulmalar incelenerek, uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi yapılmıştır. Urfa'nın Kurtuluşu'yla sembolleşen yapının, gerek mimarisi gerekse bulunduğu tarihi çevreyle olan köklü bağları sebebiyle gelecek kuşaklara tarihi değerlerin aktarımında vazgeçilemez bir yeri bulunmaktadır. Uyarlanabilir yeniden kullanımın sürdürülebilirliği için yeni işlev önerisi getirilmiştir. Uyarlanabilir yeniden kullanımın tespiti aşamasında yapının, inşa edildiği günden günümüze kadarki değişimlerini analiz edebilmek adına yapı ile ilgili kaynaklara ulaşılmış ve saha çalışmaları yapılmıştır. Halk ile yapılan anket çalışması da eklenerek yapıya yeni bir işlev önerisi getirilmiş, vaziyet planı üzerinden ve üç boyutlu modellemelerle öneriler sunulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, atıl kalan konut yapılarının bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda: ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirliklerinin sağlanarak kullanım dönüşümü olasılıklarını tartışmaktır. Bu kapsamda inşa edildiği tarihten ve işlevini kaybettiği zamana kadar geçen süreçte, döneminin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve teknolojik özelliklerini taşıyan ve kentsel simge, kültürel mimari miras olma özelliği gösteren geleneksel konutların uyarlanabilir yeniden kullanım kapsamında değerlendirilmektedir. Bu amaçla öncelikle, konut yapılarının gelişimi, kültürel mimari miras olarak kabul edilmesi konularına değinilmiştir. Anadolu'nun kentlerinden Şanlıurfa çalışma alanı seçilerek; kentin gelişimi, değişen bağlamı,

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın kentsel çevre-kimlik üzerindeki etkileri irdelenerek kullanım dönüşümü olasılıkları tartışılmaktadır. Yeniden işlevlendirme ile yapının fiziksel yaşamının iyileştirilmesine katkıda bulunabilecek, sosyal davranışı etkileyebilecek ve toplum içindeki yaşam tarzına katkıda bulunabilecek bir işlev önerisi sunmak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın amacı; Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı örneğinde dikkate alınması gereken farklı yeniden işlevlendirme stratejileri ve değerlerini incelemektir. Geleneksel konutu yeniden işlevlendirmedeki etkiler, stratejiler ve yeniden işlevlendirme araçları ile işlevlendirme sonrası olumlu ve olumsuz etkilerin gözlenmesidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1. Uyarlanabilir yeniden kullanım kavramını, tarihini, stratejilerini ve faydalarını (sosyal, çevresel ve ekonomik) araştırmak
2. Yeniden işlevlendirimin yapının bütünlüğünü korurken yeni bir kimlik oluşturmaya nasıl yardımcı olduğunu araştırmak.
3. Bu amaçla yeniden işlevlendirimin seçilen yapıların kullanım süresinin artmasında ne kadar etkili olduğunu analiz etmek.
4. Yeniden işlevlendirme stratejileri uygularken olası uygulamaları ve kısıtlamaları tanımlamak.
5. Örnek çalışma için yeniden işlevlendirme stratejilerine dayanarak bir tasarım modeli geliştirmek, yeniden işlevlendirme stratejisi tanımlamak.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanlık tarihini değiştiren, tamamlayıcısı olan geleneksel konut yapıları; yapıldıkları dönemin mimarlığı, teknolojisi, yapım tekniği, toplumun sosyo-kültürel yapısı gibi birçok alanda fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Geleneksel konutlar yapıldıkları dönemde ve var oldukları süreç boyunca kentlerin mimari, konum, ölçek ve kullanım yoğunluğu açısından kentlerin simgesel yapılarından olan geleneksel konut yapıları kentlerin hafızasında yer etmiş yapılardır. Söz konusu çoğu yapı kentsel dinamiklere ve yapım teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak işlevini yitirerek atıl kalmışlardır. Geleneksel konut yapılarının yeniden kullanım olasılıklarını tartışmak, ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Bu bağlamda konut stokunun mimari özelliklerinin-

karakteristiklerinin yanı sıra kentsel dinamiklerin değişiminin değerlendirilerek yorumlanması üzerinden yürütülmesi önemlidir.

Şanlıurfa konaklarını mimari açıdan inceleyen yayın ve tarihi konakların yeniden kullanımını konusunda yayın sayısı oldukça azdır. Bu nedenle çalışma ile aşağıdaki iki konuya katkı sağlanması amaçlanmıştır:

- Şanlıurfa kenti ve ilçelerindeki tarihi yapıların mimari incelenmesi
- Tarihi yapıların özellikle konakların yeniden işlevlendirilmesi (yeniden işlevlendirmenin faydaları ve zararları)

Şanlıurfa özelinde elde ettiği bulgularla Türkiye ve dünyadaki tarihi yapıların yeniden kullanımına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu alışma Geleneksel Urfa evleri özelindeki yapılardan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nı inceleyerek bu anlamda araştırmanın temel sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Yöntemi

Bu alışma tarihi yapılar içerisinde yer alan, zamanla özgün işlevini kaybeden geleneksel Urfa evlerinin mimarisini, koruma yaklaşımları çerçevesinde yeniden işlevlendirmeye ihtiyaç duyulma nedenlerini, verilen müze işlevinin çevresel konum, mimari ve i mekân açısından değerlendirilmesi ve çözüm analizi konularını kapsamaktadır. Bu bağlamda incelenen yapıların yanı sıra çalışma konusu Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağının müze işlevi kapsamında olumlu olumsuz değerlendirmeleri ortaya konularak çözüm nerileri sunulmasıdır.

Konunun belirlenmesinin ardından çalışma yöntemi ve planı oluşturulmaya çalışılmıştır. Konunun irdelenmesi aşamasında sırasıyla; Literatür araştırması, tarihi kaynak araştırması, konaklarda yapılan gözlem ve araştırmalar, anket ile kullanıcı ve yapı arasındaki beklentinin tespiti, elde edilen verilerin analizi ve buna örnek bir proje uygulaması önerilmesidir.

Bu çalışmada bilgiye ulaşmakta kullanılan yöntemleri oluşturmaktadır.

BÖLÜM 2

URFA KENTİ'NİN VE GELENEKSEL URFA EVLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Şanlıurfa İli'nin Özellikleri

2.1.1. Konumu ve genel tanımı

Şanlıurfa Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Şekil 2.1). 1919 yılında İngilizlerin işgal ettiği kent, İngilizlerin çekilmesiyle Fransızların işgali altına girmiştir. Urfa'lı milisler tarafından 11 Nisan 1920 yılında kurtarılmıştır. 12 Haziran 1984 senesinde Urfa İli'ne Şanlı ünvanı verilmesi için sunulan kanun teklifi, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilerek İl'in adı Şanlıurfa olarak değiştirilmiştir. Şanlıurfa 30-36 kuzey enlem, 37-40 doğu boylamında bulunmaktadır. Rakımı 518 m'dir. İlin kuzeyi, batısı ve güneyi Fırat nehri ile sınırlandırılmıştır. Doğusunda ise Fırat nehrinin bir kolu olan Habur ırmağı yer almaktadır. Şanlıurfa'nın komşu illeri arasında Gaziantep, Adıyaman, Mardin ve Diyarbakır yer almaktadır. 1921 tarihinde imzalanan Ankara antlaşması ile 223 km'lik bir Suriye sınırı bulunmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi 2016 yılında Şanlıurfa halkının kurtuluş mücadelesinde sergilediği kahramanlıklara istinaden şehir bir adet kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştır. Tarihi kaynaklarda kentin eski isimleri Urhei, Urhoy, Ur, Orhai, Ruhai, Ruhha, Ar-Ruha, Reha ve Edessa olarak geçmektedir(<http://www.sanlıurfa.gov.tr/tarihce>).

Şekil 2.1. Şanlıurfa'nın Türkiye'deki Konum

(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Latrans-Turkey_location_%C5%9Eanl%C4%B1urfa.svg)

Şanlıurfa'nın 13 ilçesi vardır. Bu ilçelerin 2019 nüfusları (Tablo 2.1) deki gibidir. Kuzeyinde; Siverek ve Hilvan, doğusunda; Viranşehir ve Ceylanpınar, batısında; Bozova, Birecik ve Halfeti, güneyinde; Harran ve Akçakale, güneydoğusunda Suruç, merkezde ise Karaköprü, Haliliye ve Eyyübiye ilçeleri yer almaktadır (Şekil 2.2)(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Şanlıurfa>).

Tablo 2.1. Şanlıurfa İli 2019 Yılı İlçe Nüfusları (<https://www.nufusu.com/ilceleri/sanliurfa-ilceleri-nufusu>)

Yıl	İlçe	Toplam Nüfus	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Erkek %	Kadın %
2019	Haliliye	381.877	192.054	189.823	%50,29	%49,71
2019	Eyyübiye	379.852	191.592	188.260	%50,44	%49,56
2019	Siverek	260.970	131.983	128.987	%50,57	%49,43
2019	Karaköprü	219.796	112.467	107.329	%51,17	%48,83
2019	Viranşehir	200.267	99.665	100.602	%49,77	%50,23
2019	Akçakale	115.615	59.142	56.473	%51,15	%48,85
2019	Suruç	102.265	51.864	50.401	%50,72	%49,28
2019	Birecik	95.128	47.658	47.470	%50,10	%49,90
2019	Harran	89.798	44.954	44.844	%50,06	%49,94
2019	Ceylanpınar	89.020	45.054	43.966	%50,61	%49,39
2019	Bozova	55.423	27.849	27.574	%50,25	%49,75
2019	Hilvan	42.724	21.665	21.059	%50,71	%49,29
2019	Halfeti	40.879	20.017	20.862	%48,97	%51,03

Şekil 2.2. Şanlıurfa'nın İlçeleri

Kaynak:(https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Şanlıurfa_location_districts.png)

2.1.2. Fiziksel ve coğrafi özellikleri

Şanlıurfa ilinin batısında Gaziantep, Kuzeybatısında Adıyaman, Kuzeydoğusunda Diyarbakır, Doğusunda Mardin yer almaktadır ve şehir güneyinde Suriye ile komşudur. Yüz ölçümü itibariyle Türkiye'nin 7. Büyük kenti olan Şanlıurfa 19.336 kilometrekarelik bir alana sahiptir. Şehrin geneli düz bir alanda kurulu olup kuzeydoğusunda Karacadağ volkanik yükseltisi yer alır. Fırat nehri ilin en önemli akarsuyudur. Şanlıurfa ilinde bulunan Halil-ür Rahman ve Ayn-Zeliha adında, dini değere sahip iki göl bulunmaktadır. GAP projesi kapsamında yapay olarak oluşturulan Atatürk baraj gölü Türkiye'nin en büyük gölü olup Şanlıurfa sınırları içerisindedir. Bir plato olan Şanlıurfa coğrafyasının başlıca ovaları Harran, Suruç, Ceylanpınar, Viranşehir, Bozova, Hilvan ve Siverek ovalarıdır(Turan, 2009).

Şanlıurfa'da karasal iklim hâkimdir. Denize uzak konumu sebebiyle yaz ayları sıcak ve kurak, kış ayları ise soğuk ve yağışlıdır. Şanlıurfa'nın doğal bitki örtüsü oldukça zayıftır. Tektok dağlarındaki yabancı fıstık ağaçları aşıl原因arak üretime kazandırılmıştır(<https://www.investsanliurfa.com/sanliurfa/cografi-durum--409>).

Şanlıurfa'da sulama yapılan alanlarda, özellikle Fırat nehri havzasında erozyon tehlikesinin önüne geçmek adına ağaçlandırma çalışmaları yapılmaktadır. Şanlıurfa'nın bu iklim özellikleri mimariyi etkileyen önemli etkenlerden biri olup, mimari plan tipolojileri ile yapıda kullanılan malzemeleri etkilemiştir.

2.1.3.Tarihçe

1960'lı yıllardan bu yana il sınırları içerisindeki arkeolojik kazılarda Paleolitik Çağı M.Ö. 900.000 - 12.000, Neolitik Çağ M.Ö. 12.000-6.000, Kalkolitik Çağ M.Ö. 5000-3000 ve İlk Tunç Çağına ait M.Ö. 3000 1200 eserler bulunmuş olup Şanlıurfa Müzesi'nde sergilenmektedir(Şekil 2.3, 4).

Şekil 2.3. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Paleolitik ve Neolitik Dönem Salonları (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/sanliurfa-arkeoloji-muzesi-1>)

Şekil 2.4. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Kalkolitik Dönem Salonu
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanlıurfa/gezilecek-yer/sanlıurfa-arkeoloji-muzesi-1>)

Birecik'in 5-6 km kuzeybatısındaki Surtepe ile güneybatıdaki Tilvez Köyü arasında, Hilvan İlçesinin Akçaviran Köyü'nün Bülbül Deresi'nin Çekiç sırtında, Bozova İlçesi Dutluca Mahallesi'nde, Şanlıurfa Akçakale yolu üzerindeki Köprülü Köyü çevresinde Paleolitik Çağ'a ait malzemeler bulunmuştur.

Hilvan İlçe sınırları içerisindeki Nevali Çori'de 1983-1991 yılları arasında yapılan kazılarda 11.500 yıl önce Nevali Çori insanların ilk evleri yaptığı, ilk defa tarım yaparak buğday ve mercimeği ürettiği ve bu ürünlerin buradan dünyaya yayıldığı anlaşılmıştır. Göbeklitepe'de bulunan T şeklinde üzerinde hayvan kabartması bulunan dikilitaşlar dünyadaki ilk tapınak kalıntılarıdır. 1995-2015 yılları arasında Urfa şehir merkezine 18 km mesafedeki Göbeklitepe kazısında 12.000 yıl öncesine ait çok sayıda tapınak kalıntılarına rastlanılmıştır. Göbeklitepe'de bulunan ve ayin ile ilgili anlam taşıdığı muhtemel olan insan ve hayvan heykelleri ile T formundaki dikilitaşlar üzerindeki çeşitli hayvan kabartmaları dünyanın en eski resim örnekleridir(Şahinalp, 2005)(Şekil 2.5).

Şekil 2.5. Şanlıurfa Göbeklitepe'de bulunan T Formlu Dikilitaş ve Üzerindeki Hayvan Kabartması
(<https://tr.wikipedia.org/wiki/Göbeklitepe>)

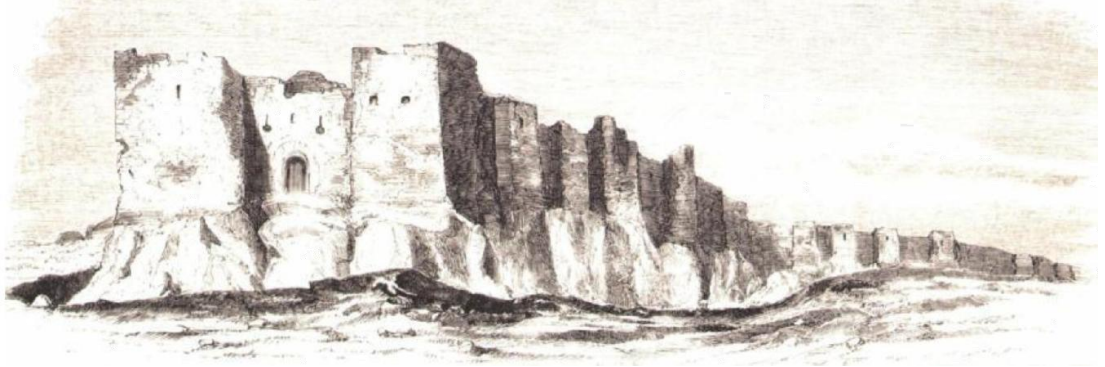
1996 yılında balıklı gölün arkasında bulunan arkeolojik malzemelerin günümüzden 13.500 sene öncesine ait olduğu kesinlik kazanmış, böylece uygarlık tarihinin Urfa'da başladığı ortaya çıkmıştır. M.Ö. I.binde bölge halkı Kafkasya kökenli Subarlar'la aynı dönemde güneydoğu bölgesi Sami Irkından Aramiler'in istilasına uğramıştır. M.Ö. 612 yılına kadar Arami egemenliğinde kalan bölge M.Ö. 612 550 yılları arasında Med hâkimiyetine girmiş ve M.Ö. 552 - 332 yıllarında Perslerin eline geçmiştir. Urfa bölgesi M.Ö. 332 - 312 yıllarında Makedonyalıların eline geçmiştir. İskender'in ölümünden sonra M.Ö. 310 - 232 yılları arasında Seleukoslar'ın elinde kalmıştır. Milat'tan önce 302 yılında Seleukoslar tarafından Urfa'ya suları bol anlamına gelen Edessa adı verilmiştir. M.Ö. 132 ile M.M. 244 yılları arasında Süryani'lerin "Osroene" adını verdiği bir şehir krallığı hâkimiyetinde kalmıştır. 376 yıl süren Osroene Krallığı Hristiyanlık tarihi açısından önem taşımaktadır. Kral V. Abgar Ukkama 13-50 yılları arasında ikinci saltanatı sırasında Hazreti İsa'ya mektup yazarak Hristiyanlığı halkı ile birlikte kabul ettiğini bildirmiştir. Hazreti İsa ise Urfa'yı kutsadığına dair bir mektubu ve yüzünü sildiği mendili çıkan mucizevi portresini Abgar Ukkama'ya göndermiştir. Urfa ve civarı M.S. 244 yılından sonra Sasani Roma Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Urfa 639 yılında Hazreti Ömer zamanında İslam ordularının eline geçer.687'de Emeviler; Harran, Samsat ve Urfa'yı bir eyalet halinde birleştirirler. 750 yılından sonra İslam devletlerinden Abbasi Hamdani, Numeyri ve Mervaniler'in idaresinde el değiştiren Urfa'ya 1032 yılında tekrar Bizanslılar hâkim olmuştur. 1087 yılında büyük Selçuklu Sultanı Alparslan oğlu Melikşah komutanlarından Emir Bozan'ı Urfa üzerine gönderip şehri ele geçirmiştir. Birinci haçlı Seferleri sırasında Haçlı ordusunun komutanı Kont Baydouin 1098'de Urfa'yı alarak Haçlı Kontluğunu kurmuştur. 1144'te Musul Atabey'i İmâdüddin Zengi tarafından kuşatılan şehir 24 Aralık 1144 tarihinde ele geçirilmiştir. Bu zafer İslam dünyasında sevinç uyandırmıştır. Bölge 1174 yılında Selahaddin Eyyubi'nin kurduğu Eyyubi Devleti'nin eline geçmiştir. Alaaddin Keykubat 1233'de Urfa'yı Eyyubiler'den almıştır. Selçuklu Ordusu'nun çekilmesinden sonra Eyyubiler bütün bölgeyi geri almışlardır. 1240 yılında Selçuklu birlikleri Harran'da Harezşahlar bozguna uğratmış şehri Eyyubilere bırakmışlardır(Şahinalp, 2005).

Moğollar 1244'te Urfa'yı 1251 yılında da tekrar Suruç Harran ve Urfa bölgesini yağmalamışlardır. 1272 yılında Memlûklüler, Harran ve Urfa'yı

Moğollar'dan almıştır. Urfa İlhanlı hâkimiyetinde iken Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1308 yılında ortadan kalkmasıyla Türkmen Döğer Boyu'nun eline geçmiştir. Bölge 1399 yılında Timur'un hâkimiyetine girmiştir. Timur'un Diyarbakır yöresine verdiği Karayülük Osman Bey 1403 yılında Diyarbakır'da Akkoyunlu Devleti'ni kurmuştur. Döğer Boyu'nun Hükümdarı Dimaşk Hoca 1404'te ölünce Urfa Akkoyunlular'ın hâkimiyetine girmiştir. 1429 yılında Mısır Memlük birlikleri Urfa'yı ele geçirerek şehri yağmalayıp yıkmışlar ve geri çekilmişlerdir. 1465 yılında Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan Urfa'yı ele geçirmiştir. 1504'te Dulkadir Beyliği'nin, 1514 yılında ise Safeviler'in eline geçen Urfa, Yavuz Sultan Selim zamanında, 1517 yılında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir(Şahinalp, 2005).

2.1.4. Eski kent dokusu

Tılındır tepesi ve civarı Neolitik Çağa uzanan bir yerleşim yeridir. Şehrin etrafını saran surların tarihi M.Ö. 2. Yy.'a uzanmaktadır ve Selevkoslar döneminde yapılmıştır(Şekil 2.6) (Şahinalp, 2005).

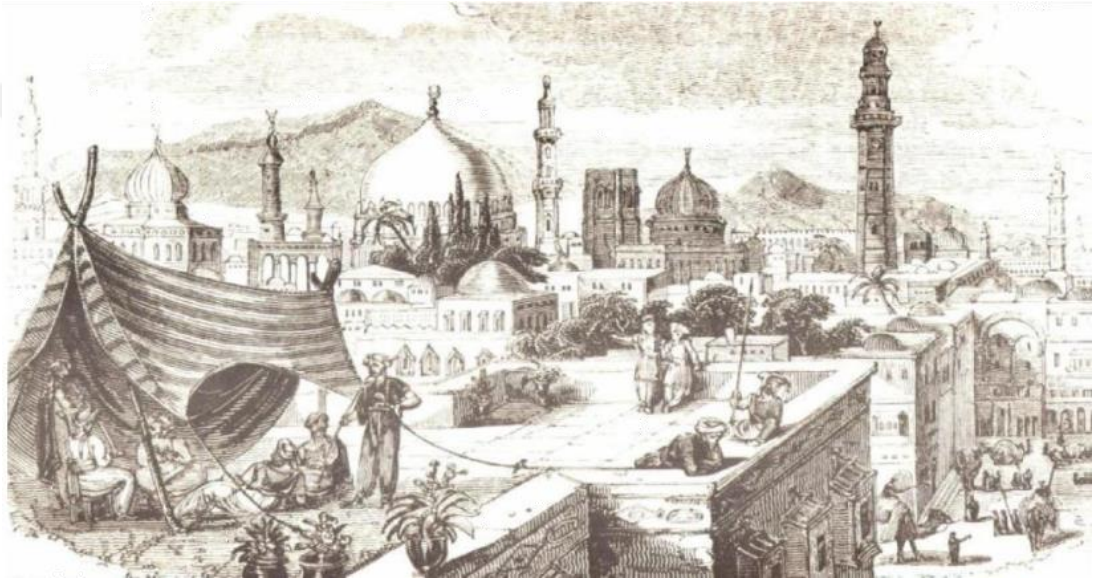

Şekil 2.6. Urfa Kalesi Gravürü (Gravürlerle Türkiye, 2006.)

Peygamberler şehri olarak bilinen Şanlıurfa yalnız İslam dini için değil, Hristiyanlık ve diğer semavi dinler için de bir kutsiyet ifade etmektedir. İran üzerinden Anadolu'ya gelen Türkmen aşiretleri, Orta Asya'nın coğrafi ve iklim koşullarının yakınlığından dolayı bölgeyi uzun süre kontrol altında tutmaya çalışmışlardır. Urfa 1. Selim'in Memlük seferi sırasında Osmanlı topraklarına katılmıştır. (Honigmann, 1970).

Fetihten sonra 16. yüzyıl itibariyle şehir merkezinin hala sur içinde olduğu ve kaleyi merkez alıp etrafa yayılım gösterdiği bilinmektedir. Ayrıca şehirde “üç cami,

Kentin batı tarafında geniş bahçelerin yer aldığını, doğu ve güneydoğu tarafında verimli toprakların bulunduğunu (Harran) Güneybatı tarafında yüksekliğin arttığını ve bir kısmı yıkılmış Urfa kalesinin bulunduğunu, 1800'lü yılların başlarında kente gelen Buckingham ifade etmiştir(Şekil 2.5). Sur içinde yoğun bir şehirleşme olduğunu ifade eden Buckingham, yeşil alanların ise yol çevreleri, ev avluları, kahvehane önleri olduğunu ve halkın buralarda dinlendiğini de aktarmıştır. Halep'de bulunan süslü evlerin neredeyse aynısını Urfa'da da görmüş, yapı malzemesi olarak sadece taşın kullanıldığını gözlemlemiştir. Taştan yapılmış şehir sokaklarını temiz fakat dar bulmuştur(Buckingham,1827; Şahinalp, 2005).

Şekil 2.8. Şanlıurfa Kenti, Buckingham, Travels in Mesopotamia, 1827(Gravürlerle Türkiye,2006)

19. yy ortalarında şehri ziyaret eden Badger, sur ile çevrelenmiş şehrin Bey Kapısı, Samsat Kapısı, Harran Kapısı, Yeni Kapı ve Saray Kapısı adında 5 adet kapıdan söz etmiştir(Şekil 2.8). Karakoyun deresi üzerine inşa edilmiş 3 adet köprüünün varlığından ve şehrin Güney-Güneydoğu yönünü çevreleyen uzun bahçelerin varlığından bahsetmiştir(Badger,1987).

Şekil 2.9. Hans- Lukas Kieser Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi Krokisi(Kieser, 2018)

1850’li yıllarda şehirdeki konutların 6000’i aşkın sayıda olduğunu, bir adet Ermeni kilisesi, 48 adet Cami, ve 1 adet Yakubi kilisesinin bulunduğunu o yıllarda şehri ziyaret eden Petermann aktarmıştır(Petermann, 1865;Şahinalp,2005) (Şekil 2.10, 11).

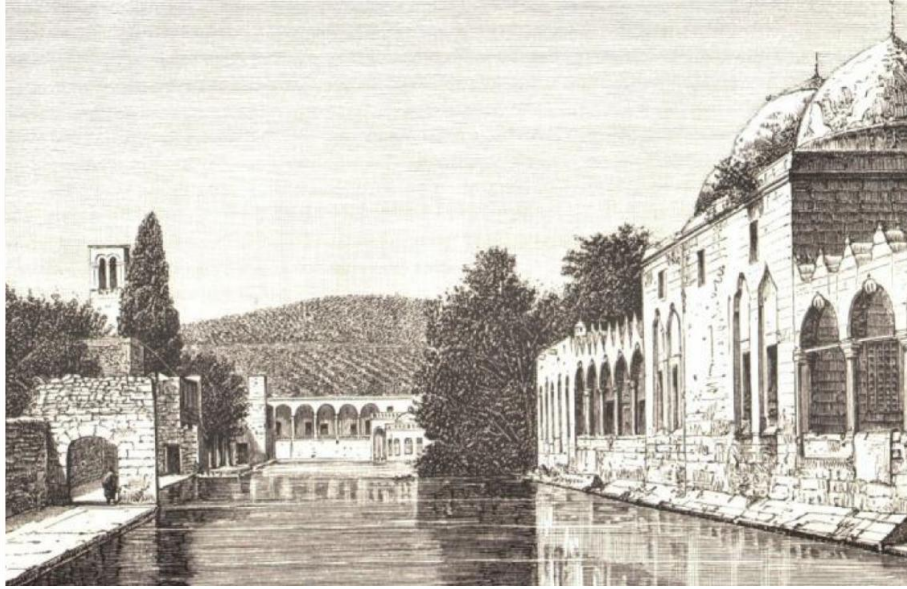

Şekil 2.10. 1911-2015 Hüseyin Paşa Camii Çevresi (Aran ve Akgül, 2016)

Şekil 2.11. 1950-2015 Halil-ür Rahman Cami ve Çevresi (Aran ve Akgül, 2016)

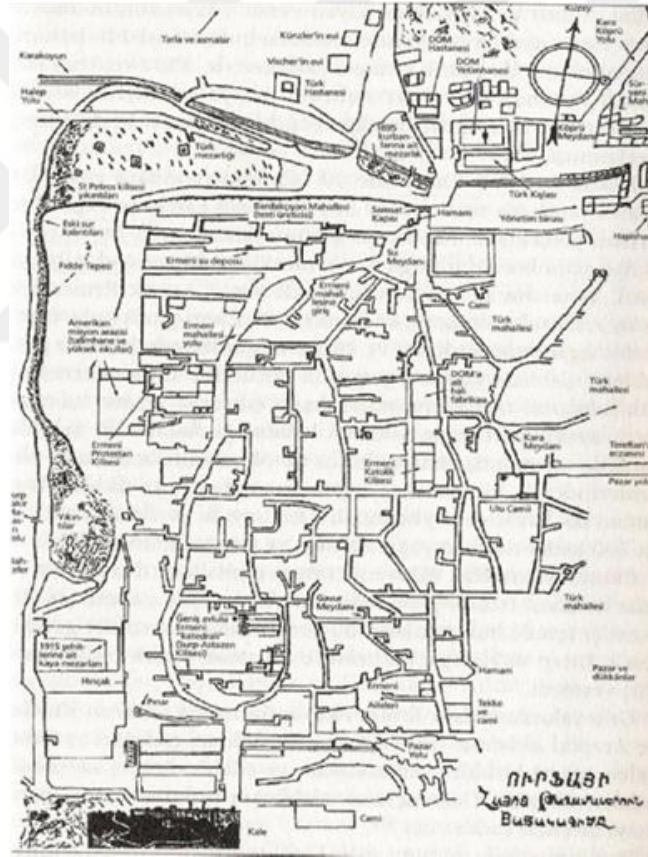
19.yy sonlarında ise şehirde 22 adet cami ve medrese, 31 adet mescit, 4 adet kilise, 2'si mücevherat üzerine 3 adet Pazar, 14 adet hamam,11 adet han, 4 adet çarşı, 997 adet dükkân, 221 adet pamuklu dokuma tezgâhı, 12 adet boyahane, 2 adet sabun imalathanesi, 55 adet kahvehane ve 2 adet otelin bulunduğunu o yıllarda şehre gelen Cuinet ifade etmiştir(Cuinet,1981).

Şekil 2.12. Rıdvaniye Camii, Balıklıgöl ve Hz. İbrahim Dergahı, Reclus, L'Asieanterieure,(1884) (Gravürlerle Türkiye, 2002).

Şehrin surların dışına çıkmaya başladığını 1911 senesinde Urfa kentine gelen Preusser aktarmaktadır (Preusser,1981). Şehrin Karakoyun deresini geçip Kuzey tarafa doğru geliştiğini, 20. yy başlarında kente gelen ve kentin haritasını çizen Hans LukasKieser'in haritasından görmekteyiz(Harita 2.5). 1. Dünya savaşı öncesi çizilmiş bir başka haritadan öğrenildiğine göre şehre ait 6 adet kapı, güneyde kale, kuzeyde ise şehir surları dışında bulunan modern mahalleler olduğu görülmektedir. Ermeni-Apostolik Yüce Kilisesi (K), Ulu Cami'nin güney batısındadır. Tanzimat

dönemlerinde sabun üretiminde kullanılan, Alman halı fabrikasına ait olan büyük binalar şehrin güney kısmında bulunan Ermeni Mahallesi'ne bitişik olduğu bilinmektedir. Mahallede yer alan Protestan Kilisesi (P), Amerikan Misyoner Okulu ile komşuydu. Batısında Ermeni Mahallesi bulunan Müslüman Mahallesi, Süryani mahalleleri ile çevriliydi (Fransiskan Manastırı etrafı) Yahudi mahallesinin kuzeybatısı pazar yeriydi(Kieser, 2018). Planda (K) harfi ile işaretlenen Apostolik-Ermeni Kilisesi; Selahattin Eyyübi Camisi'ne, Protestan kilisesi ise Fırfırlı Cami'ye çevrilmiştir. "Rahibeler Evi" olarak bilinen yapı 58 Meydanı'ndaki Fransiskan Mansastırı'dır(Kieser, 2018). "Yeni kent" diye tabir edilen, Samsat Kapı'sı ve Karakoyun Deresi'nin kuzey tarafında kurulmaya başlanan yerleşim yeri bu dönemde sur dışına çıkılmasıyla oluşmuştur(Şahinalp, 2005).

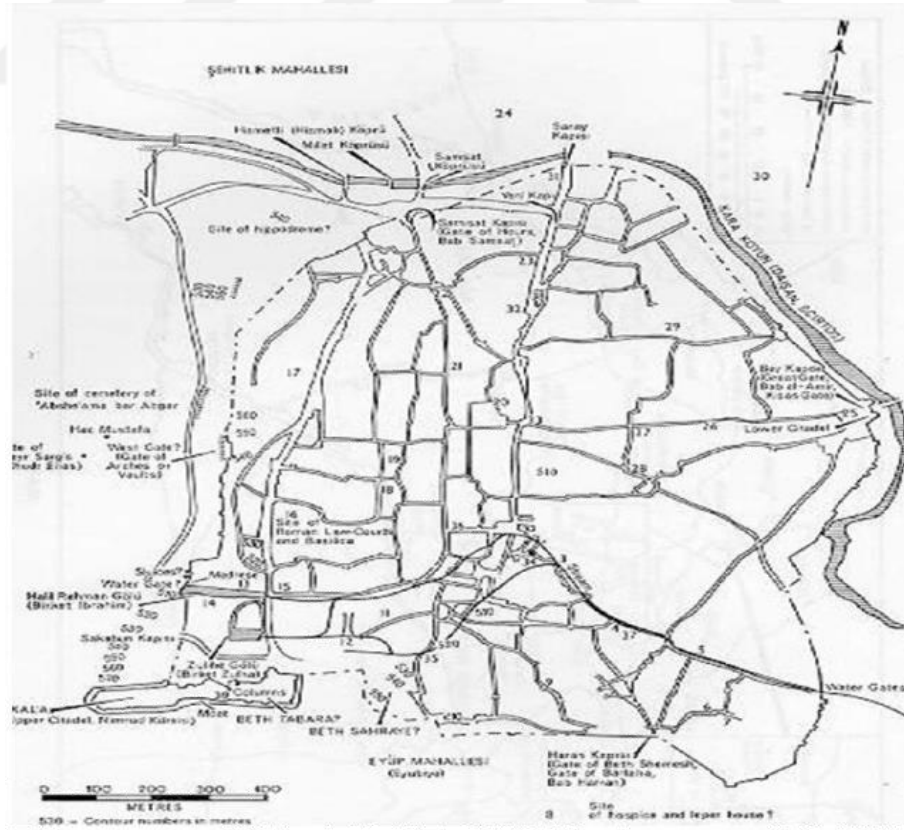

Şekil 2.13. Hans- Lukas Kieser Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezi Krokisi(Kieser, 2018)

20. Yy'ın ilk yarısında yerleşim yerlerinin ticaret alanlarının çevresinde olduğu görülmektedir (Harita 2.6, 7). Bu dönemde şaşırtıcı olan şeylerden biri de kentte umumi yeşil alanların olmasıdır. Kentin Güneybatısında yer alan Balıklıgöl bu yeşil alanların en dikkat çekenidir(Gabriel, 1940).

Şekil 2.14. Şanlıurfa Tarihi Kent Merkezinin Krokisi(Segal, 1970)

Şekil 2.15. Şanlıurfa İli Genel Görünümü (Gabriel, 1940)

Kentin bir krokisini çizen Prof.Dr.J.B.Segal öncesinde 1952, 1956, 1959, 1961 ve 1966 yıllarında olmak üzere 5 kez kente gelmiştir. Kent surlarından doğu, kuzeydoğu ve güneybatı kısımlarının 1960'larda sağlam olduğu görülmüş, “yeni kent” diye tabir edilen bölgenin Şehitlik Mahallesi olduğu anlaşılmaktadır(Segal, 1970)(Harita 2.6).

Şekil 2.16. 1960-2015 yılında Çift Kubbe'den Kentin Görünümü (Aran ve Akgül, 2016)

20. yy son çeyreğinde süratle büyüyen şehirdeki mahallelerin sayısı 31'e yükselmiştir(Türkoğlu, 1987). 1985-90 senelerinde kente göçün yüksek miktarda olması diğer senelere kıyasla şehrin daha süratli büyümesini sağlamıştır(Şekil 2.16). Göçün artışı konuta olan talebin yükselmesini sağlamıştır. Çarpık kentleşme, gecekondunun artması ve tarihi çarşılardaki ticarethanelerin konut olarak kullanılması gibi sorunlar Şanlıurfa'nın büyümesinin süratliliği ve plansızlığı nedeniyledir. GAP projesinin 1990 senesinde tamamlanması neticesinde ekonominin yükselişi kentleşmenin süratli bir şekilde artmasına neden olarak gösterilebilir. Kentin kuzey tarafına doğru ilerlemeye başlaması 1995 yılında, eski kent merkezi bölgesinde oluşan yerleşim yerlerinin yeterli gelmemesi sonucunda olmuştur. Ticarethaneler de eski şehir merkezinde yer almakta olan tarihi çarşıların yeterli gelmemesi sonucu yeni yerleşim yerlerine doğru kaymıştır. Şehrin en köklü ticari alanı olan tarihi çarşıların yer aldığı Haşimiye Meydanı'ndan başlayarak kuzey yönüne doğru kaymıştır(Şahinalp, 2005).

Şehrin eski yerleşim merkezinde yer alan geleneksel ticarethaneler, çarşılar ve hanlar Osmanlı'dan günümüze erişen yapılar olup özgün işlevlerini büyük oranda kaybetse de eskiden de olduğu gibi bazı meslek gruplarının erbaplarını hala barındırmaktadır. Bakırcılar çarşısı içinde çok fazla spot eşya satan dükkânlar, aktar pazarında camcı, kırtasiye ve züccaciye dükkânları, boyahane çarşısı içinde

konfeksiyon atölyeleri ve sarraflar, gümrük hanı içinde elektronik mağazalar ve terzihaneler bulunmaktadır. Öte yandan Gümrük Hanı'nın batı tarafında yer alan Aktar Pazarı Sokağı ve Kınacı Pazarı içinde çok miktarda sarraf yer almaktadır(Şahinalp, 2005).

1900'lü yılların sonuna kadar Urfa Şehri hep sur içinde büyümüş, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren şehir sur içine sığmayıp başta kuzey yönü olmak üzere surların dışına çıkmaya başlamıştır. Şehrin sur içi gelişimi devam ederken ayakta kalan surlar, sur dışına çıkılmasıyla birlikte mevcudiyetini koruyamamış ve yıkılmaya başlamıştır. Tarihi şehir surları, bu yıkımla birlikte artık şehir yayılımında bir sınırlayıcı olma rolünü de yitirmiştir. Günümüze gelindiğinde ise kent, daha önce Merkez ilçeye bağlı bir köy olup Şanlıurfa'nın Büyükşehir olmasıyla Merkez İlçe statüsü kazanan Karaköprü'ye kadar ulaşmış ve bütünleşmiştir. Şanlıurfa Kentinin Cumhuriyet sürecinde hızlı büyümesi, bir takım kentsel sorunları beraberinde getirmiştir. Yapılaşmanın plansızlığı neticesinde şehrin batısı ve doğusunda gecekondulaşmanın artmasına neden olurken, planlı gelişim kendini ancak kuzey kesimde gösterebilmiştir(Şahinalp, 2005).

Bu bağlamda gelişen kent bu sürecinde yer yer, topografik engeller, sanayi faaliyetlerine ayrılmış bölgeler, Askeriyeye tahsisli alanların bulunduğu bölgeler ve tarımın yapıldığı bölgeler gibi sınırlayıcılarla karşılaşmıştır. Şehrin batı yönünde arazinin engebeli oluşu ve sanayi faaliyetlerinin orada bulunması, doğu ve batı yönlerinde tarım arazileri olması şehrin gelişim yönünü kuzeye, Karaköprü İlçe'sine yöneltmiştir. Şanlıurfa'nın Merkez İlçe'si olan Karaköprü, şehrin en gelişme açık ilçesi konumundadır(Şahinalp, 2005).

2.2. Geleneksel Urfa Evleri'nin Mimari ve Yapısal Özellikleri

Urfa Kenti'nin tarihi kent merkezinde yer alan yapılar kent kimliğine olumlu katkılar sağlamaktadır(Şekil 2.17, 18).

1990 yılında hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planı Raporuna göre geleneksel Urfa evlerinin kat adedi en fazla iki olup, maksimum kat yüksekliği 7.50m dir. Geleneksel Urfa evleri bir iç avlu etrafına dizilmiş mekânlardan oluşmuş ve genellikle iki katlı planlanmıştır. Zemin katta günlük yaşam ve servis mekânları,

birinci katta yaşam mekânları bulunmaktadır. Zeminden yarım kat aşağıda ya da yarım kat yukarıda planlanmış mekânlar da görülmektedir(Turan, 2009).

Şekil 2.17. Balak Evi (Ağar, 2021)

Şekil 2.18. Hacibanlar Evi (Ağar, 2021)

Müslüman toplumlarda mahremiyetin önemi dikkate alındığında, evin açık kullanım alanı olan bahçesinin yine ev içinde kalan bir yapıya sahip olması anlamlı gelmektedir. Kadının etkinlikleri giriş katında olduğu için, alt katların sokağa bakan cepheleri genellikle penceresiz, dolu bir görünüme sahiptir. Ailenin iç dünyasını dışarıdan ayıran kapı oldukça görkemlidir. Bu kapıdan, içerisinde havuz, kuyu, çiçeklik "bahçe" öğelerinin yer aldığı avluya girilir ve avludan üst kata çıkılır. Üst kat evin dış dünya ile belli bir ölçüde ilişki kurabildiği tek yerdir(Özdemir, 2005).

Geleneksel Urfa evlerinde Mezopotamya'nın iklimsel özellikleri ve İran'ın etkisiyle kalın duvarlar, düz damlar ve tonoz kemer sistemi ile Osmanlı geleneksel evlerinin etkisiyle de dış sofa ve avlu görülmektedir(Hanol, 2018).

2.2.1. Plan özellikleri

Geleneksel Urfa evlerin planlarının çoğunluğu, yakın bir zamana kadar birkaç kuşağın bir arada yaşadığı geniş aile tipolojisine uygun olarak yapılmıştır. Günlük hayatının büyük bir bölümü evde geçen kadınların işleri; ev temizliği, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, kış için erzak hazırlamak ve bahçede çalışmaktır. Bütün bu eylemler, dış dünyadan ayrı bir çevre olan evde yapılmaktadır. Ev planlanması içinde bu işler için çeşitli mekânlar ayırmak gereklidir. Bundandır ki ev içinde istirahat etmek için özel bölümlere, bahçeye, erzak depolamak için ambarlara, binek veya yük hayvanları için de ahırlara ihtiyaç bulunmaktadır. Anadolu'da benzer kültür özelliklerine haiz yörelerde de evlerde ihtiyaç duyulan alanlar birbirleriyle aynıdır. Planlar tüm yörelerde benzemekte fakat iklim özelliklerine göre değişiklikler göstermektedir(Özdemir, 2005).

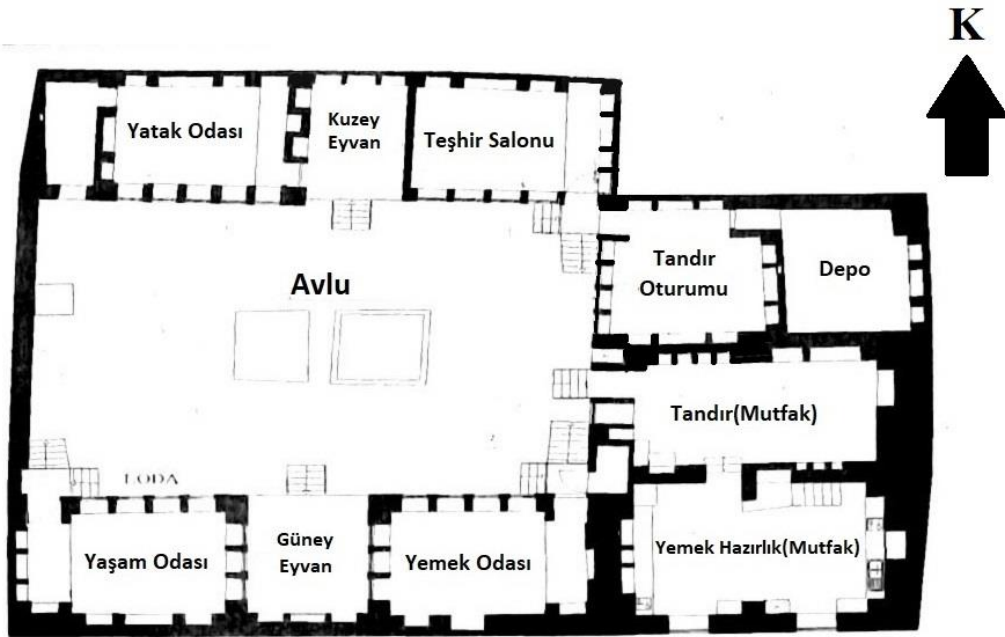
Geleneksel Urfa Evlerinin Plan Gelişimi incelendiğinde; Anadolu'nun geleneksel konut mimarisi içinde önemli bir yeri olan Urfa evlerinin plan şemaları yüzyıllardan beri bölgede süregelen bir tasarım ve yapım geleneğine bağlı olarak oluşmuştur.

Eğimli olmayan düzgün bir topografya üzerine yerleşmiş bitişik düzendeki Urfa evleri, boyutları ve mekânsal özellikleri açısından küçük birer sarayı andırmakta olup kare veya dikdörtgen planlı, açık bir iç avlu etrafında çevrelenen kapalı mekânlardan oluşmaktadır. Bu mekânlardan eyvan, plan şemasının odak noktasını oluşturan ana birimdir ve planın asıl belirleyici ögesidir(Arkitekt Aralık 2000 Sayı: 482 Syf:68).

Anadolu evleri içerisinde ayrı bir grup oluşturan ve Güneydoğu Anadolu evleri arasında yorumlanması gereken geleneksel Urfa evleri, 100 yıldan beri süregelen bir mimari geleneği dayanmaktadır. Urfa evleri genellikle haremlik ve selamlık diye adlandırılan iki kısımdan oluşmaktadır. Eve gelen erkek misafirlerin ağırlandıkları selamlık bölümünde bir avlu, bir ya da iki oda, eyvan, misafirlerin hayvanları için bir büyük ahır ve tuvalet bulunur. Hane halkının yaşadığı evin asıl kısmını oluşturan

haremlik bölümü selamlığa göre daha fonksiyoneldir. Urfa evleri zemin, bodrum ve üst kat (dam) olmak üzere üç kat şeklinde tasarlanmıştır. Dış cephe dikdörtgen şeklinde ve uzun kenarı güneye yönlendirilmiştir. Dış cepheye pencere açmayarak evin içinde dışa bağımsız yüksek duvarlarla çevrili avlu bulunmaktadır(10. Ulusal Isı Bilimi Ve Tekniği Kongresi 1995 syf 624-625).

Urfa evlerinin en önemli özelliklerinden biri olan eyvanlar, iklim şartlarının ortaya çıkardığı bir plan elemanıdır(Şekil 2.19). Eyvanlar dikdörtgen planlı, yan yüzeyleri pencereli, arka yüzeyi kapalı ve üst kısım toprak tonozla örtülüdür. Eyvanlar avlu kotunda 1- 2 metre yüksekte planlanmıştır. Genellikle yazlık ve kışlık eyvan olmak üzere iki adettir. Yazlık eyvanlar kuzey cepheye yönlendirilmiştir(10. Ulusal Isı Bilimi Ve Tekniği Kongresi 1995 syf 624-625). Bu eyvanlar, diğer cephedeki eyvandan farklı özellik taşımaktadır. Artuklu geleneğinin devamı olarak nitelendirilen eyvanın orta yerinde küçük havuzlara rastlanılmakta ve arka duvarda ortada geniş ve yüksek, bunun iki yanında da daha dar ve alçak niş bulunmaktadır. Hava sirkülasyonu sağlamak amacıyla, yanlardaki küçük nişlerden dama hava kanalları açılmıştır. Sıcak yaz günlerinde evin en fazla kullanılan bu kısmında, damda mihrap taşı şeklindeki bir yüzeyi açık bacalara çarpan rüzgâr, bu kanallardan geçerek hava sirkülasyonunu sağlamaktadır. Bu taşlar hâkim rüzgâr yönü olan batı ve kuzey batı doğrultusundadır(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.19. Hacıbanlar Konağı Zemin Kat Planı Kaynak (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi)

Urfa evlerinin diğerk bir önemli özelliği olan avlular, yılın 7-8 ayı boyunca günlük hayatın geğtiği mekânlardır. Düzgün kesme taş döşemeli (Nahit denilen bu Taşlar beyaz renktedir) avluların orta yerinde bir havuz, kuyu veya sarnıç, içerisinde incir, dut, nar, portakal, zakkum, asma gibi ağaçlardan bir veya birkaçının bulunduğu çiçeklik bulunmaktadır. Bu ağaçlar kışın yaprağını döken türlerden seçilmiştir. Özellikle yazın dik gelen güneş ışınları bu ağaçlar sayesinde tutularak gölgelendirme yapılmıştır. Kışın ise yaprağını döken bu ağaçlar güneş ışıklarının geçmesine izin vererek ısı kazancı sağlamaktadır. Ayrıca yazın yüksek duvarlar sayesinde güneş ışınları engellenerek ortam sıcaklığının yükselmesi önlenmiştir. Yaz geceleri damda veya avluda yatarak sıcak iklim şartlarıyla uyum sağlanmaya çalışılmıştır. Bodrum katta bulunan kiler (Zerzembe) güneş almadığı için oldukça serindir. Bundan dolayı soğuk hava deposu gibi kullanılmıştır(Turan, 2009).

Urfa evlerinde odalar daha çok kış şartları düşünülerek tasarlanmıştır. Nisan ayından Ekim ayı başına kadar daha çok yazlık eyvan ve avluyu kullanılmıştır. Sadece kış aylarında güney cepheye yönelmiş odalarda yaşanılmaktadır. Bu odalarda baca ve ocak bulunmamaktadır. Isınma mangal ateşi ile sağlanmaktadır. Sadece yaşanan odalar ısıtılmıştır. Odalarda pencereler genellikle 1/2 1/2.5 ve 1/3 oranındadır(10. Ulusal Isı Bilimi Ve Tekniği Kongresi 1995 syf 624-625).

Avluda bulunan ağaç ve asmalar, güneş ışıklarını kesmelerinden dolayı yaz konfor şartları elde edilmesinde faydalanılmıştır. Kışlık eyvanlar güneş ışığından azami faydayı sağlamak için güney cepheye yönlendirilmiştir. Hacıbanlar Konağı'nda kuzey ve güney yönlerinde bulunan 2 Eyvan bulunmaktadır(Şekil 2.19)(Akkoyunlu, 1988).

2.2.1.1. Geleneksel urfa evleri plan tipleri

Toplumsal faktörler geleneksel evlerin planlarını şekillendirdiğinden, evlerin mekânların kullanım özellikleri açısından ortak bir özelliği vardır. Evlerin yapıldığı dönemde, kentte yaşayanlar tarım ve hayvancılıkla yakından veya uzaktan ilgilendikleri ve ihtiyaçları yaygın olduğu için evlerde ortak özellikler gözlenmiştir.

Geleneksel Urfa Evleri genellikle iki kattan oluşmakta, zemin kat, kare veya dikdörtgen planlı bir iç avlu ve çevresinde sıralanan yaşam alanları ve servis mekânlarından oluşmaktadır. Üst kat ise günlük işlerden arta kalan zamanlarda

oturma, misafir kabul etme, yatma gibi eylemleri içeren başoda ve diğer odalar yer almaktadır. Üst katta bulunan tüm mekânlar, iç avluya merdiven ile bağlı “gezenek” adı verilen bir açık terasa açılmaktadır(Şekil 2.13, 14)(Aras, 2003).

Şekil 2.20. Mehmet Bağmancı Evi Avludan Çıkılan Üst Kat ve Gezenek (Ağar, 2021)

Şekil 2.21. Fuat Billurcu Evi Avludan Çıkılan Üst Kat ve Gezenek (Ağar, 2021)

Geleneksel Urfa evlerinde işlevsel ve biçimsel açıdan planın odak noktasını oluşturan avlu, parsel durumuna göre kare, dikdörtgen veya yamuk planlıdır. Avlu ortasında çeşitli formlarda etrafı çiçeklikle çevrili bir havuz bulunmaktadır.

Geleneksel Urfa evlerinde avlu, hem biçimsel hem de işlevsel açıdan plan oluşumuna etki eden temel öğelerden olmasına rağmen, planın asıl belirleyici öğesi eyvandır. Geleneksel Urfa evlerinin plan oluşumunun temel özelliği, kare ve dikdörtgen bir avlu etrafında biçimlenen, ortada eyvan ve iki yanında birer odanın yer aldığı simetrik plan tipini ana birim olarak ele almasıdır. Bütün yapı tiplerinin başta gelen ana kompozisyon öğesi olan eyvanın yapı bütünündeki konumu ve sayısı farklı plan tiplerinin doğmasına neden olmuş, özenli işçiliği ve fonksiyonelliği ile

geleneksel konut mimarisi içinde, tüm bu unsurlar ile köklü bir tarihi geçmişin birleşmesi ile güçlü bir yapı kültürünü oluşturmuştur.

Planın asıl belirleyici ögesi olan eyvanın konumu ve sayısı farklı plan tiplerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geleneksel Urfa evlerinde, eyvanın sayısı ve konumuna bağlı olarak beş ana plan tipine rastlansa da en yaygın olanları tek eyvanlı ve iki eyvanlı tiplerdir(Şekil 2.22).

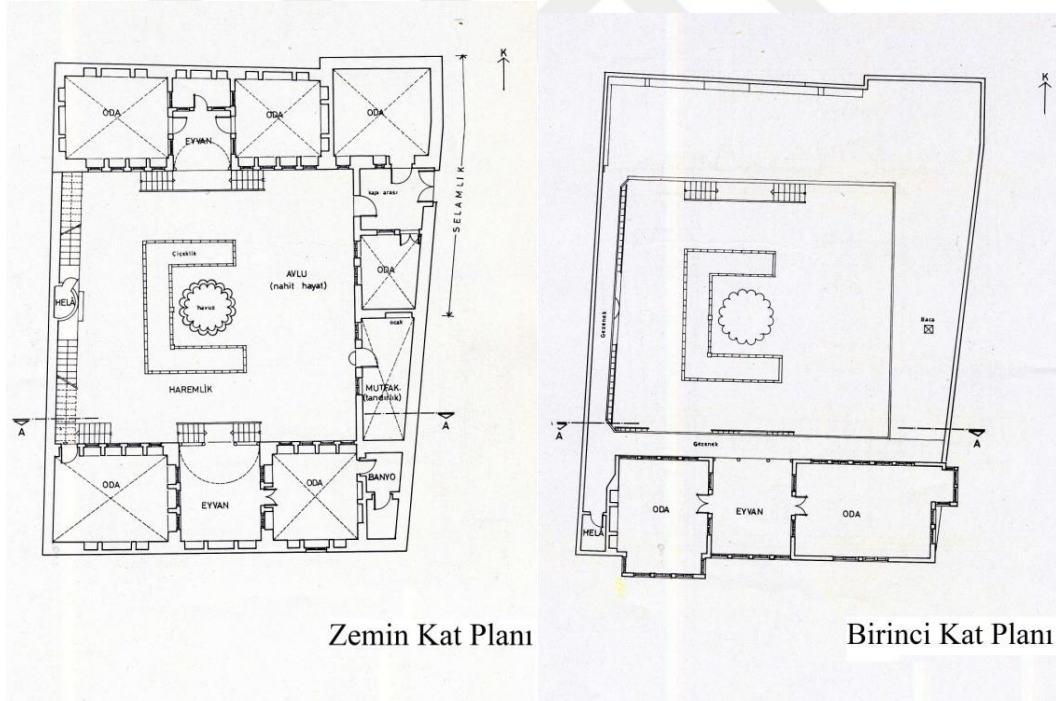
Şekil 2.22. Plan Tipi Gelişimi(Akkoyunlu, 1988)

Ana şemada oda-eyvanında ve önünde avluya açılan teras "gezenek" (odalar arası ilişkilerin sağlandığı bir ortak alan) bulunmaktadır. Gelişmiş örnekler, değişik düzenler içinde aynı hacimlerle oluşmaktadır. Plan biçimlerinde bu çekirdek esastır. Bu karakteristik plan tipi üst katlar için de söz konusudur. Bu kat servis mekânları dışındadır ve evin yaşam mekânlarıdır. Evler genellikle 1,5 katlı olarak planlanmıştır. Zemin katta yer alan servis mekânları (depo, ahır, kiler, samanlık, mutfak, hamam, hela) düzenli bir plan şemasına uymamakta ve biçimselden çok işlevsel isteklere göre düzenlenmiştir(Özdemir, 2005)

Tek eyvanlı tiplerde eyvan, genellikle kuzeye yönlendirilmiş olup ortasında Artuklu geleneğinin devamı olan küçük bir havuz yer alır. Ayrıca hava sirkülasyonunu sağlamak amacıyla yanlardaki küçük nişlerden çatıya hava kanalları açılmıştır. Birden fazla eyvanın yer aldığı örneklerde ise kuzeye açık yaz eyvanının yanı sıra güneye yönlenmiş kış eyvanları da planlanarak mevsimlik kullanımlara yer verilmiştir(Arkitekt Aralık 2000 Sayı : 482 Syf : 67)

Geleneksel Urfa Evleri'nin Beş Ana Plan Tipolojisi Şemaları

Urfa Evleri Plan Tipolojileri; iklim şartlarının ortaya çıkardığı bir plan elemanı olan eyvan, avlu kotundan bir kaç basamakla yükseltilmiş, dikdörtgen planlı, yan yüzeyleri pencereli, arka yüzeyi kapalı, avluya bakan yüzü kemerli ve üstü tonozla örtülü olup geleneksel Urfa evlerinde her iki yanına aldığı odalarla birlikte planı oluşturan ana birimdir(Şekil 2.23). Plan şemalarında, ortada eyvan ve iki yanında birer odanın yer aldığı simetrik düzen egemendir. Fakat bu düzen iki katlı evler için yapı genelinde sağlanmamış olup zemin katlar için söz konusudur(Erarslan, 2012).

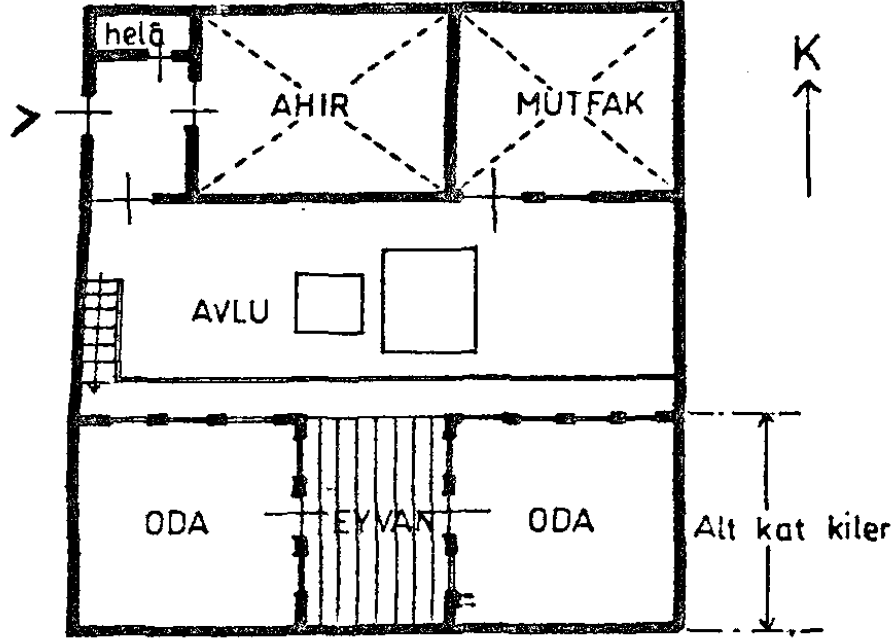
Şekil 2.23. Akyüzler Konağı Zemin ve Birinci Kat Planları (Şanlıurfa Belediyesi)

2.2.1.1.1. Tek eyvanlı tipler

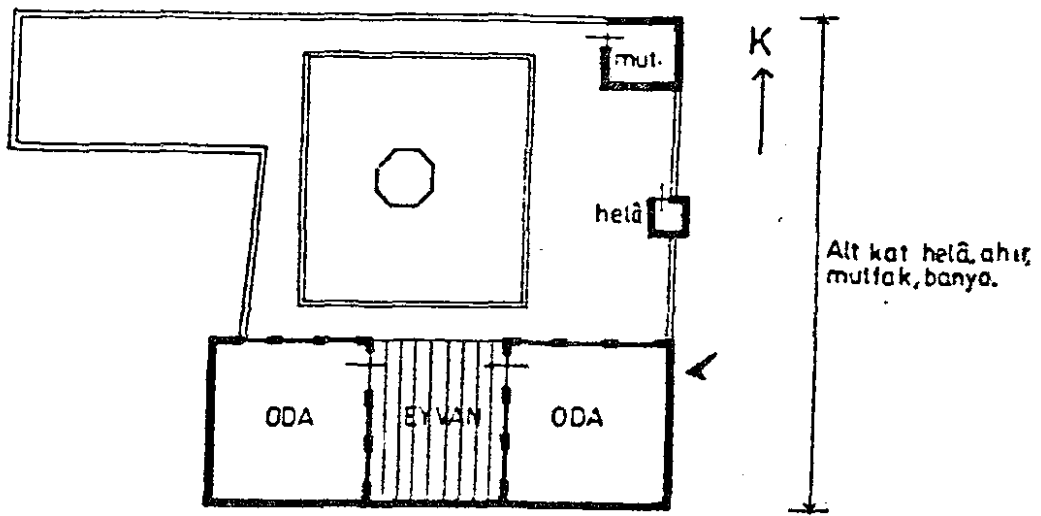
Tek eyvanlı tiplerde eyvan, genellikle kuzeye yönlendirilmiş olup ortasında Artuklu geleneğinin devamı olan küçük bir havuz yer alır. Ayrıca hava

sirkülasyonunu sağlamak amacıyla yanlardaki küçük nişlerden çatıya hava kanalları açılmıştır.

Urfa evlerinde görülen en yaygın plan tipidir. Yapı bütününde tek eyvan olup her iki yanında birer oda yer almaktadır(Şekil 2.24). Servis birimleri oda-eyvan-oda grubunun hem altında, hem de karşısında, ya da bir yanında yer alırlar (Şekil 2. 25)(Aras, 2003).

Şekil 2.24. Abdurrahman İnce evi, 1. Kat planı (Akkoyunlu, 1988)

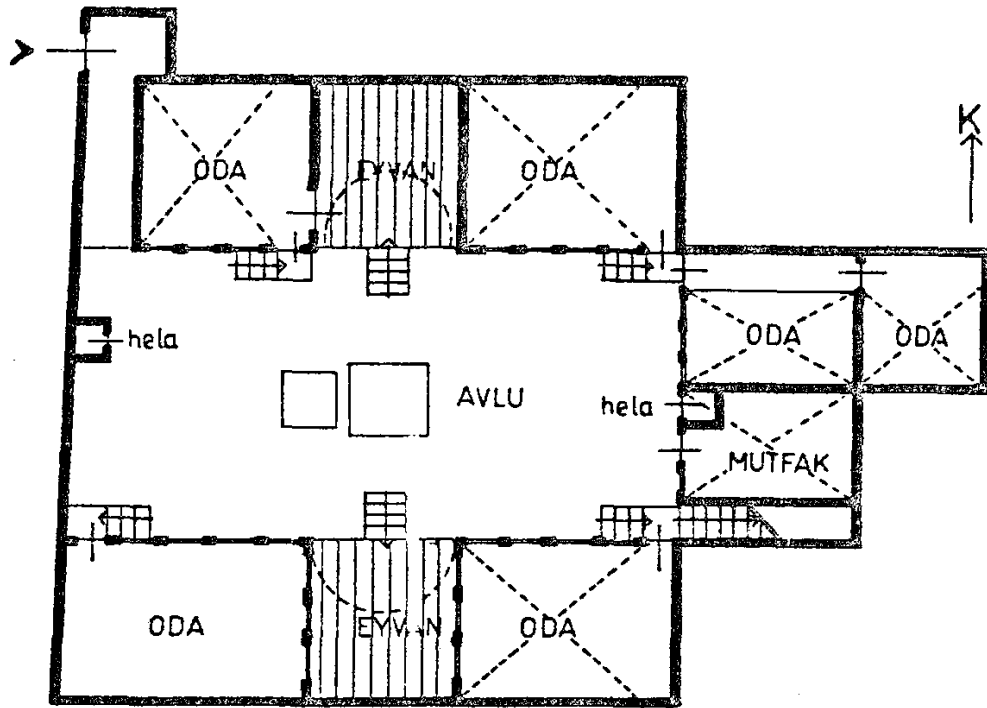
Şekil 2.25. Melekler Evi, 1. Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

2.2.1.1.2. İki eyvanlı tipler

Yapı genelinde eyvan iki tanedir, plandaki konumuna göre üç ana tür görülmektedir.

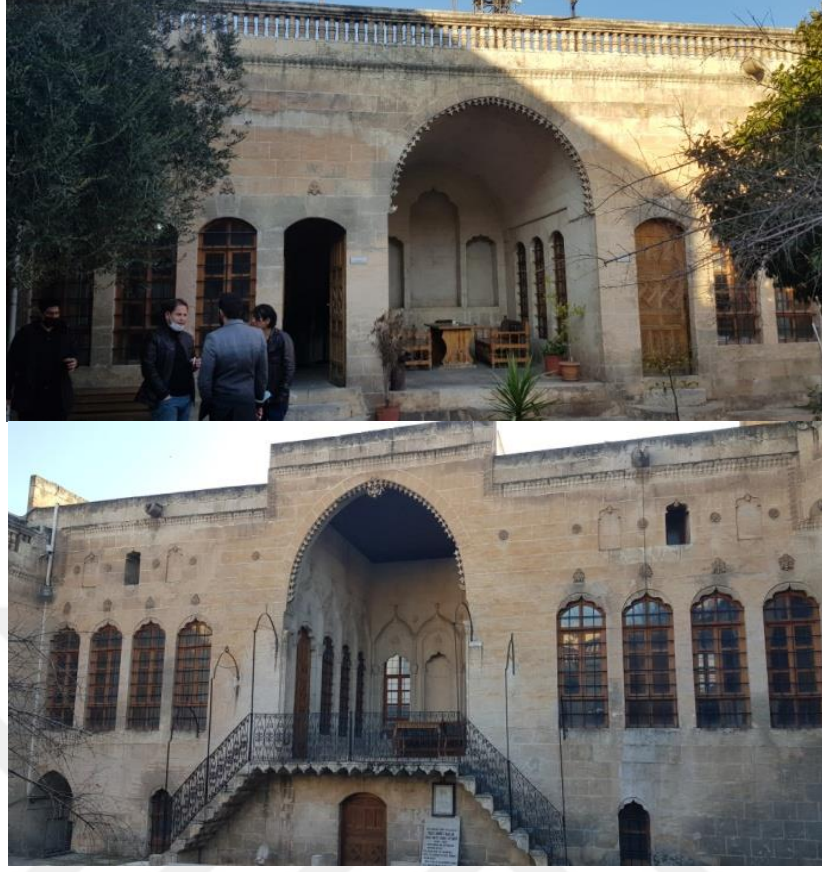
Eyvanların karşılıklı konumlandığı örnekler;

Urfa evlerinde görülen yaygın plan tipinden birini teşkil ederler(Şekil 2. 26). Servis birimleri, hem oda-eyvan-oda gruplarının altında, hem de bir yanında yer alırlar(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.26. Hacıbanlar Konağı, Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

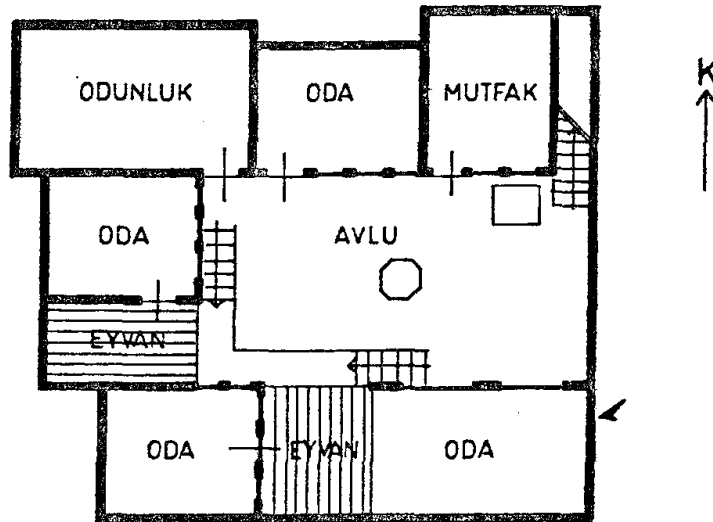
Birden çok eyvanın bulunduğu örneklerde, güneyde olup kuzey yönüne bakan eyvanlar yazlık, kuzeyde yer alıp güney yönüne bakan eyvanlar ise kışlık eyvan olarak mevsimlik kullanımlara yönelik tasarlanmıştır(Şekil 2. 27).

Şekil 2.27. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Yazlık ve Kışlık Eyvanlar(Ağar, 2021)

Eyvanların birbirine dik cephelerde yer aldığı örnekler;

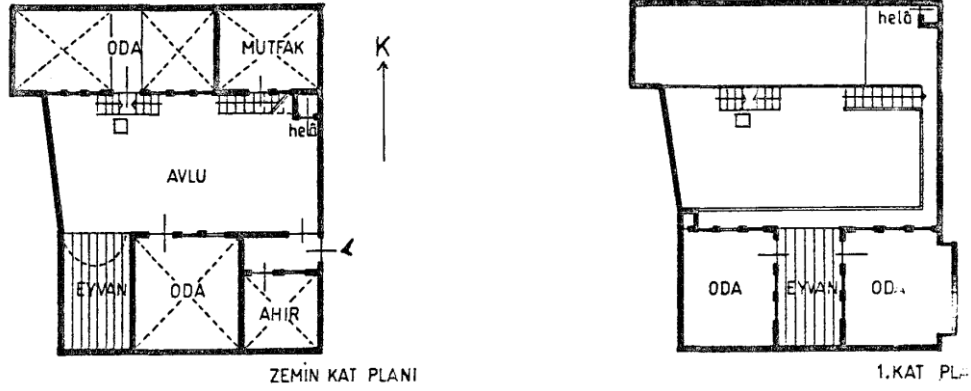
Bu evlerde servis birimleri oda-eyvan-oda gruplarının altında, hem de avlunun bir kenarında bulunurlar(Şekil 2. 28)(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.28. Mehmet Parmaksız Evi, 1. Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

Eyvanları aynı cephede yer alan fakat katları farklı olan örnekler;

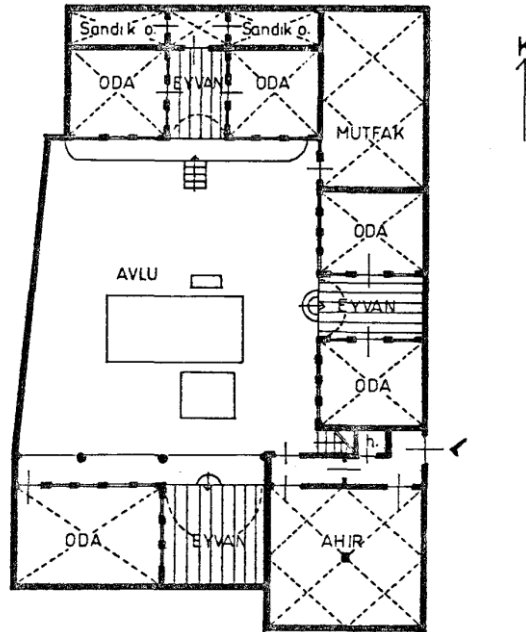
Bu plan çeşidinde kiler eyvanın karşısındaki odanın altında olup mutfak ve ahır zemin kattadır. Mutfak avluya, ahır ise kapı arasına açılmaktadır (Şekil 2. 29)(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.29. Ömer Göncü Evi (Akkoyunlu, 1988)

2.2.1.1.3. Üç eyvanlı tipler

Avlunun üç yanında farklı kotlarda üç eyvan bulunan bu tipteki evlerden günümüze bir örnek ulaşmıştır(Şekil 2.30). Kiler, yüksek olan eyvanın ve mukabilindeki kısmın altında bulunmaktadır. Ahır ve mutfak zemin katta yer alır. Mutfak avluya, ahır ise kapı arasına açılmaktadır(Akkoyunlu, 1988).

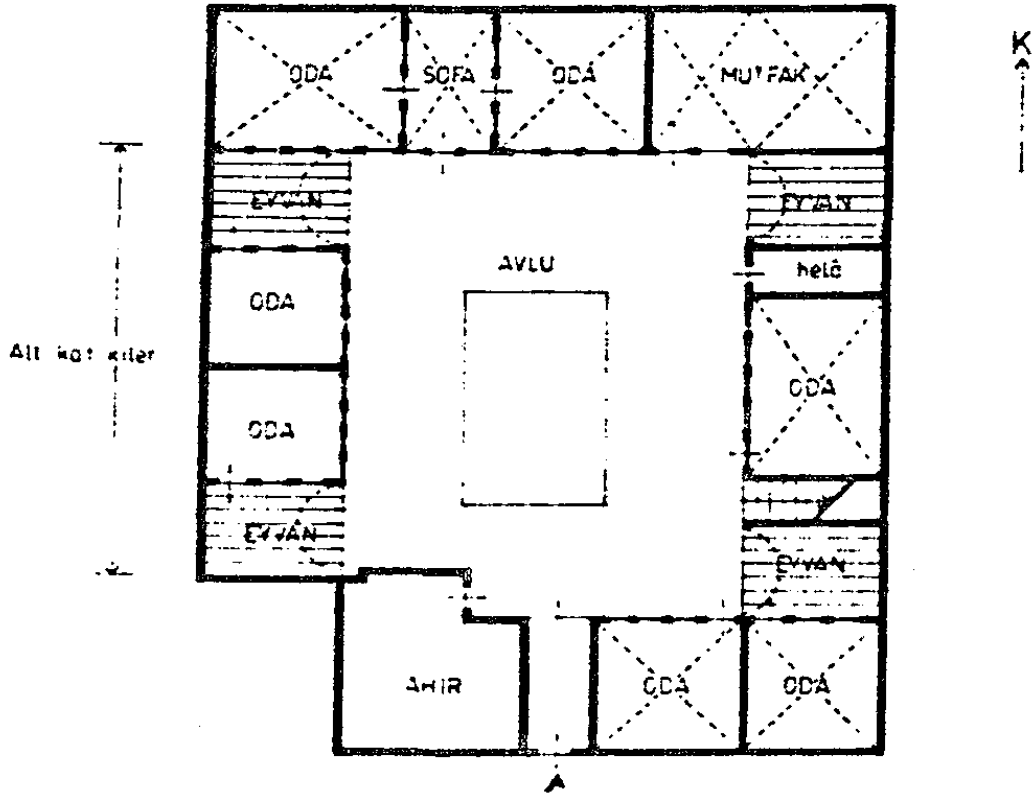

Şekil 2.30. Mehmet Demirkol Evi, Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

Servis mekânlarından ahır, mutfak ve helâ zemin kattadır. Kiler batıdaki bölümün altındadır ve avlu kotundan yarım kat aşağıdadır.

2.2.1.1.4. Dört eyvanlı tipler

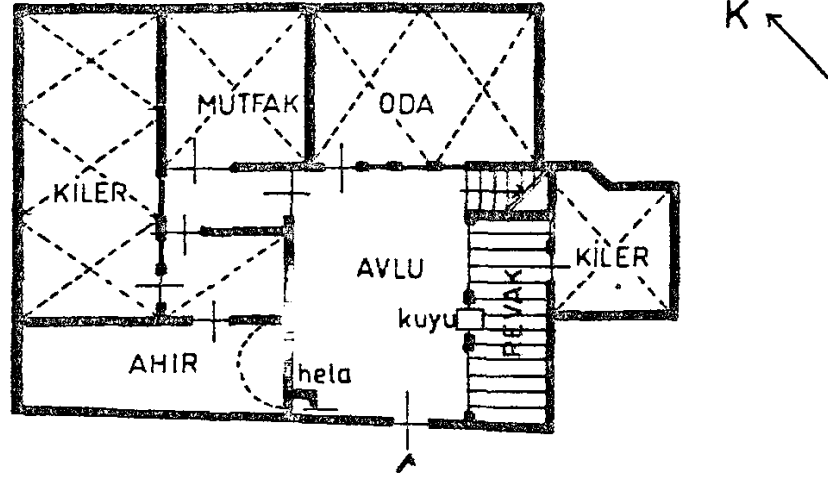
Günümüze tek örneği ulaşan bu tipte karşılıklı iki cephede ikişer eyvan yer almaktadır(Şekil 2. 31). Eyvanlar istisna olarak doğu-batı yönünde planlanmıştır ve avlu kotundan birer basamakla ayrılmaktadır(Akkoyunlu, 1998).

Şekil 2.31. Hacı İmam Demirkol Evi, Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

2.2.1.1.5. Eyvansız tip

Eyvansız olan ve bünyesinde bir revakın yer aldığı bu tipin de tek bir örneği bulunmaktadır(Şekil 2.32). Kuyu avlunun ortasında değil, revakın ortadaki iki ayağının arasında yer almaktadır. Ev planında Diyarbakır etkisi görülmektedir. Revakın, kilerin önünde bulunması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.32. Ali Kılıç Evi, Zemin Kat Planı (Akkoyunlu, 1988)

Servis mekânları avlu kotundan yarım kat aşağıda planlanmıştır. Mutfak, kiler ve ahırın girişleri aynı mekândan sağlanmaktadır. Ayrıca revaklı bölümden geçilen ikinci bir kiler de bulunmaktadır.

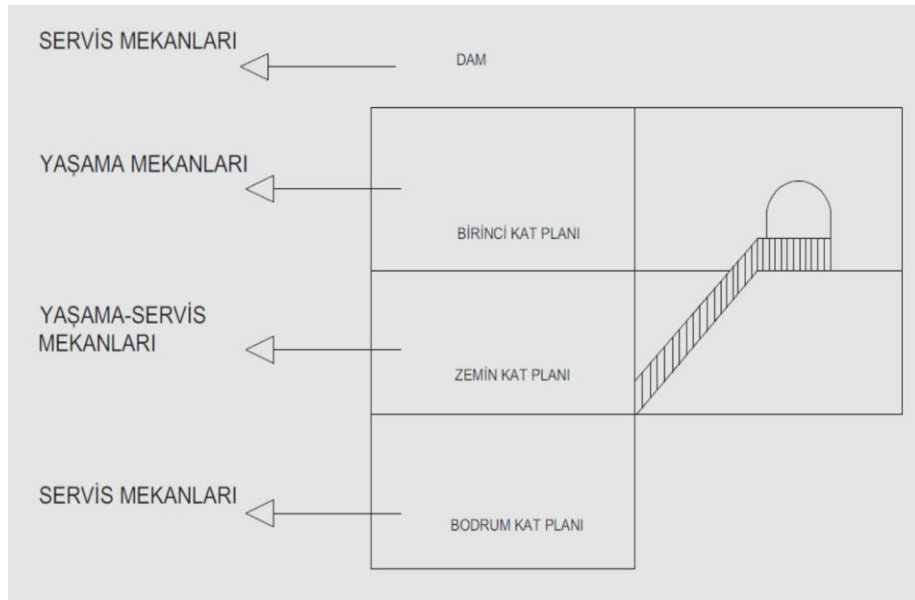
2.2.2. Katların kullanım özellikleri

Her evin zemin katında etrafı kapalı mekânlarla ya da sokak cephesi yüksek duvarlarla çevrili en az bir avlu bulunmaktadır. Harem ve selamlık bölümü bulunan evlerde, iki bölüme ait ayrı avlular bulunmaktadır. Bazı evlerde iki bölüm arasında kapı arası ile bağlantı sağlanmıştır. Selamlık bölümünde; selamlık avlusu, develik, hela, oda ya da eyvanlar, harem bölümünde; harem avlusu, avlu etrafında servis mekânları olan, mutfak (tandırılık), ahır (develik), hamam, hela, kilerler (zerzembe) ile günlük yaşamın geçtiği, eyvan ve odalar bulunur. Bu mekânlar, avlu ile aynı kotta planlandığı gibi, bazı evlerde kış odaları ve eyvan yarım kat yukarıda bulunmaktadır(Şekil 2.33). Genellikle kilerler sıcak günlerde yiyeceklerin serin tutulabilmesi amacıyla zeminden yarım kat aşağıda planlanmıştır. Zemin katta bulunan oda ve eyvanlar genellikle kış aylarında günlük yaşamda kullanılmaktadır. Daha basık ve daha sade mekânlardır(Turan, 2009).

Şekil 2.33. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Yarım Kat Yüksek Eyvan ve Zerzeme(Ağar, 2021)

Zemin kattan birinci kata çıkan merdivenler “gezenek” adı verilen açık teraslara açılmaktadır. Bu gezenekler ile birinci katta bulunan yaşam mekânları olan oda ve eyvanlara ulaşılmaktadır(Şekil 2.34). Birinci katta bulunan oda ve eyvanlar genellikle uzun süren yaz aylarında kullanım için planlanmıştır. Birinci katta yaşam mekânı olarak planlanan mekânlar zemin kattakilere göre daha büyük ve daha özenli süslemelere sahiptir. Birinci katta bulunan odalar arasında evdeki en süslemeli ve genellikle sokağa çıkması bulunan başoda (köşk oda) bulunmaktadır(Turan, 2009).

Şekil 2.34. Katlara Göre Mekânların Kullanım Amacı(Turan, 2009)

Geleneksel Urfa evlerinde, birinci katın üzerindeki toprak damlar da mekân özelliği kazanmıştır. Damlar, sıcak gecelerinde yaşama mekânına dönüşerek yatma işlevi için, gündüzlerinde ise servis mekânına dönüşerek kışlık hazırlanması, salça yapımı, sebze kurutulması için kullanılmaktadır. Nişan, düğün, taziye gibi özel günlerde seyir mekânı olarak insanların toplandığı alanlar haline gelmektedir (Baran, 1999).

Harem ve selamlık bölümlerinden oluşan geleneksel Urfa evlerinden bir örnek de Şahap Bakır Evi'dir (Tablo 2.2). İki katlı evde, her katta harem ve selamlık bölümlerine ait mekânlar bulunmaktadır. Bu ev, geleneksel Urfa evlerinin bütün mekân özelliklerine sahip örneklerinden biridir(Turan, 2009).

Tablo 2.2. Şahap Bakır Evi Harem ve Selamlık Bölümü Mekânları (Turan, 2009)

ZEMİN KATTA BULUNAN MEKÂNLAR	
SELAMLIK BÖLÜMÜ	HAREM BÖLÜMÜ
Avlu	Kapı Aralığı
Hela	Avlu
Develik	Zerzembe
Merdiven	Merdiven
BİRİNCİ KATTA BULUNAN MEKÂNLAR	
SELAMLIK BÖLÜMÜ	HAREM BÖLÜMÜ
3 Oda	Gezenek
	2 Eyvan
	5 Oda
	Mutfak
	Hamam
	Sandık Odası
	Depo

2.2.3. Geleneksel urfa evlerinde mekânlar

Geleneksel Urfa Evlerindeki ana mekânlar; açık mekânlar, yarı açık ve kapalı mekânlar olarak gruplandırılabilir.

2.2.3.1. Açık mekânlar

Açık mekânlar zemin kattaki avlu ve birinci kat üzerindeki terastır. Avlu: Gündelik hayatın çoğunun geçtiği, ana mekân ve yardımcı mekânlarla ilişkili olduğu mekânlardır. Avlu, genellikle ana görevi üstlenmekte olup diğer mekânların merkezinde bulunmaktadır. Geleneksel Urfa evlerinin, işlevsel ve biçimsel açıdan merkezini oluşturur. Dikdörtgen, kare ya da yamuk planlı olup, zemini “Nahit” adı verilen düzgün kesme taşla kaplı olduğundan “Nahit hayat” olarak da adlandırılır.

Selamlık ve haremlik bölümünde iki ayrı avlu bulunduğu gibi, üç avlulu evler de bulunmaktadır. Bu mekânın ortasında taştan su havuzu ile birkaç ağacın bulunduğu çiçeklik mutlaka bulunmaktadır. Avlunun çevresinde, oda duvarlarında bulunan dikdörtgen nişlerde ahşaptan “kuş takası” olarak anılan kuş evleri bulunmaktadır. Üst kata çıkan merdivenler, servis odaları, avlunun kuzeyinde yer alan eyvan, kış odaları avluyu çevrelemektedir. Havuz, kuyu, çiçeklik, avlunun temel öğeleridir (Şekil 4-21). Sokak kapısı ile avlu, “kapı arası” adı verilen, kare veya dikdörtgen planlı, üzeri çapraz ya da sivri tonoz örtülü olup kapı açıldığında avlunun içinin sokaktan görülmesi engellenmektedir(Şekil 2.35). Avlularda, oturma, çocukların oyun oynaması, kışlık hazırlanması, düğün, nişan, kına gecesi gibi eğlencelerde toplanma eylemi gerçekleştirilmektedir(Baran, 1999).

Şekil 2.35. Akçarlar Konağı “Kapı Arası” (Ağar, 2021)

Zemini taş kaplı, su ögesi ile süslenmiş olan avlu mekânı günlük hayatın geçtiği dağıtıcı ve toplayıcı bir mekân olarak evin en önemli mekânlarından biridir(Şekil 2.36, 37, 37, 38). Eyvan, odalar, mutfak, kiler, ahır ve üst kata ulaşımı sağlayan merdivenler avluyu sınırlayan mekânlardır. Havuz, kuyu, çiçeklik ise avlunun temel öğeleridir(Turan, 2009).

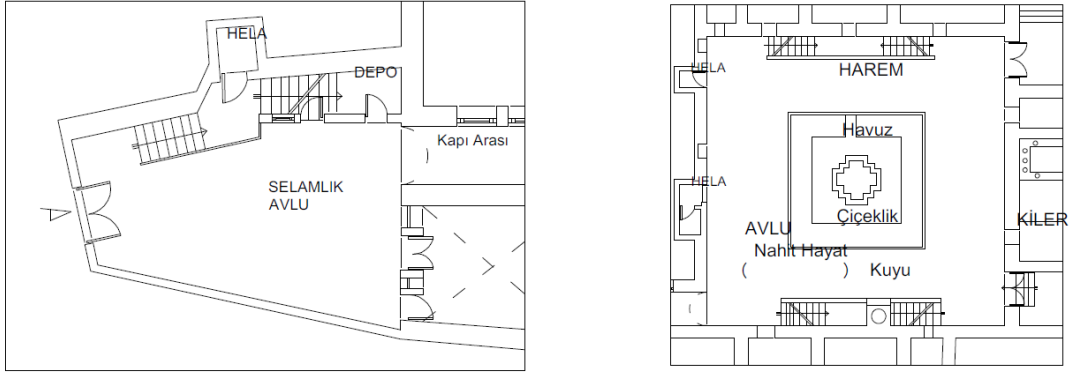
Şekil 2.36. Kürkçüoğlu Konağı Taş Avlu ve Havuz, Çiçeklik(Ağar, 2021)

Şekil 2.37. Fuat Billurcu Evi Taş Avlu ve Havuz (Ağar, 2021)

Şekil 2.38. Malatyalı Halil Evi Taş Avlu ve Havuz, Çiçeklik (Şurkav Arşivi)

Şekil 2.39. Şahap Bakır Evi-Selamlık ve Harem Avlusı(Turan, 2009)

Dam: Geleneksel Urfa evlerinde çatı örtüsü olan düz toprak damlar, avludan sonra en büyük açık alanlardır. Damlarda, sıcak gecelerde, yatma işlevi için, “taht” adı verilen dört direkli, yerden 80-100 cm. yükseklikte korkuluklu karyola bulunmaktadır(Şekil 2.39). Bazı damlarda, döşekler için özel odalar ve geceleri kullanmak için helalar planlanmıştır. Damlarda, sıcak gecelerde yatma eylemi dışında, oturma, kışlık kurutma, nişan, düğün gibi özel günlerde toplanma ve özellikle kadınlar için evler arasında sokağa çıkmadan geçiş eylemleri gerçekleştirilmektedir(Baran, 1999).

Şekil 2.40. Urfa Evlerinin Damlarında Bulunan Geleneksel “Taht” (Şurkav Arşivi)

Geleneksel Urfa evlerinde çatı örtüsü düz toprak dam şeklindedir. Sadece yazlık bölümlerde yazın yatmak için kullanılan damlar kesme taş kaplıdır (Şekil 2. 40, 41).

Şekil 2.41. Malatyalı Halil Evi Kesme Taş Kaplı Dam (Ağar, 2021)

Şekil 2.42. Şahap Bakır Evi Dam (Şurkav Arşivi)

2.2.3.2. Yarı açık mekânlar

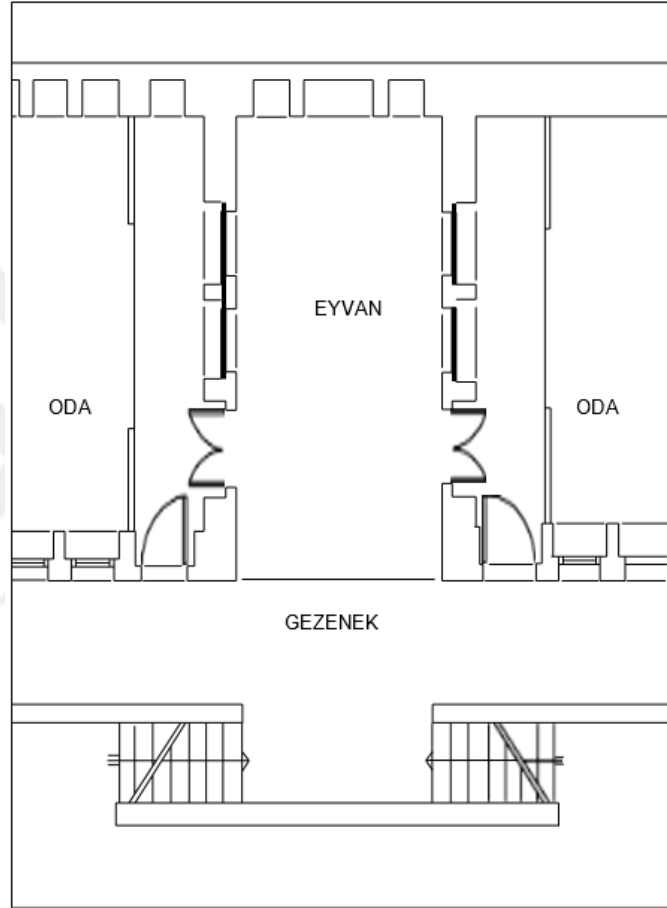
Yarı açık mekânlar zemin ve birinci katta bulunan eyvanlardır.

Eyvan: Geleneksel Urfa evlerinde odalar arası bağlantıyı sağlayan, yan ve arka cephesi kapalı, ön cephesi açık mekânlardır. Avluya bakan cephesi kemerli, dikdörtgen planlı, üzeri tonoz örtülü ya da düz tavanlıdır. Eyvanlar ebatları ve süslemeleri ile cephenin karakteristiğini oluştururlar(Şekil 2.42) (Akkoyunlu, 1989).

Şekil 2.43. Şahap Bakır Evi Eyvanının Avludan Görünüşü (Ağar, 2021)

Birden fazla eyvanı bulunan ve her iki katta da eyvan planlanmış evler mevcuttur. Zemin katta planlanan eyvanlar, avlu kotundan yarım kat yüksekte planlanmaktadır. Üst katta yer alan eyvanlar ise, önünde bulunan, merdivenlerden çıkıldığında odalarla bağlantıyı sağlayan, “gezenek” denen mekândan bir basamak ile ayrılmaktadır(Şekil 2.43)(Akkoyunlu, 1989).

Şekil 2.44. Şahap Bakır Evi Birinci Kat Eyvanı(Turan, 2009)

Evlerde, kuzeye yönlendirilmiş yaz eyvanları olduğu gibi güneye yönlendirilmiş kış eyvanları da bulunmaktadır. Kışlık eyvanların kullanım süreleri yazlıklara göre az olduğundan, ebatları yazlık eyvanlara göre daha küçüktür. Bazı evlerde, iki yanı taş şekilli yazlık eyvanın arka duvarındaki nişe hava akımı sağlayan ve yazın serinlik veren damla bağlantılı baca şeklinde hava kanalı açılmakta, bu kanal dam üzerinde mihrap taşını andıran nişli rüzgârlıkla son bulmaktadır(Baran, 1999). Eyvanlarda; oturma, yatma, yemek yeme, yaz aylarında misafir ağırlama,

odalara dağılım, özel günlerde toplu ibadet etme, sonbaharda imece usulü kışlık hazırlanması eylemleri gerçekleştirilmektedir(Baran, 1999).

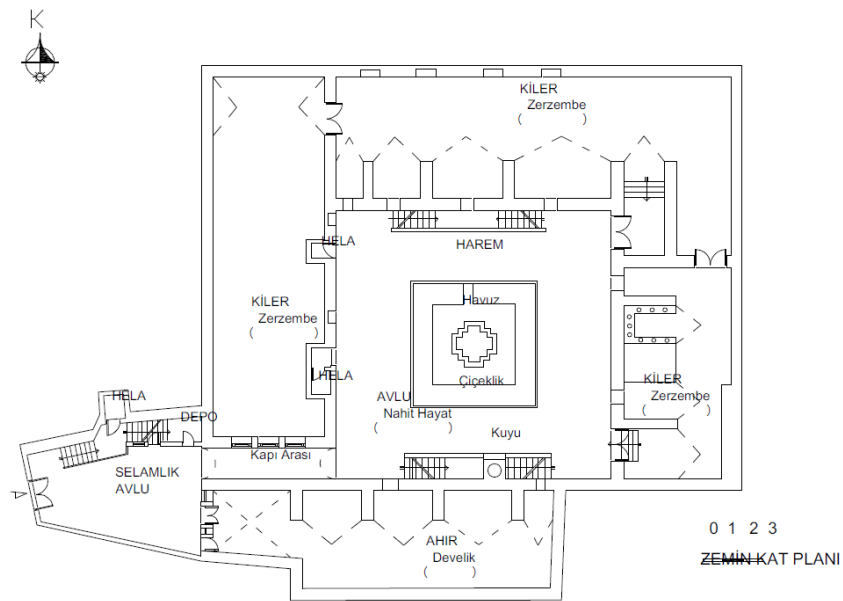
2.2.3.3. Kapalı mekânlar

Plan Elemanları:

Kapalı mekânlardan yaşama amaçlı kullanılanlar odalardır. Servis amaçlı kullanılanlar; tandırlık (mutfak), zerzembe (kiler), hamam, develik ve heladır(Şekil 2.38).(Baran, 1999).

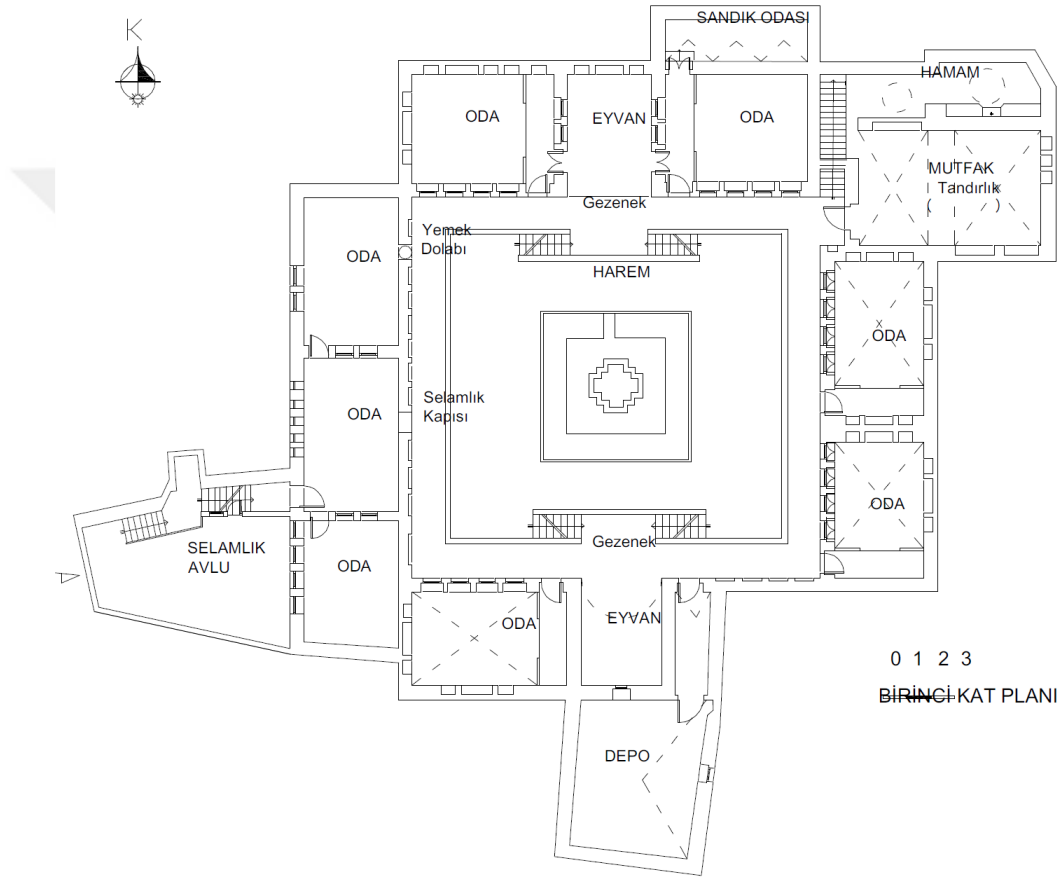
Oda:

Oturma, yemek yeme, çalışma ve uyuma gibi tüm yaşama eylemlerinin yapıldığı mekânlardır. Kare ya da dikdörtgen planlı ve yüksek tavanlıdır (Şekil 2.44).Bundan dolayı, bazı evlerde duvarda havalandırma ve aydınlatma amaçlı iki sıra pencere bulunmaktadır. Evlerde bulunan odaların sayısı, parsel büyüklüğüne, dolayısıyla ev sahibinin gelir seviyesine göre değişmektedir. Evlerdeki odaların boyutları ve iç düzenlemeleri arasında büyük farklılıklar yoktur. Ancak “başoda”, “çardak odası” olarak adlandırılan misafir odalarının boyut ve süslemeleri daha zengindir. Bazı evlerde bu odalar konsollar ile sokağa çıkma yapmaktadır. Odalarda her aile için aynı düzenleme bulunur ve yatma, yemek yeme, oturma, gerektiğinde yıkanma eylemi gerçekleştirilmektedir(Baran, 1999).

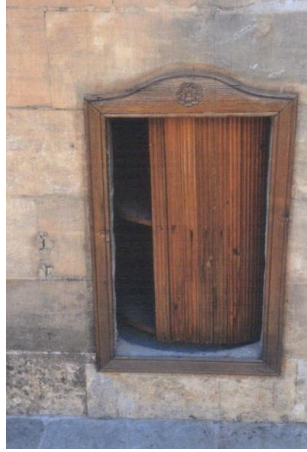
Şekil 2.45. Şahap Bakır Evi Zemin Kat Planı(Turan, 2009)

Dikdörtgen veya kare planlı odalar, zemin katta direkt avluya açılırken üst katlarda “gezenek” olarak adlandırılan bir geçiş terasına açılmaktadırlar. Geleneksel Urfa evlerinde odaların zeminleri taş döşeli, üzeri genellikle çapraz tonoz örtülüdür(Şekil 2.45). Başodalarında ise bezemeli ahşap tavan görülür. Odayı aydınlatan pencereler zemin katta iç avluya diğer katlarda ise avluya ve sokağa açılmaktadır(Turan, 2009).

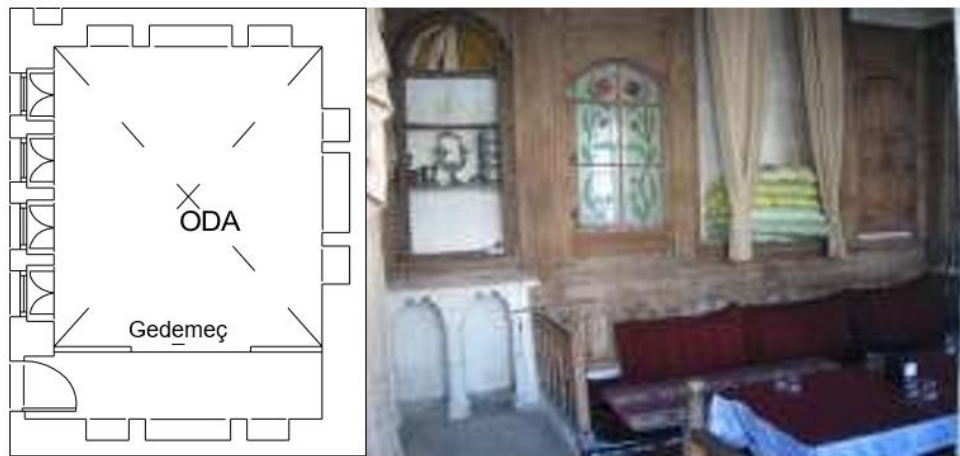
Şekil 2.46. Şahap Bakır Evi Birinci Kat Planı(Akkoyunlu, 1989)

İslami yaşantının gereği yapıların tasarlanmasında haremlik ve selamlık ayrımı esas alınmıştır(Şekil 2.39). Ev sahibinin sosyal ve ekonomik düzeyine göre bu ayrımın iki ayrı yapı bütünü oluşturacak çözümlere vardırıldığı örneklere rastlandığı gibi selamlık bölümünü karşılayan bir başodalı çözümlere de rastlanmaktadır. Her iki tip örnekte de plan şemasında oda-eyvan-oda birimlerinden oluşan çekirdek esastır. Evlerdeki haremlik-selamlık bağlantısı aradaki bir kapı ile veya dönme dolap "yemek servis dolabı" ile sağlanmaktadır(Şekil 2.46)(Akkoyunlu, 1988)

Şekil 2.47. Balak Evi Yemek Servis Dolabı (Cevher Mimarlık)

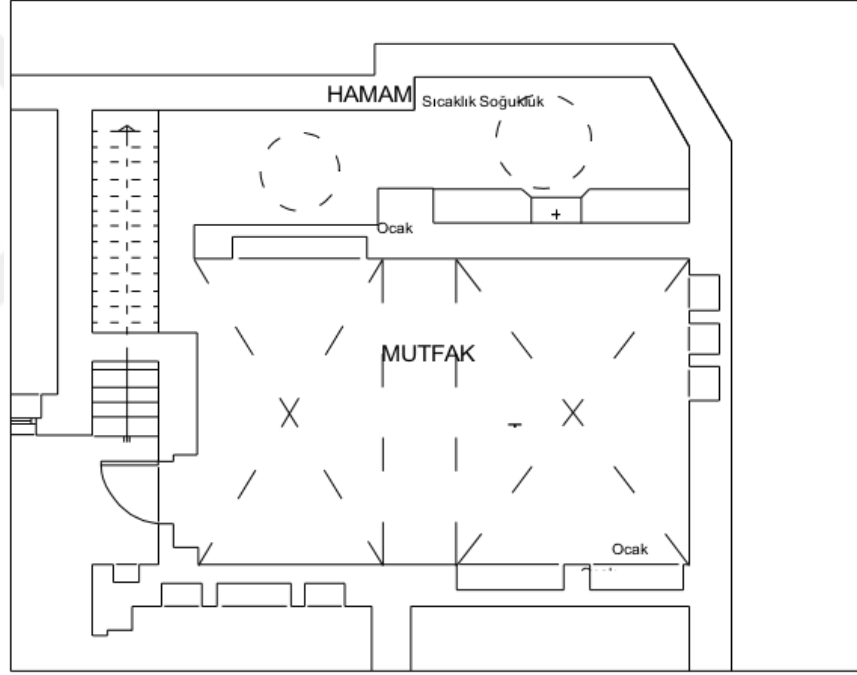
Odaya giriş, odanın uzun kenarındandır. Odanın girişinde, dar kenar boyunca uzanan, odadan daha düşük kotta bulunan, ayakkabıların çıkarıldığı “gedemeç” adı verilen bölüm bulunur(Şekil 2.47). Bu bölüm; ayakkabı çıkarma, gerektiğinde yıkanma ile servis amacıyla kullanılmaktadır ve duvarında nişler bulunmaktadır. Gedemeç bölümünden, daha üst kottaki odanın oturma mekânına geçilmektedir. Bazı evlerde bu iki bölüm arasında ahşap korkuluk bulunmaktadır. Odaların içinde, “camhane” adı verilen, dolap olarak kullanılan nişler yer almaktadır. Oda zeminleri düzgün kesme taş döşelidir ve tavanlar genellikle çapraz tonoz çatı örtülüdür. Misafirlerin ağırlandığı başodalarda, farklı tavan tipleri görülmektedir. Zemin katta yer alan odalar avluya, üst katta yer alan odalar hem avluya hem de sokağa, kemerli ve demir parmaklı pencerelerle açılmaktadır. Oda duvarlarının bir ya da birkaçında ortada, kemerli, geniş ve yüksek, yanlarda daha dar ve alçak nişler yer almaktadır(Akkoyunlu, 1989).

Şekil 2.48. Şahap Bakır Evi Oda Planı ve Görünüşü(Turan, 2009)

Servis amaçlı kullanılanlar;

Tandırılık (Mutfak): Tandırılık adı verilen mutfak evlerin harem bölümünde yer almaktadır. Günlük yemeklerin ve kışlık yiyeceklerin hazırlandığı bu mekân, avluya açılmaktadır(Şekil 2.42). Avlu cephesi genellikle kemerlidir ve örtüsü çapraz tonozdur. Ev halkının kalabalık olması ve bu evlerde çok sayıda misafir ağırlanması, yemeklerin hazırlandığı bu mekânın birçok bölmeli ve geniş planlanmasına neden olmuştur. Tandırılığın içinde kazanların oturtulabileceği büyüklükte, yerden yaklaşık 20 cm. yükseklikte birden fazla taştan ocak ile duvarlarında eşya ve malzemelerin konulacağı nişler bulunmaktadır (Şekil 2.48). Bu ocaklar damdaki tek bacaya bağlanmaktadır. Tandırılıkta, günlük yemek yapımı, kışlık hazırlığı ve gerektiğinde çamaşır yıkama eylemi gerçekleştirilmektedir(Turan, 2009).

Şekil 2.49. Şahap Bakır Evi Mutfak ve Hamamı(Turan, 2009).

Hamam: Temizlik ihtiyacının mahalle hamamlarında giderilmesi geleneği nedeniyle, geleneksel Urfa evlerinin içinde hamam planlanan evlerin sayısı oldukça azdır(Şekil 2.49). Genellikle zengin ailelere ait evlerde ve harem bölümünde yer almaktadır. Bazı evlerde odalara açılan gusülhaneler bulunmaktadır. Hamam bulunan evlerde ise mutfak ile bitişik planlanmış ve aynı bacayı kullanan hamam örnekleri görülmektedir. Genellikle hamamlar, sıcaklık ve soğukluk olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır(Akkoyunlu, 1989).

Şekil 2.50. Hacıbanlar Konağı Gelin Odası İçinde Yer alan Hamam (Ağar, 2021)

Mutfak: Evin harem bölümünde yer almakta ve doğrudan avluya açılmakta olup üzeri çapraz tonozla örtülüdür(Şekil 2.50). Yine Urfa evine özgü önemli bir servis mekânı olan “zerzembe”, genellikle avlu kotundan daha aşağıda planlanmıştır. Kışlık yiyeceklerin depolandığı bu mekân toprağa mümkün olduğu kadar çok gömülerek soğuk olması sağlanmaya çalışılmıştır. Kışlık yiyeceklerin ve yakacakların depolandığı bu mekân, genellikle dikdörtgen planlı, tonoz çatı örtülü, avlu kotundan alt kotlarda planlanmaktadır. Evlerin tandırlığının da bulunduğu harem bölümünde ve avlu ile bağlantılı bulunmaktadır. Böylece yiyeceklerin serin tutulmaları sağlanmıştır. Günlük yemeklerin yapıldığı mutfaklar kadar kilerler de ev sahibinin gelir seviyesine bağlı olarak büyümektedir. Günlük yemekler ve saklanan yiyecekler küplerde ya da kuyu oyuklarında saklanmaktadır. Kilerlerde, mevsimlik gıdaların ve kışlık yakacakların saklanma eylemi gerçekleşmektedir(Turan, 2009)

Şekil 2.51. Hacıbanlar Konağı Tandırlık (Ağar, 2021)

Develik: Hayvan barınağı olarak kullanılan bu mekân, genellikle dikdörtgen planlı ve çapraz tonozla örtülü olup, evin en büyük mekânlarındandır. Genellikle zemin katta yer alan, dikdörtgen planlı ve çapraz tonoz örtülü ahır, genellikle evlerin sokakla direk bağlantılı, erkeklerin ve erkek misafirlerin kullandığı selamlık bölümünde yer almaktadır. Duvarlarında hayvan bağlama ve yem verme nişleri bulunan karanlık mekânlardır. Ev sahiplerinin ve misafirlerinin hayvanlarının barınma eylemi gerçekleştirilmektedir(Turan, 2009).

Hela: Helalar bazı evlerde harem ve selamlık avlularında, bazı evlerde ise giriş kapısının yakınında ya da kapı arası denem mekânda bulunmaktadır(Şekil 2.51). Avluda yer alan helalar, merdiven altında ya da avlunun herhangi bir köşesinde bulunmaktadır. Zemin kat dışında, üst katlarda da hela planlanmış evler de bulunmaktadır.

Şekil 2.52. Kürkçüoğlu Konağı Hela (Ağar, 2021)

2.2.4. Cephe özellikleri

Sokak Cepheleri

Urfa Evleri dini inanışların etkisiyle harem ve selamlık bölümleri olacak şekilde planlanmışlardır. Bu nedenle mahremiyet ön planda tutularak, içe dönük düzenlemeler kurgulanmıştır.

Toplumsal yaşantı ve gelenekler evin dışarıya kapanmasını gerektirmiştir. Tümüyle dışa ve sokağa kapalı olarak planlanan evlerin sokak cepheleri de bu genel

ilkeye bağılı olarak yalın ve yüksek duvarlar biçiminde şekillendirilmiştir. Genişlikleri 2,5 - 3 m'yi geçmeyen ve dar sokakların sığağı karşı gölgeli olmasını da sağlayan bu yüksek duvarlarda zemin kat düzeyindeki tek açıklık, oldukça görkemli yapılan ve kemerli bir niş içinde yer alan giriş kapılarıdır(Şekil 2.52). Bazı kapıların üzerinde sokağı bakan ve kapıya gelenleri görmek için yapılmış önü kafesli küçük pencereler yer alır. Üst katta ise, başodanın sokağı açılan çıkmaların bindirme tekniğı ile yapılmış profilli ve kemerli konsolları ile pencereler, yalın cepheye biçim zenginliğı ve hareket kazandıran öğelerdir(Akkoyunlu, 1988).

Şekil 2.53. Yorgancı ve Güllüoğı Sokak (Kürkçüoğı Arşivi)

Yapı parsellerinin düzgün olmayışı nedeniyle üst katlarda düzgün mekân elde etmek ve sokakla görsel ilişki sağlamak amacıyla yapılan zemin kat beden duvarları üzerindeki çıkmalar, genellikle düz ve gönyeli olmak üzere çeşitli boyut ve biçimlerde düzenlenmiş olup çıkma yüzü düz ve sakallı kemer motifleri ile süslenmiştir(Şekil 2.52).

Önemli bir cephe elemanı olan pencereler, Ufa evlerinde 3'lü ve 4'lü gruplar halinde bir araya toplanarak genellikle düz atkılı veya kemerli olarak yapılmıştır. Sokağı bakan pencerelerde dışta ahşap kafes veya "S" motifinin egemen olduğu demir parmaklıklar yer alır. Pencerelerin biçimi ev sahibinin sosyo-ekonomik durumuna bağılı olarak farklılık gösterir. Küçük evlerdeki pencereler daha sade

olarak yapılırken, büyük evlerdeki pencereler, çeşitli tiplerdeki kemerler ve rozetlerle süslenmiştir(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:72).

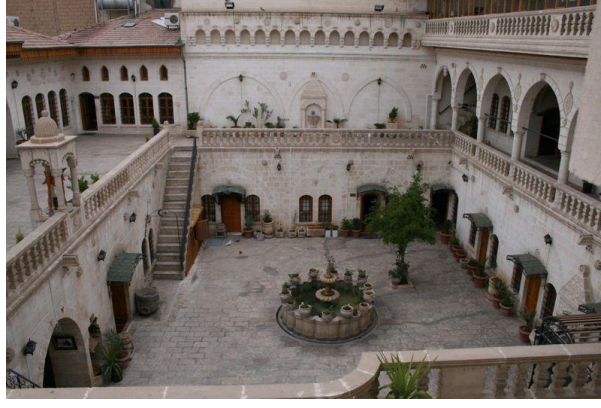

Şekil 2.54. Zincirli Sokak ve Akçarlar Evi Girişi (Ağar, 2021)

Ayrıca üst kata çıkan merdivenin yüksek ve düz dış duvarda çıkıntı yaparak yükselmesi, bazı evlerin sokağın üstünü örten bir biçimde uzanan odalarının “kabaltı”(Şekil 2.53) oluşturacak şekilde yapılması, yapıların sokağa gelen köşelerindeki keskin hatların pahlanarak veya çeşitli profillerle şekillendirilerek oluşturulan köşe noktaları Urfa evlerinin sokak cephesindeki masif kütle etkisini azaltan, cepheye ve sokağa zenginlik katan önemli mimari elemanlardır(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:72).

Avlu Cepheleri

Anadolu'nun çoğu kentlerinde evlerin sokak cephesindeki çıkmalar, evin esas cephesini oluştururken Urfa evlerinde, sade ve masif etkili sokak cephesi tali cephe, biçim ve süsleme açısından oldukça zengin bir cephe olan avlu cephesi ise evin esas cephesini oluşturmaktadır. Avlu cephelerindeki düzen içinde planın asıl belirleyici ögesi olan eyvanın etkinliği görülmektedir(Şekil 2.54). Eyvan gerek boyutu gerekse bezemesiyle cepheye katkısı en fazla olan birimdir. Yapı bütünü içinde birden fazla eyvanın bulunduğu örneklerde, avlunun güneyinde bulunan ve kuzeye yönlendirilmiş eyvanlar, diğerlerine göre daha büyük boyutta ve bezeli olarak yapılandırılmış olup avlunun esas cephesini oluşturmaktadır(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:72).

Şekil 2.55. Çubukçular Evi İç Cepheler Genel Görünüş (Ağar, 2021)

Odaların avluya bakan cephelerinde pencerelerin üzerinde bir dizi halinde yer alan, kare veya eğrisel şekillerde planlanmış, dışları taş kafes işlemeli, küçük camsız açıklıklar olan tepe pencerelerinin yanı sıra yörede “matar” olarak adlandırılan birbirinden güzel ve dekoratif şekillerde yapılan kuşluklar da Urfa evlerinin avlu cephelerini zenginleştiren önemli öğelerdir(Şekil 2.55, 56).

Şekil 2.56. Hayat Ağacı Motifli Kuş Matarı(Taka)(Şurkav Arşivi)

Şekil 2.57. Kim O? Takası (Şurkav Arşivi)

Geleneksel Urfa evlerinin avlu cephelerine estetik katan mimari elemanlardan biri de merdiven ve gezeneklerin ön yüzünde kullanılan korkuluklardır. Merdiven korkulukları genelde dövme demirden yapılırken gezenek korkulukları taştan yapılmış olup lokmalı, zikzaklı, geometrik kompozisyonlu ve dilimli tipleri yaygın olarak kullanılmıştır(Şekil 2.57)(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:72).

Şekil 2.58. Mehmet Bağmancı Evi Taş ve Demir Korkuluk (Şurkav Arşivi)

Ayrıca, duvarların üst hizasında yer alan düz, profilli ve mukarnaslı kornişler, avlu cephesinde yaygın olarak görülen ay-yıldızlı ve yıldızlı rozetler, dilimli stilize çiçek motifinden meydana gelen rozaslar, havalandırma pencerelerinin aralarında veya havuzların dış yüzlerinde yer alan kabaralar, palmetlerin simetrik düzenlenmesi ile meydana getirilmiş çeşitli şekillerdeki madalyonlar, pencerelerin üst kısmında bulunan çerçevesiz ve çerçevesiz bitki motifleri, avlu cephesine sanatsal bir bütünlük katarak bu cephenin önemini arttıran, üst düzeyde bir mimari anlayışın ürünü olan öğelerdir(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:72)(Şekil 2.58).

Şekil 2.59. Hacı Hafız Ahmet Balak Evi Pencere Üstü Süslemeleri (Cevher Mimarlık)

2.2.5. Mimari elemanlar

2.2.5.1. Avlu kapıları

Avlu kapıları, genellikle dikdörtgen ve kare planlı, üzeri sivri ve çapraz tonozlu, kapı arası denilen bir mekâna açılmaktadır. Ahşap malzemeden yapılan kapıların dış yüzü saç veya çinko kaplanmaktadır. Kapılar evin büyüklüğü ile orantılı olarak büyük ve süslemelidir. Büyük evlerin kapıları kemerli bir niş içerisinde ve kapılar genellikle basık kemerlidir(Şekil 2.60, 62). Girişteki nişin iki yanında “binek taşı” ya da “soluk taşı” olarak adlandırılan taşlar bulunmaktadır. Bu kapılar tek ve çift kanatlı olabilmektedir(Turan, 2009).

Bazı evlerde, gelenlerin görülmesi için “gezenek takası” adı verilen küçük pencereler görülmektedir. Büyük tek kanatlı ya da iki kanatlı kapılarda, “enik” denilen küçük kemerli ikinci bir kanat bulunmaktadır(Şekil 2.61). Büyük kanatlar büyük hayvan ve eşyaların girişinde, enikli kanatta insanların günlük girişlerinde kullanılmaktadır(Akkoyunlu, 1989)

Şekil 2.60. Avlu Kapısı (Ağar, 2021)

Şekil 2.61. Kürkçüoğlu Konağı Avlu Enikli Kapısı (Ağar, 2021)

Şekil 2.62. Hacıkamil Konağı ve Akyüzler Evi (Kürkçüoğlu Arşivi)

Şekil 2.63. Kapı Tokmağı(Kürkçüoğlu, 2008)

Kapı tokmakları, avlu kapılarının üzerinde bulunan, “kapı dögeceği” olarak adlandırılmaktadır. Kapılarda gelenin sesini duyurması için kullanılan tokmaklar, demir ya da pirinçten dökme yapılabildiği gibi, döğme demirden de yapılmaktadır. Döküm kapı tokmaklarının en çok görüleni hanımeli biçiminde olanıdır(Şekil 2.63). İşlevsel bir eleman olmasının dışında, kapı tokmakları yörenin ve dönemin estetik değerlerini yansıtmaktadır(Turan, 2009).

2.2.5.2. Oda kapıları

Avlu giriş kapıları ve iç mekân giriş kapıları farklılık göstermektedir. İç mekân kapı doğramaları, avlu giriş kapılarına göre daha mütevazı ve sadedir. Kapıların

genişlikleri en az 2 m olup, yükseklikleri minimum 2.50 m'dir. Ayrıca bir çok evde bulunan bu kapıların özelliği kemerli ve düz atkılı olmasıdır(Şekil 2.64).

Oda kapıları, tek ya da çift kanatlı ve basık kemerlidir. Sade kapılar olduğu gibi zengin ailelerin evlerinde oyma ahşap kapılar da bulunmaktadır.

Şekil 2.64. Ahşap Kapı Örnekleri Sırasıyla Billurcu Evi, Balak Evi ve Hacıbanlar Konağı (Ağar, 2021)

2.2.5.3. Pencereleler

Pencereleler, zemin kattakiler sadece avluya, birinci kattakiler bazıkısıtlamalar ile hem sokağa, hem de avluya açılmaktadırlar. Eyvanın yanındaki odalarda, avluya ve eyvana açılan pencereleler bulunmaktadır. Odalarda üçerli veya dörderli diziler halinde planlanmışlardır. Pencereleler duvarların dış yüzeyine yakın yerleştirilerek, oda içinde alan kazanılmıştır. Oran olarak 1/2, 1/2,5, 1/3 kullanılan pencereleler, basık kemerli olarak, 70-80 cm'dir. Cam boyutları kayıtlarla küçültülmüş, dışarıdan demir parmaklık kullanılmıştır(Akkoyunlu, 1989)

Pencere tiplerinden örnekler

Pencereleler, evlerde alt pencere ve üst pencere olarak iki şekilde bulunmaktadır. Alt pencereleler evin aydınlatılması, üst pencereleler havalandırılması için planlanmıştır. Bölgede pencerelelere “taka” adı verilmektedir. Alt pencereleler düz atkılı ya da çoğunlukla kemerlidir. Sokağa bakan pencerelelerin dış yüzü ahşap kepenkli ve demir parmaklıdır(Şekil 2.65)(Turan, 2009)

Şekil 2.65. Ahşap Pencere Kepenkleri(Turan, 2009)

Pencereler de pek çok mimari eleman gibi, ev sahibinin zenginliği ile bağlantılı olarak zenginleşmektedir. Bazı odaların pencereleri ahşap bezemeli kepenklidir.

Şekil 2.66. Alt ve Üst Pencereler (Turan,2009)

Üst pencereler odaların avluya bakan cephelerinde alt pencerelerin üzerinde dizi olarak yer almaktadır(Şekil 2.66). Bu pencerelere havalandırma takası denilmektedir. Havalandırma takaları, madalyon biçimli, kare, altıgen, sekizgen, dairesel, baklava veya yıldız şeklinde olabilmektedir(Akkoyunlu, 1989). Dizi halinde bulunan takalar arasında kör bırakılarak, sadece estetik amaçlı tekrarlananlar bulunmaktadır. Genellikle havalandırma takalarının veya gezenek konsollarının arasında, kuşların yuva yapması için küçük nişler şeklinde kuş takaları bulunmaktadır(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:73).

2.2.5.4. Çörtenler

Çörtenler, düz dam bulunan evlerde, yağmur sularının avluya akmaması için sokak cephelerinde bulunmaktadır(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:73).

2.2.5.5. Bacalar

Bacalar, tandırlıkta yer alan birden fazla ocak tek bacaya bağlanmaktadır. Kesme taştan, kare planlı yapılan bacaların tepeleri piramit taşla kapatılmaktadır(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:73).

2.2.5.6. Kemerler

Kemerler, geleneksel Urfa evlerinde farklı yerlerde ve farklı şekillerde görülmektedir. Genellikle eyvan, kapı, pencere, servis mekânları, revak ve nişlerde bulunan kemerler sekiz tiptir(Akkoyunlu,1989). Yuvarlak, basık, yarım, sivri, atnalı, kaş, üç dilimli kemer tipleri bazen taşıyıcı olarak bazen de süsleme amaçlı kullanılmaktadır(Şekil 2.66)(Arkitekt Aralık 2000 Sayı:482 Syf:73).

Şekil 2.67. Karacizmeciler Evi-Farklı Kemer Çeşitleri(Şurkav Arşivi)

2.2.5.7. Merdivenler

Düşey sirkülasyon elemanları olan merdivenler bodrum, zemin ve birinci katlar arasında sirkülasyonu sağlamaktadır.

Merdivenler, avlunun değişmez öğelerinden biridir. Genellikle profil taşlardan yapılmışlardır. Farklı şekilleri bulunan profil taş basamaklar, bir kenarları duvara gömülerek, üst üste getirilmekte, alt ve üstte döşemeye oturtulmaktadır(Akkoyunlu, 1989)(Şekil 2.67). Genişlikleri 80-110 cm. arasında değişmektedir. Basamak rıhtları yüksek planlanmaktadır. Yığma teknikle yapılan örnekler de bulunmaktadır. Avluya

gelen alt basamakların altı genellikle ölü alan olarak bırakılmamış, kuş takası, niş, hela, kuyu ya da kilere geçiş alanı olarak kullanılmıştır(Akkoyunlu, 1989).

Korkuluklar, merdivenler, gezenek ve teraslarda bulunmaktadır. Genellikle merdivenlerde döğme demir, gezenek ve teraslarda taş korkuluklar görülmektedir(Şekil 2.68). Taş korkuluklarda, lokmal, zikzak, dilimli, boğumlu, kum saati şekilleri daha fazla görülmektedir. Demir korkuluğa bölgede “demir çağ” denilmektedir(Akkoyunlu, 1989).

Şekil 2.68. Taş ve Demir Korkuluk(Şurkav Arşivi)

2.2.5.8. Havuzlar

Havuzlar, hâkim sıcak iklim etkisindeki evlerde, yaşamın odağı olan avlunun değişmez parçasıdır (Şekil 2.69). Her evde mutlaka bulunmaktadır. Genellikle avlunun ortasında, kare, dikdörtgen, elips, dilimli, sekizgen şeklinde planlanmıştır. Kuyular, avlunun ortasında, kenarında, duvarda ya da duvardaki bir nişte planlanmıştır(Turan, 2009).

Şekil 2.69. Gülizar Konuk Evi-Havuz(Şurkav Arşivi)

2.2.5.9. eşmeler

eşmeler, genellikle zemin katlarda, kapı arasının avluya bağlandığı yere yakın, üst katlarda yazlık kullanıma ait yerlerde planlanmıştır. Genellikle çeşmeler, üstte taştan oyma su haznesi, ortada sabun koyma yeri ve altında “curun” adı verilen oyma su yalağından oluşmaktadır(Akkoyunlu, 1989)(Şekil 2.70).

Şekil 2.70. Gülizar Konuk Evi-Taş Çeşme(Şurkav Arşivi)

2.2.5.10. Konsollar

Konsollar, çıkmaların ve gezeneklerin altında yer almaktadırlar. Taşların birbiri üzerinde kaydırılması ile istenilen genişliğe ulaşılmaktadır. Bazı evlerde konsollardaki taşların uçları kabaralı, diğerlerinin üzeri ise profillidir. Yan yana sıralanan taş konsolları arası 60-70 cm. kadardır ve üstte genellikle kemerlerle birbirine bağlanmaktadır(Akkoyunlu, 1989)(Şekil 2.71). Bu şekilde çıkmanın ağırlığı konsollardaki basamaklara verilmektedir. Evlerin birinci katında bulunan başodaların, sokağa düz ve gönyeli çıkmalarında taşıyıcı konsollar görülmektedir.

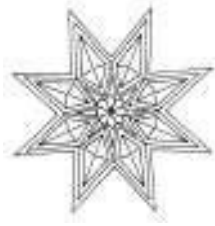

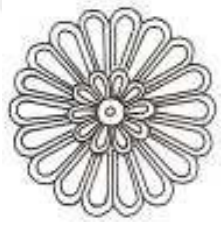

Şekil 2.71. Gezenek Altı Konsolu(Kürkçüoğlu, 2008)

2.2.5.11. Süslemeler

Ahşap Süslemeler, geleneksel Urfa evlerinde az rastlanan saçaklarda, kapı ve pencerelerde görülmektedir. Sadece kırma çatı, alaturka kiremit ve çinko levha ile örtülü az sayıda bulunan evin çatısında saçak planlanmış ve saçak altında bitkisel motifli sarkan süslemeler kullanılmıştır. Kapı ve pencerelerdeki ahşap süslemeler, özellikle baş odalarda sık olarak görülmektedir(Turan, 2009).

Taş Süslemeler, taş malzemenin işleme kolaylığı sayesinde, geleneksel Urfa evlerinde yaygın olarak görülmekte ve ev sahibinin gelir seviyesine göre zenginleşmektedir. Taş süsleme olarak, kornişler, rozetler, rozaslar, kabaralar, madalyon ya da daire çerçeveli bitki motifleri, çerçeveli ve çerçevesiz bitki motifleri görülmektedir(Turan, 2009)(Şekil 2.65).

			
Madalyon Çerçevesiz Bitki Motifleri	Rozet	Daire Çerçevesiz Bitki Motifleri	Rozas

Şekil 2.72. Evlerde Görülen Taş Süsleme Desenlerinden Bazıları(Turan, 2009)

Eyvan kemerlerinin iç kenarlarında dış şeklinde, yörede “sakallı kemer” adı verilen palmet motifleri bulunmaktadır. Ayrıca, bazı kemerlerin ortasından sarkan

zengin palmet kompozisyonları, yörede “şebekeli oyma” olarak adlandırılmakta ve sık görülmektedir(Turan, 2009) (Şekil 2.72).

Şekil 2.73. Şebekeli Oyma(Kürkçüoğlu, 2008)

Ahşap ve taş süslemelerin yanı sıra, geleneksel Urfa evlerinde kare, dikdörtgen, elips ve daire şeklinde, bağdadi tekniğinde yapılmış tekne tavanlarda kalem işi bitkisel motifli süslemeler görülmektedir. Bugünkü adıyla Pınarbaşı Konağı'nda mavi renkli kalem işi süslemeler halen korunmaktadır(Turan, 2009)(Şekil 2.66).

Şekil 2.74. Mavi Kalem İşlemeli Tekne Tavan(Şurkav Arşivi)

2.2.6. Yapı malzemeleri ve yapım tekniği

Bu bölümde yapı malzemeleri ve yapım tekniği anlatılmıştır.

Yapı Malzemeleri

Geleneksel Urfa evlerinde yapı malzemesi olarak genellikle taş, ahşap ve demir kullanılmıştır. Bölgede kalkerli taşın bolca bulunuşu ve işlemeye elverişli olması aynı zamanda sıcak iklim şartlarına karşı izole edici olması nedenleri ile mimarının temel malzemesi olmuştur.

Taş: Anadolu geleneksel konut mimarisi içinde ayrı bir yeri ve önemi olan Urfa evleri, bölgede yüzyıllardan beri süregelen bir yapı geleneğine bağlı olarak taş malzeme ile yığma tekniğinde yapılmıştır(Karaçizmeli, 2011).

Bölgede yapı gereci olarak taşın seçilmesinin nedenleri, volkanik esaslı kalkerin bölgede bol bulunuşu, işlenmeye elverişli olması, sıcak iklim şartlarına karşı optimum konforu sağlaması, planlamadaki akılcı çözümlerin yapının sağlamlığı ile de vurgulanması olarak sıralanabilir(Karaçizmeli, 2011).

Mahalli dilde "Havara" olarak adlandırılan volkanik esaslı taş ocaktan çıkartıldığı zaman yumuşak ve işlenmeye müsait olup sonradan doğanın etkisi ile sertleşmektedir. Taşlar arasında bağlayıcı harç olarak Havara tozu, kireç ve su

karışımından elde edilerek "kül kireci" olarak adlandırılan bir harç kullanılmaktadır(Karaçizmeli, 2011).

Ahşap: Urfa evlerinde ahşap, taştan sonra en çok kullanılan ikinci malzemedir. Ahşabın evlerde kullanıldığı yerler; odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, tavanlar ve başodaların duvarlarıdır. Ahşap ayrıca bazı evlerin pencere ve gezeneklerinin önünde kafes olarak, çıkmalarda ise çıkma ile konsol arasında hatıl olarak kullanılmıştır(Karaçizmeli, 2011).

Metal: Evlerde metal malzeme olarak dökme demir kullanılmıştır. Pencere, merdiven ve gezenek korkulukları ile kapı tokmaklarında demir malzeme kullanımı görülmektedir. Evlerin bazılarında çatı örtüsü olarak ve avlu kapılarında kaplama malzemesi olarak çinko levha kullanılmıştır. Avlu kapılarında da kaplama malzemesi olarak sac görülmektedir(Karaçizmeli, 2011).

Yapım Tekniği

Geleneksel Urfa evlerinde yapım sistemi yığma sistemdir. Zemin katın taş duvar ve üst katın yığma sistem olduğu görülmüştür. Zemin duvar taş duvarlarının kalınlığı minimum 60-70 cm iken toplam kat yüksekliğinin ise ortalama 290 cm olduğu görülmektedir(Turan, 2009).

Yığma sistemle inşa edilen evlerin taşıyıcı duvarlarında; her iki yüzde, 15 cm kalınlıkta kesme taş ve aralarındaki 30-40 cm'lik boşluğun moloz taş ile doldurulması ile oluşturulan bir örgü sistemi uygulanmıştır. Taş duvar örgüsünde bir dizi taşın meydana getirdiği ölçüye "kor" denilmektedir. Yaklaşık 70- 100 cm kalınlıktadır(Akkoyunlu, 1989).

Açıklıkların geçilmesinde parçalı malzemenin sınırlı olanaklarından dolayı tavan elemanı olarak beşik veya çapraz tonoz gibi eğrisel elemanlar kullanılmıştır. Genellikle basık veya sivri kemerli olarak yapılan pencere ve kapı lentoları da yine eğrisel atkılar ile geçilmiştir(Akkoyunlu, 1989).

Avlunun en önemli unsurlarından biri olan merdivenler, genellikle profilli taşlardan yapılmıştır. Profilli merdivenler, önceden hazırlanmış taş basamakların bir ucunun duvara gömülerek konsollar şeklinde birbiri üzerine bindirilmesi, alt ve üstte de döşemelere oturtulması ile oluşmaktadır(Akkoyunlu, 1989).

Belirli bir taşıma gücüne sahip olan taşın boyutu 25 cm'den fazla çıkma yapmaya elverişli olmadığından gereç, basamaklı olarak birbiri üzerinden kaydırılarak istenilen genişliğe ulaşılabilmektedir. Bu sistemle çözümlenen çıkmaların ve gezeneklerin altında yer alan konsollardaki taşların kesiti 20x25 cm'dir. Bazı evlerde bu taşların uçları kabaralı, diğerlerinin üzeri ise profillidir. Yanyana sıralanan taş konsolların aralarındaki mesafe 60-70 cm kadardır. Konsollar üstte kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Böylece hem üstteki çıkmanın ağırlığı konsollardaki basamaklara verilmiş hem de gerecin getirdiği sorunlar estetik sınırlar içinde kolaylıkla çözümlenebilmiştir. Bu tür uygulamalar, Urfalı ustaların strüktür ve bezemeyi birlikte tasarlayarak çözümlendiğini göstermektedir(Turan, 2009).

Urfa evlerinin yapım tekniği ile ilgili olarak değinilmesi gereken en önemli konulardan biri de, taşın ulaştığı normdur. Yapılarda kullanılan taşlarda yatay derz arası kalınlığı 24 cm, bağlayıcı harç yüksekliği de 1 cm olmak üzere 25 cm'lik bir standarta ulaşılmıştır. Ayrıca çıkma altlarında bulunan konsol basamakları arasındaki mesafenin de 25 cm olması yapılarda 25 cm'nin modül olarak kullanıldığını göstermektedir(Turan, 2009).

Geleneksel Urfa evlerinde duvarlar, sıcak ve soğuğa karşı izolasyon sağlamak amacıyla kalın ve yüksek inşa edilmiştir. Duvarlar, taşıyıcı ve bölücü duvarlar olarak iki şekilde görülmektedir. Taşıyıcı duvarlar, her iki yüzde 15 cm kalınlıkta kesme taş "nahit" ve aralarında 30-40 cm'lik boşluk moloz taş "hampara" ile doldurularak oluşturulmaktadır(Rapoport, 1969). Ortası moloz, dışı kesme taş duvar yapımı Roma mimarisinden günümüze sürekli şekilde kullanılagelmiş ve bu teknik Anadolu'da Hıristiyan çağında en yaygın kullanım dönemine sahip olmuştur(Kuban, 1982). Duvar kalınlıkları 60-70 cm arasında değişmektedir. Taş duvar örgüsündeki bir dizi taşın ölçüsüne "kor" denilmektedir. Bölücü duvarlar, "mısafat taşı" adı verilen kesme taşlardan 15 cm. kalınlıkta geniş mekânların bölünmesi için kullanılmaktadır. Taşıyıcı özelliği bulunmamaktadır. Taşlar arasında bağlayıcı harç olarak, küfeki taşı

tozu, kireç ve su karışımından elde edilen “kül kireç” denilen harç kullanılmaktadır. Duvarların üzeri sıvasızdır. Sadece odaların içi ve tavanı kendir sıvalıdır. Bu sıva, kendir lifi, kireç, kül ve su karışımından elde edilmektedir(Turan, 2009).

Taş boyutları ile 25 cm.den fazla çıkma yapılamadığından parçalar kaydırılarak çıkmalar yapılmıştır. Bu sistemle yapılan çıkmalarla konsollar oluşturulmuştur (Şekil 2.75).

Şekil 2.75. Düz Çıkma Altı Konsolu(Şurkav Arşivi)

Zemin kaplamaları “nahit” olarak adlandırılan kesme taştan yapılmaktadır. Taşların ebatları, 25-35 cm. genişlik, 35-65 cm. uzunluk ve 5-8 cm. kalınlık arasında değişmektedir(Akkoyunlu, 1988).

Büyük açıklıklar parçalı malzemeler ile düz olarak geçilemediğinden, cephelerde kemerler, örtü olarak da beşik ve çapraz tonozlar kullanılmıştır. Mekânların tavanları beşik ya da çapraz tonozlu olduğu gibi bazı evlerde ahşap düz tavanlarda bulunmaktadır. Oda ve eyvanların cepheleri ile kapı ve pencere üzerleri kemerlidir(Akkoyunlu, 1988).

Çatı / Dam: Geleneksel Urfa evlerinde, tavan döşemelerinde ahşap ve toprakmalzeme kullanılmıştır(Akkoyunlu, 1988).

Geleneksel Urfa evlerinde yaygın olarak kullanılan çatı örtüsü düz toprak damdır. Damlar sıkıştırılmış kille örtülmekte ve “loğ” adı verilen taş merdanelerle dış etkilere karşı sık sık loğlanmaktadır(Akkoyunlu, 1989). Eski evlerden bir

kısımının çatısı, “tutya” denilen çinko levhalarla ya da alaturka kiremit ile kaplanmıştır(Akkoyunlu, 1988).

2.3. Bölüm sonucu

Geleneksel Urfa mimarisi, hiç şüphesiz tarihi kökeni kendine miras edinmiş ve zenginleşmiştir. Bu doğrultuda üzerinde barındırdığı karakteristik özellikler ile adeta kimliğini bulmuş özgün mimari özelliği de üzerinde taşımayı başarmıştır.

Anadolu evleri arasında ayrı bir gurup oluşturan “Güneydoğu Anadolu Evleri” içerisinde yorumlanması gereken Şanlıurfa evleri, yüzyıllardan beri bu bölgede süregelen mimari bir geleneğe dayanır. Gerek malzeme seçimi ve gerekse plan uygulaması yönünden özgün bir yapıya sahip olan Urfa evlerinde ve evlerin oluşturduğu sokak görünümünde iklimin büyük etkisi görülür. Kalker taşından yapılmış kalın duvarların ve tonoz örtülü toprak damların kullanılmasıyla yaz aylarının gölgede 45-47 dereceye kadar varan sıcaklığı büyük ölçüde hafifletilmiş sokakların dar, duvarların yüksek tutulmasıyla da hemen hemen günün her saatinde güneşte etkilenmeden yürünebilecek bir gölge ve nispeten serin yollar elde edilmiştir. Urfa evleri incelendiğinde yapılarda kullanılan malzemeden konakların güneşe göre konumlanmasına, plan tiplerinden süsleme detaylarına kadar her kriter kendi içerisinde bir anlam taşımaktadır.

Tarihsel süreçte gelişerek özgün bir karakter kazanan geleneksel Urfa evlerinin tasarımında etkili olan unsurları anlamak ve Urfa evlerine ilişkin ortak ve ayırıcı unsurları ortaya konularak; cephe düzeni, plan tipleri, kullanım özellikleri, mimari elemanları, yapıım teknolojisi ve kullanılan yapı malzemeleri değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 3

YAPILARDA KULLANIM DÖNÜŞÜMÜ VE SİVİL MİMARİ YAPILARININ MİMARİ MİRAS KAPSAMINDA UYARLANABİLİR YENİDEN KULLANIMI

3.1. Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı Temel Tanım ve Kavramlar

Kent kimliğinde yer edinmiş tarihi yapıların, yapı gruplarının korunması, sürdürülebilirliklerinin sağlanabilmesi konusunda müdahaleler çeşitli kavramlarla ifade edilmektedir.

Conservation(Koruma): Taşınabilir ve taşınmaz kültür varlıklarının yok olmasını önlemek için gerçekleştirilen bütün saha faaliyetleri koruma olarak değerlendirilmektedir. Koruma temelde iki çeşit olarak ele alınmaktadır. Bunlardan ilki etkin koruma olup kültür varlığının tahrip olarak yok olmasını engelleme adına bizzat eser üzerinde yapılan koruma faaliyetleridir. Diğer koruma biçimi ise önleyici koruma yöntemidir. Bu koruma biçimi etkin koruma biçiminden önce insan eliyle veya çevre faktörlerine bağlı olarak olabilecek bütün zararları engellemeyi hedefleyen bir korumadır. Kültür varlığı olarak değerlendirilen esere müdahale etmeden önce olası risk faktörleri bu koruma ile değerlendirilir ve gerekli önlemler alındıktan sonra etkin önleme aşamasına geçilir(Burden, 2004).

Adaptive re-use(Yeniden İşlevlendirme): "Yeniden kullanım kavramı, yapının eskimesi ile kullanım değerini kaybetmesi ve teknolojik olarak yeterli olmaması nedeni ile yapı onarılarak yeniden kullanılmasının sağlanmasıdır. Yeniden kullanım yapının tarih süreçte yeniden ve farklı şahıslarca farklı amaca yönelik hizmet vermesi veya aynı amaca hizmet etmesi ile mümkün kılınabilir. Böylece yapının yeniden kullanımı tarihi yapıya yeni işlevin verilmesi veya eski işlevinin farklı bir fonksiyon kazandırılmasıyla devamlılığının sağlanması olarak tanımlamak doğru olacaktır"(Abacı,2018, s.26).

Restoration(Yenileme-İyileştirme): "Rehabilitasyon, planlı olarak gelişmiş, ancak zamanla eskimiş, birden fazla eklemelerle yoğunlaştırılmış yapı ve bina gruplarının yeniden bir düzenleme ile sağlıklı hale getirilmesi için uygulanan sağlıklılaştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır. Göksu'ya göre, rehabilitasyon; kentin tamamının ya da belli bir parçasının, fiziksel olarak değişime uğraması, ya da gereksinimlere cevap vermemesi sonucunda, mevcut yapıların veya bölgenin daha iyi yaşam koşullarına kavuşturulması için, var olan toplum yapısını bozmadan, bazı müdahale yöntemleri ile kullanılabilir hale getirilmesi olarak tanımlar. Keleşe göre ise, bir yerleşim yerinin tamamının ya da bir parçasının, işlevini gereği gibi yerine getirememesi durumundan kurtarmak, öncelikle de oturulabilirlik yani yaşanabilir niteliklerini kaybetmiş ve eskimiş konut alanlarını daha iyi işlev özelliklerine kavuşturmak olarak tanımlanmaktadır. Bu rehabilitasyon çalışmaları sırasında, alanın bir kısmı farklı işlevler içinde kullanılabilirliğine ulaşılmıştır"(Abacı,2018, s.26).

Tez kapsamında, "adaptive re-use" uyarlanabilir yeniden kullanımı kavramı geleneksel konut yapılarının kullanım dönüşümü-işlevlendirilmesi için uygun yöntem olması nedeniyle bu bölümde incelenmiştir.

"Binaların fiziksel ömürleri, işlevlerinden çok daha uzun süre dayanır ve işleve kıyasla yapı çok daha uzun zaman sonra kendiliğinden değişime uğrar. İşlev zaman içerisinde, gerek teknolojik gerekse sosyal ve kültürel anlamda eskimeye uğrar. Malzeme ömrünü tüketmemesine rağmen, işlevsel olarak eskiyerek standart altı kalan, güncelleştirme yapılmadığında, terk edilerek harap olmaya yüz tutmuş yapıların, yıkımdan kurtularak tekrar yaşanılır bir mekân haline getirilmesine yeniden işlevlendirme denir. En sade anlatımıyla, yapıyı tadilatlarla yeni ihtiyaçlara uygun hale getirme şeklinde tanımlanabilir"(Burden,2004, s.215).

Bu bağlamda: Kültürel mirası koruma, gelecek nesiller için kültürel mirasın korunmasına adanmış bir disiplindir(Muñoz-Viñas 2005, 13). Kültürel mirasın korunması aydınlanmayı deneyimleyen, bilime ve rasyonaliteye dair sağlam bir inanca dayanan, Batı Avrupa dünyasında ortaya çıkmıştır(Poulios, 2014). Mirasın korunması on dokuzuncu yüzyılın başında, endüstriyel kapitalizm, ulus devlet, hızlı ekonomik gelişme ve doğal dünyaya karşı insanlık duygusu ile tanımlanan daha geniş Batı Avrupa modernliği paketi içinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir(Jokilehto

1995, 2021; 26-29; Cleere 1989, 1-2 ve 7 .8). Özgünlük, kültürel mirasın korunmasında anahtar kavram olarak ortaya çıkmıştır. Özgünlüğün korunması, kültür alanında hakikat arayışı olarak düşünülebilir (Jokilehto ve King 2001, 33). Özgünlük kavramının önemi, Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS 1964) ve özellikle Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması'na İlişkin Sözleşme (UNESCO 1972) ile uluslararası düzeyde resmi olarak belirlenmiştir. Dünya Mirası Sözleşmesi bağlamında, orijinallik, bu değerlerin güvenilir veya gerçek bir şekilde, bu değerleri taşıyan niteliklerle ifade edilmesini sağlama çabası ve dürüstlüğü, kültürün bütünlüğüne gönderme çabası olarak görülebilir (Stovel 2004, 131).

Yenileme, Yeniden İşlevlendirme (Renovasyon-Rehabilitasyon)

Zamanla içinde farklılaşan hayat tarzı ve bu duruma bağlı taleplerle, artık kullanılmayan tarihi yapıların farklı bir işleve uyarlanması ya da işlevleri devam eden, fakat konfor kalitesi değişen standartları yakalayamaması nedeniyle tarihi yapıların günceli yakalamasıdır(Ahunbay,2011). Yeniden işlevlendirme tarihi ve teorisi geçmişteki binaların, farklı kullanımlar için herhangi bir değişikliğe uyması için yapısal olarak sağlanmıştır. Rönesans döneminde olanlar gibi, anıtları farklı kullanımlara dönüştürmek için artan bir ihtiyaç vardır. Fransız Devrimi döneminde de aynı dönüşümler yapılmış, dini binalar askeri ve sınai amaçlı dönüştürülmüştür(Linters, 2006), (Cannington, 1988). Bununla birlikte, bu kullanım dönüşümleri miras değeri gözetilmeksizin veya binaların korunmasına bakılmaksızın yapılmaktadır(Pérez de Arce, 1978). 19. yüzyıla kadar, EugeneEmmanuelViollet-le-Duc (1814-1879) tarafından yeniden işlevlendirme için teorik bir yaklaşım geliştirilmiştir. Tartışma, bir binayı korumanın en iyi yolunun, gelecekte binada daha fazla değişiklik yapmak için gerekli olmayacak en iyi yeni kullanımı seçmek için yeni bir kullanım bulmak olduğuydu(Viollet-le-Duc, 1990).

20. yüzyılın başlarında, bu çatışmayı teorilerde binaların ve anıtların farklı değerlerine bağlayan AloisRigel (1858-1905) tarafından başka bir teori geliştirilmiştir. Yaş değeri, tarihi değer ve anma değeri gibi gruplandığı farklı değer türlerini sınıflandırdı ve kullanım değerini de içererek tarihi binaların modern korumanın vazgeçilmez bir parçası olarak kullanıldığını kabul etmiştir(Plevoets&vanCleempoel, 2011).

20. yüzyıl boyunca, geleneksel yapılara rağbet azalmış, mimarlar yeni binalar, yeni yapılar ve yeni kentsel yerleşimler oluşturmak için gayret gösterilmiştir. Bununla birlikte, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, yıkılmış veya terkedilmiş binaların sayısı artmaktaydı, bu durum mimarların eski binaların korunmasına odaklanarak yıkıma karşı tepki göstermesine yol açmıştır(Cantacuzino, S 1975).

Rehabilitasyon tarihsel, kültürel veya mimari değerlerini taşıyan bölümleri veya özellikleri korurken, onarım, değişim ve eklemeler yoluyla yeni bir işlev yaratmıştır. Eski terkedilmiş tarihi binayı yeniden kullanmak, dönüşüm sürecinde önemli bir rol oynayabilir ve mevcut binaların yeni ihtiyacına katkıda bulunabilir. Yeniden işlevlendirme, boş kalan veya orijinal kullanımları sonlanan binaları yeniden kullanırken kentin veya semtin canlanmasını teşvik edebilecek bir formdur (Ijla ve Broström, 2015).

Amerikalı tarihçi Diamonstein (1978), halkların değişimdeki öneminin altını çizerek, mevcut binaların modern iç kullanımı ile sunduğu geçmiş yansımaların gerçekliğini tercih ettiklerini vurgulamıştır. Yeniden işlevlendirmenin bir hareket haline gelmesinde, Diamonstein farklı faktörleri göz önünde bulundurmaktadır. İlk faktör, ABD'deki birçok şehri büyüten, binaların tarihi değerlerini genellikle göz ardı eden kentsel dönüşüm programıydı. Kısa süre sonra kentsel yenileme, mahallelerinin korunmasını isteyen ve bu yenilemeyi protesto eden eylemciler tarafından reddedilmiştir. İkinci faktör, toplumun tarihsel oluşumuna karşı farkındalığıdır. Üçüncü ve Dördüncü, 1973'te işsizlik oranını artıran enerji ve ekonomik gerilemedir. Tarihsel koruma, inşaat alanında istihdamın artırılması, bina maliyetinin düşürülmesi ve enerji tasarrufu için bir çözüm olarak görülmüştür. Son faktör, modernist mimarinin çöküşünü ve postmodernizmin yükselişini içermiştir (Diamonstein 1978).

Geleneksel kültürde, çevre ve bina zaman içinde kullanıcıların ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştirilmiş, genişletilmiştir. Korunan binaların çoğu tarihi öneme sahip binalardır. Korunan binaların güzelliği, uzun ve öngörülemeyen yaşamları olmasıdır(Hollis, 2009).

Bir kentin kentliğinin korunmasında ve geliştirilmesinde yapıların korunması ve dönüştürülmesi son yirmi yılda önemli bir faktör olmuştur. Binaların kendine

özgü özellikleri ve aynı zamanda gelecekteki ihtiyaçları karşılama potansiyeli ile birlikte, tarih, bağlam ve toplulukla ilişkisi vardır (Semmes, 2009). Yeniden işlevlendirme sosyal bağlamdaki etkisi, halkların kültürel ve doğal miraslarının bir parçası olarak tarihi çevrenin değerleriyle ilgilidir. Geçmişe dair bilgi, kimlik, farklı toplulukların geleneklerini ve inançlarını yansıtmaktadır. Bir yerin benzersizliğini, anlamını ve kalitesini vermekte, sürekliliğini ve kimlik kaynağını sağlamaktadır. Her nesil, gelecek nesiller aynı kullanımı, bundan faydalanmalarını sağlayacak şekilde tarihi çevreyi sürdürmeli ve şekillendirmelidir. Mirasın bir yerde, halkın çıkarını temsil etmesi, ondan sosyal ve çevresel faydalarla ekonomik katkı sağlaması gerekmektedir(English Heritage, 2008). Yeniden işlevlendirme toplumdaki en önemli etkisi, kültür turizmini yeni yaşamını kentine, semtine getirmektir(Berens, 2010).

Yeniden işlevlendirme yaklaşımı, birçok yapı çeşidinde uygulanabilen bir yaklaşımdır. Kent belleğinde yer edinmiş bu yapıların özgün izlerinin korunarak farklı bir işlevle sürdürülebilirliği sağlanması, kent ve toplum için de pek çok faydası bulunmaktadır.

3.1.1. Uyarlanabilir yeniden kullanım kavramı-sürdürülebilirlik ilişkisi

Yeniden işlevlendirme, eski bir alanın yeniden kullanılması veya inşa edilmesinden veya tasarlandığından başka bir amaç için kullanılmasına atıfta bulunur. Brownfield ıslahı ile birlikte, uyarlanabilir yeniden kullanım, birçoğu tarafından arazi korumasında ve kentsel yayılmanın azaltılmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. Ancak, yeniden işlevlendirme renavasyon, facadizm (cephecilik) ve uyarlanabilir yeniden kullanım arasında bazen bulanık bir çizgi olduğu için yeniden kullanım tartışmalı hale gelebilir. Diğer taraftan tarihi koruma ve yıkım arasında bir uzlaşma olarak görülebilir. Yeniden kullanım, bir binanın güncellenmiş bir amaç için yeniden kullanılması sürecini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Yeniden kullanımın avantajı, tarihin başını çeken ve güncel bir amaca sahip, sürdürülebilir ve benzersiz tasarlanmış bir yapı yaratma fırsatıdır. Uyarlanabilir bir şekilde yeniden kullanılması muhtemel binalar arasında sanayi binaları, hükümet binaları ve kiliseler ve okullar gibi topluluk binaları bulunmaktadır (Burden,2004).

Çevresel Sürdürülebilirlik

Çevresel sürdürülebilirlik kavramı, insanın refah düzeyini yükseltmek ve hammaddeden tasarrufta bulunmak için toplum tarafından gerekli görülen, yeterli önem verilmediğinde ise gelecek nesiller adına endişe edilen bir kavramdır(Goodland and Daly, 1996, s. 1003). Tasarım üzerinde etkisi bulunan çevresel etkenler, doğa karşısında zayıf olan insanoğlunun ve doğaya karşı düşük tolerasyonunun bir sonucu olarak tasarımın en belirleyici unsuru olduğunu ortaya koymaktadır(Correia, 2014, s. 6). Güneş odaklı tasarımın insanoğluna hem doğal aydınlımayı hem de yapı içinde naturel bir ısı dengesi sağlaması bakımından getirileri vardır ve bu kabul evlerin bakı yönünü etkilemiştir. Bununla beraber bölgesel hammaddelerden faydalanmanın ekonomik yönüyle beraber ulaşım ve lojistik olarak da doğal çevre ile uyumunun getirisi olarak yüksek enerji verimliliği sağlamasının yanında ekolojik sürdürülebilirliğin tasarım yönünden olmazsa olmazıdır. Tabii kaynakları korumak ve bu kaynakları sonraki kuşaklara da aktarabilmek adına, toplumu bilgilendirerek bir bilinç oluşturma gayesi, çevresel sürdürülebilirlik kavramıyla sosyo-kültürel sürdürülebilirlik kavramının ortak paydasıdır. Öte yandan doğanın bir atık denizi haline gelmemesi ve uygun fiyatlı doğal hammadde bulunabilmesi hususu, çevresel sürdürülebilirlik kavramıyla sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğin aynı zeminde olduğu noktalarıdır(Sev, 2009, s. 22).

Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik

Kültürel farklılaşım olgusu en çok kentlerin tarihi yerleşim yerlerinde görülen bir durum olup, gelişmekte olan ülkelerde bu farklılaşım daha süratli gerçekleştiğinden çok daha önem arz eden bir durumdur(Rapoport, 2002, s. 29).Bu farklılaşımına rağmen kimi kültürel değerlerin korunması, gelecek nesillerin yarınlarını inşasında yollarını aydınlatmak gibi bir öneme sahiptir.

Sosyo-kültürel sürdürülebilirliği sağlamanın yegâne yolu, toplumsal yapıyı oluşturan tüm fertlerin katılımıyla mümkün olup, bilinçli bireylerin bir çatı altında toplanmasıyla sağlanabilmektedir. Toplumsal entegrasyon; etnik farklılıklara saygılı ve bireyler arası hoşgörülü davranışlarla mümkün olup, toplumsal kardeşlik bağlarını kurabilme noktasında önem arz etmektedir. İnsanların birbirilerine sevgi duymaları, hoşgörülü olmaları ve en temelde bireylerin her ferde saygı duymasıyla

mümkündür(Goodland and Daly, 1996, s. 1003). Geleneksel miras toplum hafızasında yer eden ve toplumu ileriye taşıyan değerlerin bütünüdür(Correia, 2014, s. 6).

Sosyo-Ekonomik Sürdürülebilirlik

Ekonomik sürdürülebilirliğin en genel tanımı tasarruftur(Goodland and Daly, 1996, s. 1003). Sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik, toplumun yaşam standartlarını sürekli arttırma isteğinin bir sonucu olan doğal kaynakların kontrolsüzce sarfedilmesi hatasının önüne geçilmesiyle sağlanabilmektedir(Sev, 2009, s. 16). Fakat maliyetten ve iş gücünden tasarruf etme isteği bunun önündeki en büyük engeldir. Sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasıyla yapı maliyetlerinde düşüş, yapı fonksiyonlitesinde olumlu etki, onarımında iş gücünden tasarruf ve yaşam standartlarının artışı gibi katkılar sağlamaktadır(Correia, 2014, s. 6).

Bu bağlamda, yapıların yeniden kullanımını gerektiren nedenler ve yapılarda uygun işlev seçimini etkileyen faktörler seçilen örnek yapı-yapı grubu üzerinden değerlendirilmektedir(Ülkü Altınoluk, 1998, *Binaların Yeniden Kullanımı*).

3.1.2.Yapıların yeniden kullanımını gerektiren nedenler

Yeniden işlevlendirme, kullanılmayan tarihi yapıların işlevlendirilmesini veya kullanımda olan tarihi yapının kentin planına veya mevcut kullanım dokusuna uyumlu olarak yeniden işlevlendirilmesi olarak değerlendirilmelidir. Mevcut binaların bakımı ve yeniden kullanımı amacı gibi yeniden kullanmanın yararları da oldukça fazladır. Yeniden kullanmanın yararları, mirasın maddi olmayan faydalarından kültürel kimliğe ve sosyal olarak ölçülebilir çevresel ve ekonomik faydalara kadar çeşitlilik göstermektedir. Bu değişimde kentin mevcut işlev dağılımına uyum, ekonomik kaygılar, çevresel gereklilikler veya yapının koruma kullanma dengesi içinde var olma kaygısı yeniden kullanımı gerektirmektedir(Ahmeti, 2018).

Tipoloji, benzerliklerine göre olay veya nesnelere tiplere, gruplara nasıl bölünebileceğini inceleyen bir sistemsel yaklaşımdır: Tipoloji, mevcut binanın korunması ve uyarlanması düşünüldüğünde değerlerinin sınıflandırılmasıdır. Değerlerin tipolojisinin kurulması, kültürel miras bakımından farklı değerlerin

anlaşılmasıdır. Bu değerler mevcut binanın rehabilitasyonu için uygun bir değerlendirme yöntemi seçerken kılavuzdur. Tipolojisini kullanmanın yararı, farklı projelerin net bir şekilde değerlendirilmesini sağlamasıdır (Torre, 2002). Bina veya alanın sahip olduğu kültürel miras değerlerinin tipolojik bir sınıflandırması, uzmanlar, vatandaşlar, topluluklar, devlet gibi farklı paydaşları içeren önemli bir çalışmadır. Tipolojiler ayrıca, araştırmanın kendi üzerine oluşturduğu bilgiyi sıralayan, organize eden birinci dereceden bir araştırmayı oluşturur(Torre, 2002, s. 11-13). Tipolojiler bir araştırma aracıdır ve planlama sürecine katılımı yönlendirmenin bir yoludur. Burra Tüzüğü (1999) ve English Heritage'a (2008) göre tipolojik yaklaşımlar şöyle sınıflandırılır:

Orijinal işlevini kaybeden ya da işlevsel olarak eskiyen yapıların yeniden kullanımını gerektiren nedenleri; tarihsel-kültürel, ekonomik ve çevresel nedenler olarak üç başlık altında değerlendirilmiştir(Ülkü Altınoluk, 1998).

3.1.2.1.Tarihsel- kültürel nedenler

Tarihsel- kültürel nedenler insanların kendisiyle ilgili olduğu ya da ortak bir hafıza ya da toplumun paylaştığı ortak değer deneyim olarak kabul edilebileceği bir yer anlamından kaynaklanmaktadır(Ahmeti, 2018). Toplumsal değer, bir yerin veya binanın tarihi ve estetik değerleri ile yakından ilgilidir(English Heritage, 2008). Yeniden işlevlendirme, yeni odak noktası olarak hizmet vererek topluluklar için başka sosyal işlevler de sunabilir(Johnson, 2004). Diğer sosyal faydalar, bir yerin anlamını yansıtan, topluluğun kimliğini temsil eden veya onunla duygusal bir bağı olan sembolik ve hatıra değerinin korunmasına ilişkindir(Velthuis&Spennemann, 2007) .

Sosyo-kültürel Değerler

Sosyo-kültürel, kültürel bağlantı sürecine katkıda bulunan önemli kişi ya da etkinliklerle yaşı, sanatı, güzelliği ya da birleşmesi nedeniyle toplum ya da sosyal grup için geçerli olması nedeniyle bir bina ya da yere bağlı koruma değerlerinin bir çekirdeğidir(NTHP - Ulusal Tarihi Yerler Sicili, 2008). Tipoloji değerleri hiçbir zaman bir yer için önemli olan kültürün mutlak tanımı olarak kabul edilmez, ancak değerlendirme aracı olarak kullanılan bir çerçeve sağlarlar. Yer ya da bina önemini güçlendirecek farklı değerlere sahip olabilir, farklı değerler ya da çoklu değerler

farklı bireyler ya da insanlar grubunun farklı nedenlerle yerin önemini gördüğü anlamına gelir. Birmekâna veya binaya iliştirilen değerler, toplumdaki farklı kültürel gruplar arasında farklılık gösterebilir; bu, tüm kültürel değerlerin ve algıların tabii olduğu fikrini vurgulamaktadır ve bu nedenle değerlendirme karar vermede şeffaf ve objektif olmak için tüm önemli kabulleri dikkatlice göz önünde bulundurmalıdır (StephenandDerek, 2016). Farklı kültür ve değerlerle uğraşırken ortaya çıkabilecek sorunlar, farklı grupların farklı şekillerde algıladıkları terimlerin ve anlamların yorumlanmasıdır. Belirli bir yerin veya yapının değerlendirilmesi, bireyler ve gruplar arasında farklılık gösterir, ancak zamanla, sosyal, kültürel ve politik bağlamda gelişerek de değişebilir. Başka bir deyişle, sosyal algı değiştiğinde, tarihsel çevremizdeki bir yerin değeri de değişmektedir(Avustralya ICOMOS, 2013).

Tarihsel Değer

Tarihsel değerler mirasın kökenindedir. Burra Tüzüğü'ne (1999) göre, tarihsel değer, estetik tarihini, bilimi ve toplumu içerir ve bu nedenle tüm değerlerin temelini oluşturur. Bir yer, tarihsel olarak değerli olarak kabul edilir, çünkü önemli halklardan, olaylardan veya faaliyetleri etkilemiş veya bunlardan etkilenmiştir. Tarihsel değerlerin, insanlarla veya olaylarla olan ilişkisinden, özgünlüğünden ve nadiren arşivlemede veya belgesel potansiyelinde kullanılan teknolojiden elde edilmesinin çeşitli yolları vardır. Tarihsel değerlerin iki alt tipi vardır; eğitimsel ve akademik değer. Mirasın eğitimsel değeri, gelecekteki düşüncelerde geçmişin kazandığı bilgide yatar, örneğin arkeolojik nesnelere mirasta yer alan tarih geçmişini yorumlayabilir. Sanatsal değer, iyi bir örnek olarak alınabilecek nesnenin benzersizliğine dayanmaktadır(English Heritage, 2008).

Kültürel / Sembolik Değer

Kültürel değerler, tarihsel değerlerle yakından bağlıdır. Kültürel değeri olmayan miras yoktur. Kültürel değer unsurları, zaman içerisinde geçirilen fikirler, materyaller ve alışkanlıklardır. Kültürel değerler geçmişten günümüze bağlantı kurmak için kullanılır ve örneğin el sanatları eserleri için birlikte yaşamının tarihi, politik, etnik veya diğer ilgili yaşam aracı olabilir. Kültürel/Sembolik değer, genellikle tarihle bağı zayıf olan mirasla ilişkilendirilen bir kavramdır(Marta de la Torre, 2002).

Politik Değer

Genellikle kültürel ve sembolik değer olarak kabul edilen sivil ilişkiler, resmi meşruiyet, protesto veya ideolojik nedenler anlamına gelir. Bu değerler, sivil ve sosyal yaşam ile fiziksel çevre arasındaki bağlantıdan ve miras alanlarından, sivil toplumu yaratan olumlu yansıma ve politik davranışı teşvik etme kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Tüm değerler gibi politik değerler de olumlu yorumlu olabilir ve sivil topluma kilit bir katkı olarak düşünülebilir(Marta de la Torre, 2002).

Estetik Değer

Estetik değer, mirasın görsel kalitesini ifade eden sosyo-kültürel değer kategorisine girmektedir. Estetik değer genellikle duyuşsal deneyim olarak kabul edilir, çünkü tüm duyu kokusunu, sesi, görmeyi ve hissi bastırır. Estetik değer, sosyokültürel değer türünün en kişisel ve bireysel kategorisidir, bu nedenle refah duygusuna güçlü bir katkıda bulunur(Avustralya ICOMOS, 1999).

“Eski yapılara gelir getirecek bir meta olarak bakmanın yanı sıra, bundan da önemli olarak bu yapılara değerlendirilmesi gereken, kullanılması gereken, yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak bakmak daha doğru bir görüştür”(Ülkü Altınoluk, 1998).

3.1.2.2. Ekonomik nedenler

Tarihi, ekonomik ve estetik değeri olsa bile birçok tarihi bina yıkılmıştır. Yatırımcılar, yeni bir kullanımla yeniden işlev görmeyi, yeni bir bina inşa etmekten daha pahalı olduğunu savunmaktadırlar (Shiply, 2006). Bununla birlikte, birçok çalışma, mevcut binayı yaşatmanın ve yeniden kullanmanın, onları yeni bina ile değiştirmek kadar uygun maliyetli olabileceğini kanıtlamıştır(Latham, 2000).

Yeniden işlevlendirmenin ekonomik nedenleri birçok noktada yatmaktadır, ekonomik neden, yeni kullanım için en çok tartışılan ve önemli olan noktadır. İlk nokta, projenin toplam maliyetini düşürmeye katkıda bulunan mevcut arsa maliyetidir benzer şekilde malzeme, yapı ve altyapıdan yararlanmaktır. İkinci fayda, yeşil bakımı gündeme getirmek; binanın bakım maliyeti de dâhil olmak üzere uzun vadede enerji tasarrufu sağlamasıdır. Üçüncü fayda, inşaat ve daha fazla bakım için

işler sağlayarak yerel topluma katkıda bulunmaktadır (Bond, 2011). Dördüncü fayda bölgeseldir ve vergi gelirini artıran ve bölgedeki turizmi kendine çeken şehir yardımıdır(Bull&Love, 2009). Genel olarak yeni projelerin çoğu zaman alıcıdır ancak yeniden işlevlendirme, projenin maliyet tasarrufunu sağlayan daha az zaman alan bir programdır (Garstka, 2012).

3.1.2.3. Çevresel ve sosyal nedenler

Bölgede değişen ihtiyaçlar yapıların farklı işlevlere dönüşmesine neden olabilmektedir. Çevrenin farklı bir amaç için kullanımına karar verilmesi, örneğin konut bölgelerinin ticaret alanlarına dönüştürülmesi, çevredeki yapıların yeni fonksiyonlarla değerlendirilmesine neden olmaktadır(Ülkü Altınoluk, 1998).

Binaların ve alanların yeniden kullanılması, yeni bir inşaat ve yıkımla ilişkilendirilen malzeme girişini ve israfını azaltır. Yeniden işlevlendirmenin çevresel nedenleri yeni bir yapı inşaa edilmesi sonucu çevreye verilecek zararın minimuma indirmeye kaygısıdır. Mevcut yapı malzemelerinin tekrar kullanılması, yeni malzemelerin kullanımını azaltır, çevresel etkileri ve malzeme üretiminden kaynaklanan CO₂emisyollarını azaltır. ABD Çevre Koruma Ajansı (EPA), 2003 yılından itibaren yıllık 170 milyon ton inşaat atığının inşaat, tadilat ve yıkım faaliyetlerinden üretildiği sonucuna varmıştır. Çöp depolama alanlarındaki toplam atığın yaklaşık %50'si yıkım, %41'i yenileme faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır (USA EPA, 2003).

Sosyal-kültürel nedenler, suça zarar verecek binaların miktarının azaltılması ile güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Başarılı bir yeniden işlevlendirme projesi, aksi takdirde olumsuz bir imajla ilişkilendirilen mahalle için pozitif bir imaj yaratılmasına katkıda bulunabilir (Sampson, 2009).

Stratejik yaklaşım, önemli binaları yeniden işlevlendirmek için uygulanan bir strateji sürecidir. Tasarım stratejileri, saha koşulları, yapı sistemleri, binanın inşa edildiği zamanın program gereksinimleri gibi farklı kombinasyon faktörleriyle tanımlanır. Bu kombinasyonlar, basit bir strateji tarafından yönlendirilen zengin bir karmaşıklık oluşturur. Ancak, bina yeniden kullanıldığında, tasarımın en önemli yönü, mevcut bina ile ona eklenen yeni unsur arasındaki ilişkinin kurulmasıdır, bu yapı, bir bina kullanımının stratejik analizinin anahtarıdır (Stone, 2005). Brooker ve

Stone tarafından, üç bina stratejisi geliştirilmiş ve bu stratejiler, mevcut bina ile yeni ek unsur kullanımı arasındaki ilişki ve entegrasyona dayanmıştır. Bu stratejiler müdahaleler ve yerleştirmedir.

Müdahale, yeni eklemelerin unsurlarının ve mevcut yapının bağımsız olarak var olduğu prosedürdür. Gizli unsurları açığa çıkarmak için açıklamayı çıkartarak, mevcut yapı vurgulanabilmekte ve yeni elemanlar eklenebilmektedir. Toplamalar, çıkarmalar gibi yeni küçük değişiklikler tamamen orijinal bina ile ilgilidir ve bundan esinlenilmiştir. Böyle bir stratejinin örneklerinden biri, Londra'daki Tate Modern müzesine dönüştürülen Londra'daki Bank Side Santrali, Hertzog& de Meuron mimarlık, binanın endüstriyel niteliklerini kaldırmaması gerektiği, bunun yerine onları vurgulaması gerektiği konusunda ısrar etmiştir. Bu durum gizli derinliğini açığa çıkaran stratejidir(Mourshed, 2006, s. 134-135).

“Mevcut yapılarla uğraşmak heyecan verici çünkü kısıtlamalar çok farklı bir yaratıcı enerji gerektirmektedir. Sıfırdan başlamadığımızda, öncelikle zevk veya stilistik tercihler tarafından motive edilmeyen mimari stratejilere ihtiyacınız vardır. Stratejimiz, Bankside’in muazzam dağ benzeri tuğla binanın fiziksel gücünü kabul etmek, hatta parçalamak veya onu azaltmaya çalışmak yerine geliştirmektir. Düşmanınızın stratejisini kendi amaçlarınız için kullandığınız Aikido stratejisi, onunla savaşmak yerine tüm enerjii alır ve beklenmedik ve yeni bir şekilde şekillendirirsiniz”(Moore ve Ryan, 2000).

Ekleme stratejisi, orijinal yapı ve yeniden yapılanma arasındaki ilişkilerin yoğun olduğu ve her birinin karakterinin güçlü ve bağımsız bir şekilde var olmasına izin verdiği zamandır. Yeni eleman mevcut yapının içine, arasına veya yanına getirilir. Eklenen eleman mevcut binadan tatbik edilir, bu nedenle oluşturulan yeni eleman mevcut alanın fiziksel özellikleri ile doğrudan bir mimari ilişkiye sahiptir. Yerleştirmenin tasarımı, mevcut binanın ölçeği, boyutu, ritmi, özellikleri ve yapısal bileşimi gibi faktörlere bağlıdır. Bu stratejinin başarılı olmasının önemi, yeni özerk nesne ile uyumlu olması için ev sahibi yapısının şeklinin güçlü olması gerektiğidir. Diğer önemli kısım ise, ev sahibi binanın tamamen dönüştürülmemesi veya orijinalliğini değiştirmemesi gerektiğidir. İki unsur arasındaki diyalog gerilim oluşturabilir ve belirsizlikler yaratabilir, bu ilişki mevcut yapıyı da güçlendirebilir.

Manchester'daki Kraliyet Değişim Tiyatrosu, tiyatroya hizmet eden yeni bir yapı elemanı, orijinal binaya yerleştirilmiştir. Tasarımcı LevittBernstein, orijinal klasik mermer ve taş mevcut binaya doğrudan zıt olarak uzay gemisi şeklinde bir çelik ve cam yapı tasarlamıştır. Tiyatro mevcut binanın büyük salonuna rahatça sığabilmekte ve her yönden erişilebilmektedir. Orijinal bina ve yerleştirme tiyatrosu bağımsız olarak var ve yeni yapı tiyatrosu, oranlar, büyüklük, ölçek ve destek gibi bir ölçü için mevcut binaya bağlıdır. Orijinal döşeme, yerleştirilen yapının yükünü destekleyememiş, bu nedenle yapının ağırlığı, tiyatrosu yerin üstünde yükselten ve yükü mevcut sütunlara aktaran uzun bacaklara yüklenmiştir. Takılan ve var olan bu iki unsur arasındaki ilişki, her ikisinin de niteliklerini güçlendirdiği karşıt noktaya, yanyana ve kontrast üzerine kuruludur (Negri, 2006).

3.1.3. Yapılarda uygun işlev seçimini etkileyen faktörler

İşlevini kaybetmiş bir yapıya yeni işlev verilirken, yapının bulunduğu çevreyle işlev ilişkilerinin, yapının mekânsal özelliklerinin dikkatlice araştırılması zorunludur. Çevresiyle ele alınarak hangi işleve dönüştürüleceği alternatifleri belirlenmelidir.

Yapılarda uygun işlev seçimindeki faktörleri; yapının mekânsal oluşumu ve hacim boyutları, yapının işlevsel kurgusu ve yapının bulunduğu konum başlıklarında incelenmiştir(Ülkü Altınoluk, 1998).

Bir binanın gerçek nitelikleri, belirli yaklaşımlarla tanımlanmaktadır(Brookner, G & Stone, S 2004). Bu yaklaşımlar, yeni tasarımın uygulanmasına yönelik stratejileri destekleyen unsurlar veya detaylar olarak görülebilir. Brookner ve Stone, yeniden modelleme için kullanılan dört elemanı tanımlar.

1. Düzlemler - uzayı tanımlayın, düzlemin yardımı uzayın fiziksel ve görsel sınırlarını kontrol edebilir.
2. Işık - mekânı ve formu kontrol eder.
3. Yüzey - malzeme ve ergonomi kullanarak insan teması ile bina arasında doğrudan bir ilişki kurar.
4. Nesnelere - uzay hareketi ve görsel yönleri yönetir. Nesnelere, kapladıkları alanı artıran ölçek ve türlerde farklılık gösterebilir.

Tarihi bir yapıya yeni bir işlev verilmesi aşamasında, yapının kullanılabilir olacak öğelerinin tespitinde aşağıda verilen analizlerin yapılması gerekmektedir:

1. Görünüş Özellikler Bakımından:

- Yapıların sokaktaki konumları,
- Yapıların hacimsel oranı,
- Doluluk oranı, doluluk etkisi,
- Boşluk oranı, boşluk etkisi,
- Oluşturdukları çizgi,
- Malzeme, renk, doku.

2. İşlevsel Bakımdan;

- Ticari,
- Ev,
- Büro,
- Boş, kullanılmıyor.

3. Bina Cinsi Bakımından;

- Betonarme,
- Ahşap,
- Yığma, kargir,
- Çelik,
- Prefabrike yapılar kapsamında.

Bu analizler neticesinde yapılar dört grupta toplanır;

- Mobilya ve iç mekândizaynını değiştirilmeden kullanılan yapılar,
- Özgüne sadık kalarak uyarlanabilir yeniden kullanıma sağlanmış yapılar,
- Yapının strüktürel iskeleti korunarak mekânlar tekrardan bölünerek kullanılan yapılar,
- Özgün yapıya modern eklenti yapılarak kullanılan yapılar.

Mimari ve tarihi önem taşıyan ve bu nedenle korunması istenen yapılar yeniden işlevlendirilirken yapının özgün cephesi korunmalıdır. Bu tarz yapıların korunmasında maddi açıdan en ekonomik yol uyarlanabilir yeniden kullanım ile mümkün olup, yapının iç mekân tasarımında koruma kurallarının dışına çıkılmadan sağlanabilecek serbestiyetle mümkündür. Fakat yangın yahut deprem gibi doğal afetlerle yapının bütünlüğü bozulmuş, tavan ve döşemelerin özgün haline dair veri kalmamışsa yeni düzenlemenin önü ancak bu şekilde açılmaktadır. Mimari açıdan özgün değere sahip yapılardaki durum, yapının özgün halinin muhafaza edilerek tarihi mekânın kimliğini yansıtacak şekilde olmalıdır. Tarihi bir yapıya yeni bir işlev kazandırılırken mümkün olan en az müdahalenin yapılacağı işlevin seçilmesi gerekmektedir. En az değişikliğin yapılması yapının değerlerinin korunmasını

sağlayacaktır. Bu nedenle, genellikle seçilen yeni işlevin özgün işleve yakın olması daha iyidir. Yeni işlevin seçiminde, yeni işleve uyarlamak için, yapının ihtiyaçlarının, yapının zemininin, yapısal sağlamlığının ve mekanik özelliklerinin ne kadar yeterli olduğunun tespit edilerek, yapının fiziksel analizinin yapılması gereklidir. Yeniden işlevlendirme sırasında, yeni işlevin gerektirdiği yeni mekânların oluşturulması, sirkülasyon elemanları ya da ısıtma-soğutma, aydınlatma elemanları gibi donanımların eklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm bu eklentilerin özgün olandan ayırt edilebilmesi en önemli kriter olmalıdır. Yeniden işlevlendirme, uluslararası bir kural, geriye dönülebilirliktir. Bu durum ancak yapılan eklentilerin yapının eski strüktürüne zarar vermemesi şartı ile gerçekleştirilebilmektedir. Venedik Tüzüğü 13. maddesi "*Eklemelere ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir*" şeklindedir (ICOMOS, 1964). Tarihi yapıların yeniden kullanılmaları ve çağdaş yaşam içinde etkin olarak yer almaları amacıyla yapılan projelerin amacına ulaşabilmesi için bazı ek yapılarla desteklenmesi gerekmektedir. Mümkün olduğunca görünümü az etkileyen, çevreye uyan eklentiler yapılmalıdır. Seçilen işlevin yapıya yoğun programlar yüklenmesi durumunda, ek sayısının artması ve eklerin büyümesi sonucu doğacak ve ekler ile yapı arasındaki kütle uyum sağlanamayacaktır. Tarihi yapılara yapılacak eklerin tasarımda, mevcut tarihi, mimari ve kültürel özelliklerine zarar vermesine ve yapının renk, boyut, ölçek, malzeme, yerleşim özellikleri ile uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Yeniden kullanımda çağdaş mekân anlayışı ile gelişecek noktaların kullanıcıların öz verisi ile çözümlenecek sorunlar olmasına karşın yapay çevreden kaynaklanan sorunlar ekonomik güç ve köklü çözümler gerektirecektir. Bu sorunların başında yapı ölçeğindeki sorunlar gelmektedir ve yapı çevresinin titizlikle ele alınması gerekmektedir. Farklı işlevler için yapılan değişimlerde, önemli kararlar alınırken binanın tarihi değerini korumaya ve maliyete dikkat edilmelidir. Karardan önce; öngörülen kullanıma bölgede ihtiyaç olup olmadığının, bölgesel sosyal ve nüfus özelliklerinin proje fizibilitesine uygunluğunun, çevrede ne tür bir gelişim olduğunun, bölgedeki emlak piyasası ve rant durumunun değerlendirilmesi gerekmektedir. Fizibilite çalışmasında toplanan bilgilerden elde edilen sonuçların; "- fiziksel olarak mümkün olan nedir? -yasal olarak izin verilen nedir? -ekonomik olarak gerçekçi olan nedir?" sorularını cevaplaması halinde, proje uygulamasında

doğru karar verilebilecektir. Yeni işlev kazandırılması genellikle turistik işleve dönük olduğundan gerek fiziksel tahribatı arttırmakta gerekse değişik bir tür eskime yaratmaktadır. Bazı uzmanların “turistik hasar” olarak adlandırdıkları bu eskime son zamanlarda Basel Kongresi (1985-İsvicre) ve CanterburyKongresi (1990-İngiltere) gibi pek çok koruma konulu kongrenin konusu olmuştur. Tarihi yapıların özellikle turistik amaçlı kullanımlarında, kapasitesinin üstünde kullanılması, yapısal açıdan ve malzemede yorgunluk ve aşırı bozulmalara neden olmaktadır. 1995 yılında Delphi’de yapılan ICOMOS toplantısında; komite tarafından, fiziki çevrenin tarihi özgün yapısına ve kullanımına saygı gösterilmesi, bu saygının Kültürel turizm politikasının ayrılmaz parçası olması kararı alınmış ve özellikle “anıtlara yapılan ziyaretler, anıtların ziyaret kapasitelerine uygun olmalıdır” vurgusu yapılmıştır. 1999 Meksika’da görüşülen ICOMOS “Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü”nde, sürekli bir turizm endüstrisi oluşturulurken, gelecek nesiller için Kültürel miras zenginliklerinin korunması amaçlanmıştır. Turizm ve miras arasındaki ilişkinin dinamik olduğu belirtilerek, “turistik projeler, aktiviteler ve gelişmeler ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde, ev sahibi toplulukların yaşam tarzlarına ve mirasa zarar verebilecek olumsuz etkileri sınırlamalı ve pozitif sonuçlara ulaşmıştır” uyarısı yapılmıştır(ICOMOS, 1964).

3.2. Mimari miras olarak geleneksel evler

Koruma kavramı, Dünya Mirası Anlaşması çerçevesinde; “anıtlar, yapı grupları ve sitlerle tanımlanan kültürel mirası anlamak, malzemesinin korunmasını sağlamak ve gerekli olduğu halde tanıtımı, restorasyonu ve gelişimi için kullanılan yöntemlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır(Polat, 2008).

Geleneksel kültürde, çevre ve bina zaman içinde kentteki kullanım ihtiyacına veya kullanıcıların ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştirilmekte ve genişletilmektedir. Türkiye’de mimarlık araştırmalarının ana konusu 19. yüzyıldan 1930’lara kadar anıtsal yapılar olmuştur. Konut bir araştırma konusu olarak 1930’lardan itibaren mimarlık literatüründe yer bulabilmiştir(Düzenli, 2009). 1937 yılına kadar, kanun niteliğinde uygulanan *Asar-ı Atika Nizamnamesi*’nde evler, koruma kapsamı dışında olduğundan korunmaları için özel ilgi ve merak gerekmektedir. Bu nedendir ki kimi evler Kültür Bakanlığı tarafından kamulaştırılmış ve restore edilmiştir. 1973’te yürürlüğe giren 1703 sayılı Eski Eserler Kanunu, iki yeni kavram getirilmiştir.

Kanuna göre, sit kavramının tanımı yeniden yapılmış ve şehir merkezleri, mahalleler ve bazı gölgeler sit alanı tanımına girmiştir(Tayla 1991: 202).

1940-1950 süresi zarfındaciddi bir noktaya gelen ve 2.Ulusal Mimarlık Dönemi diye tanımlanan akım, Anadolu Selçukluları'nın geleneksel evlerini ilham kaynağı alıp Osmanlı Dönemi yerine daha yerel tarzlara yakınlık göstermişlerdir. 20.yüzyılın ikinci yarısı bu akımın etkisi azalmıştır(Alsaç, 1992).

Türk evi; Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş ev tipidir(Eldem, 1984, s:16).

Osmanlı döneminin anonim ahşap evlerine Türk evi adını, genelde batılılaşma hareketlerine, özelde ise kâgir ve batılı tarzda inşa edilen evlere karşı tepki amacıyla ve Türkçülük akımının görsel sembolü olması için, 1912 yılında, Öğretmen Okul'unda öğretmenlik yapan Hamdullah Suphi Tanrıöver vermiştir(Bertram, 2002, s:851-852)

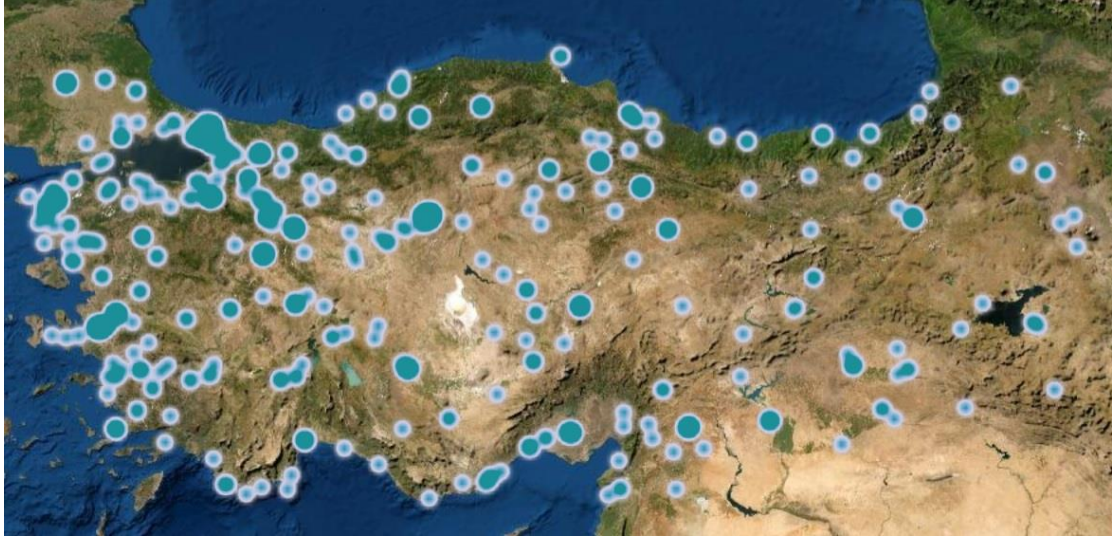
Geleneksel Türk evinin kökleri konar-göçer dönemlere kadar uzanmaktadır. Türk'lerin Anadolu'ya gelmelerinden önceki yaşantıları, göçebe hayatın tam karşılığıdır. Asya'nın stepleri fiziksel olarak zorlayıcı olduğundan, devamlı yaşanan yer değiştirilmiştir. Bu yaşam şekli vatan tanımını yapılırken belirli bir coğrafyayla sınırlı kalmamıştır. Vatan anlayışı, coğrafyadan azade olduğundan bu durum soyut bir çevre kavramının oluşmasına neden olmuştur. Steplerin elverişsiz doğa şartları "sınırlayıcı koruyucu bir yaşama çevresi" kavramının gelişmesine neden olmuştur. Bundan ötürü çadır denilen birimler ortaya çıkmıştır. Türkler İslam dinini benimsedikten sonra Anadolu'ya yerleşmişler ve yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Bu ortam içinde "konar-göçer kavramı" İslam dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli bir oranda birleşerek yeni bir yaşama kavramı ve biçimini ortaya çıkarmıştır(Küçükerman, 1978, s:33).

Tarihten günümüze kadar gelen yapılar; yasa ve yönetmelikler dâhilinde, belli değerleri içerisinde barındırması nedeni ile korunması gereken yapılar ya da yapı toplulukları dâhiline alınmıştır. Koruma kavramı, kültürel mirasa sahip çıkmak, toplumsal bir görev olarak görülmektedir. Bu görev bilincinin ve eğitim bilincinin

toplum içerisinde yaygınlaşması, uzman kişilerin bu konuyla ilgili çalışmaları, yasa ve yönetmeliklerde koruma kavramında ile ilgili şartlar oluşturulmasına ve hükümetin bu konu ile ilgili önem ve korumanın gerekliliğine inanılması ile mümkün olacaktır(Koçak, 2018).

Günümüzde, tarihi yapı ve alanların korunmasında karşılaşılan ana problemlerden biri, bu alanların kullanım dışında kalmasıdır. Kullanım değerini, diğer anlamı ile işlevselliğini kaybetmiş yapı ve alanlar süreç içerisinde bakımsızlaşmış, çöküntü alanlarına dönüşmüş ve bu yapı ve alanların yok olmasına neden olmuştur. Oysaki tarihi yapı ve alanların korunması, yeniden güncel yaşama dâhil edilip yeniden kullanım koşullarının sağlanması ile olanaklı olacaktır. Böylelikle, tarihi yapı ve alanların yeniden işlevlendirilmesi, kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanmasına ve bu alanların içerisinde sahip olunan ekonomik değerlerin yeniden oluşması için önemli bir koruma uygulaması olarak değerlendirilmelidir(<http://www.naturadergi.com/anasayfa/islev-degistirmis-bir-ticari-yapi-hisvahan/>).

Türkiye’de kültürel mimari mirasın korunması noktasında güncel verilerden hareketle 465 tarihi konutun müze, resmi kurum, eğitim kuruluşları gibi kamusal alanlarla birlikte özellikle restoran ve otel vasfıyla yeniden işlevlendirildiği tespit edilmiştir. Aşağıdaki haritada tarihi konut yapıların bölgelere göre yoğunluğu aktarılmıştır. Geleneksel tarihi yapıların dönüşümünün en yoğun yapıldığı bölgeler; İstanbul ve çevresi, Bursa ve çevresi, Çanakkale ve çevresi, İzmir ve çevresi, Akdeniz kıyı şeridi, Kayseri ve Maraş Bölgesi, Orta anadolu ve özellikle Ankara çevresi, Trabzon ve çevresi, Batı Karadeniz, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin çevresi ve son olarak da Erzurum ve çevresidir (Şekil 3.1) (https://kulturenvanteri.com/arastir/h/?_ara=konak&_paged=1&_per_page=1000).

Şekil 3.1. Türkiye’de “Müze”İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapılarının Konumlarını Gösteren Harita (https://kulturenvanteri.com/arastir/h/?_ara=M%C3%9CZE&_per_page=1000)

Uyarlanabilir yeniden kullanımı müze olarak güncellenen çeşitli örnekler aşağıdaki bölümde incelenmiştir.

3.2.1. Geleneksel konut yapılarının uyarlanabilir yeniden kullanımı

Kent kültürüne değer katan, sivil mimarlık mirası olarak kabul edilen yapıların geleceğe aktarılabilmesi için kamunun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Özgün işlevlerini sürdüremiyorsa yeni işlevler verilerek yapının sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Ekonomik ve sosyal statü nedeni ile terk edilmiş veya kentlerin çöküntü bölgelerinde olan evlerin bugünkü sahipleri, bu yapıları oluşturan tarihi kent kültürü ile ilgisi olmayan kentleşmemiş, köylü ya da taşralı, gelir seviyesi düşük halka kiraya vermektedirler(Kuban, 2000, s:118). İstanbul’da Zeyrek ve Süleymaniye semtlerindeki konakların sahipleri kentin yeni bölgelerine taşınmaları ile konaklarını gelir düzeyi düşük kişilere kiralamışlardır. Kültür Bakanlığı’nın aynen korunması kararından hoşnut olmayan sahipleri, yıkılsın da yerine yenisini yapalım diye yapıları boş bırakılmışlardır. Bu nedenle yapılar her yıl biraz daha harap olmaktadır(Ahunbay, 2004, s:51).

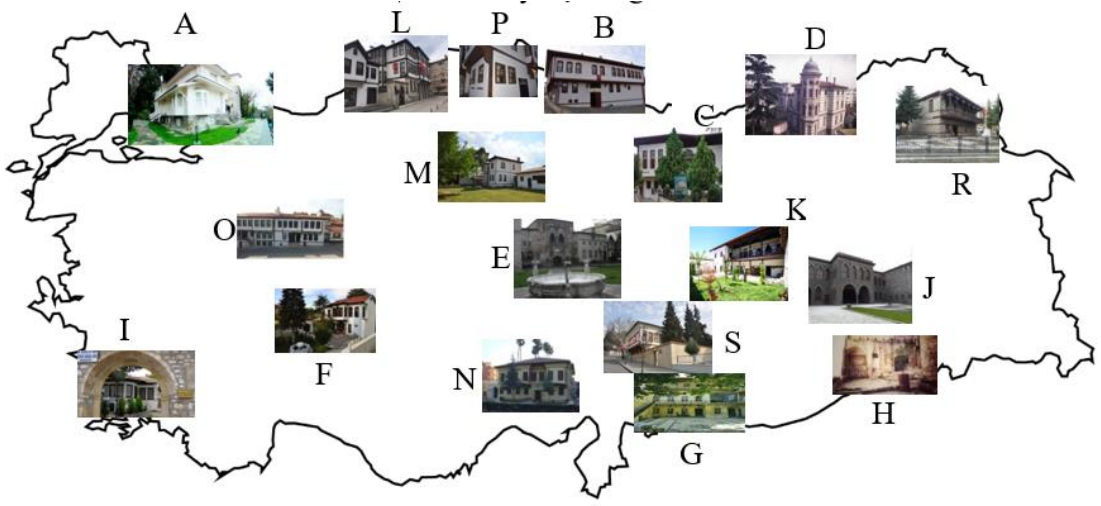
Sosyal değerlerin ve yaşam tarzlarının değişimi ile konaklar ve geleneksel konutlar kullanışlılıklarını kaybetmeye başlamışlardır. Geleneksel Türk evinde, özellikle de konaklarda birkaç neslin bir arada yaşadığı dönemlerde, bakımları büyük

aile tarafından yapılmaktaydı. Fakat bu konaklar kardeşler ve varisleri tarafından ortak olarak kullanılmaya başlayınca veya sahipleri tarafından küçük ailelere kiraya verilmeye başlanması ile birtakım elverişsiz değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Tek ailenin malı olarak kullanıldığı zaman büyük bakım zorlukları ortaya çıkmakta ve günümüz konfor şartlarını sağlamak için modern tesisatları yapı bünyesine ilave etmek bir hayli güç olmaktadır. Dolayısıyla gerek işlevsel ve gerek ekonomik etkenler bu yapıların yok olmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca günümüz yaşama modasına katılma isteği de halkın geleneksel evini yeni yapılarla değiştirmek istemesine yol açmaktadır(Kuban, 2000, s:117) Değişen sosyal yapı ile birlikte değişen işlevsel değişimin sonucunda geleneksel Türk evleri ve konaklar eskime sürecine girmiştir. İşlevsel değişimler aşağıda özetle sıralanmıştır.

- Değişen insan eylemlerine bağlı olarak mekân geometrilerinde ve boyutlarında farklılaşma isteğinin doğması
- Değişen kullanıcı eylemlerine ilişkin yeni donatıların oluşması ve mekâna yansması
- Teknoloji gelişimi ile değişen ve gelişen donatılar ile kullanıcı eylemlerinin farklılaşması
- Çok işlevli odanın yerini özelleşen mekânların alması ile geleneksel evin odalarında gereksiz büyüklüklerin veya yetersizliklerin oluşması(Kuban, 2000, s:117)

Geleneksel konut yapılarının yeni işlevlerle yüklenmesi diğer yapı tiplerine göre daha kolay olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü mekânsal olarak küçük hacimleri olan bu yapı çeşitlerinin bezeme, vb. özelliklere de sahiptir. Yeniden işlevlendirmede iç mekânlarının istenildiği gibi kullanılamaz olup mekânsal bütünlüğün korunması zorunluluktur. Yeniden kullanım önerisinde yapının taşıyıcı sistemi, kapı-pencere vb. açıklıkları, yapıya ait özgün izlerin korunması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirme örneklerinde, sadece yapı ölçeğinde olmayıp kentsel ölçekte yapılan dönüşümlerle de karşılaşmaktadır. Yapılan dönüşümden kentin imajı da etkilenmektedir.

Yeni işlev seçiminde çoğunlukla, müze işlevler tercih edilmektedir. Bu durumda genellikle kamuya ait olan bu yapılar yeni işlevlerinde de sürdürmüş olacak bulunduğu kentle ve kentliyle daha iyi işbirliği kurulacaktır.

Şekil 3.2. Anadolu'daki Bazı Şehirlerimizde “Müze” İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları Örnekleri

(Şekil 3.2)de yer alan 18 Geleneksel Konut örneğinin 18 adedi de özgün işlevini sergilemediği, konut işlevinden farklı olarak “müze” olarak yeniden işlevlendirildiği görülmektedir. (Şekil 3.2) de yer alan Anadolu'daki Bazı Şehirlerimizde “Müze” İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları Örnekleri; web siteleri, konuyla ilgili yazılmış tezler kaynak kullanılarak hazırlanmıştır.

A. İstanbul

Aşiyân Köşkü, İstanbul İli, Beşiktaş İlçesi, Bebek Mahallesi, Aşiyân Caddesi no: 13/2 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.1). Ünlü Türk Şairi Tevfik Fikret'in 1906-1915 yılları arasında yaşadığı ev olan Aşiyân; 1940 yılında eşi Nazime Hanım'dan İstanbul Belediyesi'nce satın alınmış, 1945 yılında Edebiyat-ı Cedide Müzesi olarak açılmıştır. Şair'in daha önceleri Eyüp mezarlığında bulunan naaşı, 1961 yılında doğal görünümü ile çok beğendiği bu bahçeye nakledilmiş ve bu tarihten sonra müze “Aşiyân Müzesi” adını almıştır(<https://istanbul.ktb.gov.tr/tr-165467/asiyan-muzesi.html>).

Şekil 3.3. İstanbul Aşyan Köşkü (<https://istanbul.ktb.gov.tr/tr-165467/asiyan-muzesi.html>)

B. Samsun

Abdullah Derici Konağı, Samsun İli, Vezirköprü İlçesi, Orgeneral Faruk Cömert Caddesi No:51 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.4). Hicri 1219 (Miladi 1804) yılında Samsun eski belediye başkanlarından merhum Abdullah Derici'nin babası tarafından yaptırılmıştır. İki katlı konak, zemin katta mutfak, hol, sergi odası, kiler ve günlük oda olarak döşenmiştir. İkinci katta beş adet oda ve yine geniş bir hol, haremlük ve selamlık bölümleri olarak ikiye ayrılmıştır. Zemin katta bulunan kiler olarak kullanılan bölümün konağın hükümet konağı olarak kullanıldığı dönemde günlük nezarethane olarak kullanıldığı bilinmektedir. 15 Yıl süre ile ücretsiz olarak maliklerinden kiralananan konağın 2015 yılında restorasyonu tamamlanmış ve “Yaşam Müzesi”olarak hizmete açılmıştır(<https://samsun.ktb.gov.tr/TR-216874/abdullah-derici-konagi.html>).

Şekil 3.4. Samsun Abdullah Derici Konağı

(<https://samsun.ktb.gov.tr/TR-216874/abdullah-derici-konagi.html>)

C. Tokat

Latifoğlu Konağı, Tokat İli, Merkez İlçesi, Gazi Osman Paşa Bulvarı No: 208 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.5). Konağın, 1746 yılında Osmanlı barok üslubunda inşa edildiği bilinmektedir. “L” şeklinde bir plan üzerinde ahşap karkas arası kerpiç dolgu malzemeyle inşa edilmiş Latifoğlu Konağı, oldukça zengin ahşap, alçı ve kalem işi süslemelere sahiptir. Konak, 1988 yılında Tokat Müzesi bünyesinde, yörenin eşyaları ve kıyafetleriyle donatılıp mankenlerle canlı ve gerçekçi bir teşhir yapılarak, Tokat’ın geleneksel ev kültürünün yansıtıldığı “Müze-Ev” olarak hizmete açılmıştır

(<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=TLK01&DistId=MRK>).

Şekil 3.5. Tokat Latifoğlu Konağı

(<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=TLK01&DistId=MRK>)

D. Trabzon

Kostaki Konağı, Trabzon İli, Ortahisar İlçesi, Gazipaşa Mahallesi, Şehit Onur Fikret Dülger Caddesi, No:10/1 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.6). 1898-1913 yıllarında Banker Kostaki Teophylaktos tarafından konut olarak yaptırılmıştır. Konağın mimarlarının İtalyan olduğu belirlenen yapıda kullanılan bir çok malzemenin İtalya'dan getirildiği bilinmektedir 1988-2001 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca restorasyonu tamamlanan konak, 22 Nisan 2001 tarihinde “Trabzon Müzesi” olarak ziyarete açılmıştır

(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/trabzon/gezilecek yer/trabzon-muzesi>).

Şekil 3.6. Trabzon Kostaki Konağı
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/trabzon/gezilecekyer/trabzon-muzesi>)

E. Kayseri

Güpgüpoğlu Konağı, Kayseri İli, Melikgazi İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokak No:20 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.7). Konağın eski orijinal bölümleri 1419 ile 1497 yılları arasında yapılmış, ekleme ve değişiklikler 18.yüzyıla kadar devam etmiştir. 1976 yılında Kültür Bakanlığınca kamulaştırılmış ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edilmiştir. Daha sonra yapılan restorasyon çalışmalarından sonra konağın batı tarafı 18 Mayıs 1995 günü teşhir ve tanzimi yapılarak “Müze-Ev” olarak ziyarete açılmıştır(<https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55030/etnografya-muzesi-gupgupoglu-konagi.html>).

Şekil 3.7. Kayseri Güpgüpoğlu Konağı (Trabzon Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

F. Konya

Koyunoğlu Konağı, Konya İli, Karatay İlçesi, Kerim Dede Mahallesi, Albayrak Sokak no:10 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.8). Müze ve kütüphanenin kurucusu olan Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu, 4 Temmuz 1973 tarihinde, Konya Belediyesi'ne hibe etmiştir.

19. yüzyıl sivil mimari örneği olan bu konak, Koyunoğlu'nun vasiyeti üzerine aslına uygun olarak bakım ve onarımı yapılarak koruma altına alınmıştır. İki katlı, mabeynli, cumbalı; biri altta, ikisi üst katta olmak üzere üç odalı kargir yapıdır. Avlusunda; mutfak, ocakbaşı, tandır, fırın ve hariciyesi vardır. Müze bahçesinin batı ucunda yer alan “Konya Evi” Ahmet Rasih İzzet Koyunoğlu'nun doğup büyüdüğü ve vefat ettiği evdir. Konya Büyükşehir Belediyesi A.R. İzzet Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi adıyla, 2 Şubat 1984 tarihinde açılmıştır(<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44010/konya-buyuksehir-belediyesi-ar-izzet-koyunoglu-muzesi.html>).

Şekil 3.8. Konya Koyunoğlu Konağı (<https://www.konya.bel.tr/images/koyunoglu/koyunoglu58.jpg>)

G. Gaziantep

Hasan Süzer Evi, Gaziantep İli, Şahinbey İlçesi, Bey Mahallesi, Hanıfioğlu Sokak No: 64 adresinde yer bulunmaktadır(Şekil 3.9). 19. yüzyılın başlarında inşa edilen geleneksel Antep evi, daha sonra birkaç kez el değiştirmiştir. 1985 yılında çok harap bir vaziyette iken iş adamı Hasan Süzer tarafından satın alınmış, restorasyonu tamamlandıktan sonra “Hasan Süzer Etnoğrafya Müzesi” olarak kullanılmak şartıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağışlanan bina, 2005 yılında “Konak-Müze”

tarzında tanzim edilmiştir (<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-174050/hasan-suzer-etnografya-muzesi.html>).

Şekil 3.9. Gaziantep Hasan Süzer Evi

(<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-174050/hasan-suzer-etnografya-muzesi.html>)

H. Mardin

Mardin İli, Savur İlçesi, M.Rıza Erdem Caddesi adresinde bulunmaktadır (Şekil 3.10). Hacı Abdullah Konağı'nın mimari özellikleri dikkate alındığında yapım yılının 1850'li yıllar olduğu söylenilmektedir. Konak 22 odaya sahiptir ve sahibi tarafından restore ettirilip müzeye dönüştürülmüştür. 2019 yılında "Mardin Yaşam Müzesi ve Butik Otel" olarak hizmete açılmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/savur-un-oykuleri-yasatan-bey-konagi-21593122>).

Şekil 3.10. Mardin Hacı Abdullah Konağı (<https://mericaksu.com/tag/abdullah-bey-konagi/>)

I. Muğla

Hacıkadı Evi, Muğla İli, Menteşe İlçesi, Şeyh Mahallesi, İsmet İnönü Caddesi No: 28B Adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.11). Hacıkadı Evi'nin yapım tarihi 1875-1880 yılları arasında olup Muğla'nın ilk belediye başkanı olan Hacıkadı Süleyman Efendi ve eşi Pembe Hatun bu evi oğulları Ömer Efendi için yaptırmışlardır. 2004 yılında Muğla Valiliği tarafından onarılarak 2005 yılında "Muğla Evi" adı verip, müze olarak kullanılmaya başlanmıştır(<http://mentese.gov.tr/hacikadievi>).

Şekil 311. Muğla Hacıkadı Evi (<http://mentese.gov.tr/hacikadievi>)

J. Diyarbakır

Cemil Paşa Konağı, Diyarbakır İli, Sur ilçesi, Ali Paşa Mahallesi, Köylü Sokak No: 11 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.12). Yemen valisi ve sonrasında Siirt mutasarrıfı olan Cemil Paşa tarafından 1888-1902 yılları arasında inşa edilmiştir.

2000 metrekare üzerine kurulu konak, 17. yüzyılda konut olarak yapılmış mimari yapılarından biridir. Harem ve selamlıktan oluşmakta ve geniş bir avlusu bulunmaktadır. 2010-2012 yıllarında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve Diyarbakır İl Özel İdaresi tarafından konağın varisleriyle anlaşılıp kent müzesine dönüştürülmesine karar verilmiş ve 2013 yılında rölöve, restitüsyon ve restorasyon süreci tamamlanmıştır.^{[3][4]} Yaklaşık 3 yıl süren restorasyon çalışmalarından sonra konak, tarih ve kültür müzesi olarak 2014 yılında açılmış ve restorasyon yaklaşık 5,5 milyon liraya mal olmuştur. Günümüzde yapılan restorasyon sonucu “Kent Müzesi” olarak kullanılmaktadır.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cemil_Pa%C5%9Fa_Kona%C4%9F%C4%B1).

Şekil 3.12. Diyarbakır Cemil Paşa Konağı
(<https://diyarbakirhafizasi.org/cemil-pasa-konaginin-bir-sakini-olarak-tarih/>).

K. Malatya

Ertunan (Poyraz) Konağı, Malatya İli, Battalgazi İlçesi, Meydanbaşı Mahallesi, Akminare Caddesi bulunmaktadır(Şekil 3.13). Mimari özellikleri incelendiğinde konağın yapım yılının 1890 olduğu tahmin edilmektedir. Osmanlı son dönem sivil mimari eserlerinden olan konağın, kimi kaynaklarda Rumi 1335 (M.1919) tarihinde yapıldığı yazmaktadır. Konak kerpiç, taş ve ahşap malzemeden yapılmış olup iki katlıdır. Konak kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. 2011 yılında Battalgazi Belediyesi tarafından restore çalışması yapılmıştır. Günümüzde konağın restorasyonu tamamlanmış olup “Mahalle Yaşam Müzesi” olarak projelendirilmiştir

(https://tarihim.battalgazi.bel.tr/icerik.asp?TarihiEserler=DRESXedcvfDSFER&Tarihi_Eserler=Battalgazi).

Şekil 3.13. Malatya Ertunan Konağı
(https://tarihim.battalgazi.bel.tr/icerik.asp?TarihiEserler=DRESXedcvfDSFER&Tarihi_Eserler=Battalgazi).

L. Kastamonu

Liva Paşa Konağı, Kastamonu İli, Merkez İlçesi, Hepkebirler Mahallesi, Sakarya Caddesi No:5 adresinde yer almaktadır(Şekil 3.14). Kastamonu sivil mimarlık örneklerinin nadir eserlerindedir. Liva Paşa Konağı 1876–1881 yılları arasında Kastamonu Askerlik Şubesi Başkanı olan Mir Liva Sadık Paşa tarafından konut olarak yaptırılmıştır. Liva Paşa Konağı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kamulaştırılarak restore edilip 1997 yılında Kastamonu Müzesi'ne bağlı “Etnografya Müzesi” olarak hizmete açılmıştır(<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze/307>).

Şekil 3.14. Kastamonu Liva Paşa Konağı
(<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze/307>)

M. Çorum

Abdullah İsmet Eker Çiftliği, Çorum İli, Bayat Köyü kırsalında bulunmaktadır(Şekil 3.15). Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) Cumhuriyetin ilan edildiği ilk oturumu en yaşlı üye sıfatıyla meclis başkan vekili olarak yöneten ve Cumhuriyetin ilan edildiği metni okuyan dönemin Çorum Milletvekili Abdullah İsmet Eker'in Çorum'daki çiftliği, 2018 yılından beri "Türkiye'nin ilk Kırsal Yaşam ve Tarım Müzesi" olarak kullanılmaktadır. Konağın daha önce restore edilerek etnografya müzesine dönüştürülen bölümünde Eker'in balmumu heykeli bulunmaktadır(<https://www.arkeolojikhaber.com/galeri-abdullah-ismet-ekerin-ciftligi-kirsal-yasam-ve-tarim-muzesi-olacak-417/>).

Şekil 3.15. Çorum Eker Çiftliği (<https://www.arkeolojikhaber.com/galeri-abdullah-ismet-ekerin-ciftligi-kirsal-yasam-ve-tarim-muzesi-olacak-417/>)

N. Adana

Suphi Paşa Konağı, Adana İli, Seyhan İlçesi, Kayalı Bağ Mahallesi No:59 adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.16). 19. yüzyılda yapılmış klasik Adana evlerine benzemektedir. İki katlı, çıkmalı, kırma çatılı, duvarları taştan kâgir bir yapıdır. Yapı, Atatürk Bilim ve Kültür Müzesi Koruma ve Yaşatma Derneği'nce kamulaştırılmış ve restore edilmiştir. 1981 yılında, Atatürk'ün 100. doğum yılı dolayısıyla, Müze Müdürlüğü'ne bağlı bir müze olarak açılmıştır. "Atatürk Bilim ve Kültür Müzesi" olarak hizmet etmektedir

(<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=ATA01&DistId=MRK>).

Şekil 3.16. Adana Suphi Paşa Konağı
(https://tr.wikipedia.org/wiki/Adana_Atat%C3%BCrk_Evi_M%C3%BCzesi)

O. Eskişehir

Yeşil Efendi Konağı, Eskişehir İli, Odunpazarı İlçesi, Dede Mahallesi, Yeşil Efendi Sokak No:22 adresinde yer almaktadır(Şekil 3.17). T.B.M.M.’nin 1. dönem milletvekillerinden “Yeşil Efendi” lakaplı Halil İbrahim Efendi (Sipahioğlu) tarafından yaptırılan konağın yapım tarihi tam olarak bilinmemekle beraber yapım tekniği ve mimari özellikleri dikkate alındığında 1880-1892 yılları arasında yapıldığı düşünülmektedir. Söz konusu sivil mimari örneği yapının restorasyonu yapılarak “Müze Restoran” olarak ziyaretçilere açılmıştır

([https://www.odunpazarı.bel.tr/odunpazarıbelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster\[popup\]/0/](https://www.odunpazarı.bel.tr/odunpazarıbelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster[popup]/0/)).

Şekil 3.17. Eskişehir Yeşil Efendi Konağı
([https://www.odunpazarı.bel.tr/odunpazarıbelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster\[popup\]/0/](https://www.odunpazarı.bel.tr/odunpazarıbelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster[popup]/0/))

P. Sinop

Mahmut Hüdai Efendi Konağı, Sinop ili, Boyabat İlçesi, Gökdere Mahallesi, Zübeyde Hanım Caddesi adresinde bulunmaktadır(Şekil 3.18). Konak 1858 yılında yaptırılmıştır. 150 yıllık konak, 2008 senesinde satışa çıkarılmıştır. Boyabat Belediyesi tarafından satın alınmış ve 2009 yılında restorasyonu tamamlanmıştır. 2010 senesinde ise konuk evi olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bu süre zarfında ilgi toplayan konak, Boyabat halkı tarafından yoğun ilgi görmüştür. 2018 yılında ise müze yapma çalışmaları başlatılmış ve 2 süre zarfında tamamlanarak 2020 itibariyle “Müze” olarak hizmet vermeye başlamıştır

(<https://www.sabah.com.tr/sinop/2020/09/08/bu-konak-tarih-kokuyor>).

Şekil 3.18. Sinop Mahmut Hüdai Efendi Konağı
(<https://www.sabah.com.tr/sinop/2020/09/08/bu-konak-tarih-kokuyor>).

R. Kars

Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı, Kars İli Merkez İlçesi, Ortakapı Mahallesi, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi üzerinde bulunmaktadır(Şekil 3.19). 19. yüzyılın ilk çeyreğinde yapılmış olan konak iki katlı olup, bu dönem Osmanlı mimari tarzını yansıtan önemli sivil mimari örneklerinden birisidir. Konağın güney cephesindeki büyük balkonunun ahşap süslemesi ile iç mekânındaki ısıtmayı sağlayan peç sistemi

yapının en dikkat çekici mimari özelliğini yansıtır. 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında ordu komutanı Gazi Ahmet Muhtar Paşa tarafından bir süre karargâh binası olarak kullanılan konak 2001 yılında restore edilerek Güzel Sanatlar Galerisi olarak hizmete açılmıştır. Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağının 2015 - 2016 yılları arasında Kars Valiliği tarafından tekrar restorasyonu yapılmış olup; 2016 yılı içerisinde “Gazi Ahmet Muhtar Paşa Hatıra Evi” olarak müze hizmeti vermeye başlamıştır(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/kulturenvanteri/gaz-ahmet-muhtar-pasa-konagi>).

Şekil 3.19. Kars Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/kulturenvanteri/gaz-ahmet-muhtar-pasa-konagi>)

S. Kahramanmaraş

Mahmut Arifi Paşa Konağı, Kahramanmaraş İli, Onikişubat İlçesi, Yörükselim Mahallesi, Gazi Mustafa Kuşçu Caddesi No:12/1 adresinde bulunmaktadır (Şekil 3.20). 1904 yılında Maraşlı mutasarrıf (sancak yöneticisi) Mahmut Arif Paşa tarafından yaptırılmıştır ve Cumhuriyet döneminde Valilik binası olarak da kullanılmıştır. Konak Mimari olarak; Türk konut mimarisinde orta sofalı olarak adlandırılan plan şemasına sahiptir. 2 katlı olan yapının, zemin katı taş, 2. katı bağdadi teknikle güneye ve batıya cumbalı olarak inşa olunmuştur. Zemin kat ve 1 normal katta 4 tane’den 8 odası olup, zaman sürecinde hamam ve mutfak ilavesi yapılmıştır. Geleneksel Maraş konut mimarisinde olduğu gibi zemin kat ahşap hatıllı yığma taş duvar, üst ise bağdadi tarzda inşa edilmiştir. Üst katın güney cephesinde

ahşap payanda ile desteklenen cumba ve üst katın batı cephesinin tamamında devam eden ahşap payandalar ile taşınan çıkmalar konağın en önemli özelliklerinden bir diğeridir. Mahmut Arif Paşa Konağı'nın restore edilerek "Maraş Kültür Evi ve Etnografya Müzesi" olarak projelendirilmiştir. 2010 yılında restorasyonu tamamlanan Merkez ilçe Yörükselim Mahallesinde yer alan Mahmut Arif Paşa Konağının teşhir-tanzim çalışmaları yapılmış ve Kahramanmaraş Belediyesince özel "Maraş Kültür Evi ve Etnografya Müzesi" olarak açılmıştır.

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahramanmaras/gezilecekyer/mahmut-arif-i-pasa-konagi-etnografya-muzesi>).

Şekil 3.20. Kahramanmaraş Mahmut Arifi Paşa Konağı
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahramanmaras/gezilecekyer/mahmut-arif-i-pasa-konagi-etnografya-muzesi>)

3.2.1.1. Yapının mekânsal oluşumu ve hacim boyutları

Yapılar mekânsal kurgu açısından, tek hacimli olabilir, tekrar eden birimlerden oluşabilir veya karmaşık bir plan şemasına sahip olabilirler (Ülkü Altınoluk, 1998).

3.2.1.2. Yapının işlevsel kurgusu

Şehir merkezindeki bir han yapısının konaklama birimine dönüştürülmesinde sirkülasyon açısından zorluklar yaşanabilir. Otel odalarından danışmaya ya da yemek yeme birimlerine ulaşmak için avludan geçmek gerekebilir veya tasarlanan yapıyı

sirkülasyon kullanılmalıdır. Bu durum mevsimsel olarak konfor koşullarını olumsuz etkilemektedir(Ülkü Altınoluk, 1998).

3.2.1.3. Yapının konumu

Yapılarda uygun işlev seçimindeki faktörleri; yapının mekânsal oluşumu ve hacim boyutları, yapının işlevsel kurgusu ve yapının bulunduğu konum başlıklarında yukarıda ifade edilen faktörlerin tamamı bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Yapıya uygun işlev seçiminde de bu etmenlerin tümü birlikte değerlendirilmelidir. Aksi takdirde çevreden ve çevrenin ihtiyaçlarından bağımsız ya da yapıya özgü niteliklerin zarar görmesine yol açan yeniden kullanım kararları ortaya çıkabilmektedir(Ülkü Altınoluk, 1998).

Tablo 3.1. Anadolu'daki Müze İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları

Adı	İşlev		Tarih		Konumu	Görsel
	Eski	Yeni	Yapım	Dönüşüm		
Aşiyân Konağı	Konut	Müze	1906	1945	İstanbul	
Abdullah Derici Konağı	Konut	Müze	1804	2015	Samsun	
Latifoğlu Konağı	Konut	Müze	1746	1988	Tokat	
Kostaki Konağı	Konut	Müze	1898	2001	Trabzon	

Tablo 3.1. (Devamı) Anadolu'daki Müze İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları

Güpgüpoğlu Konağı	Konut	Müze	1419	1995	Kayseri	
Koyunoğlu Konağı	Konut	Müze	----	1984	Konya	
Hasan Süzer Evi	Konut	Müze	----	2005	Gaziantep	
Hacı Abdullah Konağı	Konut	Müze	1850	2019	Mardin	
Hacıkadı Evi	Konut	Müze	1880	2005	Muğla	
Cemil Paşa Konağı	Konut	Müze	1902	2014	Diyarbakır	
Ertunan Konağı	Konut	Müze	1919	2011	Malatya	
Liva Paşa Konağı	Konut	Müze	1881	1997	Kastamonu	
Abdullah İsmet Eker Çiftliği	Konut	Müze	---	2018	Çorum	

Tablo 3.1. (Devamı) Anadolu'daki Müze İşlevine Dönüştürülmüş Geleneksel Konut Yapıları

Suphi Paşa Konağı	Konut	Müze	19.yy	1981	Adana	
Yeşil Efendi Konağı	Konut	Müze	1892	1	Eskişehir	
Mahmut Hüdai Efendi Konağı	Konut	Müze	1858	2010	Sinop	
Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı	Konut	Müze	19.yy	2001	Kars	
Mahmut Arifi Paşa Konağı	Konut	Müze	1904	2010	Kahramanmaraş	

3.3. Bölüm Sonucu

Yapıların zaman içerisinde çevresel, ekonomik, tarihi-kültürel nedenler ya da imar planlama kararlarıyla özgün işlevlerini kaybetmesi konusu çok sık gündeme gelmektedir. Fiziksel olarak varlıklarını koruma niteliğinde olduklarında yeni işlevlerle yapının sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

Tarihi yapıların korunması sadece mimari bir eylemin sonucuna bağlı olarak gerçekleşen bir husus değildir. Toplumun ilgilendiren ve gelecek nesillerin inşası için temel bir dinamik olan sosyo-kültürel mirasın geleceğe aktarılması noktasında tarihi yapıların korunması oldukça önemlidir. Bu sebeple küresel bağlamda tarihi mirasın aktarılmasında yeniden işlevlendirme projeleri önemli bir misyon üstlenmiştir. Uyarlanabilir yeniden kullanımın etkileri paylaşılmıştır. Tarihi yapıların dönüşüm gereklilikleri kültürel, ekonomik ve çevresel faktörler bağlamında ele alınmıştır.

Yine yapılardaki işlev seçimine dair olgular mekânsal, işlevsel kurgu ve yapının konumu boyutlarında değerlendirilmiştir.

Bu aşamada yapıların kullanım dönüşümü olasılıklarının bulunduğu çevreye uyum sağlayabilen yeni işlevlerle değerlendirilmesi konusu gündeme gelmektedir. Tablo 3.1 de incelenen; Anadolu'daki şehirlerimizde dönüştürülmüş geleneksel konut yapıları örneklerinin büyük bölümünün müze olarak uyarlanabilir yeniden kullanımı görülmektedir.

Türkiye'deki müze işlevine dönüştürülmüş geleneksel konut yapıları tablosundaki çıkarımlar,6. Bölümde incelenecek olan Şanlıurfa Atatürk Mahallesiinde bulunan Zemin+1 katlı Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın restore edilerek müze olarak yeniden kullanımının değerlendirilmesinde yol gösterici olması açısından önemlidir.

BÖLÜM 4

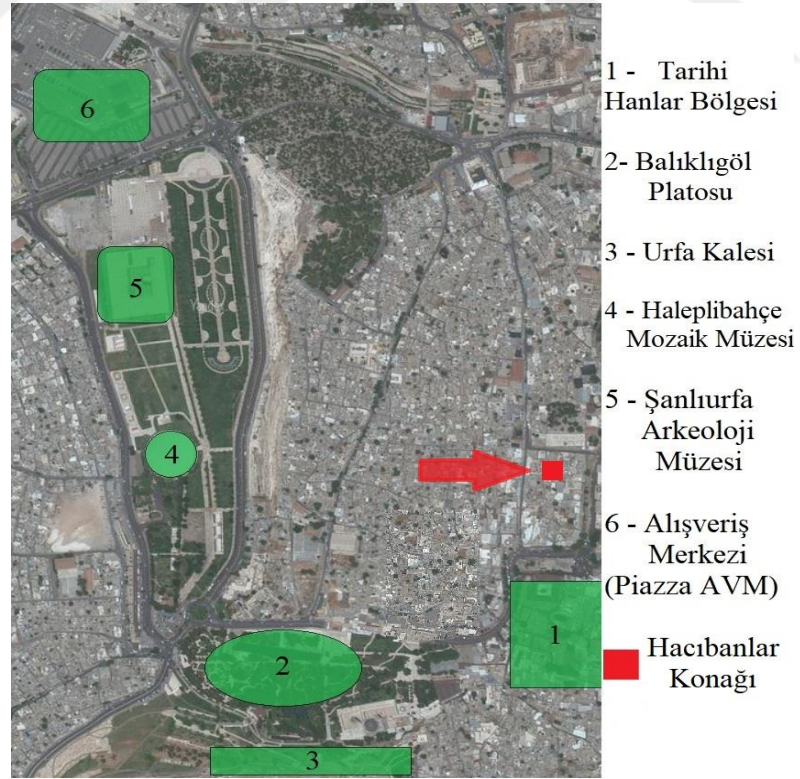
GELENEKSEL URFA EVLERİNİN UYARLANABİLİR YENİDEN KULLANIMI

Tez çalışması kapsamında; uyarlanabilir yeniden kullanımı örneklendirmek üzere yeni işlev verilmiş Geleneksel Urfa Evleri incelenmiştir. Şanlıurfa ilindeki Hacıbanlar Konağı, Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, Mehmet Bağmancı - Fuat Billurcu Evi, Akçarlar Evi örnek olarak seçilmiş ve analiz edilmiştir.

4.1. Hacıbanlar Konağı (Şanlıurfa Mutfak Müzesi)

4.1.1. Konumu

Hacıbanlar Konağı, Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi, Camiikebir Mahallesi 1344 Sokak (Hacıbanlar Sokak) No: 7C adresinde bulunan yapı 302 Ada 61 Numaralı Parselde yer almaktadır. Yapı alanı toplam 627,91 m² dir(Şekil4.1)(TKGM).

Şekil 4.1. Hacıbanlar Konağı'nın Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu (Yandex Haritalar)

4.1.2. Tarihçe

Avlunun güneyinde yer alan yazlık eyvanın kilit taşındaki kitabede H.1085(M.1674) tarihi yer almaktadır(Şekil4.2).Şanlıurfa Belediyesi'nce satın alınarak 2010 yılında restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Konağın restorasyon çalışmalarının bitmesiyle 25.09.2011'de “Geleneksel Mutfak Müzesi” olarak hizmete açılmıştır(Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi).

Şekil 4.2. Hacıbanlar Konağı Yazlık Eyvanı ve Kitabesi (Ağar, 2021)

4.1.3. Mimari ve yapısal özellikleri

4.1.3.1. Plan özellikleri

Konak düzgün kesme taşlarla Geleneksel Urfa Ev Mimarisi tipolojisinde “U” planında iki katlı olarak inşa edilmiştir(Şekil4.3). Alt kısım develik ve zezembeden oluşmakta üst kısım ise yaşam alanı olarak inşa edilmiştir. Yapının üst örtüsü ise eyvanlarda beşik tonozlu iken odaların ve mutfağın üst örtüsü çapraz tonozla örtülüdür(Ayşe Tellalbaş).

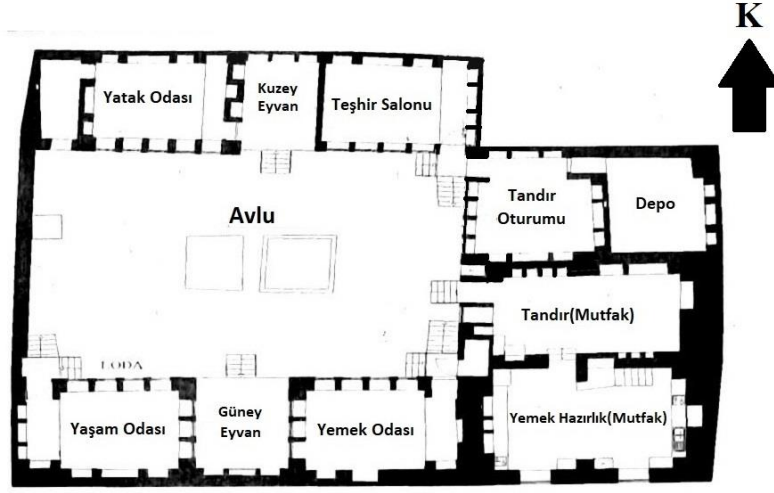

Şekil 4.3. Hacibanlar Konağı Bodrum Kat Planı (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi)

Hacibanlar Evi haremlik ve selamlık bölümlerinin iki ayrı yapı bütünü olarak planlandığı örneklerden biridir(Şekil4.3). Selamlık bölümü haremliğin kuzeyinde yer almakta ve ayrı bir avlu etrafında mekânların sıralanmasıyla oluşmaktadır(Şekil4.5). Haremlik ve selamlığın sokak kapıları ayrıdır. Bu iki bölüm arasındaki bağlantı, haremlik kapısının girişindeki, kapı arası denilen yerin doğu duvarında bulunan ve şimdi duvarla kapatılan kapı ile sağlanıyor idi(Şekil 4.4). Ancak, günümüzde yapıların sahiplerinin değişmesi sonucunda selamlık bölümü tamamen yenilenmiştir.

Şekil 4.4. Hacibanlar Konağı Kapatılan Haremlik Kapısı (Ağar, 2021)

Şekil 4.5. Hacıbanlar Konağı Zemin Kat Planı (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi)

Yapının selamlık bölümüne basık kemerli, sonradan yaptırılan çift kanatlı demir bir kapı ile girilmektedir. Kapı üzerinde yarım madalyon şeklinde bir süsleme ile iki yanında birer rozet ve bunların üzerinde de, kapı genişliğinde bir korniş bulunmaktadır(Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Hacıbanlar Konağı Selamlık Giriş Kapısı (Ağar, 2021)

Kapıdan sonra kare planlı, çapraz tonoz kapı arası olarak adlandırılan mekândan sonra sivri tonoz örtülü dar geçitten evin haremlik avlusuna geçilir. Avlu kesme taş kaplamalıdır. Avlunun ortasında kare planlı bir havuz ve havuzun batısında bir çiçeklik yer almaktadır. Avlunun batı kenarında sivri tonozlu tuvalet ve

sonradan yaptırıldığı sanılan banyo bulunmaktadır. Bunların hemen üstünde en dikkate değer mimari öge, kuzey ve güneydeki damları birbirine bağlayan, zengin taş süslemeli konsollar üzerinde oturan gezenek kısmıdır. Konsolların kemer araları duvar tarafında yuvarlak kemerli kuş takaları ile süslenmiştir(Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Hacıbanlar Konağı Avlunun Batı Kenarı ve Kuş Takaları (Ağar, 2021)

Konak düzgün kesme taşlarla geleneksel Urfa evi mimarisi tipolojisinde “U” planında, iki katlı olarak inşa edilmiştir. Alt kısım develik ve zerbmeden oluşmakta üst kısım ise yaşam alanı olarak inşa edilmiştir. Yapının üst örtüsü ise eyvanlarda beşik tonozlu iken odaların ve mutfağın üst örtüsü çapraz tonozla örtülüdür. Yalnız avlunun kuzeyinde yer alan iki odanın üst örtüsü tahrip olduğundan sonradan betonarme malzemeyle düz örtü olarak kapatılmıştır. Avlunun kuzey kenarında yer alan bölüm evin kışlık olarak kullanılan bölümüdür(Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Hacıbanlar Konağı Avlunun Kuzey Kenarı (Ağar, 2021)

Ortada, avlu zemininin beş basamaklı taş merdivenle çıkılan eyvan, eyvanın doğu ve batısında birer oda yer almaktadır. Eyvanın girişi kaş kemerlidir. Eyvanın üst örtüsü beşik tonozla örtülüdür. Doğu, kuzey ve batı cephe duvarlarında camekanlar bulunmaktadır. Ama günümüzde doğu cephesinde yer alan camekânlar kapatılmıştır. Kuzey cephesinde bulunan üç camekânın üçünde de rozetler bulunmaktadır.

Eyvanın batısında yer alan odaya hem avludan hem de eyvandan giriş sağlanmaktadır. Avludan beş basamaklı taş malzemeden yapılmış olan bir merdivenle çıkılmaktadır. Basık kemerli girişten sonra gezenek karşımıza çıkmaktadır. Odanın cepheleri ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Kuzey ve batı cephelerinde camekânlar bulunurken güney cephesinde pencereler bulunmaktadır.

Batı cephesinde camekân olarak tasarlanan yerden başka bir bölüme geçilmektedir. Bu bölümün geçmişte sandık odası olarak mı yoksa banyo olarak mı kullanıldığı bilinmemektedir(Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Hacıbanlar Konağı Kuzey Eyvanının Batısındaki Gelin Odası ve Oda İçindeki Bölüm (Ağar, 2021)

Eyvanın doğusundaki odaya yine beş basamaklı bir merdivenle çıkılır(Şekil 4.10). Basık kemerli bir kapısı bulunmaktadır. Bu girişten sonra bir gezenek bulunmaktadır. Güney cephesinde dört pencere yer almaktadır. Kuzey ve doğu cephelerinde camekânlar bulunmaktadır. Doğu ve kuzey cephelerinde at nalı kemerli birer kör niş de bulunmaktadır.

Şekil 4.10. Hacıbanlar Konağı Kuzey Eyvanın Doğusunda Kalan Yaşam Odası (Ağar, 2021)

Avlunun güneyinde yer alan, doğu ve batı tarafına uzanan dikdörtgen planlı bölüm ise evin yazlık bölümüdür. Eyvana beş basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Eyvan beşik tonozla örtülüdür. Eyvanın doğu ve batı cephelerinde odalara ait üçer pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde ise üç niş bulunmaktadır. Ortadaki niş sakallı ikiz kemerli olup zengin bitkisel motiflere sahiptir. Bunun sağında ve solundaki nişler ise sakallı basık kemerli olup bitkisel motiflerle zenginleştirilmiştir(Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Hacıbanlar Konağı Avlunun Güney Kenarı (Ağar, 2021)

Eyvanın doğusunda yer alan odaya dört basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Basık kemerli girişten sonra gezenek kısmı bulunmaktadır. Oda çapraz tonozla örtülüdür. Eyvanına bakan bölümde üç, avluya bakan cephede ise dört adet

pencere bulunmaktadır. Güney cephesinde ise üç adet camekân bulunmakta ama günümüzde sadece bir adet mevcuttur. Biri kapatılmış öteki de pencereye çevrilmiştir(Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Hacıbanlar Konağı Sergi Odası Olarak Kullanılan Yaşam Odası (Ağar, 2021)

Eyvanın batısındaki odaya ise dört basamaklı taş bir merdivenle çıkılmaktadır. Basık kemerli giriş kapısından sonra burada da bir gezenek karşımıza çıkmaktadır. Odanın güney ve batı cephelerinde camekânlar bulunmaktadır. Eyvanına bakan cephede üç, avluya bakan cephede ise dört pencere bulunmaktadır. Odanın üst örtüsü çapraz tonozla örtülüdür. Güney ve batı cephelerinde yer alan kör nişlerin kemerleri tahribata uğramış bu tahribattan dolayı betonarme malzeme ile kaplanmıştır. Daha önce bu odanın iç cepheleri de ahşap malzemeyle kaplı iken bu örnekler günümüze gelememiştir. Sadece giriş kapısının üst kısmında küçük bir parça özgündür(Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Hacıbanlar Konağı Sergi Odası Olarak Kullanılan Yaşam Odası (Ağar, 2021)

Avlunun doğu cephesinde ise iki oda, mutfak, tuvalet ve damla bağlantıyı sağlayan merdiven bulunmaktadır(Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Hacibanlar Konağı Avlunun Doğu Kenarı (Ağar, 2021)

Odaya girişı sağlayan merdiven diğer odayla ortak olarak kullanılmaktadır. Basık kemerli giriş kapısından sonra bir gezenek karşımıza çıkmaktadır. Odanın batı cephesinde dört pencere bulunmaktadır. Yerden 3 metre yüksekliğe kadar oda ahşap malzeme ile kaplanmıştır. Bu ahşap malzemede zengin motifler bulunmaktadır. Odanın doğu, gúney ve kuzey cephelerinde úçer niş bulunmaktadır. Ortadaki nişler diğerlerinden yüksek tutulmuştur. Kuzey cephesindeki büyük niş, kaş kemerli iken diğer büyük nişler sivri kemerlidir. Bu odadan bir girişle diğer odaya girilmektedir. Bu oda sandık odasıdır. Kare planlı olan bu odanın úst örtüsü çapraz tonozlu örtülüdür. Doğu cephesinde úç gözlü camekân bulunmaktadır. Odaya dört basamaklı bir merdiven de çıkarmaktadır. Merdivenin hemen yanında kaş kemerli bir girişe sahip olan tuvalet bulunmaktadır.

Mutfağın girişinden hemen sonra gúney cephesinde bir kuyu bulunmaktadır. Kuyunun hemen yanında daha önce iki kapı yer almakta ancak günümüzde kapatılmış durumdadır(Şekil 4.15).

Şekil 4.15. Hacıbanlar Konağı Tandırlık ve Tandırlıkta Yer Alan Kuyu (Ağar, 2021)

Mutfakta üç büyük Ocaklık bulunmaktadır ve üst örtüsü çapraz tonozla örtülüdür. Kuzey cephesinde yer alan büyük sivri kemerli niş içindeki dikdörtgen ve kemerli küçük nişler mutfakta kullanılan eşyaları konması için yapılmıştır. Mutfağın güney duvarına bitişik ve düz dama ulaşımı sağlayan bir merdiven bulunmaktadır(Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Hacıbanlar Konağı Tandırlık Duvarındaki Nişler (Ağar, 2021)

Avlunun güney cephesinde yer alan eyvan ve odaların alt kısmında “develik” diye adlandırılan ahır bulunmakla birlikte avlunun kuzey ve doğu cephelerinde bulunan yapılaşmaların altında ise zerzembeler bulunmaktadır(Şekil 4.17, 18, 19).

Şekil 4.17. Hacıbanlar Konağı Müzenin Sergi Odası Olarak Kullanılan Zerzembe (Ağar, 2021)

Şekil 4.18. Hacıbanlar Konağı Müze İdari Birimi Olarak kullanılan Zerzembe (Ağar, 2021)

Şekil 4.19. Hacıbanlar Konağı Müzenin Yemek Salonu Olarak Kullandığı Develik (Ağar, 2021)

Konağın cephelerinde yer alan pencereler, pencere üzerindeki kare ve madalyon şeklinde taş üzerine çeşitli bitkisel motiflerin oyularak yapıldığı havalandırma pencereleri, rozetler, gezenek altındaki taş konsollar, sakallı kemer motifleri, alınlık hizasındaki mukarnaslı kornişleri ve yapıyı üstten çevreleyen lokmalı korkulukları ile Urfa evlerinin en güzel örneklerinden bir tanesidir.

4.1.3.2. Yapım tekniği ve malzeme

Hacıbanlar Konağı, dikdörtgen bir avlu(hayat) etrafında sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Yöreye özgü, kolay işlenen ve ocaktan çıktıktan sonra sertleşen kesme Urfa taşı(Nahit Taş) kullanılarak, yığma yapı tekniğiyle yapılmıştır. Bu kesme taş yapının ana malzemesini oluşturmaktadır. Nahit taşın yapısının işlemeye uygun olmasıyla konağın süslemeleri de taştan yapılmıştır. Oda kapıları ve cümle kapısı denilen konağın giriş kapısında ahşap malzeme kullanılmıştır. Yapı bodrum(zerzembe) üzeri bir kat olarak, bodrum(zerzembe) tavan döşemesinde çapraz ve beşik tonoz sistemleri kullanılarak, üst katın tavan döşemesinde de ahşap mertek kullanılarak yapılmıştır.

4.1.3.3. Değişim ve bozulmalar

Gerek avlunun gerekse yaşam alanlarında ki zemin taşları doğal koşullar ve zaman içinde bozulmuş olup aslına uygun olarak değiştirilmiştir. Avlu cephesinde, odalardaki pencere kepenkleri, kapı kanatları ve camekân ile nişlerdeki özgün mimari öğelerde ki kayda değer miktarda bozulmalar onarılmış, gereken noktalarda ise aslına uygun olarak yenilenmiştir. Yazlık eyvanın tonozundaki bozulmuş olan kalem işi süslemeler onarılmıştır. Gereken yerlerde taşlara raspa yapılmıştır. Üç odanın iç kısımlarını kaplayan, zarar görmüş ahşap süslemeli kaplamalar özgününe uygun tekrar yapılmıştır.

4.1.4. Uyarlanabilir yeniden kullanım sürecinin analizi

Yapılarda Kullanım Dönüşümü ve Geleneksel Konut-Yapılarının Mimari Mirası Kapsamında Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı sürecinin, Tezin Üçüncü Bölümü'nde de incelendiği gibi;

Özgün dokuya en az müdahale ile gerçekleştirilmesi, yapım tekniklerinin eskisine benzer/uyumlu olmasına dikkat edilmesi, yapının iç düzenlemesinin

değiştirilmemesi, mekânların bütünlüğünün zedelenmemesi göz önünde tutulması gereken başlıca kurallardır. Restorasyon projesi genellikle, yalnız strüktürün sağlamlaştırılması ve uygulanacak teknolojilerin belirtilmesiyle kalmaz, tarihi yapının yeniden kullanılmasıyla ilgili önerileri de içerir. Verilmesi istenen işlevin yapıya uyarlanabilirliği araştırılır ve yeniden kullanım projesinin eserin kütsel ve mekânsal özelliklerini bozacak ekler, değişimler getirmemesine dikkat edilir. Bilimsel restorasyonda olabildiğince az müdahaleyle, anıtın tarihi belge ve estetik değerinin korunması amaçlanır (Ahunbay, 2009, ss.87-90). “Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir (Ahunbay, 2009, s.150).

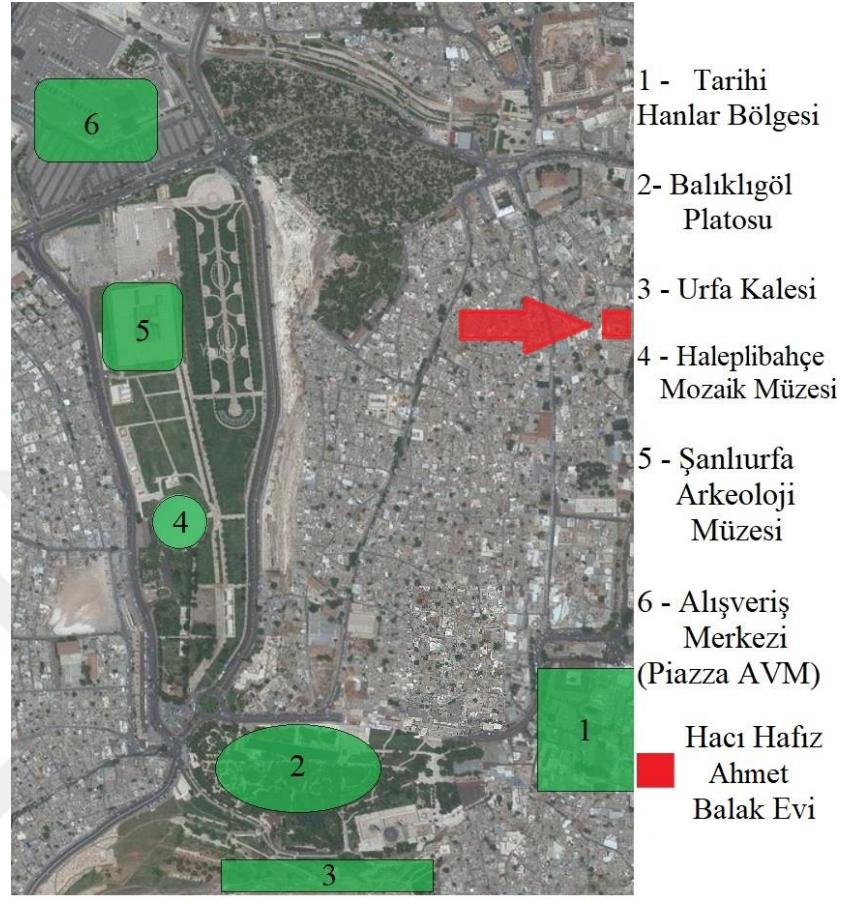
Bu bağlamda, yapıyı satın alan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi restorasyondan sonra konağı Şanlıurfa'nın mutfak kültürünü tanıtmak açısından burayı bir Mutfak Müzesi'ne dönüştürme kararı almıştır. Özgün işlevi konut olan yapının yeni işlevi olan Mutfak Müzesi'ne uyarlanması, yapının özgün kullanımıyla paralel bir dönüşüm senaryosu arz etmektedir. Yaşam alanlarında neredeyse hiçbir değişiklik yapılmamış, bütün mekânların iç dizaynlarında tamamen aslına sadık kalınmaya çalışılmıştır. Yapının Mutfak Müzesi'ne dönüşümü beraberinde müze için gerekli olan mekân ihtiyaçlarını beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaçlar ise konağın içinde yapıya en az müdahale ile karşılanmaya çalışılmıştır. Bulduğu konum olarak tarihi kent merkezinin içinde yer alması ve sadece Mutfak Müzesi değil aynı zamanda Geleneksel Urfa Evi'ndeki günlük yaşantıyı yansıtan bir müze oluşu, tarihi ve mimari değerlerin korunmasının yanında geleneksel günlük yaşantının aktarılmasında da çok önemli bir yere sahiptir.

4.2. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi (Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu)

4.2.1. Konumu

Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi, Yusufpaşa Mahallesi Divanyolu Caddesi No: 53 adresinde bulunan yapı 327 Ada 66 numaralı Parselde yer almaktadır(Şekil 4.20). Eski Urfa bölgesinde Sarayönü Caddesi

üzerinde bulunmaktadır. Yapının hemen kuzeyinde PTT binası ve Yusufpaşa Camisi bulunmaktadır.

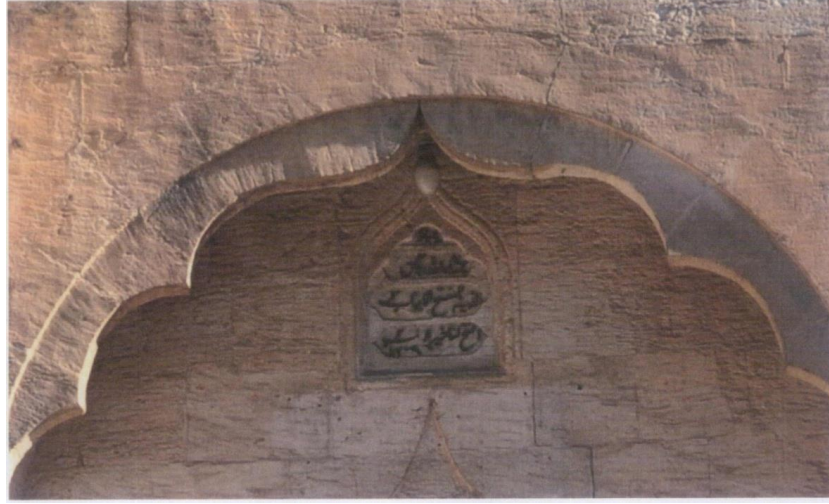

Şekil 4.20. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu (Yandex Haritalar)

4.2.2. Tarihçe

Selamlık kapısı üzerindeki kitabede yapılan Hicri 1306 tarihinde yapıldığı yazılıdır. Bu tarihi Miladi 1888/1889 yıllarına tekabül etmektedir. Yapının ilk sahiplerinden alınan bilgiye göre ev Halep'ten getirilen ustalar tarafından yapılmıştır. 1900'lü yıllardan sonra çekilmiş olan genel fotoğraflarda yapı görülmektedir. Eski fotoğraflar karşılaştırıldığında yapının özgün halinde terasının düz dam olduğu güney bölüme sonradan çatı yapıldığı anlaşılmaktadır(Cevher Mimarlık).

Giriş kapısı üzerindeki kitabe de; “Ya Hafız Maşallahu kane iftah Lena hayr-el-bab Sene 1306” yazılıdır. Mealen “Ey koruyan ve ey kapıları açan Allah, bize de hayırlı bir kapı aç” anlamı ifade edilmiştir. Tarihi Hicri 1306'dır(Şekil 4.21)(Karakaş,2001).

Şekil 4.21. Hacı Hafız ahmet Balak Efendi Evi Girişte Bulunan Kitabe (Ağar, 2021)

Yapının 1977 yılına ait tescil fişinde bir bölümünün kimsesiz çocuklar için yurt olarak kullanıldığı, bir bölümünün de inşaat malzemelerinin depo yeri olarak kullanıldığı yazılıdır. Balık Ailesi'in evi Ağanlar Ailesi'ne sattığı bilinmektedir. Muhtemeldir ki Ağanlar Ailesi'nden sonra evi İzgördü Ailesi almış, sonrasında da ev kamulaştırılmıştır. Yapı 2012 yılında “Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu' na” dönüştürülmüştür.

4.2.3. Mimari ve yapısal özellikleri

4.2.3.1. Plan özellikleri

Yapı haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yapıya güneydoğu köşesinde bulunan yarı çapraz yarı beşik tonozlu bir kapı arasından girilmektedir(Şekil 4.22, 23).

Şekil 4.22. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Giriş Kapısı (Ağar, 2021)

Kapı arasından ortasında çiçeklik olan, taş döşemeli dikdörtgen formlu avluya ulaşılmaktadır. Avlunun kuzey, güney ve doğu bölümlerinde odalar sıralanmaktadır ve tüm odaların kapıları avluya açılmaktadır.

Şekil 4.23. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Giriş Kısmı (Ağar, 2021)

Giriş holünün doğu duvarında günümüzde Danışma olarak kullanılan basık kemerli kapı ve iki penceresi olan zemini parke, tavanı çapraz tonoz olan ve bir adet dikdörtgen nişi olan oda mevcuttur(Şekil 4.24).

Şekil 4.24. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-05 Danışma Olarak Kullanılan Bölüm (Ağar, 2021)

Kare planlı avluya girildiğinde güney cephesinde Sekreterlik Odası ve Hela mevcuttur. Burada bulunan odanın Gedemeç kısmı taş malzemeden geri kalan zemin kısmı parke ile kaplıdır. Odanın üst örtüsü çapraz tonoz olup doğu ve batı duvarlarında ise ortada atnalı yanlarda dikdörtgen formlu nişler mevcuttur(Şekil 4.25). Cephe sütun ve yuvarlak revaklar ile hareketlendirmiştir. Avlunun orta kısmında ise çiçeklik mevcuttur.

Şekil 4.25. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-05 Sekreterlik Olarak Kullanılan Bölüm (Ağar, 2021)

Avlunun kuzey duvarında yer alan develik mevcut olup zemini parke tavanı çapraz tonozludur bu bölüm günümüzde ahşap kepenkler ile odaya çevrilmiştir(Şekil 4.26, 27).

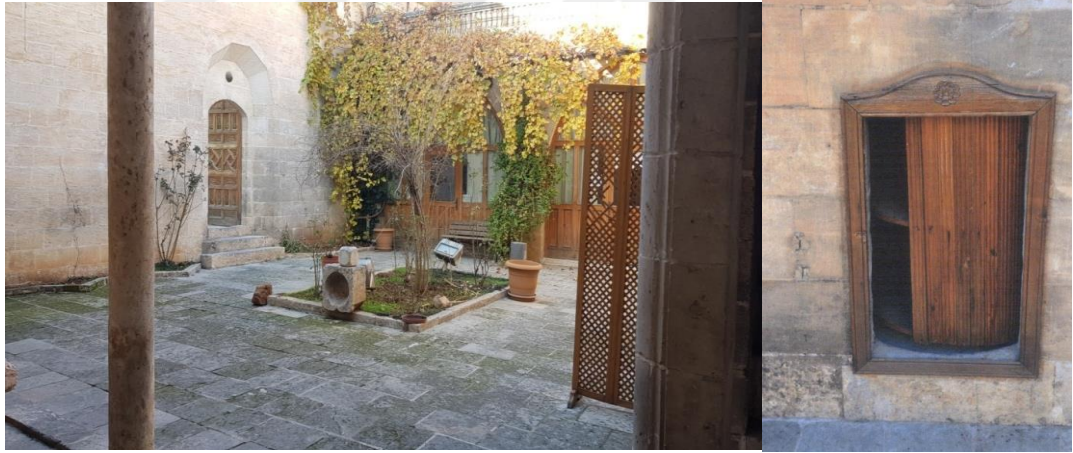

Şekil 4.26. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-07a ve ZK-08 Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 4.27. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-07a ve ZK-08 İç Mekândan Görünüş (Ağar, 2021)

Avlunun batı duvarında Haremlik Bölümü'ne açılan kapı basık kemerlidir. Burada duvarda yemek alım dolabı mevcuttur(Şekil 4.28). Eski dönemlerde bu dolaplar ile haremlikten selamlığa yemek gönderilmekteydi.

Şekil 4.28. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Selamlık Avlusundan Haremlik Avlusuna Açılan Kapı ve Servis Dolabı (Ağar, 2021)

Avlunun doğu duvarında dama çıkılan taş basamaklı merdiven ile günümüzde Toplantı Odası olan Develik Bölümü mevcuttur. Tavanı çapraz tonoz, zemini ise parke kaplamadır. Damın etrafı ise boğumlu Nahit taştan yapılmış korkuluklar ile çevrilidir(Şekil 4.29).

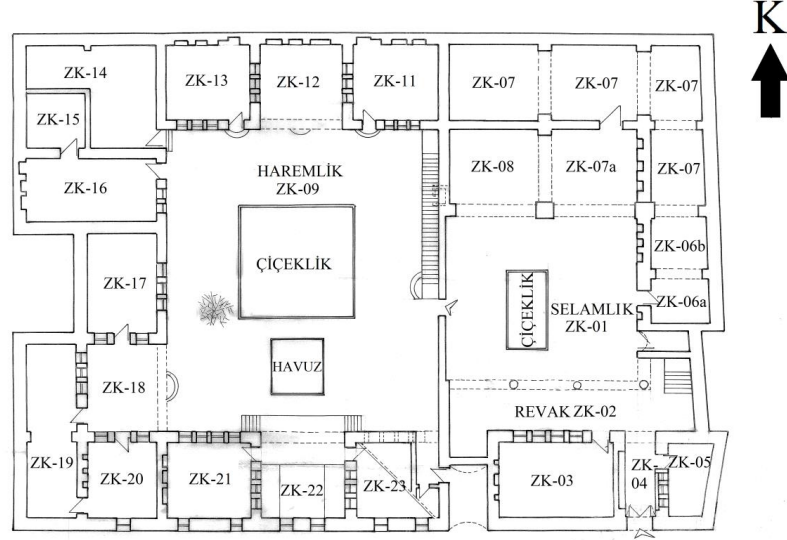

Şekil 4.29. Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-06a, ZK-06b, ZK-07 Birleştirilmiş Toplantı Odası ve Arşiv (Ağar, 2021)

Güney bölümünde üç açıklıklı yuvarlak kemerli Revak Bölümü bulunmakta, Revak Bölümü'nün kemer taşları ise süslemelidir. Avlunun batı duvarında bir adet yemek dolabı ve haremlik bölümüne geçişi sağlayan kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Avlunun doğusunda duvar içerisinde üst kata ulaşımı sağlayan taş merdiven bulunmaktadır(Şekil 4.30).

Şekil 4.30. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Kısmı Avluda Bulunan Taş Merdiven (Ağar, 2021)

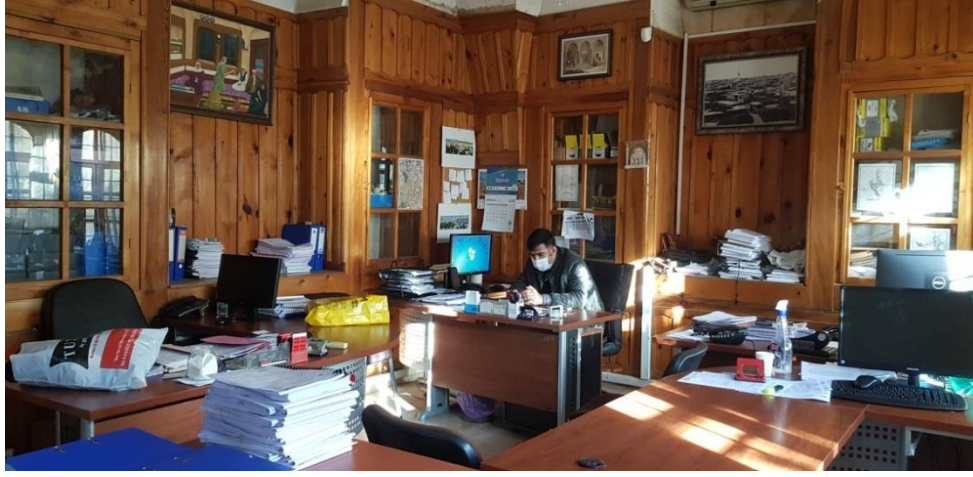

Şekil 4.31. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Zemin Kat Planı (Cevher Mimarlık)

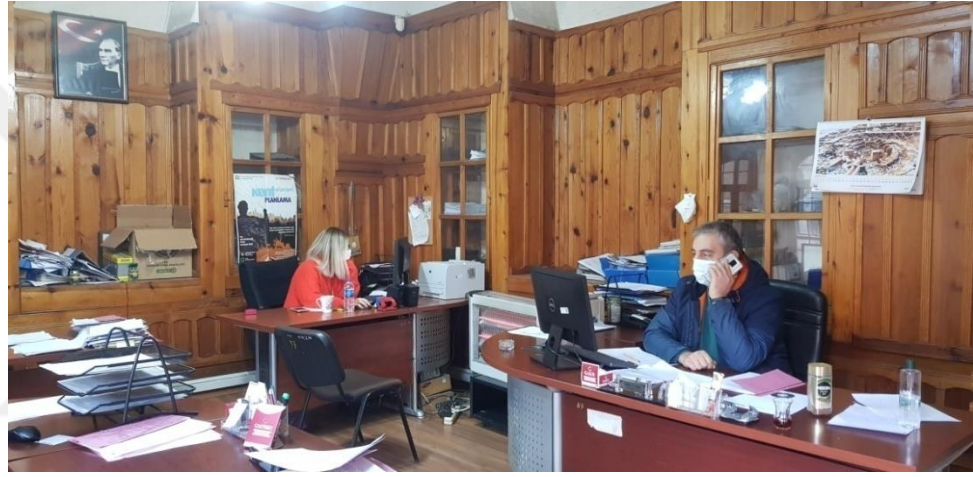
Selamlık avlusunun batısında bulunan kemerli açıklıktan haremlik avlusuna geçilmektedir. Haremlik kısmında kare forma yakın taş döşemeli ve havuzlu bir avlu yer almaktadır. Avlunun kuzey cephesinde yuvarlak tonozlu bir eyvan mevcut olup her iki yanında birer oda yer almaktadır (Şekil 4.31). Odaların kapı ve pencereleri basık kemerli, zemini gedemeç kısmı hariç parke, üst örtüsü çapraz tonozludur. Odalarda doğu ve batı duvarlarında ortada at nalı, yanlarda dikdörtgen formu olan nişler mevcuttur. Avlunun kuzey cephesindeki bu iki odanın dış cephesinde kuş takası ve bitkisel bezemeler mevcuttur (Şekil 4.32, 33).

Şekil 4.32. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Kısmı Kuzeydeki Eyvan ZK-12 (Ağar 2021)

Şekil 4.33. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-11 Raportör Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.34. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-13 Raportör Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.35. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Haremlik Avlu ZK-09 (Ağar, 2021)

Avlunun güney bölümü iki katlı olup zeminin yarım kat altında zerbembe bulunmaktadır. Üst kata ise çift taraflı taş merdiven ile çıkılmaktadır(Şekil 4.36).

Şekil 4.36. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Avlunun Güney Kısmı (Ağar, 2021)

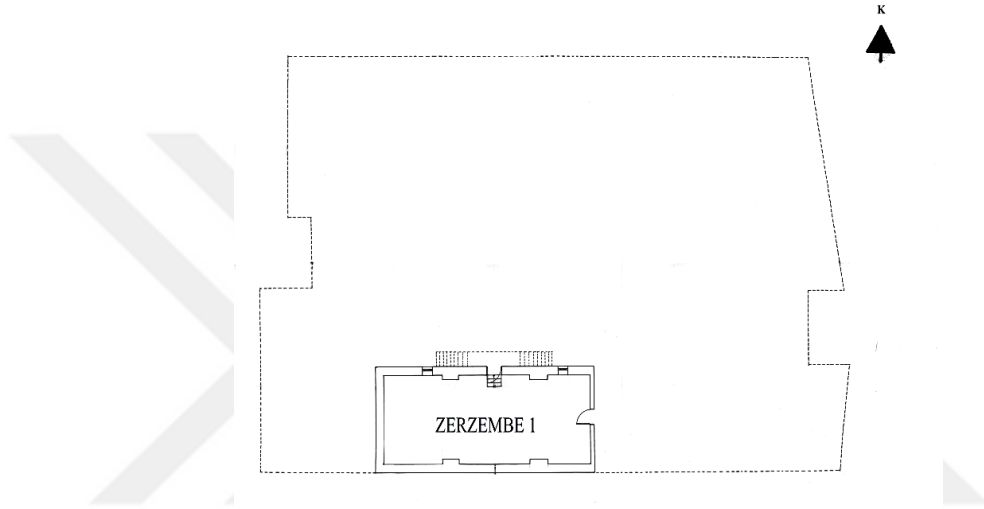
Şekil 4.37. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-22 Eyvan (Ağar, 2021)

Şekil 4.38. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-21 Raportör Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.39. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-23 Kurum Müdürü Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.40. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi Zerzembe(Bodrum) Kat Planı (Cevher Mimarlık)

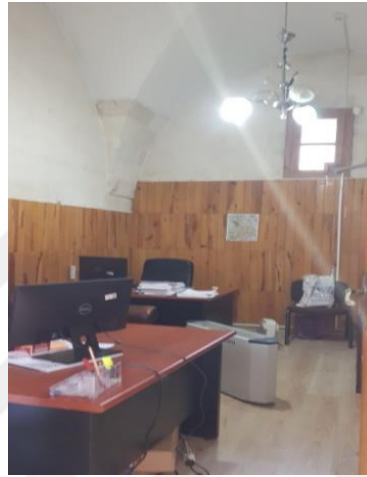
Güney batı köşe de üç adet mekânın açıldığı bir eyvan daha bulunmaktadır. Bu eyvanın batısında ki odanın özgün halinde zahirelik olduğu bilinmektedir.

Şekil 4.41. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-18 Eyvan (Ağar, 2021)

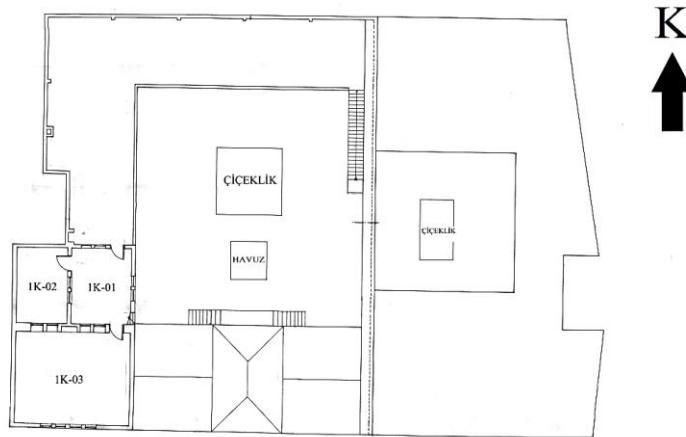

Şekil 4.42. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-17 Raportör Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.43. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ZK-20 Raportör Odası (Ağar, 2021)

Avlunun kuzey doğusunda bulunan merdiven üst kata ulaşımı sağlamaktadır. Haremlik bölümünün birinci katında güney-batı köşe de bir eyvan iki oda olmak üzere üç adet mekân bulunmaktadır(Şekil 4.44, 45, 46, 47).

Şekil 4.44. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1.Kat Planı (Cevher Mimarlık)

Şekil 4.45. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-01 Kullanım Dışı Oda (Ağar, 2021)

Şekil 4.46. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-02 Kullanım Dışı Oda (Ağar, 2021)

Şekil 4.47. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi 1K-01 Kullanım Dışı Oda (Ağar, 2021)

4.2.3.2. Yapım tekniği ve malzeme

Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, dikdörtgen iki avlu ve etrafında sıralanmış odalardan oluşmaktadır. Urfa evlerinde ana yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Evler taştan yığma tekniğiyle yapılmıştır. Urfa evlerinde kullanılan taş şehrin yakınındaki taş ocaklarından çıkarılmaktadır. Beyaz küfeki taşı olan bu taş çıkarıldığında yumuşak olduğu için işlenmesi de kolaydır, zaman içerisinde sertleşmektedir. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi'nde de ana malzeme, kesme Urfa taşı olan Nahit taştır. Kapı, pencere, pervaz ve tavanlarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Bodrum(zerzembe) katın tavan döşemesinde çapraz ve beşik tonoz sistemi kullanılmıştır. Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi'nde ahşap, taştan sonra en çok kullanılan ikinci malzemedir. Ahşabın kullanıldığı yerler odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, zemin katta tavanlar ve başodanın duvarlarıdır. Avlu kapısı da ahşap olup kaplama malzemesi olarak sac görülmektedir.

4.2.3.3. Değişim ve bozulmalar

1979 yılında Kültür Bakanlığı'nca kamulaştırılan yapı, 1998 yılında Devlet Güzel Sanatlar Galerisi olarak hizmete açılmıştır. Yapının bu aşamada kapsamlı bir onarım gördüğü bilinmektedir. Bu nedenle 2012 yılında Şanlıurfa Koruma Bölge Kurulu'na tahsis edildikten sonra yalnızca basit onarım kapsamında değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Günümüzde fiziken sağlam olan yapıda, zamanın aşındırıcı etkisi ve tesisattan kaynaklanan sızıntılar bulunmaktadır.

4.2.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi

Yapılarda Kullanım Dönüşümü ve Geleneksel Konut-Yapılarının Mimari Mirası Kapsamında Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı sürecinin, Tezin Üçüncü Bölümü'nde de incelendiği gibi; Özgün dokuya en az müdahale ile gerçekleştirilmesi, yapım tekniklerinin eskisine benzer/uyumlu olmasına dikkat edilmesi, yapının iç düzenlemesinin değiştirilmemesi, mekânların bütünlüğünün zedelenmemesi göz önünde tutulması gereken başlıca kurallardır.

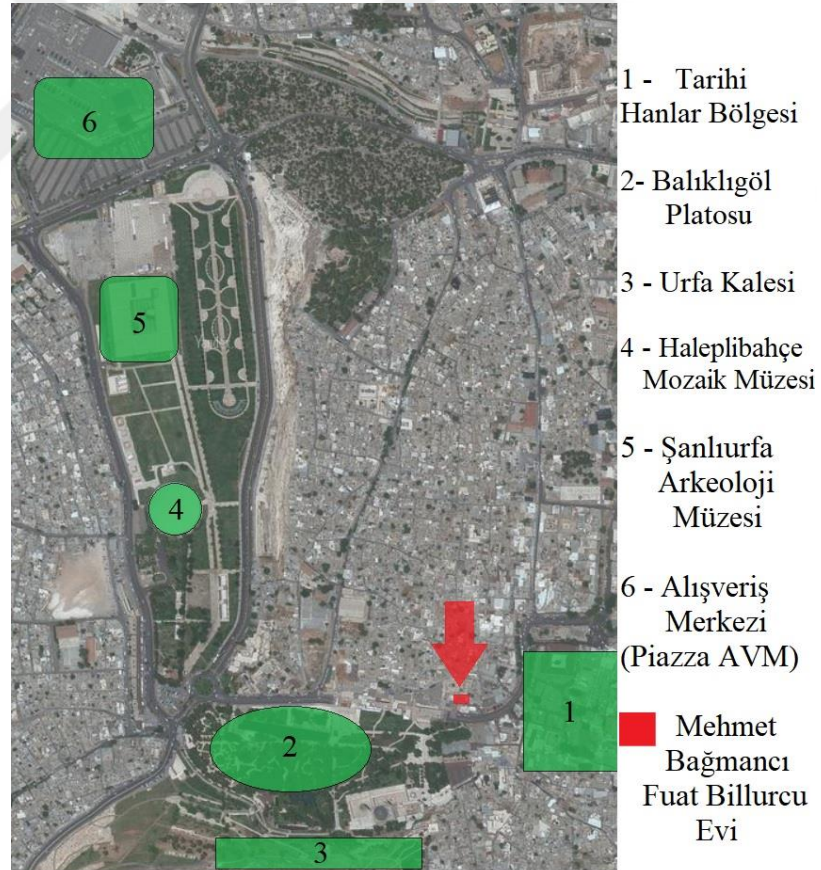
Bu bağlamda, özgün işlevi konut olan Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi geçirdiği restorasyondan sonra ilk olarak ŞURKAV'ın sanat galerisine dönüştürülmüştür. Daha sonra buradan taşınan galeriden sonra "Şanlıurfa Kültürel Varlıkları Koruma Kurulu"na Tahsis edilmiştir. Yapı şu an bir kamu kurumu olarak

kullanılmaktadır. Urfa geleneksel evlerinin iyi korunmuş örneklerinden olan konak her ne kadar fiziki anlamda korunmuş olsa da uyarlanabilir yeniden kullanım açısından somut olmayan tarihi ve kültürel mirasın aktarımı noktasında yetersiz bir dönüşüm geçirmiştir. Kamu kurumu olması sebebiyle bir turistik ziyarete açık değildir. Müze olarak kullanılması kültürel mirasın aktarılması yönünden daha işlevsel olacaktır.

4.3. Mehmet Bağmancı Evi - Fuat Billurcu Evi – Malatyalı Halil Evi (Lariva Butik Otel)

4.3.1. Konumu

Yapı, Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi, Bıçakçı Mahallesi 1252 Sokak 366 Ada 9-13 numaralı parsellerde yer almaktadır. Yapıya giriş 1252. Sokak'dan ahşap kapı ve üzeri sac kaplı bir kapı ile avluya 15 cm inilmektedir. Bu parselin iki ana giriş kapısı vardır. Yapının doğusu ve batısı bitişik komşu parseller ile çevrilidir(TKGM).

Şekil 4.48. Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu (Yandex Haritalar)

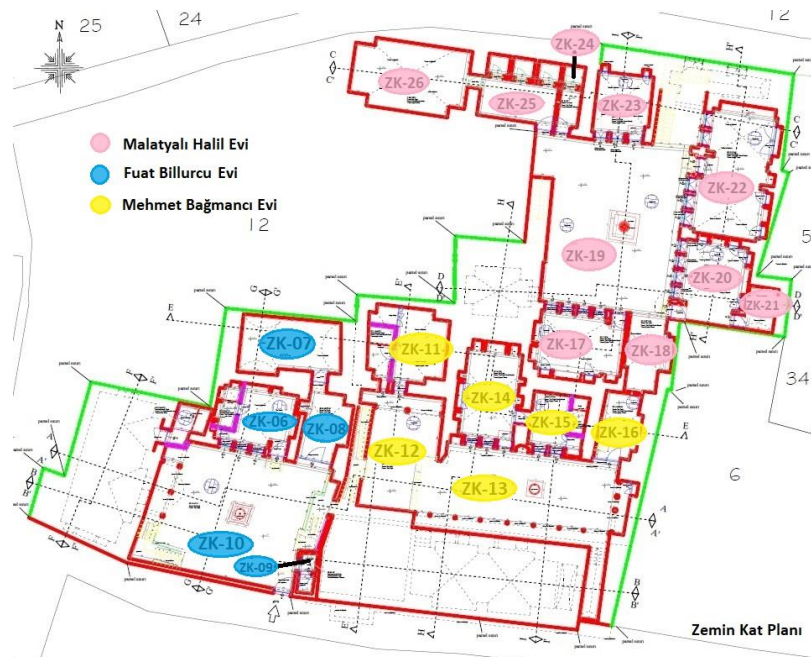
4.3.2. Tarihçe

Yapının inşa kitabesi ve vakfiyesi bulunmadığından kesin inşa tarihi ve kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Ancak; yapının mimarisi, kullanılan malzemeler ve süslemeler çevredeki yapılarla benzer özellikler taşıdığından, Osmanlı son dönemi yapısı olduğunu söylenebilir. Yapı üç konağın birleşiminde meydana gelmiştir. 9 Nolu parselde yer alan Fuat Billurcu evi, 13 Nolu parselde yer alan Mehmet Bağmancı Evi ile Malatyalı Halil Evi' dir. ŞURKAV Kültür Merkezi olarak 20 Ekim 1994 tarihinde hizmete açılmıştır. 1996 yılındaki yenileme sırasında ZK-16 Mehmet Bağmancı Evi'nin mutfağı bozularak Malatyalı Halil Evi'ne eyvan şeklinde bir geçiş sağlanmış ve iki ev birleştirilmiştir(Filiz Zorlu).

4.3.3. Mimari ve yapısal özellikleri

Anadolu geleneksel konut mimarisi içinde ayrı bir yeri olan Urfa evleri, düzgün bir topografya üzerine yerleşmiştir. Mimari yerleşme açısından da, bitişik ve bazen iç içe girmiş karmaşık düzende bir yerleşme görülmektedir. Geleneksel Urfa evlerinde çoğunlukla açık avlulu, eyvanlı, develikli gibi ortak özellikler görülmektedir. İncelenen evler iki katlı, avlulu ve develikli olarak geleneksel Urfa evlerinin plan ve mimari özelliklerini yansıtmaktadır.

4.3.3.1. Plan özellikleri

Şekil 4.49. Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Zemin Kat planı (Filiz Zorlu)

9 nolu parselde yer alan Fuat Billurcu Evi' nin girişi güney cephesinde yer alan üzeri taş kemer ağırlıklı içten basık kemerli dikdörtgen bir açıklıkla sağlanmaktadır(şekil 4.50).

şekil 4.50. Fuat Billurcu Evi Girişi (Ağar, 2021)

Yapının avlusu kare planlı olup tam ortasında taş malzemenen yapılmış kare formulu havuz bulunmaktadır(şekil 4.49, 51).

şekil 4.51. Fuat Billurcu Evi ZK-10 Avlu (Ağar, 2021)

Avlunun zemini taş ile kaplanmıştır. Avlunun doğu cephesinde 7 basamaklı bir taş merdiven yer almaktadır(şekil 4.52).

Şekil 4.52. Fuat Billurcu Evi Doğu Cephe (Mehmet Bağmancı Evi'ne Geçiş) (Ağar, 2021)

Batı cephesinde ise 12 basamaklı iki kollu bir taş merdiven yer almaktadır. Bu merdivenle üst kata ulaşılmaktadır(Şekil 4.53).

Şekil 4.53. Fuat Billurcu Evi Avlunun Batı Kısım (Ağar, 2021)

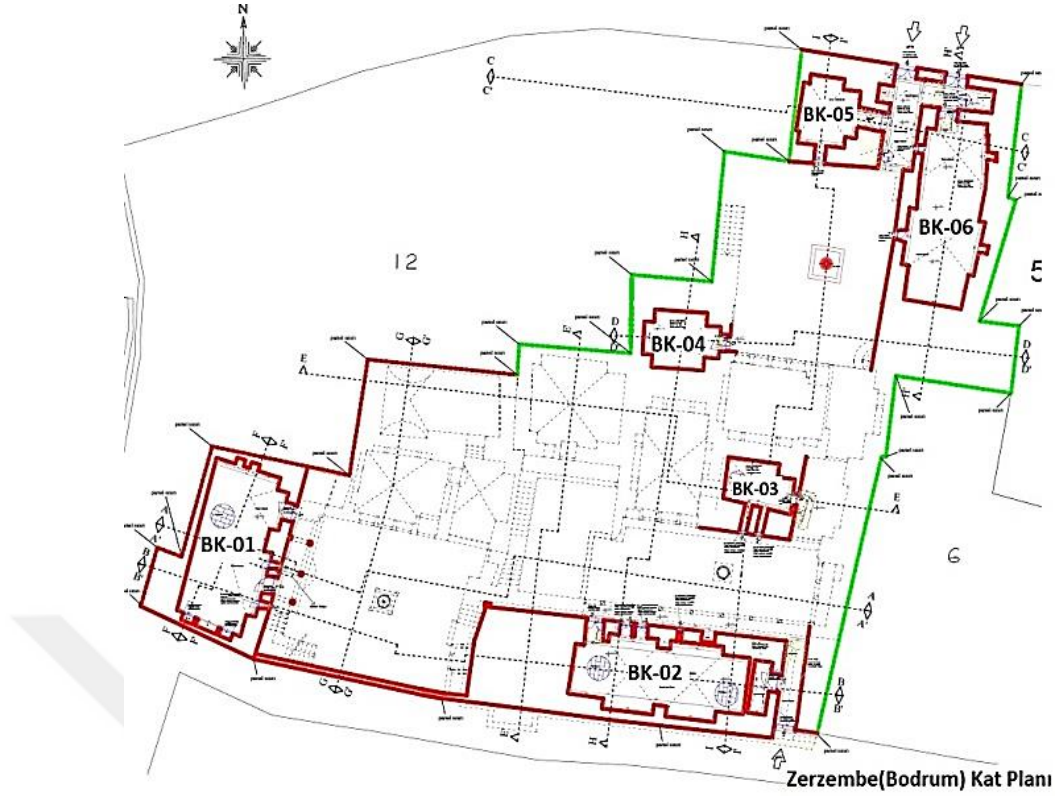
Avlunun güney cephesinde ise bir mutfak ve bir oda mevcuttur. Mutfağa geniş ve kemerli bir ahşap kapıdan giriş yapılmaktadır. Odaya üç basamakla ahşap bir kapı ile giriş yapılmaktadır. Bu odanın avluya bakan üç adet penceresi vardır. Avlunun batı cephesinde ise iki basamakla inilen bir zerzembesi mevcuttur(Şekil 4.54, 55).

Şekil 4.54. Fuat Billurcu Evi ZK-06 (Ağar, 2021)

Şekil 4.55. Fuat Billurcu Evi ZK-08 Mutfak ve Kuyu Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 4.56. Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri Zerzembe(Bodrum) Kat Planı (Filiz Zorlu)

BK-02 zerzembenin avluya bakan iki adet ahşap kapısı ve iki adet küçük aydınlatma penceresi vardır.

Şekil 4.57. Mehmet Bağmancı Evi BK-02 Zerzembe Şark Odası (Ağar, 2021)

Doğu cephenin üst katında ise avluya bakan cephede dört pencere ve bu pencerenin üst kısmında süslemeler yer almaktadır. Duvarın bitimde ise süslemeli kornişler yer almaktadır. Aynı cephede ahşap malzeme ile kapatılan bir eyvan girişi yer almaktadır.

Şekil 4.58. Fuat Billurcu Evi 1K-02 Ahşap Malzemeyle Kapatılmış Eyvan (Ağar, 2021)

Avlunun kuzey cephesi ise taş malzeme ile örülmüş beden duvarı ve yapının giriş kapısı bulunmaktadır(Şekil 4.59).

Yapının 13 nolu parselinde bulunan Mehmet Bağmancı Evi'nin bir girişi güney cephesinde diğer girişi kuzey cephesinde yer alan üzeri taş kemer ağırlıklı içten basık kemerli dikdörtgen bir açıklıkla sağlanmaktadır. Yapının avlusu dikdörtgen planlı olup tam ortasında taş malzemedен yapılmış havuz bulunmaktadır(Şekil 4.59, 60).

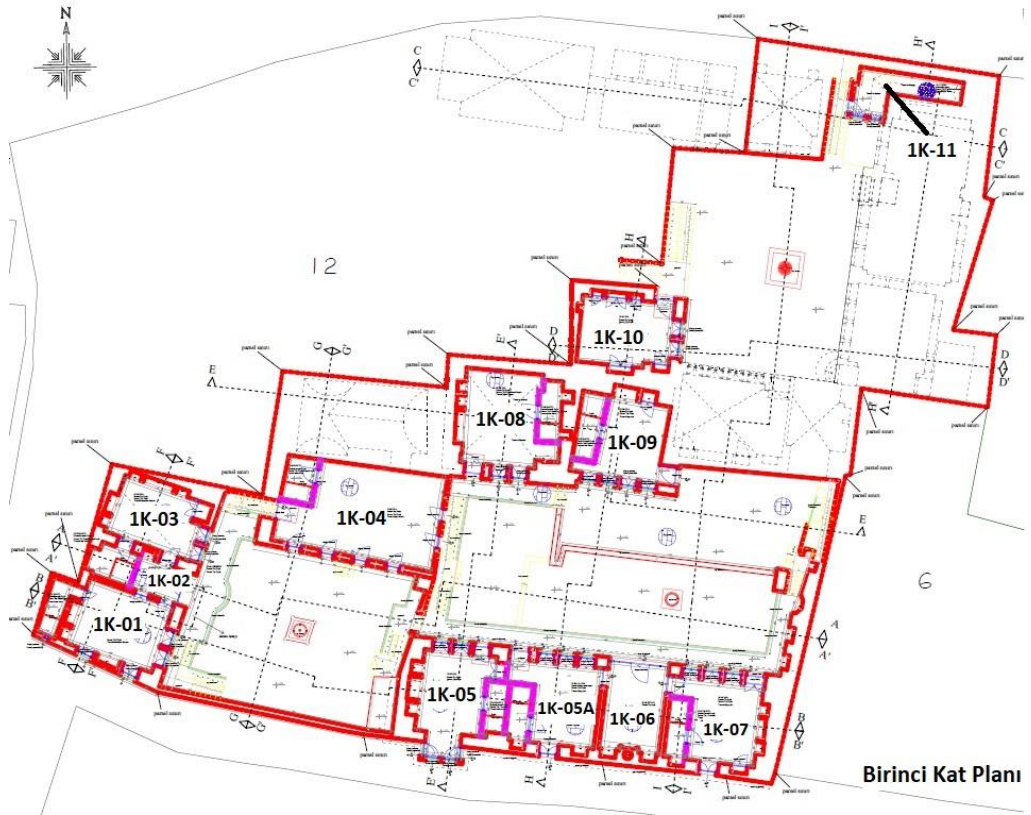

Şekil 4.59. Mehmet Bağmancı Evi Giriş (Ağar, 2021)

Şekil 4.60. Mehmet Bağmancı Evi ZK-13 Avlu (Filiz Zorlu)

Avlunun zemini taş ile kaplanmıştır. Avlunun doğu cephesinde taş malzemeden yapılmış kemerli iki sütun yer almaktadır. Üst katı da gezenek olarak kullanılmaktadır(Şekil 4.60).

Şekil 4.61. Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı-Malatyalı Halil Evleri 1.Kat Planı (Filiz Zorlu)

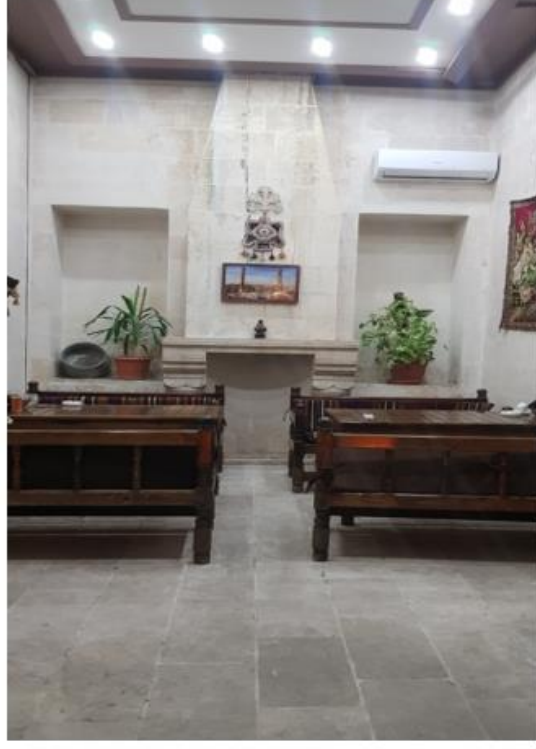
Mehmet Bağmancı Evi avlunun güney cephesinde dört mekân yer almaktadır(Şekil 4.61). Bu mekânların avluya bakan pencereleri ve kapıları bulunmaktadır. Kapı ve pencere üstlerinde süslemeli ve kemerli biçiminde cumba bulunmaktadır. Cumbanın üstünde ise taş korkuluk yer almaktadır.

Şekil 4.62. Mehmet Bağmancı Evi 1K-05 Yaşam Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.63. Mehmet Bağmancı Evi 1K-05a Yaşam Odası (Ağar, 2021)

Şekil 4.64. Mehmet Bağmancı Evi 1K-06 Kapalı Eyvan (Ağar, 2021)

Mehmet Bağmancı Evi avlunun kuzey cephesinde ise taş malzemeden yapılmış kemerli yedi adet sütun yer almaktadır. Bu kemerlerin üstü ise gezenek olarak kullanılmaktadır. Bu cephede bir ahşap kapı ile üç basamakla inilen zerzembeye giriş yapılmaktadır(Şekil 4.65).

Şekil 4.65. Mehmet Bağmancı Evi Avlunun Kuzey Cephesi (Şurkav)

Mehmet Bağmancı Evi'nin avluya bakan iki penceresi ve bir aydınlatma takası yer almaktadır. Aynı zamanda bu cephede 1252 sokağa çıkan bir giriş kapısı yer almaktadır. Avlunun batı cephesinde ise tek kollu iki adet taş malzeme ile yapılmış merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenler kullanılarak st kata ulaşılmaktadır. Avlunun güney st kısmında ise iki oda ve bir teras yer almaktadır. Bu terasa bakan odaların pencereleri ve kapısı yer almaktadır(şekil 4.63, 64, 66).

şekil 4.66. Mehmet Bağmancı Evi Avlunun Batı Cephesi (şurkav)

Mehmet Bağmancı Evi'nin avlunun kuzey st katında iki oda ve bir eyvan yer almaktadır. Bu odaların avluya bakan ahşap pencereleri yer almaktadır. Pencerelerin st kısımlarında süslemeler ve taş malzemedenden yapılmış iki adet aslan figürü bulunmaktadır(şekil 4.67).

şekil 4.67. Mehmet Bağmancı Evi Sağdan Sola Sırayla 1K-05,1K-05a,1K-06,1K-07 Mahalleri Avludan Görünüşü (Ağar, 2021)

Malatyalı Halil Evi ve Mehmet Bağmancı Evi 1K-09 nolu mahal ile birbirine geçiş sağlanabiliyorken, 1K-09 nolu mahal mevcut butik otelin (Lariva Butik Otel) müdüriyet odası olarak yeniden işlevlendirilmiş ve bu iki evin birbirleriyle olan bağlantısı kapatılmıştır(Şekil 4.68). Malatyalı Halil Evi'ne, 12 nolu parselde bulunan (Fuat Billurcu Evi'nin batısı) Narlı Ev'den giriş yapılmaktadır. Bu çalışmanın yapıldığı dönemde tadilatta olan Malatyalı Halil Evi'nin odaları incelenememiştir. Avlu cephelerinin fotoğrafları (Şekil 4.69, 70, 71) de görülmektedir.

Şekil 4.68. Mehmet Bağmancı Evi 1K-09 Müdüriyet Odası (Kapatılan Geçiş) (Ağar, 2021)

Şekil 4.69. Malatyalı Halil Evi Avludan Kuzey Cephe, ZK19 Avlu ve ZK-23 Dışarıdan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 4.70. Malatyalı Halil Evi Avludan Güney Cephe ve ZK-23 Dışarıdan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 4.71. Malatyalı Halil Evi Avludan Batı Cephe ve 1K-10 Dışarıdan Görünüş (Ağar, 2021)

4.3.3.2. Yapım tekniği ve malzeme

Fuat Billurcu, Mehmet Bağmancı ve Malatyalı Halil Evleri'nde odalar, evlerin avluları(hayat) etrafında sıralanmıştır. Fuat Billurcu Evi, Malatyalı Halil Evi ve Mehmet Bağmancı Evi, Urfa bölgesinde çokça bulunan, kolay işlenen ve ocaktan çıktıktan sonra sertleşen düzgün kesme taş(Nahit Taş) kullanılarak, yığma yapı tekniğiyle yapılmıştır. Nahit taş yapının ana malzemesini oluşturmaktadır. Nahit taşın yapısının işlemeye uygun olmasıyla konağın süslemeleri de taştan yapılmıştır. Bahsedilen üç ev için de, oda kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, ve cümle kapısı denilen konağın giriş kapısında ahşap malzeme kullanılmıştır. Yapılar bodrum(zerzembe) üzeri bir kat olarak çapraz ve beşik tonoz sistemleri kullanılarak yapılmıştır.

4.3.3.3. Değişim ve bozulmalar

Yapılar özgün birçok niteliğini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Geleneksel Urfa Evlerinde bulunan çeşitli mimari öge ve detayı bünyesinde barındırmaktadır. Yapılarda bulunan süsleme ve bezemelerle geleneksel Urfa evlerinin özgün örneklerinden olan yapılardır. Tüm süsleme öğeleri itina ve titizlikle korunmuş yenileri ile değiştirilmeden bakımı yapılmaktadır. Süsleme unsurlarına mümkün olan en az müdahale ile onarımı gerekmeyen birçok ögenin de dokunulmadan korunmaları sağlanmıştır.

4.3.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi

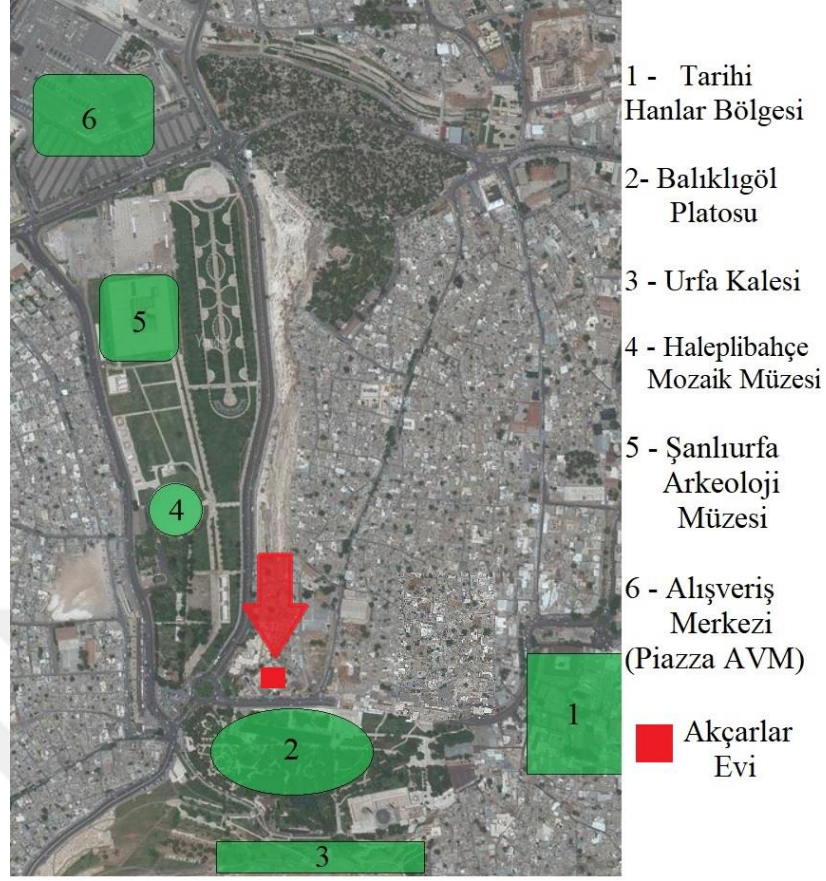
İncelemesi yapılan evler; Fuat Billurcu-Mehmet Bağmancı ve Malatyalı Halil evleridir. Yapılar özgün birçok niteliğini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Geleneksel Urfa Evlerinde bulunan birçok mimari öge ve detayı bünyesinde barındırmaktadır. Yapı bünyesinde yer alan süsleme ve bezemeleri ile oldukça önemli olan yapılardır. Tüm süsleme öğeleri itina ve titizlikle korunmuş yenileri ile değiştirilmeden restore edilmiştir.

Bu bağlamda, yapılara sürdürülebilir yeniden kullanım olarak butik otel işlevi uygun görülmüş ve bu üç yapı arasındaki geçişkenlik, yapının özgün halinde de geleneksel Urfa evlerinde yer alan damdan dama geçebilme fonksiyonuyla sağlanmıştır. Yapıların özgün kullanımının ev olduğu düşünüldüğünde dönüşüm özgün işlevi ile paralellik arz etmektedir.

4.4. Akçarlar Evi (Harran Üniversitesi Turizm Uygulama Oteli)

4.4.1. Konumu

Akçarlar Evi, Şanlıurfa İli, Eyyübiye İlçesi, Yeni Mahalle Mahallesi 1275 Sokak (Balıklıgöl Caddesi) No: 7C adresinde bulunan yapı 509 Ada 31 Numaralı Parselde yer almaktadır(TKGM).

Şekil 4.72. Akçarlar Evi'nin Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu (Yandex Haritalar)

4.4.2. Tarihçe

Osmanlının son döneminde düzgün kesilmiş kesme taşlar ile örülmüş, iki ayrı ev olarak inşa edilmiştir. 1993 yılında Harran üniversitesi tarafından satın alınarak yapılar birleştirilmiş, ahşap doğramalar değiştirilmiş, taşlar ve çatı onarılmıştır(Cevher Mimarlık).

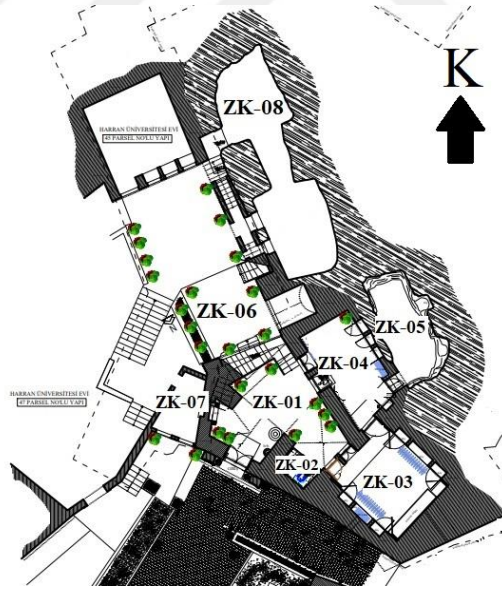
4.4.3. Mimari ve yapısal özellikleri

4.4.3.1. Plan özellikleri

Yapı iki katlı olup farklı iki evin birleşiminden meydana gelmektedir. Meydana bakan sonradan yapılmış ihtişamlı bir kapıdan giriş yapılmaktadır(Şekil 4.73). Basık kemerli kapı sivri kemerli bir sağır kemer içerisinde olup üçgen alınlık ile taçlanmaktadır. Kapının her iki tarafında özgün dokuya uygun soluk taşı mevcuttur. Bu ihtişamlı kapıdan selamlık bölümüne geçilmektedir(Şekil 4.74).

Şekil 4.73. Akçarlar Evi Giriş Kapısı (Ağar, 2021)

Şekil 4.74. Akçarlar Evi Zemin Kat Planı (Cevher Mimarlık)

Yapıya girildikten sonra batı yönünde bir kuyu doğu yönünde açıkta bir lavabo bulunmaktadır. Bu kotta bulunan iki oda ve helanın kapıları ortada bulunan küçük avluya açılmaktadır. Avlunun kuzey cephesinde bulunan üst örtüsü çapraz tonoz olan odanın zemin döşemesi ve duvarları düzgün kesme taş ile örülüdür(Şekil 4.75).

Şekil 4.75. Akçarlar Evi ZK-01 Giriş Holü Ve ZK-04 (Ağar, 2021)

ZK-04 Odanın avluya bakan cephesinde ortada sivri kenarlarda dikdörtgen formunda kapı ve bir adet pencere, kuzeydoğu duvarında 3 adet niş ve mağaraya geçişi sağlayan bir kapı, güneydoğu duvarında bir adet niş ve ZK-02 Odasına geçişi sağlayan bir adet kapı bulunmaktadır.

Şekil 4.76. Akçarlar Evi ZK-08 Mağara (Ağar, 2021)

Odanın kuzeydoğusunda bulunan mağara yaklaşık 10 m2 büyüklüğündedir. Mağaranın içerisi havasızlık neticesinde bitkilenmelere ve renk değişimine maruz kalmıştır. ZK-02 numaralı odanın üst örtüsü çapraz tonoz, zemin döşemesi ve duvarları düzgün kesilmiş taş ile örülüdür(Şekil 4.76).

Odanın kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarında üçer adet niş, kuzeybatı duvarının avluya bakan bölümünde oda giriş kapısı ve bir adet pencere bulunmaktadır. Avluya bakan yüzleri dilimli kaş kemer formunda olup ahşap doğramalar mevcuttur. Selamlık avlusunun güneydoğu köşesinde wc bölümü bulunmaktadır. Sonradan yapıldığı anlaşılan ve duvarları yonutaşı olan bu bölümün üst örtüsü beton, döşemesi şaptır. Selamlık avlusunun kuzeybatı köşesinde bulunan merdiven üst kotlara ulaşımı sağlamaktadır.

Şekil 4.77. Akçarlar Evi Selamlık Bölümü ZK-01 Onarım Öncesi (C.Kürkçüoğlu)

Yapının eski fotoğraflarına bakıldığında merdivenin hemen arkasında bir duvar olduğu görülmektedir. Yapının güneydoğuda çıkmaz sokağa bakan kapısı haremlik kapısıdır. Giriş holünden üzeri üç adet çapraz tonoz ile örtülü koridora geçilmektedir(Şekil 4.77, 78, 79).

Şekil 4.78. Akçarlar Evi ZK-01 Haremlik Kapısı (Ağar, 2021)

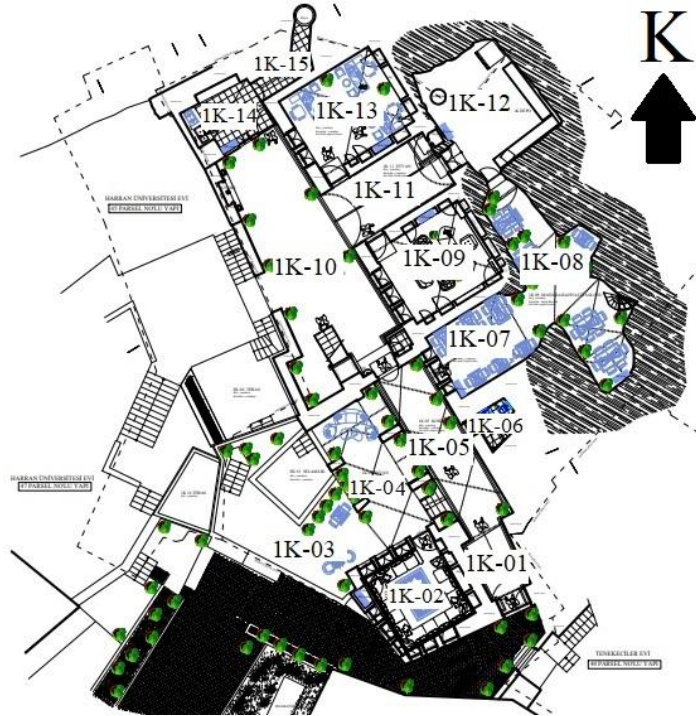

Şekil 4.79. Akçarlar Evi ZK-05 Haremlik Girişi (Ağar, 2021)

Koridorun doğu duvarında hela ve mağara bulunmaktadır. Batı tarafında resepsiyon, eyvan ve teras bölümleri bulunmaktadır. Burada yer alan helanın üst örtüsü çapraz tonoz zemini fayanstır. Mağaranın çift kapısı olup bir kapısı kuzey eyvana açılmaktadır. Kuzeybatı köşede bulunan ve derince olan karlık bölümünün eski dönemlerde kar depolanıp, buzluk gibi kullanıldığı bilinmektedir. 1K-05 Koridorunun batısında bulunan beş basamakla 1K-04 Eyvan bölümüne ulaşılmaktadır. (Şekil 4.80, 81, 82).

Şekil 4.80. Akçarlar Evi 1K-03 (Ağar, 2021)

Şekil 4.81. Akçarlar Evi 1.Kat Planı (Cevher Mimarlık)

Üstü iki adet çapraz tonoz, bir adet de yarı çapraz-yarı beşik tonoz ile örtülü olan eyvan bölümünün tonozları ortada; önde ve arkada olmak üzere iki adet dikdörtgen ayağa yanlarda duvara oturmaktadır. Eyvan bölümünün önünde büyük bir teras bulunmaktadır. Bu terasa aynı zamanda selamlık avlusundaki merdiven ile de ulaşılmaktadır.

Şekil 4.82. Akçarlar Evi 1K-04 (Ağar, 2021)

Terasın selamlık avlusuna bakan cepheleri taş korkuluk ile çevrilidir. 1K-02 Resepsiyon bölümünün üst örtüsü görünen ahşap kaplamanın üzerinde ahşap kirişleme, toprak dolgu ve çimento esaslı harç olduğu tahmin edilmekte olup, üst kotta da taş kaplama olduğu görülmektedir. Güney ve batı duvarlarında üçer adet pencere olan resepsiyonun doğu duvarında ise dört adet niş, kuzey duvarında üç adet pencere ve odaya giriş kapısı bulunmaktadır(Şekil 4.83).

Şekil 4.83. Akçarlar Evi 1K-02 (Ağar, 2021)

Dış kısımdan basık kemerli olan resepsiyonun pencereleri içeriden dikdörtgen formludur. Burada bulunan pencereler özgün dokuya uygun vaziyette ahşap doğramadır. Pencerelerin üzerinde kuş takası bulunmaktadır. 1K-05 Koridorundan taş basamaklarla 1K-10 Terasına ulaşılmaktadır. Bu bölümde terasa bakan; ortada bir eyvan, eyvanın kuzeybatı ve güneydoğusunda birer oda ve mutfak birimleri yer almaktadır(Şekil 4.84).

Şekil 4.84. Akçarlar Evi 1K-10 Teras (Ağar, 2021)

Beşik tonozlu olan eyvanın ortasında hayatı, doğumu, gençliği, yaşlılığı ve ölümü simgeleyen motif bulunmaktadır. Bu motif Mardin mimarisinde karşımıza yoğun biçimde çıkmaktadır(Şekil 4.85, 86).

Şekil 4.85. Akçarlar Evi 1K-11 Eyvan Hayat Motifi (Ağar, 2021)

Şekil 4.86. Akçarlar Evi 1K-11 Eyvan (Ağar, 2021)

Eyvanın kuzeydoğu köşesinde bir de kuyu bulunmaktadır. Kuyunun hemen yanında mağaraya geçişi sağlayan kapı bulunmaktadır. 1K-11 Eyvanının kuzeybatısında 1K-13 Odası bulunmaktadır. Bu odanın kapısı ve pencereleri basık kemer formunda olup ahşap doğramaları yenilenmiştir, pencereler üzerinde kuş takası mevcuttur. Üst örtüsü çapraz tonoz zemini taş döşemedir. Oda içerisinde üç adet dikdörtgen formlu niş yer almaktadır(Şekil 4.87).

Şekil 4.87. Akçarlar Evi 1K-13 Şark Odası (Ağar, 2021)

1K-11 Eyvanının kuzeybatısında 1K-09 Odası bulunmaktadır. Odanın girişinde bir gedemeç bulunmaktadır. Üst örtüsü çapraz tonoz olan bu odanın zemin ve duvarları kesme taştır. Odanın terasa bakan güneybatı cephesinde üç adet pencere bulunmaktadır. Odanın güneydoğu duvarında ortada basık kemerli yanlarda dikdörtgen formlu ahşap doğramaları yenilenmiş üç adet niş bulunmaktadır(Şekil 4.88).

Şekil 4.88. Akçarlar Evi 1K-09 Şark Odası (Ağar, 2021)

1K-10 Terasının kuzeybatı köşesinde Mutfak yer almaktadır. Üst örtüsü çapraz tonoz olan mutfağın terasa bakan cephesinde bir adet dikdörtgen formlu kapı ve pencere bulunmaktadır. Cephede taşların dolulu boşluklu olması hava sirkülasyonunu sağlamaktadır ve bu özellik coğrafi şartlardan kaynaklanmakta olup özgün dokuda mevcuttur. Mutfakta duvar yüzeylerinin üst bölümleri taş, alt bölümleri fayans kaplıdır, kuzeybatı duvarda basık kemerli ocak nişi bulunmaktadır. Mutfağın doğusunda beşik tonozlu üst örtüsü olan kiler bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün duvarlarında çimento esaslı malzemelerle onarımlar yapıldığı görülmektedir, kilerin sonunda bir adet de kuyu bulunmaktadır. Mutfağın güneyine bitişik inşa edilmiş olan terasın batısındaki çeşmenin de sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır(Şekil 4.89, 90).

Şekil 4.89. Akçarlar Evi 1K-14 Mutfak (Ağar, 2021)

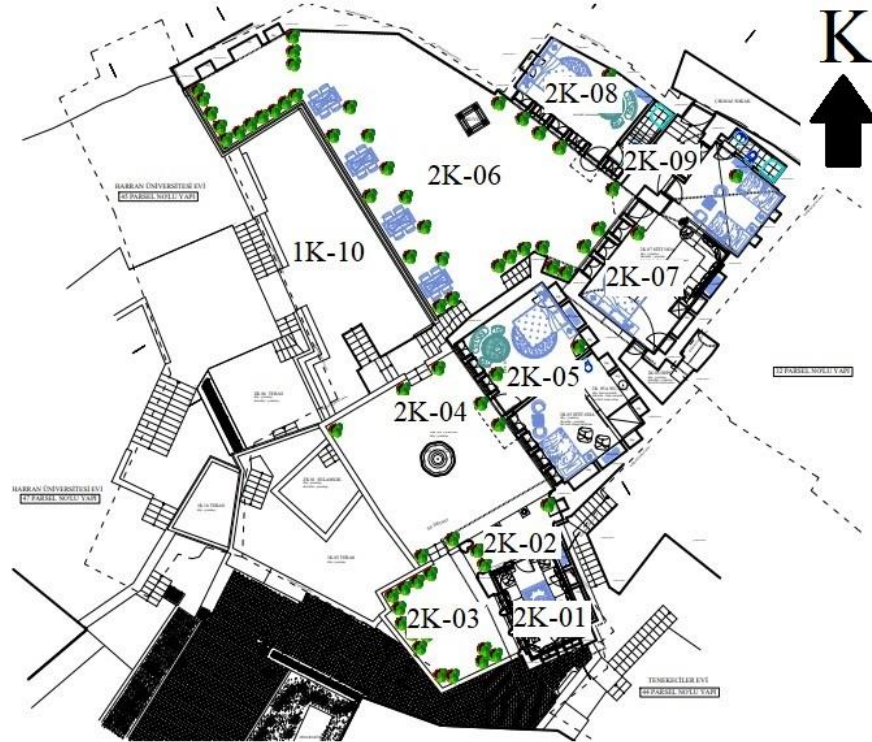
Şekil 4.90. Akçarlar Evi 1K-14 Mutfak Avludan Görünüm (Ağar, 2021)

1K-10 Terasının güneyinde bulunan merdiven ile üst kattaki 2K-04 Terasına ulaşılmaktadır(Şekil 4.91). Terasta bulunan taş süs havuzunun sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır. Terastan ulaşılan üç adet oda bulunmaktadır.

Şekil 4.91. Akçarlar Evi 2K-04 Teras (Ağar, 2021)

Terasın doğusunda bulunan 2K-05 ve 2K-06 aralarında bir kapı ile geçiş bulunmaktadır. Zemin ve duvar yüzeyleri yonutaşı olan odalar Terasa bakan cephelerinde üçer adet pencere ve birer adet kapı bulunmaktadır. 2K-06 Odasının doğu duvarında, 2K-05 Odasının güney ve doğu duvarlarında üçer adet niş bulunmaktadır. Nişlerde ahşap kapak, pencerelerin odaya bakan yüzeylerinde ahşap pervazlar bulunmaktadır. Bu doğramalar onarılmıştır(Şekil 4.92, 93).

Şekil 4.92. Akçarlar Evi 2.Kat Planı (Cevher Mimarlık)

Şekil 4.93. Akçarlar Evi 2K-05 ve 2K-06 Birleştirilmiş Odalar (Ağar, 2021)

2K-04 Terasının güneyinde evin en nitelikli odalarından biri olan revaklı 2K-01 Odası bulunmaktadır. Odanın önünde revaklı olan bölümünün ortadaki kemeri hariç diğer üçü dilimli kaş kemerlidir. Revağın doğu duvarında ahşap kapaklı bir de niş bulunmaktadır. Buradaki taş geçmelerinden bir dönem farklılığı olduğu anlaşılrsa da eski fotoğraflarda da bu bölümün günümüzdeki gibi olduğuanlaşılmaktadır. Odanın kuzey tarafındaki dilimli kaş kemer içerisindeki pencere ve kapısının üzerinde hayat ağacı motifi yer almaktadır. Kapının üzerinde ayrıca bir de madalyon pencere bulunmaktadır. Odanın kuzey duvarında iki adet pencere ve bir kapı, güney duvarında iki adet pencere, batı duvarında terasa bakan üç adet pencere bulunmaktadır(Şekil 4.94, 95).

Şekil 4.94. Akçarlar Evi 2K-02 Revak ve 2K-01 Dışarıdan Görünüm (Ağar, 2021)

Şekil 4.95. Akçarlar Evi 2K-01 Rektör Odası (Ağar, 2021)

Zemin döşemesi ve duvarları kesme olan odanın üst örtüsü iç kısımdan ahşap kaplamalı dışarıdan ise çatılıdır. Odanın güney batısında kesme döşemeli bir teras bulunmaktadır. Bu teras onarılmadan evvel yer yer kırık ve çürümelere uğramış bir teras iken 1993 yılı onarımından sonra daha sağlam vaziyet almıştır. 2K-04 Terasının kuzeyindeki merdiven ile 2K-12 Terasına ulaşılmaktadır(Şekil 4.96). Burada bulunan merdivenlerin taş malzemeli olduğu ve sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kısım eskiden farklı bir yapı iken onarım esnasında yapı birleştirilmiştir. Bu bölümde üç oda, kuyu ve kuzey cepheye açılan ana kapı mevcuttur.

Şekil 4.96. Akçarlar Evi 2K-12 Teras (Ağar, 2021)

2K-11 Odasının Terasa bakan güneybatı cephesinde dört basık kemerli pencere ve basık kemerli bir kapı, kuzeybatı duvarında bir adet niş bulunmaktadır(Şekil 4.97). Odanın güneydoğusunda sonradan yapılmış ıslak hacim mekânı mevcuttur. Zemin döşemesi ve duvarları kesme taş olan odanın üst örtüsünün alttan ahşap kaplama olduğu görülmektedir.

Şekil 4.97. Akçarlar Evi 2K-13 Teras (Ağar, 2021)

Üst katın güneydoğu köşesinde konumlanmış olan 2K-07 odasının özgün halinde iki ayrı oda ve bir hela birimlerini barındırdığı anlaşılmaktadır. Günümüzde tek parça olarak kullanılan bu odanın üst örtüsü çapraz tonozludur. Islak hacim birimi kuzeyinde konumlanan odanın, zemin döşemesi ve duvarları düzgün kesme taş malzemelidir. Odanın terasa bakan üç adet basık kemerli penceresi ve bir kapısı, giriş holüne bakan iki adet penceresi ve yine bir kapısı bulunmaktadır(Şekil 4.98, 99).

Şekil 4.98. Akçarlar Evi 2K-07 ve 2K-08 Birleştirilmiş Oda (Ağar, 2021)

Şekil 4.99. Akçarlar Evi 2K-08 (2K-07) Birleştirilmiş Oda (Ağar, 2021)

Şekil 4.100. Akçarlar Evi Sivri Kemerli, Çapraz Tonoz Örtülü Eyvan Bölümü (Cevher Mimarlık)

4.4.3.2. Yapım tekniği ve malzeme

Akçarlar Evi'nde ana malzeme, kesme Urfa taşı olan Nahit taştır. Kapı, pencere, pervaz ve tavanlarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Bodrum(zerzembe) katın tavan döşemesinde çapraz ve beşik tonoz sistemi kullanılmıştır. Akçarlar Evi'nde ahşap, taştan sonra en çok kullanılan ikinci malzemedir. Ahşabın kullanıldığı yerler odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, birinci katta tavanlar ve başodanın duvarlarıdır. Avlu kapısı da ahşap olup kaplama malzemesi olarak sac görülmektedir.

4.4.3.3. Değişim ve bozulmalar

Yapı yaklaşık 100-150 yıllık olup Harran Üniversitesi tarafından satın alınıp 1993 yılında onarılmıştır fakat zeminin Balıklıgöl deltasında olması sebebiyle su çekimi oldukça fazladır. Bitkilenme, nem ve yer yer çürümeler yapının kullanımı

açısından sorun çıkarmaktadır. Yapının su çekmesinin engellenmesi, kırık, çatlak olan duvar ve kaya yüzeylerine gerekli müdahalelerde bulunulması, çöken üst örtülerin onarılması gerekmektedir.

4.4.4. Uyarlanabilir yeniden kullanımı sürecinin analizi

Akçarlar Evi Yapılarda Kullanım Dönüşümü ve Geleneksel Konut-Yapılarının Mimari Mirası Kapsamında Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı sürecinin, Tezin Üçüncü Bölümü'nde de incelendiği gibi; Özgün dokuya en az müdahale ile gerçekleştirilmesi, yapım tekniklerinin eskisine benzer/uyumlu olmasına dikkat edilmesi, yapının iç düzenlemesinin değiştirilmemesi, mekânların bütünlüğünün zedelenmemesi göz önünde tutulması gereken başlıca kurallardır.

Bu bağlamda, Akçarlar Konağı'nın yeniden işlevlendirilmesi geleneksel Urfa Evlerinin kültürel ve mimari mirasının korunması ve aktarılması yönünden önemli bir dönüşüm olmakla birlikte Harran Üniversitesi Uygulama Oteli olması ile tarihi kent belleğinin yaşatılması ve turizme kazandırılmasını da sağlamıştır. Dönüşüm yapılırken yapının özgün kullanımına uygun işlevlendirmeye özen gösterilmiştir. Yeni fonksiyonun otel oluşu, konut işlevinden çok da uzak olmaması yönüyle yapıya ilave yük getirmemesi açısından uyarlanabilir yeniden kullanım prensipleriyle örtüşmektedir.

4.5.Bölüm sonucu

Bu bölümde, geleneksel Urfa evleri; 'Hacıbanlar Konağı(Geleneksel Mutfak Müzesi)', 'Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi(Şanlıurfa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu)', 'Mehmet Bağmancı Evi- Fuat Billurcu Evi(Lariva Butik Otel)', 'Akçarlar Evi(Harran Üniversitesi Turizm Uygulama Oteli)' örneğinde detaylı bir şekilde değerlendirilmeye çalışılmıştır(Tablo 4.1.). Her bir yapının, konumu, tarihçesi, plan özellikleri, yapım tekniği, değişim ve bozulmalar ve uyarlanabilir yeniden kullanım öneri süreci analiz edilmiştir. Yapıların işlevlendirme sürecinin başlangıcından restorasyon sürecine kadar tespit edilen sorunlar detaylı olarak incelenmiş ve bu sorunların ortadan kaldırılması adına çeşitli çözüm önerileri aktarılmıştır.

Tablo 4.1. Şanlıurfa’da 7 Konak’ta Fiziksel ve Yeniden işlevlendirme Değişimlerin Değerlendirilmesi

Adı	İşlev		Tarih		Ek Yapı	Konumu	Görsel
	Eski	Yeni	Yapım	Dönüşüm			
Hacıbanlar Konağı	Konut	Müze	1674	2011	Yok	Bıçakçı Mahallesi/ Eyyübiye	
Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi	Konut	Kamu Kurumu	1888/1889	2012	Yok	Sarayönü Mahallesi/ Eyyübiye	
Fuat Billurcu Evi	Konut	Butik Otel	19.yy	1994	Yok	Bıçakçı Mahallesi/ Eyyübiye	
Mehmet Bağmancı Evi	Konut	Butik Otel	19.yy	1994	Yok	Bıçakçı Mahallesi/ Eyyübiye	
Malatyalı Halil Evi	Konut	Butik Otel	19.yy	1994	Yok	Bıçakçı Mahallesi/ Eyyübiye	
Akçarlar Konağı	Konut	Turizm Uygulama Otel	19.yy	1993	Yok	Yeni Mahalle/ Eyyübiye	
Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı	Konut	Müze ve Kamu Kurumu	1903	2009	Yok	Atatürk Mahallesi/ Haliliye	

Tabloda sunulan (**Tablo 4.1**), restore edilmiş 7 Geleneksel Urfa Evi örneğinin 7 adedi de özgün işlevini sergilememekte, konut işlevinden farklı olarak müze, konak evi, butik otel, kamu kurumu olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Fuat Billurcu Evi, Mehmet Bağmancı Evi, Malatyalı Halil Evi ve Akçarlar Konağı butik otel olarak

yeniden işlevlendirilirken, Hacıbanlar ve Kürkçüoğlu Konakları müze, Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi ise Kamu Kurumu işlevlerini yükledikleri görülmektedir.

Tablo 4.2. Şanlıurfa İlinde Yeniden İşlevlendirilmiş Tarihi Konaklar

Adı	İşlev		Tarih		Ek Yapı	Konumu	Görsel
	Eski	Yeni	Yapım	Dönüşüm			
Türkmen Konağı	Özel Mülkiyet-Şifahane	Butik Otel-Restoran-Kafe	12. yy.	2017	Yok	Merkez-Balıköl	
Şehrazat Konağı	Özel Mülkiyet-Hane	Otel-Restoran	---	2018	Yok	Kadıoğlu Mah.	
Çardaklı Köşk (Yusufoğlu Evi)	Özel Mülkiyet-Hane	Restoran	19. yy.	1999	Yok	Eyyübiye	
Sakıbın Köşkü	Özel Mülkiyet-Hane	Sosyal Tesis	1876	1985	Yok	Eyyübiye	

Ayrıca, (Tablo 4.2) Tablolarda sunulan 4 örneğin 4 adedi de özgün işlevini sergilememektedir. Şehrazat Konağı, Çardaklı Köşk(Yusufoğlu Evi), Sakıbın Köşkü konut işlevinden farklı olarak restoran, otel, sosyal tesis ve kafe olarak yeniden işlevlendirilmiş, Türkmen Konağı şifahane olan özgün işlevi yerine butik otel, restoran ve kafe olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

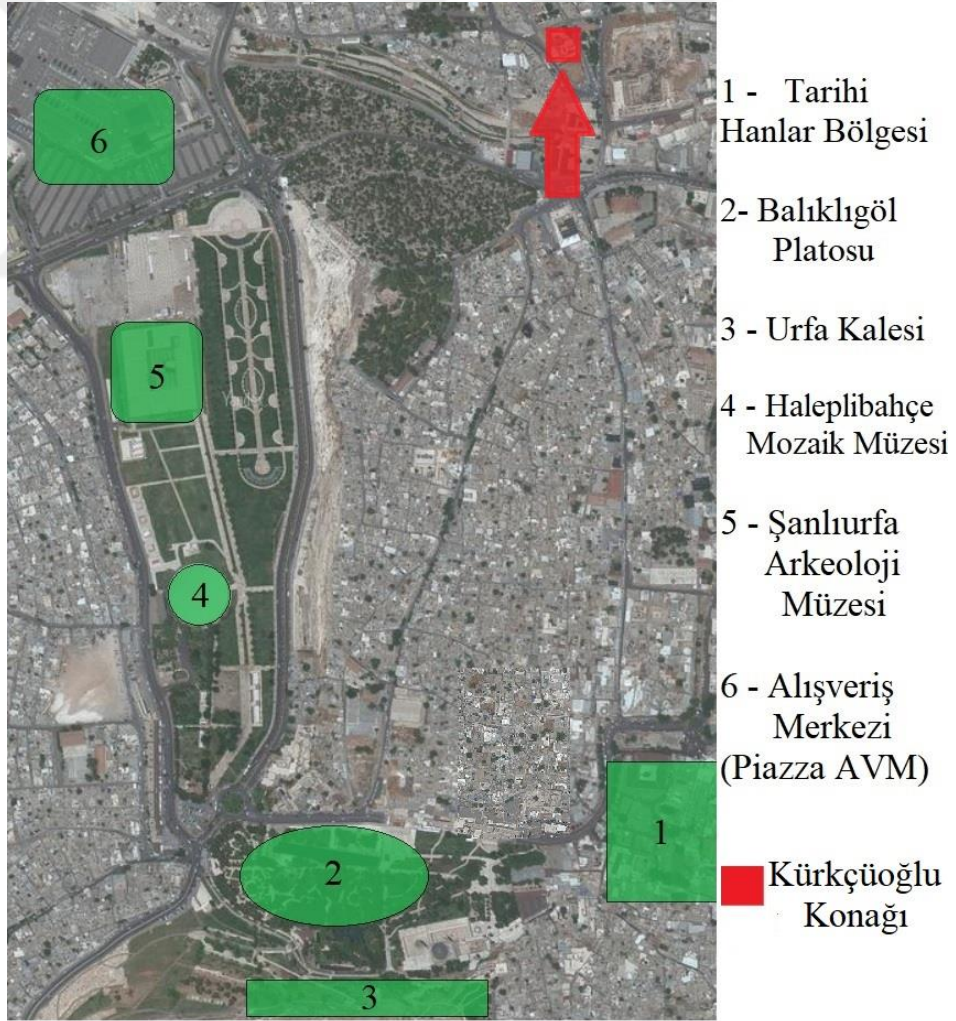
BÖLÜM 5

MAHMUT NEDİM KÜRKÇÜOĞLU KONAĞI'NIN UYARLANABİLİR YENİDEN KULLANIMI

5.1. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı

5.1.1. Konumu

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı, Şanlıurfa İli, Haliliye İlçesi, Atatürk Mahallesi, Hastane Caddesi, Nedim Sokak No: 30, 22 Pafta, 63 Ada, 1 Numaralı Parsel' de yer almaktadır. Yapı alanı toplam 1591,0 m² dir(TKGM).

Şekil 5.1. Kürkçüoğlu Konağı'nın Uydu Görüntüsü Üzerinden Konumu (Yandex Haritalar)

5.1.2.Tarihçe

1865 tarihinde Şanlıurfa'da doğan Mahmut Nedim Efendi 1900-1912 tarihleri arasında İkinci Meşrutiyet Dönemi Urfa bağımsız mebusluğu yapmış ve İstanbul'da İttihat ve Terakki'nin etkili bir ismi olmuştur(Cihat Kürkçüoğlu).

Bu aydın, kültür adamı 1903 yılında Urfa'da bir Tiyatro Binası yapmaya karar vermiş ve inşaatına başlamıştır. Tiyatronun sahnesinin inşası başladığı sıralarda, çevreden kendisine Urfa'da tiyatro izleyicisi olmayacağı ve yatırımı boşuna yaptığı söylenmiştir. Bunun üzerine Mahmut Nedim Efendi bu projesinden vazgeçmiş ve inşaatı konağa dönüştürmüştür. Tiyatronun sahne kısmının yapımı başlamış olduğundan, sahneye dokunmamış, ortasından bölerek iki odaya haline getirmiştir. Aile uzun yıllar bu konakta yaşamıştır(Cihat Kürkçüoğlu)(Şekil 5.2, 4, 6).

Geleneksel mimari ile Avrupa konak mimarisini birleştiren iki katlı yapı, neoklasik mimari üslubun Şanlıurfa'daki güzel bir örneğidir. Ekim 1919 tarihinde Urfa'yı işgal eden Fransızlar, konağı işgal edip karargâh olarak kullanmışlardır(Şekil 5.3). 4 Mart 1920 tarihinde Urfa'lı çeteler buraya düzenledikleri baskında yüzden fazla şehit vermişlerdir. Konağın duvarlarındaki yüzlerce mermi izi, bugün o kanlı çatışmanın tanıklığını yapmaktadır. Yapı Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.04.1979 gün ve 1611 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir(Cihat Kürkçüoğlu).

Konağın, Urfa Kurtuluş Savaşı'ndaki önemi dikkate alan Şanlıurfa Valisi Muzaffer Dilek, 2003 yılında konağı Kurtuluş Müzesi'ne dönüştürmek üzere İl Özel İdaresi adına kamulaştırılmış fakat Afyon Valiliği' ne atanması sebebiyle konağın restorasyonu gerçekleştirilememiştir. Muzaffer Dilek, 11 Nisan 2003 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'ne Afyon'dan göndermiş olduğu "11 Nisan 1920'den 30 Ağustos 1922'de ya da Urfa'nın Kurtuluşunda Büyük Zafere" adlı makalesinde, bu konu ile ilgili olarak Halefi Şükrü Kocatepe'den şu dilekte bulunmuştur: "Sevgili Halefim, Şanlıurfa'nın saygıdeğer Valisi Şükrü Kocatepe'den bir istirhamda bulunmak istiyorum. Kamulaştırma işlemleri tamamlanarak bedeli 28 Ocak 2003 tarihinde mülk sahibinin hesabına yatırılan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı için düşündüğümüz "Urfa Kurtuluş Müzesi Projesi"nin yaşama geçirilmesi, Urfa'nın Kurtuluş mücadelesinde görev almış insanların çocuklarına güzel bir armağan

olacaktır. Bu konak bugün bile, Urfa'nın işgali sırasında verilen mücadelede, işgalcilere sıkılan kurşunların izlerini taşımaktadır. Müzik projesi ile Urfa kurtuluş mücadelesinde görev almış yöre önderlerinin (12'lerin), askeri komutanların ve mülki amirlerin balmumundan anıtlarını yaptırılması ve restorasyonu yapıldıktan sonra Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nda sergilenmesi amaçlanmıştır... ” (Kürkçüoğlu, 2008). şükrü Kocatepe ve kendisinden sonra göreve başlayan Vali şemsettin Uzun şanlıurfa'da kısa süre görev yaptıklarından konağın restorasyonuna el atamamışlardır. Daha sonra göreve başlayan Vali Yusuf Yavaşcan döneminde, konak restore edilmiş ve şanlıurfa Kurtuluş Müzesi olarak, 11 Nisan 2009 tarihinde ziyarete açılmıştır. 2010 yılında Vali Nuri Okutan döneminde konağın bir bölümü, İl Özel İdaresi tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı şanlıurfa Devlet Türk Halk Müziği Korusu'na tahsis edilmiştir(Cihat Kürkçüoğlu).

Günümüzde Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı bünyesinde Kültür Bakanlığı Devlet Türk Halk Müziği Korusu, şanlıurfa Kurtuluş Müzesi, Müslüm Gürses Müzik Müzesi'ni barındırmaktadır.

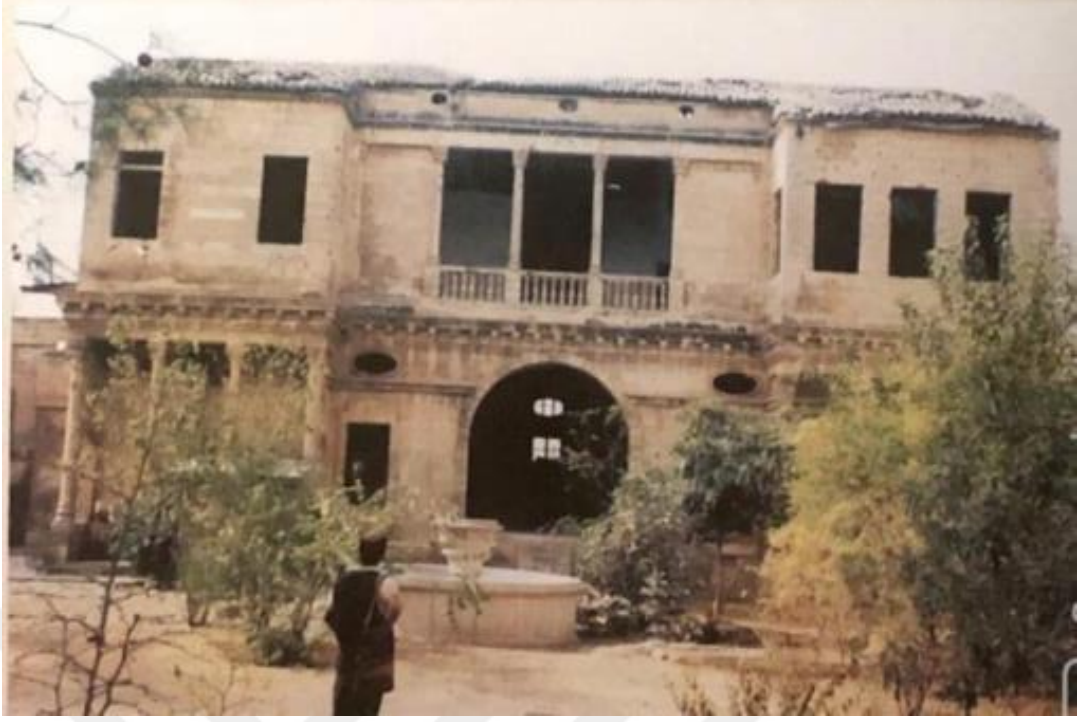
şekil 5.2. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın 1985 Yılı Doğu Cephesinden Damat Süleyman Paşa Camii Minaresinden Görünümü (Cihat Kürkçüoğlu)

Şekil 5.3. 1920 Yılı Fransız İşgali Sırasında Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nda Fransız Askerleri ve Topları (Kürkçüoğlu Albümü)

Şekil 5.4. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Doğu Cephesi'nin 1940'lı yıllarda görünümü (Nedim Kürkçüoğlu Albümü)

Şekil 5.5. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Güney cepheden görünümü (Cihat Kürkçüoğlu 1985)

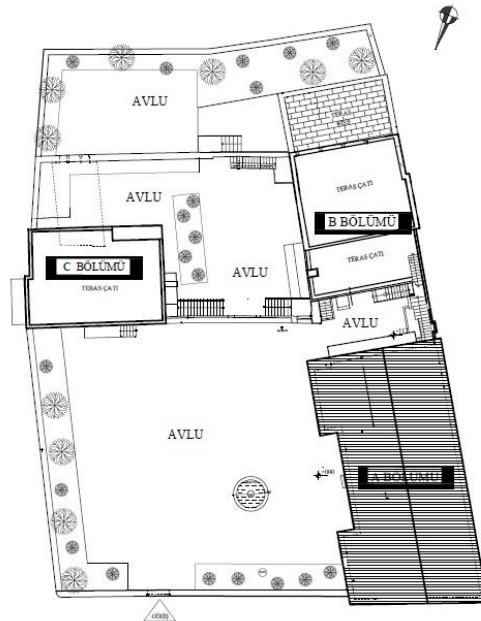
Şekil 5.6. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu, konağının bahçesinde misafirlerini yemeğe bekliyor (Kürkçüoğlu Albümü)

Şekil 5.7. 1909 yılına ait bir posta kartında Bediüzzaman Mezarlığının Tel Fıtır Tepesi tarafından şehrin kuzeydoğusuna bakış (kartın üzerinde “Kehrizbaşı Mahallesi, Urfa yazmaktadır.) (Şurkav Arşivi, Cihat Kürkçüoğlu, Şanlıurfa 2008)

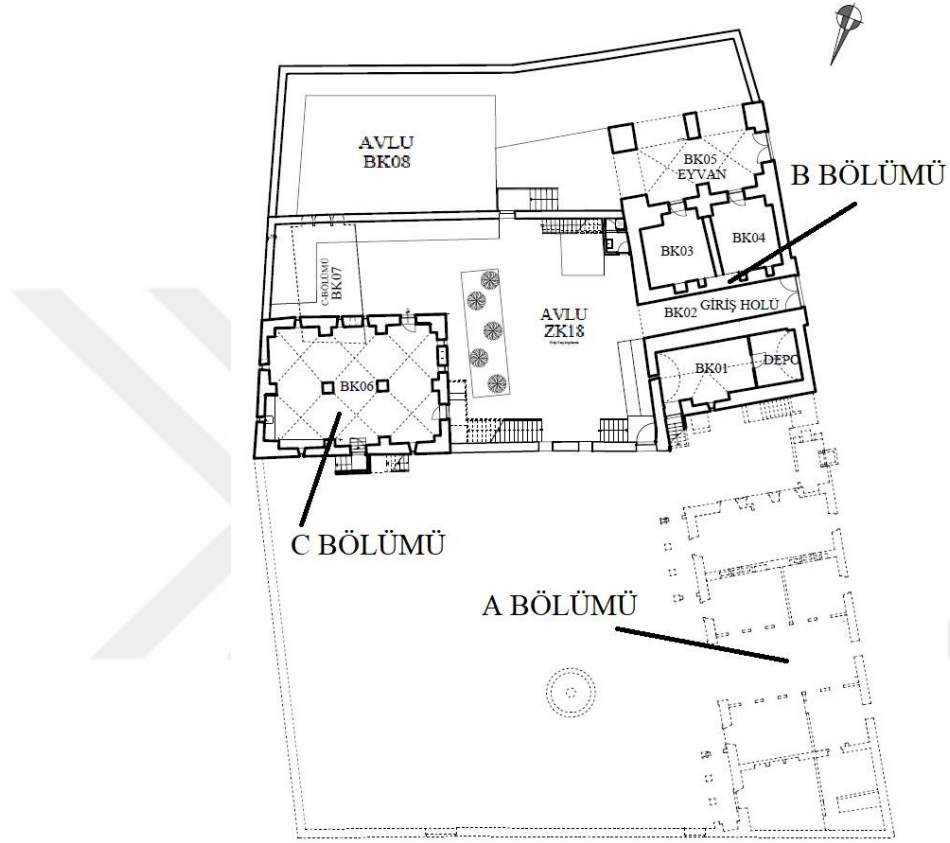
5.1.3. Mimari ve yapısal özellikleri

Avrupalı tarzda konak mimarisi ile Geleneksel Urfa Evi mimarisinin özelliklerine sahip olan ve oldukça geniş bir alana yayılan konak, haremlik ve selamlık bölümleri olarak, düzgün kesme taştan yapılmış 3 ana yapıdan meydana gelmiştir.(Şekil 5.8.)

Şekil 5.8. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Vaziyet Planı (Şurkav)

Yapı kuzey-güney yönde uzamakta olup, selamlık bölümü zemin üzerine bir katlı, haremlik bölümü ise iki katlı olarak yapılmıştır. Yapıyı aydınlatmak amacıyla çok sayıda pencere kullanılmış olup, pencereler düz atkılıdır. Ayrıca oval şekilde yapılmış kuş takası pencereler de iç mekânları aydınlatmada yardımcı öğelerdir(Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Bodrum Kat Planı (Şurkav)

Şekil 5.10. BK-01 Nolu Mahal (Ağar, 2021)

BK-01 Nolu Mahal: Yapının B Bölümü'nde yer alan mahal Kurtuluş Müzesinin deposu olarak kullanılmaktadır. Yapının özgün halinde zerkembe olarak kullanılmıştır. Girişi ZK-04 avludandır. Avluya bakan 1 kapısı ve 1 aydınlatma penceresi vardır. Mahalin tavanı çapraz tonoz olup taş üzeri çimento sıva ile sıvanmıştır, zemin ve duvarları taştır. Şanlıurfa Kurtuluş Müzesi'ne tahsis edilmiştir(Şekil 5.10).

Şekil 5.11. BK-02 Nolu Mahalden Görünüm (Ağar, 2021)

BK-02 Nolu Mahal: Yapının güney yönünde, B Bölümü bodrum katta kalan bir giriş holüdür. 17.Sokak'a açılan çift kanatlı ahşap kapıdan ZK-17 nolu avluyla bağlantıyı sağlamaktadır. Tavan beşik tonozlu olup, zemin duvarlar ve tavan taştır(Şekil 5.11).

Şekil 5.12. BK-03 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

BK-03 ve BK-04 Nolu Mahaller: Yapının güneyinde, B Bölümü bodrum katta bulunan bir zerkembe' dir. Mahal BK-04 mahaliyle birleştirilmiştir. DTHM

Korosuna ait stüdyo olarak kullanılmaktadır. Mahale BK-02 giriş holünden, ahşap bir kapıyla giriş yapılmaktadır. Mahalin BK-02 mahaline bakan 1 kapısı vardır. Mekânın tavanı beşik tonoz olup, taş üzeri çimento sıva ile sıvanmıştır, zemin ve duvarları taştandır(Şekil 5.12).

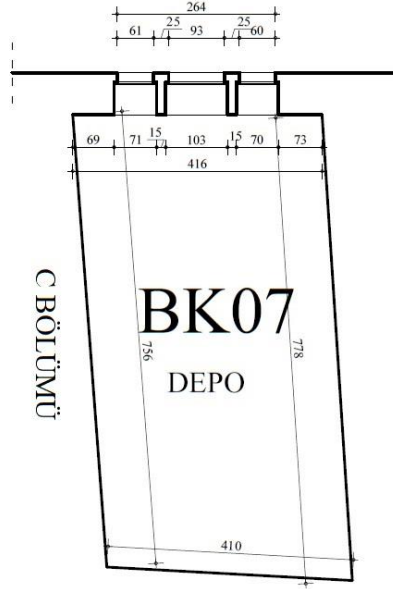
Şekil 5.13. BK-05 Nolu Mahalden Görünüm (Ağar, 2021)

BK-05 Nolu Mahal: Yapının güney-batı yönünde bir eyvandır. 17. Sokak'a açılan çift kanatlı ahşap bir kapı ile BK-08 avlusunu birleştirmektedir. Mekân B Bölümü bodrum katta bulunmaktadır. Yapının özgün halinde selamlık girişi olduğu düşünülmektedir. Zemin ve duvarlar taştandır. Tavan sivri çapraz tonozlu olup çimento esaslı malzeme ile sıvanmıştır(Şekil 5.13).

Şekil 5.14. BK-06 Nolu Mahalden Görünüm (Ağar, 2021)

BK-06 Nolu Mahal: C Bölümü bodrum katta yer almaktadır. Müslüm Gürses Müzik Müzesi olarak kullanılmaktadır. Zemin ve duvarlar taştandır. Tavan yıldız tonozlu olup çimento esaslı malzeme ile sıvanmıştır(Şekil 5.14).

Şekil 5.15 Yapının C Bölümü Bodrum Kat BK-07 Mahal Planı (Şurkav)

Şekil 5.16. BK-07 Nolu Mahal ve BK-08 Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

BK-07 Nolu Mahal: Yapının güneydoğu bölümünde, C bölüm bodrum katında yer almaktadır. Mekâna BK-08 nolu avludan giriş yapılmaktadır. BK-08' e bakan ahşap bir kapı ve iki penceresi bulunmaktadır. Zemin ve kapıdan girildiğinde karşıda

Şekil 5.19 Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.20 ZK- 01 Nolu Sahne Görünüş (Ağar, 2021)

ZK-01 Nolu Sahne: ZK-01 Nolu sahne, tiyatro salonu olarak inşa edilen A Bölümünün kuzey-batı ucunda yer almaktadır. Zk-02 nolu tiyatro salonuna kaşlı bir

kemerle açılmaktadır. Diğer üç cephesinde aydınlatma pencereleri bulunmaktadır. Sahnenin kuzey cephesinde bağımsız, ahşaptan, tek kanatlı bir kapısı bulunmaktadır. Kapı kullanılmamakla birlikte ZK-16 Nolu avludan 5 basamakla çıkılmaktadır. Zemin ve duvarlar taştan olup, tavanı ahşaptır(Şekil 5.18, 19, 20).

Şekil 5.21. ZK- 04 Nolu Tiyatro Salonu Görünüş (Ağar, 2021)

ZK-02 Nolu Mekân: Yapının A Bölümünde yer almaktadır. ZK-16 nolu avludan, 5 basamakla çıkılan, çift kollu bir merdivenle mekâna girilmektedir. Mahale yaklaşık 4 metre yüksekliğinde ahşapla kapatılmış bir kemerden girilmektedir. Duvarlar ve zemin taştan olup, tavan ahşaptır. Mahalde ahşap tavanın taşınması için kuzey-doğu cephesinde 3, güneybatı cephesinde 3 tane olmak üzere toplam 6 tane sütun yer almaktadır. Mahal ZK-16 avlu cephesine açılan 2 ahşap pencere, 1 çift kanatlı ahşap kapı ve 5 tane ışıklık penceresi bulunmaktadır. Mahalin güneydoğu ucunda asmakat bulunmaktadır. Asmakatın duvarında 6 adet niş bulunmaktadır(Şekil 5.18, 19).

Şekil 5.22. ZK- 03 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-03 Nolu Mahal: A Bölümünün güneydoğu ucunda yer alan mahale ZK-04 Nolu avludan giriş yapılmaktadır. ZK-04 avlusuna açılan tek kanatlı ahşap bir kapısı ve aynı avluya bakan 2 ahşap penceresi mevcuttur. Güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde birer adet ahşap pencere bulunmaktadır. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taş, tavan ise ahşaptır. Kurtuluş Müzesi'ne ait İdari Ofis olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.22).

Şekil 5.23. ZK- 04 Nolu Avlu Görünüş (Ağar, 2021)

ZK-04 Nolu Avlu: Avlu dikdörtgen planlı olup zemini taştır. Cepheleri kesme taşlarla (Urfa taşı) örme tekniğiyle örülmüş duvarlarla çevrilidir. Avlunun güneybatı ucunda küçük bir mutfak ve bir tuvalet bulunmaktadır. A Bölümü 1.Katına bu avlunun güneyinde bulunan tek kollu, taş merdivenle çıkılmaktadır(Şekil 5.23).

Şekil 5.24. ZK- 05 ve ZK-06 Nolu Mahalleri Görünüş (Ağar, 2021)

ZK-05 ve ZK-06 Nolu Mahaller: B Bölümünde bulunan mahaller birleşiktir. ZK-05 Nolu Mahal Kurtuluş Müzesi kullanımında olup, ZK-06 Nolu mahalle ahşap

bir paravanla ayrılmıştır. ZK-05 Nolu mahalın ZK-04 Nolu avluya açılan bir adet ahşap kapısı ve bir adet ahşap penceresi bulunmaktadır. ZK-06 Nolu mahal DTHMK kullanımındadır. Ahşap bir kapıyla ZK04 Nolu avluya açılmaktadır. ZK-05 Nolu mahal Kurtuluş Müzesi personel dinlenme odası olarak kullanılmaktadır. ZK-06 Nolu mahal DTHM Korosu sanatçı çalışma odası olarak kullanılmaktadır. ZK-06 Nolu mahalın güneybatı cephesinde 17.Sokak'a açılan bir adet ahşap penceresi mevcuttur. Zemin ve duvarlar düzgün kesim taştandır. Tavan çapraz tonozlu ve üzeri çimento esaslı malzeme ile sıvanmıştır(Şekil 5.24).

Şekil 5.25. ZK-07 ve ZK-08 Nolu Mahallerden Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-07 ve ZK-08 Nolu Mahaller: Yapının B Bölümünde yer alan Mahallerin aralarında bir geçiş olup, bu geçiş iki mahalın ortasındaki ahşap bir kapıdan yapılmaktadır. İki mahalın de ZK-09 Nolu Eyvana açılan birer ahşap kapıları ve Eyvana bakan birer ahşap pencereleri mevcuttur. ZK-07 Nolu Mahalın kuzeydoğu cephesinde, ZK-08 Nolu Mahalın ise güneybatı cephesinde iki adet ahşap pencere

bulunmaktadır. Bu Mahallere ZK-09 Eyvana bağlanan tek kollu taş merdivenle ulaşılmaktadır. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştandır. Tavan ahşapla örtülüdür. ZK-07 ve ZK-08 Mahalleri Ofis olarak, Şanlıurfa Valiliği' nin kullanımındadır(Şekil 5.25).

Şekil 5.26. ZK-09 Nolu Mahal Görünüşü (Ağar, 2021)

ZK-09 Nolu Mahal: Yapının B Bölümünün güneybatı kısmında yer alan eyvanın ZK-10 terasa bakan cephesinde 3 tane sütunun taşıdığı 4 adet kemer bulunmaktadır. Bu Mahal' e ZK-17 Avludan tek kollu taş merdivenle ulaşılmaktadır. Eyvanın güneybatı ve kuzeydoğu cephelerinde birer adet kemerli, ahşap pencereler yer almaktadır. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştandır. Tavan ahşapla kapatılmıştır(Şekil 5.26).

Şekil 5.27. ZK-10 Nolu Teras Görünüşü (Ağar, 2021)

ZK-10 Nolu Mahal: Yapının B Bölümünün güneybatıda, uç kısmında yer alan teras, düzgün dikdörtgen şeklindedir. Bu Mahal' e ZK-09 Eyvan' a bağlanan tek kollu taş merdivenle ulaşılmaktadır. Zemin ve teras çevresini saran parapet duvarları düzgün kesme taştandır(Şekil 5.27).

Şekil 5.28 Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı C Bölümü Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.29. ZK- 11 Nolu Mahal Görünüş (Ağar, 2021)

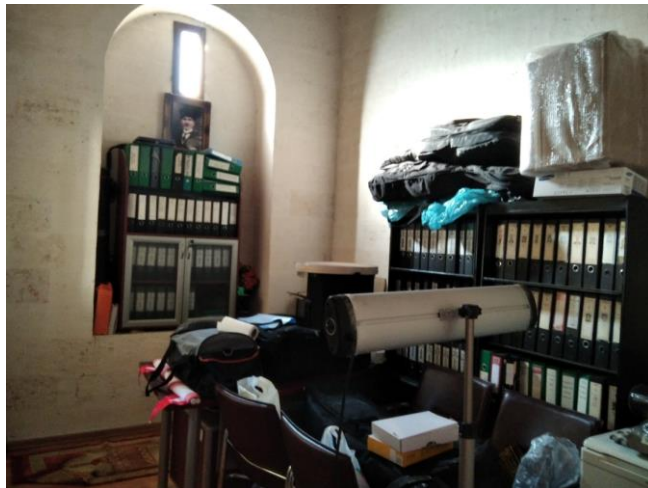
ZK-11 Nolu Mahal: Konağın C Bölümünde bulunur. Mahal'e ZK-16 Nolu Avludan 6 basamaklı, tek kollu, taş bir merdivenden çıkarak ulaşılmaktadır. Kemerli giriş, iki kanatlı ahşap bir kapı ile kapatılmıştır. Zemini ve duvarlar düzgün kesme taştan olup zemin laminant parke görünümlü, pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. Tavan ahşap ile kapatılmıştır. Güneydoğu cephesinde, C Bölümü Terasa çıkmak için

kullanılan taş bir merdivene açılan ahşap, tek kanatlı bir kapı bulunmaktadır(Şekil 5.28, 29).

Şekil 5.30. ZK-12 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-12 Nolu Mahal: Konağın C Bölümü'nde yer almaktadır. Mahal'e ZK-11 Nolu Mahal'den tek kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. ZK-11 nolu mahale bakan cephede 1 adet, güneybatı cephede 2 adet tek kanatlı, ahşap pencere bulunmaktadır. Güneybatı cephe duvarında kemerli 1 adet niş bulunmaktadır. Tavan ahşap ile örtülmüştür. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştır. Zemin laminant parke görünümlü pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. DTHM Korosu'na tahsis edilmiş mahal Koro Şefi Odası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.30).

Şekil 5.31. ZK- 13 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-13 Nolu Mahal: Konağın C Bölümü'nde yer almaktadır. Mahal'e ZK-11 Nolu Mahal'den, tek kanatlı ahşap kapıdan ulaşılmaktadır. ZK-11 Nolu Mahal'e

bakan cephede 1 adet pencere bulunmaktadır. Güneydoğu cephesinde kemerli 1 adet niş bulunmaktadır. Tavan ahşap ile örtülmüştür. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştır. Zemin laminant parke görünümlü pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. DTHM Korosu'na tahsis edilmiş mahal Arşiv Odası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.31).

Şekil 5.32. ZK- 14 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-14 Nolu Mahal: Konağın C Bölümü'nde yer almaktadır. Mahal'e ZK-11 Nolu Mahal'den tek kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. ZK-11 nolu mahale bakan cephede 1 adet, kuzeydoğu cephede 2 adet tek kanatlı, ahşap pencere bulunmaktadır. Güneydoğu cephe duvarında 2 adet tek kanatlı ahşap pencere ve kemerli 1 adet niş bulunmaktadır. Tavan ahşap ile örtülmüştür. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştır. Zemin laminant parke görünümlü pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. DTHM Korosu'na tahsis edilmiş mahal Muhasebe Odası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.32).

Şekil 5.33. ZK- 15 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

ZK-15 Nolu Mekân: Konağın C Bölümü'nde yer almaktadır. Mahal'e ZK-11 Nolu Mahal'den tek kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. ZK-11 nolu mahale bakan cephede 2 adet, güneydoğu cephede 2 adet, kuzeybatı cephede 2 adet tek kanatlı, ahşap pencere bulunmaktadır. Güneydoğu cephe duvarında 2 adet tek kanatlı ahşap pencere ve kemerli 1 adet niş bulunmaktadır. Kuzeydoğu cephesinde ahşap balkona açılan, tek kanatlı ahşap bir kapı bulunmaktadır. Tavan ahşap ile örtülmüştür. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştır. Zemin laminant parke görünümlü pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. DTHM Korosu'na tahsis edilmiş mahal Müdür Odası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.33).

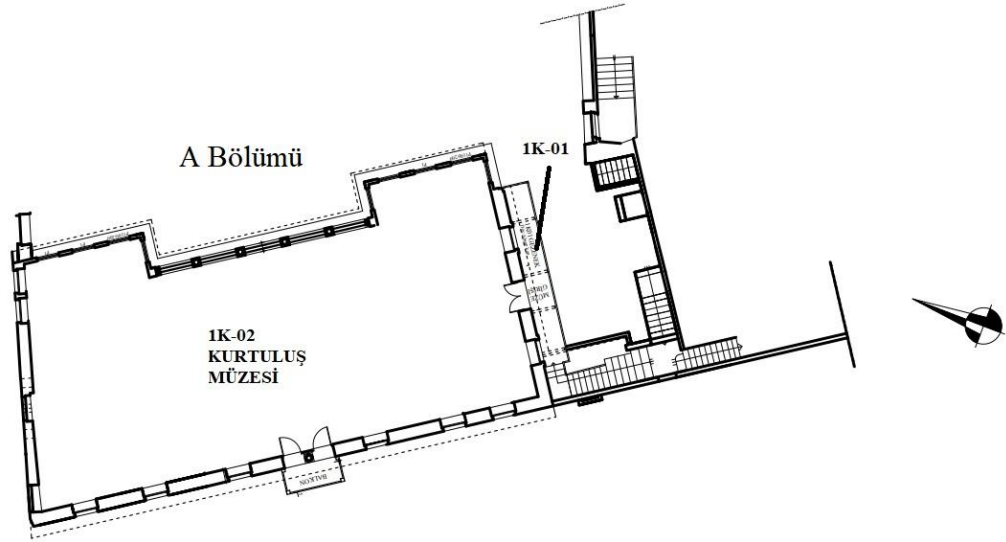

Şekil 5.34. ZK- 16 Nolu Mahal Görünüm (Ağar, 2021)

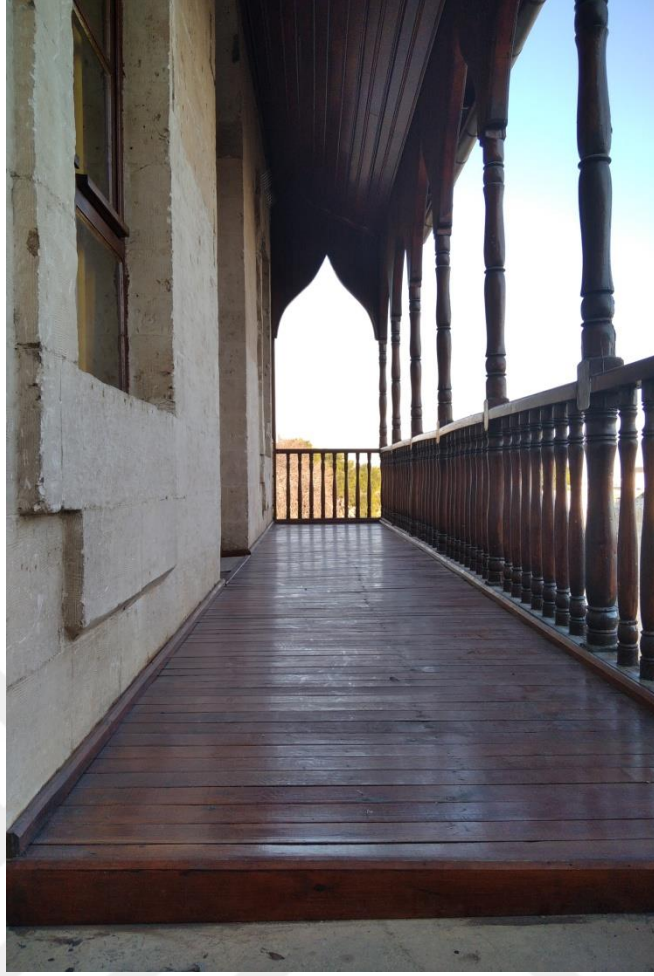
ZK-16 Nolu Mahal: Avlu dikdörtgen planlı olup, zemin düzgün kesme taştandır. Avluda bir adet taştan yapılmış dairesel bir havuz bulunmaktadır. Cepheleri kesme taşlarla (Urfa taşı) örme tekniğiyle örülmüş duvarlarla çevrilidir. ZK-16 Nolu Avluya giriş kuzeydoğu cephe 18.Sokaktan sağlanmaktadır(Şekil 5.34, 35).

Şekil 5.35. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Girişi (Ağar, 2021)

Şekil 5.36. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın A Bölümü 1. Kat Planı (Şurkav)

Şekil 5.37. 1K- 01 Nolu Gezenek görünüm (Ağar, 2021)

1K-01 Nolu Eyvan: 1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesinin, ZK-04 Nolu Avludan taş merdivenle çıkılan gezeneğidir. Zemini taş üstü ahşap kaplamadır. 1K-01 nolu mahal'in üzeri ahşapla kaplanmıştır(Şekil 5.37).

1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi: Konağın A Bölümü 1. Katında yer almaktadır. Mahal'e ZK-04 Nolu avlu'dan taştan yapılmış bir merdivenle ulaşılmaktadır.

Konağın C Bölümü'nde yer almaktadır. Mahal'e ZK-11 Nolu Mahal'den tek kanatlı ahşap bir kapı ile ulaşılmaktadır. ZK-11 nolu mahale bakan cephede 1 adet, kuzeydoğu cephede 2 adet tek kanatlı, ahşap pencere bulunmaktadır. Güneydoğu cephe duvarında 2 adet tek kanatlı ahşap pencere ve kemerli 1 adet niş bulunmaktadır. Tavan ahşap ile örtülmüştür. Zemin ve duvarlar düzgün kesme taştır. Zemin laminant parke görünümlü pvc zemin kaplaması ile örtülmüştür. DTHM Korosu'na tahsis edilmiş mahal Muhasebe Odası olarak kullanılmaktadır(Şekil 5.32).

Şekil 5.38.1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm (Ağar, 2021)

Şekil 5.39. 1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm (Ağar, 2021)

Şekil 5.40.1K-02 Nolu Kurtuluş Müzesi Görünüm (Ağar, 2021)

1K-02 Nolu Mahal: Büyük tek mekândan oluşmaktadır. Bu mekân kuzey-güney doğrultusunda uzamakta olup, 22.35x10.80 m. ölçülerindedir. Bu bölümün iç kısım cephelerinde yuvarlak alınlıklar içerisine alınmış dikdörtgen geniş pencere açıklıkları bulunmaktadır. Batı cephesinde ortada bir sütun üzerine oturtulmuş iki adet at nalı kemerin ön tarafına ufak bir balkon yapılmıştır. Bu balkonun karşı cephesinde beş gözlü revaklı daha geniş bir balkon bulunmaktadır. Revakların üst örtüleri yanlarda duvara gömülü iki, ortada ise dört olmak üzere toplam altı adet sütun üzerine oturmaktadır. Salonun üst örtüsü içten ahşap kaplamalı olup, üstten çatı ile kapatılmıştır. Duvarlar Düzgün kesme taş, zemin ahşaptır.

Şekil 5.41. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Genel Görünümü (Ağar, 2021)

Şekil 5.42. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Enikli Kapı Detayı (Ağar, 2021)

Avlu

Yapının iki iç, bir dış avlusu olmak üzere toplam üç adet avlusu bulunmaktadır. Kuzeyde bulunan avluya, kuzey yönde bulunan iki adet kapı ile giriş sağlanmaktadır. Bu kapılardan batı taraftaki kapı günümüzde kapalı vaziyettedir.(Şekil 5.47) Ortadaki avluya batı yönde bulunan ve yaklaşık olarak 10 metre uzunluğundaki beşik tonoz örtülü bir hol aracılığı ile geçiş sağlanmaktadır. Güney avluya batı yönden giriş sağlanmakta olup, ayrıca ortada bulunan avlunun güneyinde yer alan kapı ile de geçilmektedir. Avlu zemini taş döşemelidir. Kuzeyde bulunan ve yapının en büyük avlusunun orta kısmında yuvarlak bir havuz, havuzun orta kısmında bir adet fiskiye yer almaktadır. Ayrıca havuzun hemen kuzeyinde bir adet kuyu bulunmaktadır.(Şekil 5.43)

Şekil 5.43. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Avludan A Bölümü Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.44. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Avluda Bulunan Havuz Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 5.45. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Cephe Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 5.46. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A Bölümü Cephe Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 5.47. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Giriş Kapısının Yan Kısımında Bulunan Güneş Motifi, Kapı Açıklığı ve Niş Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 5.48. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat'a ıkışı Sağlayan Merdiven Detayı (Ağar, 2021)

Şekil 5.49. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat'a ıkışı Sağlayan Merdiven Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.50. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Cephe Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.51. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

Şekil 5.52. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

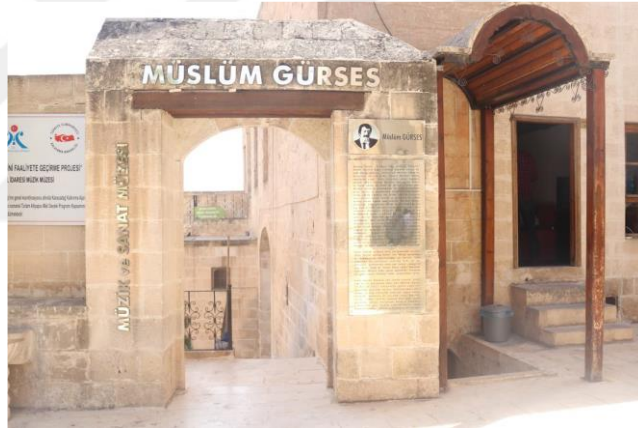
Şekil 5.53. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat İ Mekkân'daki Lavabo Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.54. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Balkon Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.55. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı 2.Kat Balkonda Bulunan Sütun Başlığı Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.56. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm Giriş Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.57. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölümüne Girişi Sağlayan Kapı Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.58. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm İç Mekân Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.59. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Müslüm Gürses'e Atfedilen Bölüm İç Mekân Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.60. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı B Bölümü Girişi(Ağar, 2021)

Şekil 5.61. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı DTHM Korusu İdari Birim Girişi(Ağar, 2021)

Şekil 5.62. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı B Bölümü Üst Kata Geçişi Sağlayan Merdiven Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.63. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Güvenlik Odası Ve Ortak Dinlenme Alanı Cephe Detayı(Ağar, 2021)

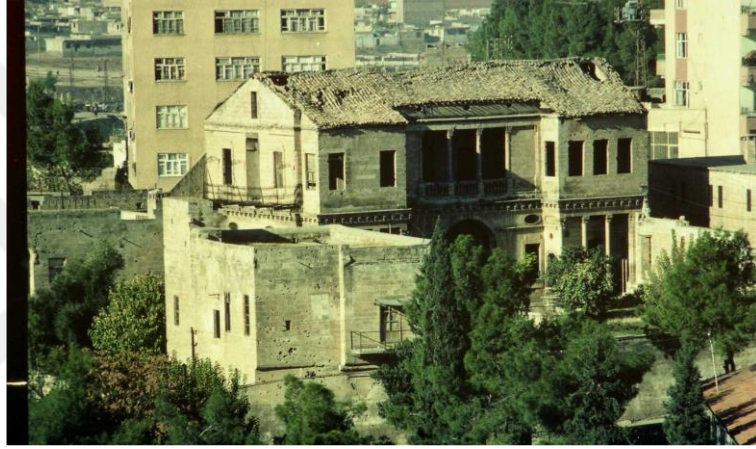
Şekil 5.64. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Dış Cephe Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.65. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Dış Cephe Detayı(Ağar, 2021)

Şekil 5.66. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Restorasyondan Önceki Hali (Metin ÇETİNER)

Şekil 5.67. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Restorasyondan Önceki Hali (Metin ÇETİNER)

5.1.3.1. Plan özellikleri

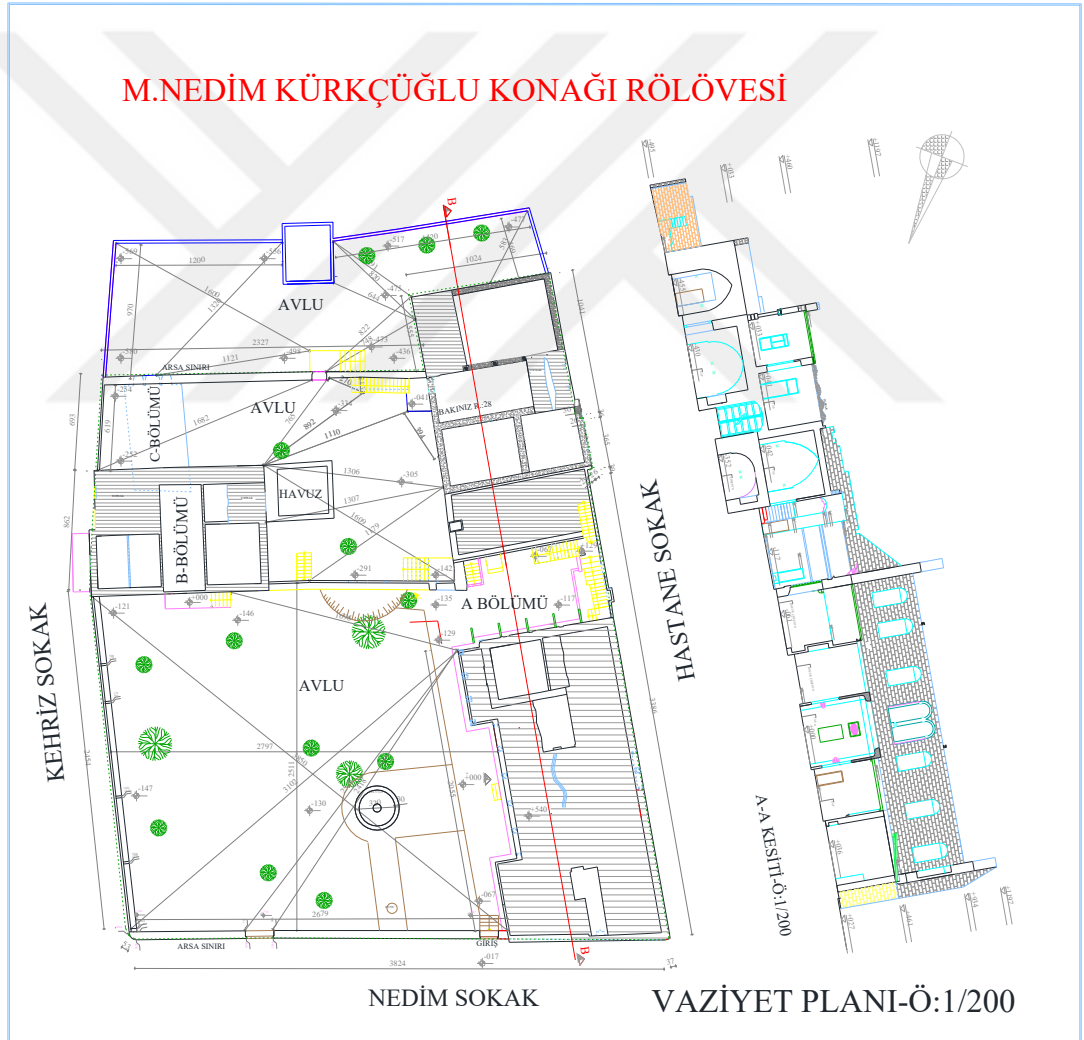
Zemin Kat

Ana yapının güney tarafında yer alan selamlık bölümünün zemin katının avlusuna girişler batıda, güneyde ve diğeri kuzeyde olmak üzere üç adet kapı ile sağlanmaktadır. Selamlık bölümünde biri doğuda diğeri batıda olmak üzere iki yapı bulunmaktadır. Doğuda bulunan bölümde doğu batı doğrultusunda uzanan 11.05x07.90 m. ölçülerinde büyük oda bulunmaktadır. Cephelerde mazgal pencerelere yer verilmiştir. Üst örtü sistemi çapraz tonoz örtülü olup, örtü sistemi yanlarda duvara ve duvara gömülü 10 adet payeye oturmakta, ortadan ise iki adet paye ile desteklenmektedir.

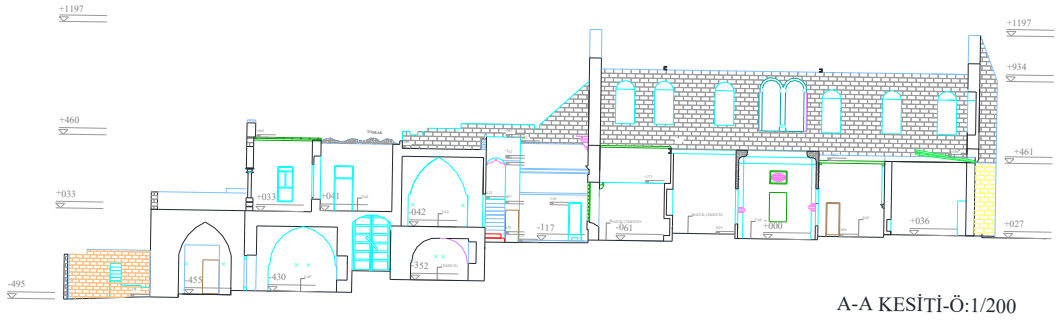
Selamlık kısmında batıda yer alan giriş bölümü yaklaşık 10 m. uzunluğunda hol şeklindedir. Selamlığın batısında yer alan bölümde ön kısmı güney yöne bakan

doğu batı doğrultusunda uzanan 09.65x05.50 m. ölçülerinde iki gözlü kemerli bir bölüm yer almaktadır. Kemerli bölüme batı yönden sokak tarafından bir giriş kapısı ile girilmektedir. Bu kemerli bölümün arkasında kuzey tarafta yan yana iki oda bulunmaktadır. Doğuda bulunan oda doğu-batı doğrultusunda uzamakta olup 04.30x03.95 m. ölçülerinde, batıdaki oda ise kuzey-güney yönde uzamakta olup 04.60x04.00 m. ölçülerindedir.

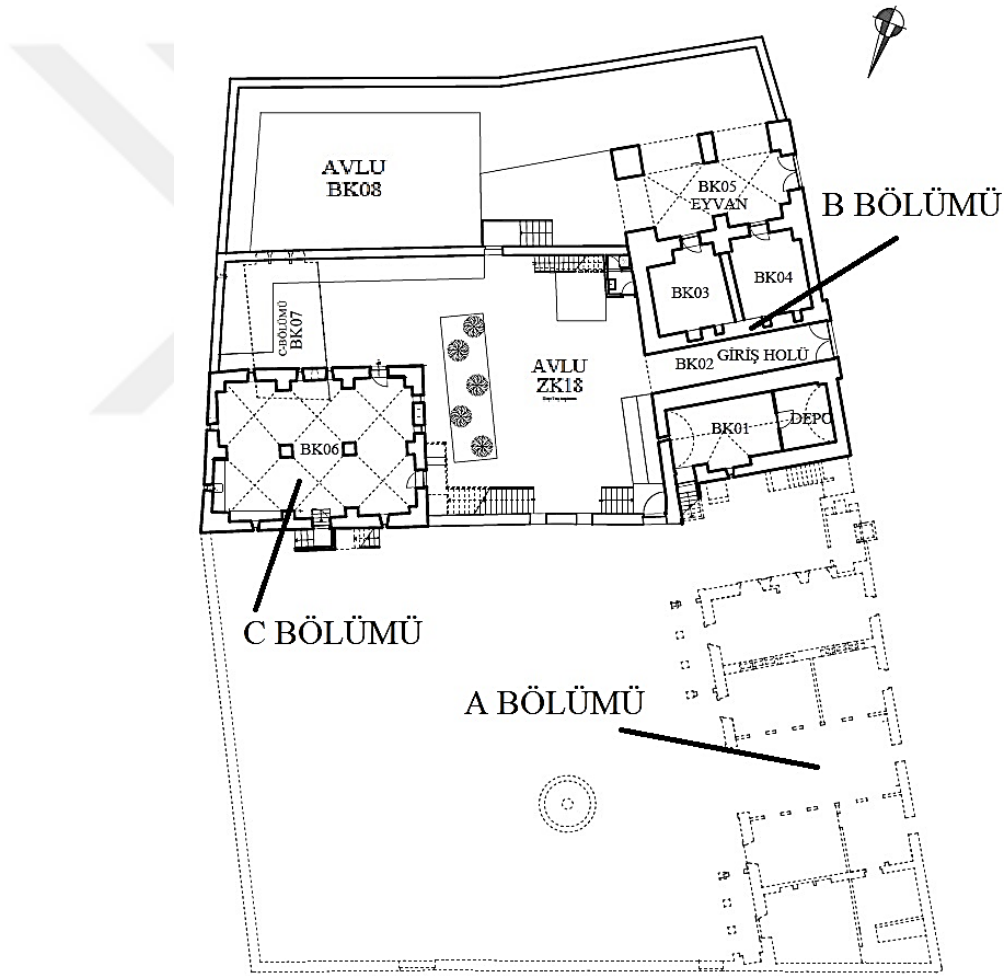
Cephanelik olarak kullanılmış olan bir bölümü selamlık bölümünde, bir bölümü haremlik bölümünde yer alan diğer bir oda doğu-batı doğrultusunda uzamakta olup 09.20x03.45 m. ölçülerindedir.

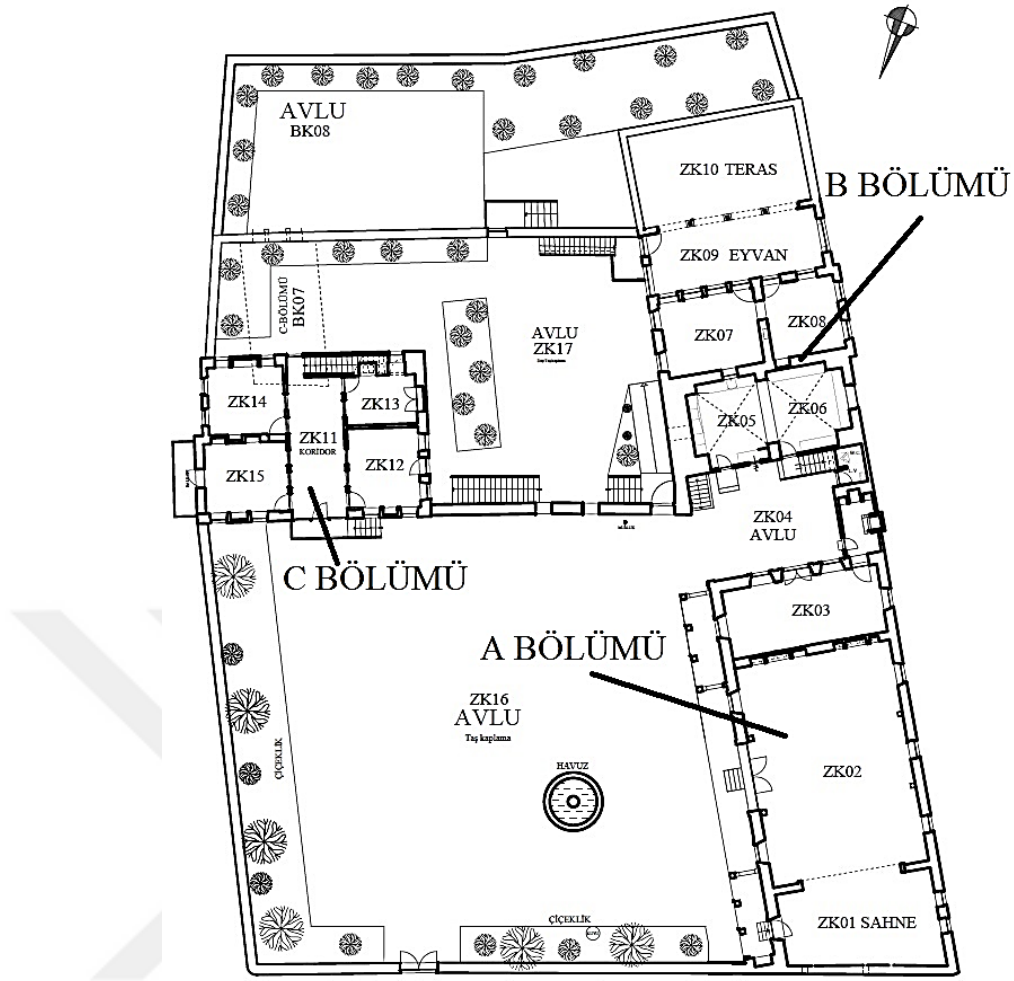
Şekil 5.68. Mahmut Nedim Kürkcüoğlu Konağı Vaziyet Planı(Şurkav)

Şekil 5.69. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı A-A Kesiti(Şurkav)

Şekil 5.70. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Bodrum Kat Planı (Şurkav)

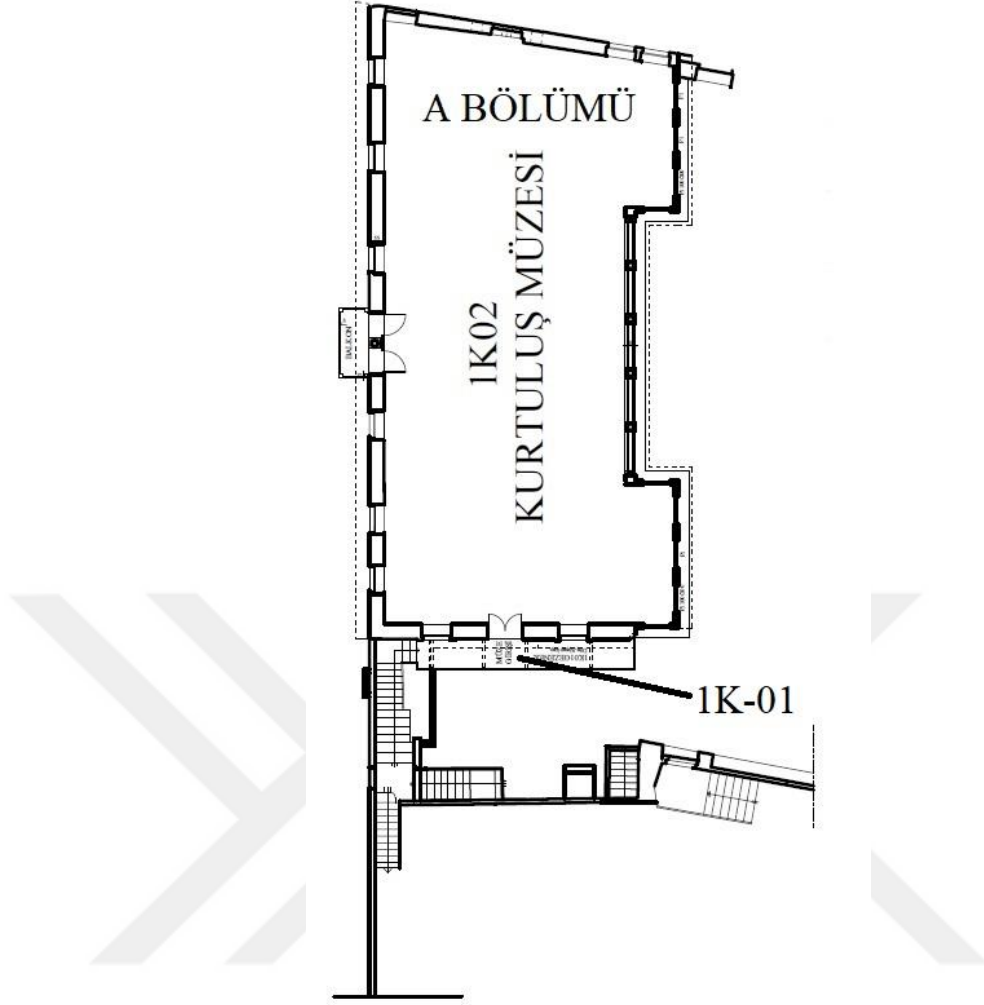
Şekil 5.71. Mahmut Nedim Kürkcüoğlu Konağı Zemin Kat Planı (Şurkav)

Birinci Kat

Selamlık bölümünde iki yapı bulunmaktadır. Batıda bulunan yapının birinci katında ön cephesi güney tarafa bakan ve ortada üç sütun üzerine, yanlarda ise duvarlara oturan dört gözlü revak kısmı bulunmaktadır. Revak bölümü doğu-batı doğrultusunda uzamakta olup 09.40x03.40 m. ölçülerindedir. Revağın hemen güneyinde yer alan bölüm teras olarak kullanılmaktadır. Revak kısmına kuzeydoğu yönde bulunan bir kapı ile geçiş sağlanmaktadır. Revakların kuzey yönde arka tarafında girişleri güney tarafa bakan iki oda yer almaktadır. Doğu tarafta yer alan oda doğu-batı doğrultusunda uzamakta olup 05.20x04.10 m. ölçülerindedir. Batı tarafta yer alan oda ise kuzey-güney yönde uzamakta olup 04.10x04.00 m. ölçülerindedir. Odalarda derin tutulan pencere nişleri yanı sıra kör nişlere de yer verilmiştir. Üst örtü sistemi ahşap kaplamalı olup üzeri düz beton damlıdır.

Selamlığın doğusunda yer alan bölümün birinci katı doğu-batı doğrultusunda uzamakta olup kareye yakın dikdörtgen bir plana sahiptir. Bu kata giriş güney tarafta yer alan günümüzde camekanla kapatılmış yuvarlak kemerli eyvan şeklinde bir bölümden sağlanmaktadır. Girişten sonra kuzey-güney yönde uzayan 08.05x03.00 m. ölçülerinde bir hole geçilmektedir. Holün güneyinden açılan bir kapıdan geçtikten sonra dama çıkışı sağlayan merdivene ulaşılmaktadır. Bu holün doğu ve batı taraflarında ikişer oda olmak üzere toplam dört odaya yer verilmiştir. Kuzeydoğuda yer alan oda doğu-batı yönde uzamakta olup 04.55x03.80 m. ölçülerinde, güneydoğuda yer alan oda kuzey-güney yönde uzamakta olup 04.15x03.70 m. ölçülerinde, kuzeybatıda yer alan oda kuzey-güney yönde 04.45x03.90 m. ölçülerinde, güneybatıda yer alan oda ise doğu-batı doğrultusunda 03.90x02.70 m. ölçülerindedir. Odalarda derin tutulan pencere nişleri yanı sıra kör nişlere de yer verilmiştir. Üst örtü sistemi içten ahşap kaplamalı olup üzeri düz beton damlıdır (Çetiner, 2012).

Haremlik bölümü yapının en görkemli kısmıdır. Bu bölüm iki kattan oluşmakta ve kuzey-güney yönde dikdörtgen planlıdır. Birinci katta üç oda ve ıslak hacimlere yer verilmiştir. Birinci katın avluya bakan cephelerinde sütunlar üzerine oturan revak tarzında bir bölüm yer almaktadır. En kuzeyde yer alan bölümün giriş kısmı dört sütun üzerine oturan üç gözlü revaklı olarak yapılmıştır. Oda 04.60x04.60 m. ölçülerinde kare planlı olarak yapılmıştır. Bu odanın hemen solunda bulunan kuzey-güney yönde uzayan 12.35x08.55 m. ölçülerindeki bölüm tek mekândan oluşmakta olup, oldukça geniş bir salon şeklindedir. Bu bölüme giriş yuvarlak kemerli camekânla kapatılmış bir kapıyla sağlanmaktadır. Salonun iç cephelerinde üst örtüyü taşıyan sütunlar iki katlı olarak planlanmıştır. İç mekânı aydınlatan dikdörtgen formlu pencerelerin üst kısımlarında üç küçük pencereye yer verilerek yapının daha aydınlık ve ferah bir görünüme girmesi sağlanmıştır. Salon Tiyatro Salonu olarak düzenlenmiş ve günümüzde Gösteri Salonu olarak kullanılmaktadır. Salonun tavanı tamamen geometrik motifli ahşap süslemeler ile kaplıdır. Salonun güneyinde girişi kuzey yönden sağlanan doğu-batı doğrultusunda uzayan 08.60x03.75 m. ölçülerindeki bir oda bulunmakta olup üst örtüsü içten ahşap kaplama üzerine düz beton damlıdır. Bu oda salona cephe verip, salondan bağımsız olmasına rağmen odanın üst kısmında mahfil şeklinde seyir alanı yer almaktadır (Çetiner, 2012).

Şekil 5.72. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Üst Kat Planı (Şurkav)

İkinci Kat

Haremlik bölümünün üst katı büyük tek mekândan oluşmaktadır. Bu bölüm günümüzde Şanlıurfa Kurtuluş Müzesi Sergi Salonu olarak kullanılmaktadır.(Şekil 5.51, 52) Bu mekân kuzey-güney doğrultusunda uzamakta olup, 22.35x10.80 m. ölçülerindedir. Bu bölümün iç kısım cephelerinde yuvarlak alınlıklar içerisinde alınmış dikdörtgen geniş pencere açıklıkları dikkat çekmektedir. Batı cephesinde ortada bir sütun üzerine oturtulmuş iki adet at nalı kemerin ön tarafına ufak bir balkon yapılmıştır. Bu balkonun karşı cephesinde beş gözlü revaklı daha geniş bir balkon bulunmaktadır. Revakların üst örtüleri yanlarda duvara gömülü iki, ortada ise dört olmak üzere toplam altı adet sütun üzerine oturmaktadır. Salonun üst örtüsü içten ahşap kaplamalı olup, üstten çatı ile kapatılmıştır.

Yapı oldukça süslemeli olup, iç mekânlarda farklı derinlikteki nişler, niş kemerleri, yapının iç mekânlarında hareketliliği arttırmıştır. Yapının dış cephelerinde taşıyıcı öge olarak da kullanılan sütun ve sütunceler, oval pencereler, kuşgözü takaları, kapı ve pencere kemerleri yapının dış cephesinin hareketlenmesinde etken olmuştur. Yapının saçak altlarında yer alan silmeler ve sıçandışi zencerekleri yapının mimarisine farklı bir ihtişam sağlamıştır (Çetiner, 2012).

5.1.3.2. Yapım tekniği ve malzeme

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı, 3 ayrı kotta bulunan 3 ayrı avlulu ve A, B ve C Bölümleri diye adlandırılan 3 yapıdan oluşmaktadır. Geleneksel Urfa evlerinde ana yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Evler taştan yığma tekniğiyle yapılmıştır. Urfa evlerinde kullanılan taş şehrin yakınındaki taş ocaklarından çıkarılmaktadır. Beyaz küfeki taşı olan bu taş çıkarıldığında yumuşak olduğu için işlenmesi de kolaydır, zaman içerisinde sertleşmektedir. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nda da ana malzeme, kesme Urfa taşı olan Nahit taştır. Kapı, pencere, pervaz ve tavanlarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Bodrum(zerzembe) katın tavan döşemesinde çapraz ve beşik tonoz sistemi kullanılmıştır. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nda ahşap, taştan sonra en çok kullanılan ikinci malzemedir. Ahşabın kullanıldığı yerler odaların kapı kanatları, pencere kepenkleri ve söveleri, zemin katta tavanlar ve başodanın duvarlarıdır. Avlu kapısı da ahşap olup kaplama malzemesi olarak sac görülmektedir. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın A Bölümü Batı tarzı konak mimarisinde iken, B ve C Bölümleri klasik Urfa mimarisinin özelliklerini taşımaktadır.

5.1.3.3. Değişim ve bozulmalar

Şanlıurfa merkezinde bulunan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu konu ile ilgili yapılan araştırma ve mahallindeki inceleme sonucunda söz konusu yapının ilk bölümü (A Bölümü kuzey istikametindeki iki katlı kısım) yapıldığında Tiyatro Salonu olarak yapıldığı hem kaynaklardan hem de mahalledeki incelemeden kolayca anlaşılmaktadır. Şöyle ki eyvanın sağında ve solunda bulunan 15 santimlik duvarların sonradan yapıldığı, asıl taşıyıcı sistemin yuvarlak taş sütunlar üzerine konulan putrel demirler üzerine kurulduğu, mertek ve kaplama tahtasının üzerine on santim kalınlığında donatısız beton döküldüğü görülmektedir. Yine tiyatro salonunda balkon da düşünülmüştür. Bilahare tiyatro salonundan vazgeçilince ihtiyaca binaen

birinci kat ilavesi de yapılarak odalar ve banyosu tanzim edilmiş ve çatı sistemi iki ana putrel demir takviyesi ile birlikte asma çatı ile tamamlanmıştır. Özellikle birinci katın mimarisinde İstanbul konak mimari öğelerinden esinlenmiş ve uygulanmış olduğu, içinde yaşayan sakin tarafından belirtilmiştir. Konut olarak kullanmak istenmesi ile ana yapıda bir eyvan dört adet ve güney tarafta bir oda ve üstünde bir Asma kat (depo) kuzeyinde bulunan ve kulis odası olarak düşünülen mahalin de ikiye bölünmesi ile bir banyo ve bir su haznesi bölümlerinden olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır. Ancak banyo ve sıcak su haznesini ayıran 15 santimlik duvarın odanın batı cephesinde bulunan ışık takasını kapattığı veya arasında kaldığı görülmektedir. Bu katın üstündeki birinci katta ise kuzey cephesinde el yıkama kurması(lavabo) ve kuzey batı köşesinde ise banyo yapıldığı, duvardaki tesisat izlerinden anlaşılmaktadır. Yine bu katta kuzey cephe duvarında bulunan ahşap merdiven izlerinin çatı arasında çıktığı ve buranın da kısmen bir depo gibi kullanıldığı, oda dağılımının nasıl olduğu hem duvardaki izlerden hem de konutta yaşayan kişiden öğrenilmiştir.

Bu süreçle birlikte mutfak kısmının ve devamının bulunduğu yapıyla, doğu tarafında bulunan B bölümü yapılar tanzim edilmiştir. Bu yapılar klasik Urfa evleri niteliğindedir. Yani tavanlar ahşap mertekli, damlar ise bir kısım toprak bir kısmının da taş döşeme olduğu görülmektedir.

Yapının genelinde üç ayrı kotta üç ayrı avlusunun olduğu ve biri belediyenin yeşil alanında kalmış bulunan havuz olmak üzere, şu anda var olan iki havuzla birlikte üç havuzlu bir konak olduğu anlaşılmaktadır.

5.2. Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı Sürecinin Analizi

Urfa'da Kurtuluş Savaşı sırasında, Fransız kuvvetlerince işgal edilip karargâh olarak kullanılan yapı, yakın döneme kadar harap bir durumda iken 2010 yılı içerisinde restorasyonu tamamlanarak Urfa Kurtuluş Müzesi işleviyle kullanılmaya başlanmıştır.

Mimari olarak Urfa evleri arasında en özgün sayılabilecek yapılardan biri olan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı tarihi konumu itibarıyla de Urfa için ayrı bir öneme sahiptir. Konut işlevinden sonra müze olarak dönüşümü sağlanan yapı, kent

belleğine katkı sağlaması ile birlikte, tarihi ve mimari mirasın sürdürülebilirliği açısından da önem arz etmektedir.

5.2.1. İşlev gereği değişimler

Haremlik bölümünün üst katı büyük tek mekândan oluşmaktadır. Bu bölüm günümüzde Şanlıurfa Kurtuluş Müzesi Sergi Salonu olarak kullanılmaktadır. Haremlik bölümünün alt katı, özgününde Tiyatro Salonu olarak yapılan yer, DTHM Korosu Prova Salonu ve Dinleti Mekânı olarak kullanılmaktadır. Tek katlı Selamlık Bölümü DTHM Korosu Sanatçılarının Çalışma Alanı olarak tahsis edilmiştir.

5.2.2. Uyarlanabilir yeniden kullanımı gereği fiziksel değişimler ve analizi

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı ilk bölümünün A Bölümü kuzey istikametinde ki iki katlı kısım ilk yapılışında Tiyatro Salonu olarak yapıldığı hem kaynaklardan hem de mahallinden anlaşılmaktadır. Şöyle ki eyvanın sağında ve solunda bulunan 15 santimetrelilik duvarların sonradan yapıldığı asıl taşıyıcı sistemin yuvarlak taş sütunlar üzerine konulan putrel demirler üzerine kurulduğu mertek ve kaplama tahtasının üzerine 10 santimetre kalınlığında demirsiz beton döküldüğü görülmektedir. Yine Tiyatro Salonunda balkon da düşünülmüş olup bilahare tiyatro salonundan vazgeçilince ihtiyaca binaen 1 kat ilavesi yapılarak odalar ve banyo ilave edilmiş ve çatı sistemi 2 ana putrel demir takviyesi ile birlikte asma çatı ile tamamlanmıştır. Özellikle birinci katın mimarisinde İstanbul Konak mimarisinden etkilenip uygulanmış olduğu içinde yaşayan sakini tarafından belirtilmiştir. Konut olarak kullanılmak istenmesi ile ana yapıda bir eyvan 4 adet ve güney tarafta bir oda ve üstünde bir asma kat depo kuzeyinde bulunan ve kulis odası olarak düşünülen mahallinde ikiye bölünmesi ile bir banyo ve su haznesi bölümlerinden olmak üzere 3 bölmeye ayrılmıştır. Ancak banyo ve sıcak su haznesi olarak ayrılan 15 santimetrelilik duvarın odanın batı cephesinde bulunan ışık hatasını kapadığı veya arasında kaldığı görülmektedir. Bu katın üstündeki 1. katta ise kuzey cephesinde el yıkama kurnası (lavabosu) ve kuzeybatı köşesinde ise banyo yapıldığı duvardaki tesisat izlerinden anlaşılmaktadır. Yine bu katta kuzey cephe duvarında bulunan ahşap merdiven izlerinin çatı arasına çıktığı ve buranın kısmen bir depo gibi kullanıldığı, odaların nasıl olduğu hem duvardaki izlerinden hem de konutta yaşayan kişilerden öğrenilmiştir. Bu süreçle birlikte ailenin büyümesi ile ilgili gelişme üzerine mutfak kısmının ve devamının bulunduğu yapıyla doğu tarafında bulunan B Bölümü yapılar

yapılmıştır. Bu yapılar klasik Urfa Evleri niteliğindedir yani tavanlar ahşap mertekli damlarda ise bir kısım toprak bir kısımda taş döşeme görülmektedir. Yapının genelinde 3 ayrı kotta 3 ayrı avlu mevcuttur. Ayrıca, yıkılmış olup belediyenin yeşil alanında kalmış bulunan havuz olmak üzere şu anda var olan iki havuzla birlikte 3 havuzlu bir konak olduğu anlaşılmaktadır. Şanlıurfa Merkez Atatürk Mahallesi'nde Pafta 22 Ada 63 Parsel 1 de kayıtlı 1591 metrekarelik bir alana sahip Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın özellikle konak mimarisini ihtiva eden girişteki iki katlı kısmını, Osmanlı döneminde Urfa Devlet Hastanesi'ni de yapan, Beyrut'lu Karabet Usta'ya yaptırıldığı bildirilmektedir(Şurkav Arşivi).

5.2.3. Uyarlanabilir yeniden kullanımı gereği mekânsaldeğişimler ve analizi

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı ile ilgili restorasyon projesi restitüsyon raporunda belirtilen asıl kullanım amacı ön plana çıkartılarak hazırlanmıştır. Sadece kulis odası ve banyo olarak kullanılan yerlerde bir bölüm lavabo olarak kullanıma ayrılmıştır. Yine ana yapının merkezine tekabül eden ve asma kat depo olarak kullanılan tiyatro balkonu da eski haline getirilerek salonun bir devamı gibi kullanıma açılmıştır. Diğer konut yapıları DTHM Korosu idari birimi şeklinde değerlendirilmiştir. B Bölümü'nün Bodrum katının ise Müslüm Gürses Müzik Müzesi olarak kullanılması uygun görülmüştür. Yapının fiziki yapısında çok ciddi bir değişiklik yapılmamıştır. A Bölümü Zemin Kat tavanında 1. Kat döşemesi bulunan 10 santimetre kalınlığındaki beton döşeme kaldırılarak ahşap döşeme sistemine geçilecektir. Diğer yapılarda ise damlardaki topraklı kaldırılarak yerine yine detaylarda ve projede görüldüğü üzere taş döşeme uygulaması yapılmıştır(Şurkav Arşivi).

Şekil 5.73. Müslüm Gürses Müzik Müzesi (Ağar, 2021)

Şekil 5.74. Müslüm Gürses Müzik Müzesi (Ağar, 2021)

Şekil 5.75. Güvenlik Odası ve Ortak Dinlenme Alanı (Ağar, 2021)

Şekil 5.76. Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.77. A Bölümü Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.78. Kurtuluş Müzesi İdare Ofisi (Ağar, 2021)

Şekil 5.79. B Bölümü Giriş Sahne (Ağar, 2021)

Şekil 5.80. B Blok Teras Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.81. B Blok Avludan Görünüş (Ağar, 2021)

Şekil 5.82. B Blok Avludan Görünüş(Ağar, 2021)

Şekil 5.83. C Blok Avludan Görünüş(Ağar, 2021)

Şekil 5.84. Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

Şekil 5.85. Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

Şekil 5.86. Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

Şekil 5.87. Kurtuluş Müzesi İç Mekân Görünüşü(Ağar, 2021)

5.3. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Uyarlanabilir Yeniden Kullanımı

5.3.1. Bulunduğu konum açısından işlevsel dönüşüm olasılıkları

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın bulunduğu konum itibarıyla yeniden işlevlendirme kapsamında bölge ziyaretçileri üzerinde nasıl bir etki bıraktığı ve bölgeye işlevsel dönüşüm açısından ne gibi katkıları olduğunu tespit etme adına nitel bir araştırma yapılmıştır. Konağı'nın yeniden işlevlendirilmesi noktasında Şanlıurfa evreninde 100 katılımcıya nitel araştırma tekniği olan görüşme formu uygulanıp veriler elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler, betimsel olarak aşağıda analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik faktörleri aşağıdaki (Tablo 5.1)'de sunulmuştur.

Tablo 5.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Faktörler						
Cinsiyet	Erkek			Kadın		
	56			44		
Yaş	18-25		26-35	36-50	51- Üzeri	
	25		35	22	18	
Eğitim Durumu	O.Y. olmayan	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü
	3	12	9	26	42	8
İkamet	Şanlıurfa			Diğer		
	78			22		
İstihdam Durumu	Aktif Çalışan			Çalışmayan		
	63			37		
Meslek	Mimar			Diğer		
	8			55		
Gelir Düzeyi	Çok iyi	İyi	Orta	Kötü	Çok Kötü	
	11	29	39	17	4	

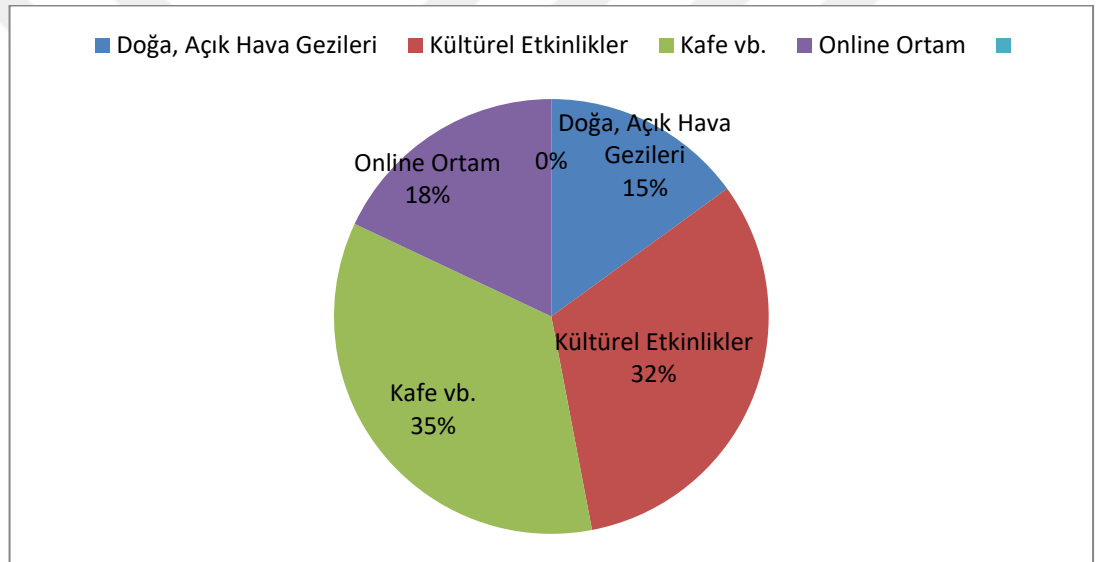
Tablodan görüldüğü üzere katılımcıların demografik faktörlerine bakıldığında;

- Cinsiyet dağılımınının 56 erkek, 44 kadın olduğu,
- Yaş faktörünün 25 katılımcıda 18-25 yaş aralığında, 35 katılımcıda 26-35 yaş aralığında, 22 katılımcıda 36-50 yaş aralığında, 18 katılımcıda da 51 ve üzeri yaşta olduğu,
- Eğitim durumunun 3 katılımcıda hiç olmadığı, bununla birlikte 12 katılımcıda ilkokul, 9 katılımcıda ortaokul, 26 katılımcıda lise, 42 katılımcıda üniversite, 8 katılımcıda da lisansüstü olduğu,
- 78 katılımcının Şanlıurfa ilinde ikamet ettiği, 22 katılımcının diğer illerden geldiği,
- 63 katılımcının istihdam bağlamında aktif olarak çalıştığı, 37 katılımcının ise çalışmadığı, çalışan katılımcıların da 8'inin mimar 55'inin diğer meslek gruplarından olduğu,
- Gelir düzeyi olarak 11 katılımcının çok iyi, 29 katılımcının iyi, 39 katılımcının orta, 17 katılımcının kötü, 4 katılımcınınise çok kötü düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Şanlıurfa İli'nde yer alan ve yeniden işlevlendirilen Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı hakkında katılımcıların düşüncelerini tespit edilmeye

çalışılmıştır. Öncelikli olarak sosyal aktivite mekânlarında katılımcıların ne noktada aktif oldukları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda “Sosyalleşmek için hangi etkinlikleri yaparsınız?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplardan elde edilen veriler ışığında 15 katılımcı doğa-açık hava gezilerini, 18 katılımcı online ortamı, 32 katılımcının kültürel etkinlikleri, 35 katılımcının cafe vb. mekanları tercih ettikleri görülmüştür. Buradan hareketle katılımcıların büyük bir kısmının kafe gibi hizmet sektöründe yer alan mekânlarda sosyalleştikleri diğer büyük bir kısmının ise internet zemimli platformlarla sosyalleştikleri tespit edilmiştir (Grafik 1).

Tablo 5.2. Katılımcıların “Sosyalleşmek için hangi etkinlikleri yaparsınız?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

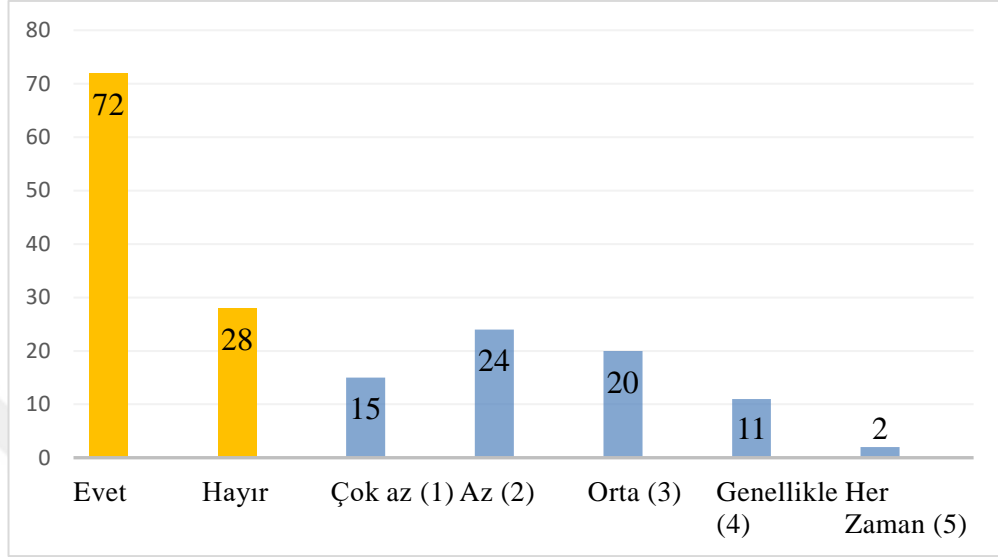

Katılımcıların sosyal alan yaşamlarına dair faaliyetlerinin başında gelen müze ziyaretlerini tespit etmek için katılımcılara “Müzelere gider misiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya bağlı olarak dışarıda ne sıklıkla müzelere gitmeyi tercih ettiklerine dair alt bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda 72 katılımcının müzeye gitme etkinliğini tercih ettiği 28 katılımcının ise hiç gitmedikleri saptanmıştır.

Müzeye giden katılımcıların genel olarak bu faaliyeti gerçekleştirme sıklıklarının çok az, az, orta, genellikle ve her zaman seçeneklerini temsil eden 1 ile 5 arasındaki rakamsal seviyesinin 24 katılımcı ile “2 (az)” düzeyinde olduğu saptanmıştır. Buna ek olarak çok az gidenlerin 15 katılımcı, orta düzeyde gidenlerin

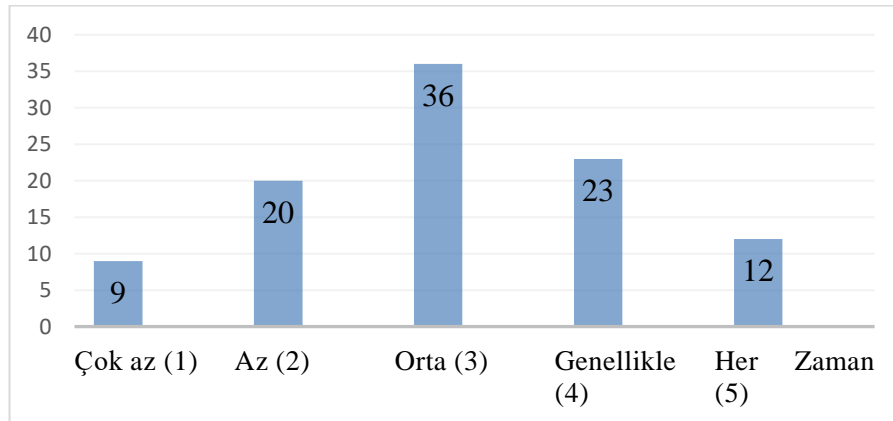
20 katılımcı, genellikle giden katılımcının 11 ve her zaman gidenlerin ise 2 katılımcı olduğu görülmüştür (Grafik 2).

Tablo 5.3. Katılımcıların “Müzeleri Gezer Misiniz?- Ne Sıklıkta Gezdiğinizizi 1 ile 5 arasından değerlendiriniz” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

Katılımcıların tarihi ve kültürel değerler konusundaki farkındalıklarını ölçme adına “Tarihi çevreye olan ilginizi 1-5 aralığında değerlendiriniz” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tarihi çevreye genel olarak 36 katılımcı ile “3” (orta) düzeyinde ilgili oldukları elde edilen verilerden saptanmıştır. Çok az düzeyde ilgili olan katılımcıların sayısı 9, az ilgili olan katılımcı sayısı 20, genellikle ilgili olan katılımcı sayısı ise 23, her zaman ilgili olan katılımcı sayısı ise 12 olarak tespit edilmiştir (Grafik 3).

Tablo 5.4. Katılımcıların “Tarihi çevreye olan ilginizi 1-5 aralığında değerlendiriniz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

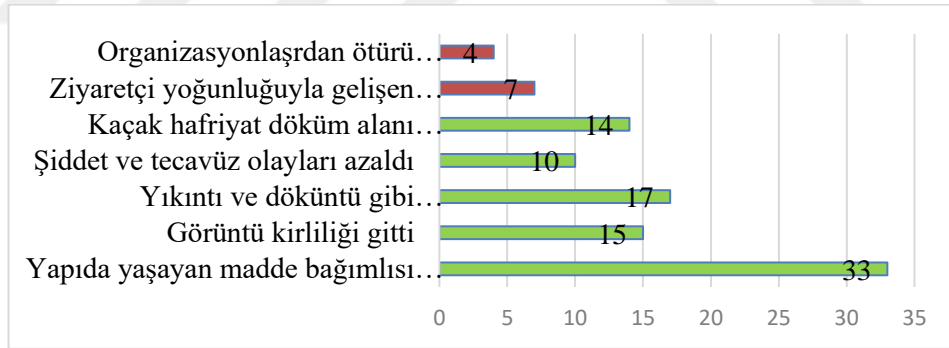

Katılımcıların tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesine yönelik “Tarihi çevrelerin yeniden işlevlendirilmesinin olumlu ve olumsuz etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz ?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar neticesinde katılımcıların verdikleri cevaplar alt temalar etrafında sınıflandırılmıştır. Bu temalarla katılımcıların vermiş olduğu cevaplar temsil edilmeye çalışılmıştır.

Alınan olumlu cevaplar sonucunda, 33 katılımcı, yapıda yaşayan madde bağımlısı kötü insanların o bölgede kaybolduğunu; 15 katılımcı, görüntü kirliliğinin gittiğini; 17 katılımcı, yıkıntı ve döküntü gibi tehlikelerin kalktığını; 10 katılımcı şiddet ve tecavüz olaylarının azaldığını; 14 katılımcı, bu yapı alanlarının kaçak hafriyat döküm alanı olarak kullanılmasının sona erdiğini söylemiştir.

Olumsuz cevaplara bakıldığında ise 7 katılımcı, işlevlendirme ile birlikte ziyaretçi akını sonucunda alt yapı eksikliğinden kaynaklanan trafik sıkıntısının ortaya çıktığını, 4 katılımcı ise ziyaretçi yoğunluğu ve yapılan organizasyonlardan ötürü mesken bölgede ciddi gürültü problemine sebep olduğunu ifade etmiştir (Grafik 4).

Tablo 5.5. Katılımcıların “Tarihi çevrelerin yeniden işlevlendirilmesinin olumlu ve olumsuz etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

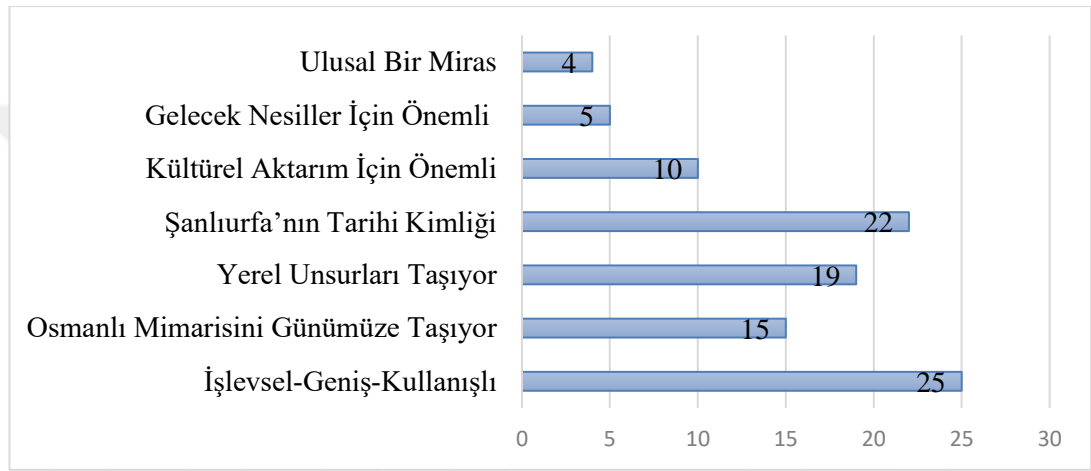

Katılımcıların yeniden işlevlendirme bağlamında dönüştürülen tarihi konakların işlevsellik, kültürel aktarım, tarihi bağ, estetik konularını değerlendirebilecekleri “Geleneksel Urfa mimarisi hakkında düşünceleriniz ?” şeklinde bir açık uçlu soru yöneltilmiştir. Elde edilen cevaplar betimsel olarak analiz edilmiş ve cevaplar belli bir alt tema altında tasnif edilmiştir. Katılımcılar bu temaların sadece birini veya birden fazlasını temsil edebilecek şekilde de cevaplar vermişlerdir.

Alınan cevaplar neticesinde 4 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin ulusal bir miras olduğunu; 5 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin gelecek nesiller için

önemli olduğunu ve yaşatılması gerektiğini; 10 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin kültürel aktarım için oldukça önemli olduğunu; 22 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin Şanlıurfa'nın tarihi kimliğini oluşturduğunu; 19 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin yerel unsurları taşıdığını; 15 katılımcı geleneksel Urfa mimarisinin Osmanlı mimarisini günümüze taşıdığını; 25 katılımcının da geleneksel Urfa mimarisinin geniş ve oldukça kullanışlı bir işlevselliğe sahip olduğunu ifade eden cümleler kurmuşlardır (Grafik 5).

Tablo 5.6. Katılımcıların “*Geleneksel Urfa mimarisi hakkında düşünceleriniz ?*” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

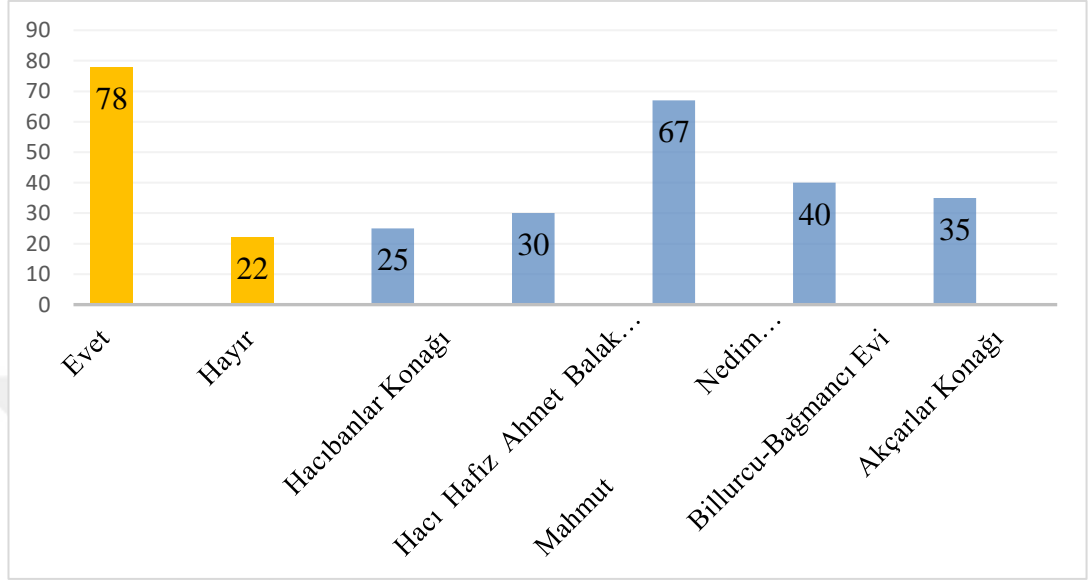

Katılımcıların yeniden işlevlendirme ile dönüşümü sağlanan tarihi konakları ne derecede ziyaret ettiklerini tespit etme adına “*Yeniden işlevlendirilen tarihi bir konak gezdiniz mi?*” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler ışığında katılımcıların %22’sinin hiçbir şekilde ziyaret etmedikleri % 78’inin ise ziyaret ettikleri tespit edilmiştir.

Ziyaret edenlere hangi konakları ziyaret ettikleri sorulduğunda Hacıbanlar Konağı, Hacı Hafız Ahmet Balak Efendi Evi, Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı, Billurcu-Bağmancı-Malatyalı Halil Evi ve Akçarlar Konağı’nı ziyaret ettikleri tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında daha önce yeniden işlevlendirilmiş bir tarihi konağı gören katılımcı sayısının 78, hiç görmeyenlerin sayısının da 22 olduğu tespit edilmiştir. Gören katılımcılardan ziyaret ettikleri yeniden işlevlendirilmiş birkaç tarihi konağı yazması istendiğinde 67 katılımcının Mahmut Nedim Paşa Konağı’nı; 40 katılımcının Sabıkın Köşkü’nü; 35 katılımcının Akçarlar Konağı’nı; 30 katılımcının Yusufoglu Konağı’nı; 25 katılımcının ise Hacıbanlar Konağı’nı ziyaret ettikleri tespit edilmiştir. Diğer konaklara kıyasla Mahmut Nedim Kürkçüoğlu

Konağı'nı ziyaret edenlerin % 85'lik bir oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Grafik 6).

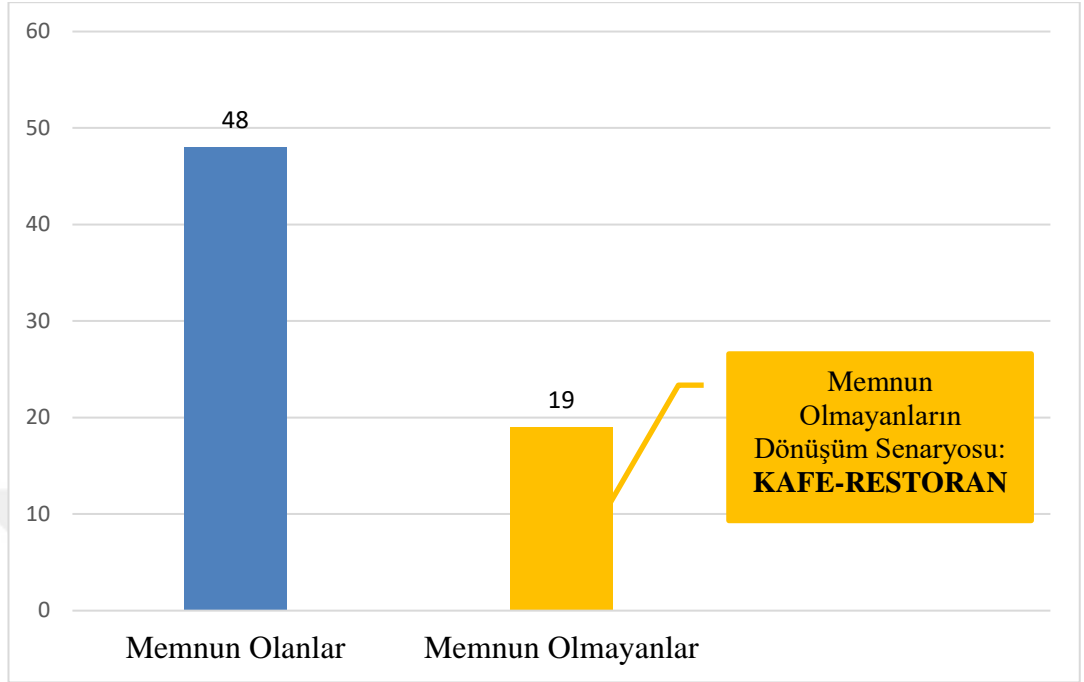
Tablo 5.7. Katılımcıların “Yeniden işlevlendirilen Tarihi Bir Konak Gezdiğiniz Mi? Birkaç Tanesini Yazar Mısınız? Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

Daha önce Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nı ziyaret eden 67 katılımcının geleneksel Urfa mimarisinin yansıtan Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın müze olarak yeniden işlevlendirilmesinden memnun olup olmadıklarını ölçme adına “Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın müze olarak yeniden işlevlendirilmesinden memnun musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar sonucunda katılımcıların konağın müze olarak yeniden işlevlendirilmesinden genel olarak memnun oldukları sadece 19 katılımcının müze olarak memnun olmadığını ifade etmişlerdir.

Müze olarak uygun olmadığını söyleyen 19 katılımcıya soruyla ilişkili olarak “Sizce konağın alternatif dönüşüm senaryosu ne olmalıydı?” şeklinde soru yöneltilmiş ve bütün katılımcıların kafe-restoran şeklinde cevapladıkları tespit edilmiştir. Bu cevabı veren katılımcıların yaş faktörlerinin daha genç olduğu da dikkat çekmiştir (Grafik 7).

Tablo 5.8. Katılımcıların “Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesinden Memnun Musunuz?” Cevabımız Hayır İse “Sizce Konağın Alternatif Dönüşüm Senaryosu Ne Olmalıydı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.

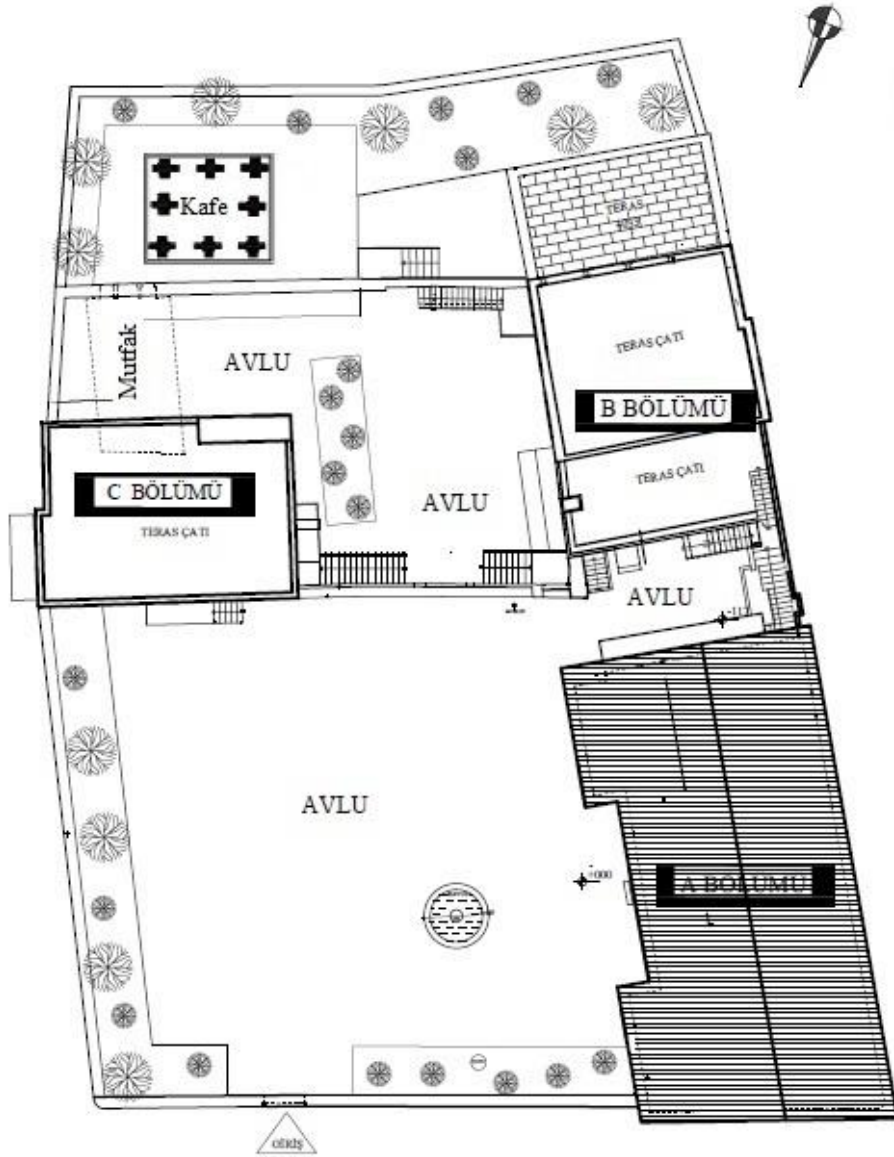
5.3.2. Mimari özellikleri açısından dönüşüm olasılıkları

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın restoran olarak kullanılması özgününe daha uygun olan ilk yapılaş (tiyatro salonu) fonksiyonuna dönüştürülmüştür. Sadece kulis odası ve banyo olarak kullanılan bir kısım alan tuvalet ve lavabo mahalli olarak tanzim edilmiştir. Yine ana yapının güneyine tekabül eden Asmakat tiyatronun balkonu da, özgün haline getirilerek, restoranın bir devamı gibi kullanımı açılmıştır. Hali hazırda konutta da kullanıldığı gibi büyük bir mutfağı ve Bodrum'da kileri deposu mevcuttur. Diğer konut yapıları ise yine restoranın tamamlayıcısı olarak şark odaları tanzimi şeklinde değerlendirilmiştir. B bölümünün bodrum katının ise kafeterya olarak kullanılması uygun görülmüş ve restorani güçlendireceği düşünölmüştür.

Yapının fiziki yapısına çok ciddi müdahaleler yapılmamıştır. Ana bölümünde zemin kat tavanında (1.kat döşemesi) bulunan on santim kalınlığındaki beton döşeme kaldırılarak ahşap döşeme sistemine geçilecektir. Diğer yapılarda ise damlardaki toprak dolgu kaldırılarak yerine yine detaylarda ve projede görüldüğü üzere taş döşeme uygulaması yapılacaktır. Büyük mutfağın üzerinde bulunan döşemenin de özgününde taş olduğu görölmektedir.(Kürkçüoğlu Konağı Restorasyon Raporu)

5.3.3. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın uyarlanabilir yeniden kullanımı önerisi

Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı avlunun güney doğusunda bulunan BK-07 nolu mahal özđün işlevinde depo olarak kullanılmış olup günümüzde işlevlendirilmemiş boş vaziyette durmaktadır(Şekil 5.88, 89, 90)

Şekil 5.88. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı Çatı Kat Planı (Şurkav)

Bu mahal BK-08 nolu avluya 1 adet kemerli kapı ve iki adet pencere ile açılmaktadır. BK-07 nolu mahal yaklaşık 30 metrekaredir. Bk-08 nolu avlu yaklaşık 100 metrekaredir.

Şekil 5.89. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı BK-07 Nolu Mahal (Ağar, 2021)

Şekil 5.90. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı BK-07 ve BK-08 Mahalleri (Ağar, 2021)

Tarihi çevrede uygulanan yasal mevzuat aynı zamanda bu alanda yapılan güncel eklerle yeni yapılar ile de tartışma konusu olmaktadır. Tarih çevre koruma süreci ve tarihi çevrede yeni yapı kavramlarının nasıl geliştiği, yapılan uygulamalar öncelikle tarihi çevre tasarımıyla ilgili olarak incelenerek kuramsal temeli oluşturulmalıdır. Sonuçta toplanan veriler değerlendirilerek sonuç ve öneriler konulmalıdır(Yenel, 2019, s.47).

Çağdaş ekin tarihi veriler ile bağ kurması sağlanmalıdır. Tarihi dokunun karakteristiklerine uygun ölçek ve oranda saygılı olmalıdır. Çağdaş ek tarihi yapının niteliğine saygılı olup, geleneksel özgünlüğünü değersizleştirmemelidir. Eklemeler, yalın bir biçimle dönemini vurgulasa da tarihi yapının önüne geçmemeli, geri planda kalması esas olmalıdır(Yenel, 2019, s.508). Kültürel mirasa eklenen çağdaş ekler, “esnek” ve “taşınabilir” olup miras binasını ve geleneksel ortamlarını değersizleştirmemelidir. Sürdürülebilir/Ekolojik hedefler bağlamında, çağdaş ek geri dönüşümlü olarak, malzeme ve strüktür kullanımındaki müdahaleler şartlara göre geri alınabilir olup kültürel ve tarihi mirasın devamlılığı, bütünlüğü korunmalıdır(Yenel, 2019, s.509).

Yapılan mülakatlar çerçevesinde mahalın ana binalar ile olan ilişkisinin korunması ve destekleyici nitelikte aktif bir işlev kazandırılması için, Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı bünyesinde hizmet verebilecek, müzeye gelen misafirlerin yapıda daha fazla zaman geçirebilmesini sağlayıp aynı zamanda müzeden edindikleri yayın ve kitapları okuyup dinlenebilecekleri bir alan oluşturmak için BK-07 nolu mahal içinde sadece yöresel şerbetlerin ve kahvelerin hazırlanabileceği bir mutfak olarak kullanılacak alan dönüşümünün sağlanması; aynı zamanda BK-08 nolu avluya çelik ve cam konstrüksiyon ile modern bir eklenti yapılarak avluda misafirlerin içeceklerini içerken oturabilecekleri bir mekan tasarlanmıştır(Şekil 5.91, 92).

Şekil 5.91. Tasarlanan Çelik-Cam Kafe 3 Boyutlu Görseli (Ağar, 2021)

Şekil 5.92. Tasarlanan Çelik-Cam Kafe İç Kısım 3 Boyutlu Görseli (Ağar, 2021)” yazılım

Mekânda estetik algı düzeyine katkı sağlayacağı düşünüerek kullanılan cam ve çelik konstrüksiyon elemanları hem tarihi yapıya sonradan eklenildiği belli olup yapıdan ayrıştırılabilir bir algı yaratıp hem de mekanın efektif kullanımına fayda sağlayacağı düşünüerek seçilmiştir.

5.4. Bölüm sonucu

Osmanlı döneminde Urfa Mebusluğu yapan Mahmut Nedim Efendi 1903 yılında bir tiyatro kurma düşüncesi ile başladığı yapı inşasına çevreden gelen olumsuz yorumlar neticesinde inşa devam ederken tiyatroyu konağa çevirme kararı almıştır. Osmanlı geç dönem mimarisinin karakteristik yapısı, tiyatro salonunun bulunduğu A Bölümü’nde görülmektedir. Yapının geriye kalan B ve C bölümlerinde geleneksel Urfa evlerinin mimari özellikleri görülmektedir. Konak 2 kat olarak tasarlanmıştır. Oldukça geniş ve işlevsel olması sebebiyle Fransız işgali döneminde konak Fransız Karakolu olarak kullanılmıştır. Günümüzde uyarlanabilir yeniden kullanımı ile birlikte konak, Kültür Bakanlığı Devlet Türk Halk Müziği Korosu, Şanlıurfa Kurtuluş Müzesi ve Müslüm Gürses Müzik Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

Bu bölümde konağın konumu, tarihi, mimari ve yapısal özellikleri analiz edilmiş, uyarlanabilir yeniden kullanımının sürdürülebilirliğini ölçmek adına anket

alışması yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında konağın mevcut işlevlerinin değerlendirmesi yapılmış ve daha sürdürülebilir bir dönüşüm sağlanması için modern bir kafeterya eklentisi önerilmiştir.

BÖLÜM 6

GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yeniden işlevlendirme ile dönüşümü sağlanan bütün tarihi yapılarda en önemli hedeflerden biri hiç şüphesiz koruma kavramıdır. Geleneksel biçimle tasarlanmış her yapının önce restore edilip, sonrasında da işlevlendirilerek kamuya kazandırılması, mimari kültürün korunması ve geliştirilmesi açısından önemlidir.

Mimarlık disiplini, geçmişinden biriktirdikleriyle geliştiğinden, geleneksel evlerin de arasında sayılabileceği tarihi değeri bulunan yapıları koruyup yaşatmak, sadece bir kentin kültürünü gelecek nesillere aktarmakla kalmayıp, o toplumun mimarlık alanındaki yetkinliğini de yükseltmektedir.

Toplumların geçmişe dayalı olan gelenek ve kültürel miraslarının gelecek nesillere aktarılması noktasında yeniden işlevlendirilen yapıların önemi büyüktür. Somut kültürel miras olarak değerlendirilebilecek olan her tarihi yapı toplumun geçmişi ile olan bağlarını güçlendirmektedir.

Yeniden işlevlendirmenin temeli koruma kavramıdır. Buradaki koruma algısı sadece çevreyi veya binayı koruma olarak algılanmamalıdır. Toplumun temel değerlerinin ve kültürel yaşam biçiminin de korunması anlamına gelmektedir. Uyarlanabilir yeniden kullanım, aslına uygun bir biçimde yapıyı tekrar kullanılabilir hale getirmektir. Restorasyon ve uyarlanabilir yeniden kullanım doğru şekilde yapılırsa, geleneksel mimariyi ve kültürü koruma çabası başarıya ulaşmış olacaktır.

Gelenek ve göreneklerin toplum yapısında önemli bir role sahip olduğu Urfa tarihi yerleşiminde; feodal sistem, üretim, insan ilişkileri ve yaşam biçimindeki kadın-erkek ayrılığı mekân kurgusunu ve onu çevreleyen mimari yapıyı etkileyerek kendine özgü bir kimlik yaratmıştır. Tarihsel süreç içerisinde kültür, iklim, coğrafya ve topografya ile biçimlenen sivil mimari örneklerine ait geleneksel Urfa evleri, koruma sorunlarıyla karşı karşıyadır.

Geleneksel Urfa evlerinde, kullanıcıların dini değerleri, yaşam tarzları ve ihtiyaçları ile şehrin coğrafi ve iklimsel yapısının etkileri gözlenmektedir. Toplumun mahremiyetine ve bölgedeki baskın aile yaşam tarzına verilen önem, evlerin yüksek duvarlarla çevrili ve avlu etrafında sıralanan odalardan oluşmasına neden olmuştur. Yörede bulunan ve işlemeye uygun taş malzeme olmasıyla zengin süslemeli, iklimin sıcaklığı nedeniyle ise düz toprak damlı olarak inşa edilmiştir. Geleneksel Urfa evlerinde avlu, kiler, develik, eyvan ve günlük yaşam alanları insanların ihtiyaçlarına ve iklim koşullarına göre biçimlenmiştir.

Değişen sosyal ve ekonomik koşullar altında, toplumun kültürel değerlerini yansıtan yapıların yok olmasını önlemek, toplum hayatındaki güncel gelişmelerle bütünleşmesini sağlamak ve gelecek nesillere aktarmak bu değerleri korumakla mümkündür.

Zaman, geleneksel ev mimarisinin oluşturan en büyük faktör olan aile yapısında ve sosyal değerlerde değişiklikler yaratmaktadır. Bu değişimler batılılaşma ile birlikte mahremiyetin eski olmazsa olmazlığını yitirmesi, geniş aile yapısının çekirdek aileye dönüşü, teknolojinin gelişimi sebebiyle çağdaş yapı malzemelerine olan talep ile kendini göstermektedir. Bu değişimler geleneksel evlerin güncel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması sebebiyle kullanıcıya istenen konforu sunamamaktadır. Evlerin çoğunun özgün mimari yapısı değiştirilmiş veya evler terk edilmiştir.

İşlevlerini kaybetmeyen geleneksel evlerin bazıları yapılan değişiklikler sonucunda bozulmaya uğramaktadır. Bunun önüne geçmek için, geleneksel yapılar korunmalı ve tekrar sosyal hayata kazandırılmalıdır. Uyarlanabilir yeniden kullanım, Urfa'daki bazı evlerde uygulanmıştır. İhtiyaç duyulan işlev ve ekonomik getiriler, yeni işlevler verilmesinde en büyük etken olmuştur. Uygun fonksiyonun seçilmesinden sonra, yapının potansiyelini ve ihtiyaç programını belirleme sürecinde; binanın mimarisine, strüktürel yapısına ve yakın çevresine en az müdahale ile gerçekleştirilmelidir. Yapılan müdahaleler yapının özgün mimarisinden okunabilmelidir. Dönüşüm senaryosu yapıya taşıyabileceğinden ağır bir işlev yüklerse, bu durum, özgün yapı ile yeni işlevin arasındaki uyumu bozacak ve

yeniden işlevlendirilmenin en önemli amacı olan korumanın sağlanamayacağı sonucunu ortaya çıkaracaktır.

Tüm bunlarla birlikte nitel araştırmalarla elde edilen bulgularından hareketle Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nın yeni işlevinde mevcut dönüşümünün katılımcılardaki olumlu-olumsuz etkisi ölçülmüştür. Bulgular ışığında yeni dönüşüm senaryolarını sonuç olarak şu şekilde ifade etmek mümkündür:

a. Katılımcıların büyük çoğunluğunun müze ziyaretlerinden memnun oldukları ve bu faaliyeti sık sık yaptıkları sonucuna varılmış ve Kürkçüoğlu Konağı'nın müzeleştirme dönüşümünün pozitif bir etki bırakmış olduğu saptanmıştır. Böylelikle konağı ziyaret edenlerin büyük kısmının sosyalleşme noktasındaki ihtiyaçlarının karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada katılımcıların büyük oranda memnuniyetini kazandığı da elde edilen verilerin sonucu olarak ifade edilebilir.

b. Sosyalleşme adına katılımcıların en çok tercih ettikleri bağlamın kafeterya olduğu sonucundan hareketle yeniden işlevlendirilen Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı için Müze dönüşümüne ek olarak kafeteryanın da yer alması gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle de kamusal alan olarak değerlendirme ve günün aktif her saatinde bölge halkından pozitif reflekslerin alınabileceği saptanmıştır.

c. Katılımcılara, geleneksel Urfa mimarisi hakkında neler düşündükleri sorulmuş, alınan yanıtlardan, gelecek nesiller için önemli olduğu, tarihi ve kültürel değerleri yansıttığı beğenildiği sonucuna ulaşılmıştır.

d. Katılımcılardan elde edilen veriler ışığında Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'na verilen işlevlerin memnuniyet değerleri ele alınmış ve bu doğrultuda genel olarak konağın müze dönüşümünün katılımcılar üzerinde olumlu etki bıraktığı saptanırken, müze dışında kafeterya olarak da bir uyarlanabilir yeniden kullanım alanı oluşturulabileceği ifade edilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun 26-35 yaş grubu olmasının da bu sonuca etki ettiği ifade edilebilir. Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı'nı ziyaret edenlerin daha genç demografik yapıya sahip olması sebebiyle ileriye dönük kafeterya dönüşüm senaryosunun gündeme getirilmesi bir öneri olarak sunulabilir. Katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda bölgede en çok ziyaret edilen tarihi yapının Mahmut Nedim Kürkçüoğlu Konağı olduğu göz

önünde bulundurulduğunda, sunulan uyarlanabilir yeni işlevin sürdürülebilirliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmeti, N. (2018)) Adaptive Reuse Of Heritage Buildings As A Tool To Integrate Conflicting Societies: Kosova Example, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Çankaya University, In Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree Of Master Of Science In Interior Architecture August 2018
- Ahunbay,Z.,(2004), Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, *Yem Yayın*, İstanbul
- Akkoyunlu, Z. (1989), Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Kültür Bakanlığı, Sanat Eserleri Dizisi-13, Ankara
- Akkoyunlu, Z., Geleneksel Şanlıurfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Gazi Üniversitesi Mimarlık Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988.
- Akkoyunlu, Z., Geleneksel Şanlıurfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Alper,M., Urfa'nın Mekansal Yapısı, Türk İslam Mimarisindeki Yeri ve Önemi, Doktora Tezi, İTÜ-Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1987.
- Australia ICOMOS. (2013). The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance.
- Baran,M., Halkbilimi Bağlamında Anadolu-Türk Konutunun Mekansal Oluşumu, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 197s, 1999.
- Berens, C. (2011 ie. 2010.). Redeveloping industrial sites: A guide for architects, planners, and developers. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons.
- Beyaztaş, K. (2017) Şanlıurfa'da Üç Tarihi Konak (Hacıkamalzade Küçük Hacı Mustafa Efendikonağı Kürkçüzade Mahmut Nedim Efendi Konağı Şair Sakıb Efendi Konağı) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bitirme Çalışması, Van.
- Boğaziçi Yakut, a. (2016) Geleneksel Konutta İşlev Değişimi Ve Etkileri :Eskişehir Odunpazarı Örneği, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Brookner, G ve Stone, S. (2004) Re-Readings: Interior Architecture and the Design Principles of Remodelling Existing Buildings, RIBA Enterprises, UK
- Cantacuzino, S. (1975) New uses for old buildings (London: Architectural press).
- Cleere, H F 1989. Introduction: the rationale of archaeological heritage management, in H F Cleere (ed), Archaeological Heritage Management in the Modern World, 1-19. London: Unwin Hyman.

- Cleere, H F 1989. Introduction: the rationale of archaeological heritage management, in H F Cleere (ed), *Archaeological Heritage Management in the Modern World*, 1–19. London: Unwin Hyman
- Çetiner, M. (2012) Şanlıurfa ve ilçelerinde bulunan tarihi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
- Diamonstein, B. (1978). *Buildings Reborn: New Uses, Old Places*. New York: Harper & Row Publishers.
- English Heritage (2008). *Conservation Principles Policies and Guidance for sustainable Management of Historic Environment*. London :English Heritage.
- Hasol,D.,(2014), *Ansiklopedi Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayın, İstanbul
- Hazan,Y., Şanlıurfa Koruma Amaçlı İmar Planı Raporu, 1990.
- Highfield, D. (1987). *The rehabilitation and re-use of old buildings* London & New York: Spon Press (Taylor and Francis).
- ICOMOS 1964. *The Venice Charter: International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites*. Second International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice, Italy, 1964. www.icomos.org/venice_charter.html
- ICOMOS 2019
http://ip51.icomos.org/~fleblanc/documents/terminology/doc_terminology_e.html
- Ilja, A& Broström,T. (2015) .The Sustainable Viability of Adaptive Reuse of Historic Buildings: *International invention Journal of Arts and Social Sciences*. pp.52-66
- Jokilehto, J 1986. *A History of Architectural Conservation: The Contribution of English, French, German and Italian Thought towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property*. D. Phil Thesis, The University of York, England, Institute of Advanced Architectural Studies. September 1986 (Recomposed in PDF format, February 2005).
- Jonathan, B. (2003). *Redesigning cities: principles, practice, implementation*. Chicago. Hollis, E. (2009). *The Secret Lives of Buildings*. London: Portobello Book.
- Jones, R (ed) 1985. *Archaeological Research in Kakadu National Park*. Canberra City: Australian National Parks and Wildlife Service
- Kıvılcım, E. (2019). Geleneksel Konutta İşlevsel Dönüşümün Mekânsal Bağlamda İrdelenmesi: Denizli Konyalıoğlu Evi Örneği, *Ege Mimarlık Dergisi*, Haziran Sayısı, 50-55.
- Kuban, D. (1982) *Türk ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul
- Kuban,D.,(2012), *Türkiyede Kentsel Koruma Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul
- Kültür Bakanlığı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu (KTVKYK) 660 Nolu İlke Kararı, Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım

- ve Onarımları, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,13918/660-nolu-ilke-kararitasinmazkultur-varliklarinin-grup-.html> (erişim 2019)
- Kürkçüoğlu, A. C., Şanlıurfa Fotoğraf Arşivi, (30.11.2008).
- Linters, A. (2006) 'Réflechissez avant d'agir', *Revue du Patrimoine Culturel Européen*, 2006/1: p. 4-12.
- MacDonald WL, (1976). *The Pantheon: Design, Meaning, and Progeny*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- MacDonald, WL. (2009). *The Pantheon: Design, Meaning, and Progeny*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Marta de la Torre, (2002). *Assessing the Values of Cultural Heritage: Research Report: The Getty Conservation Institute, Los Angeles*. http://www.getty.edu/conservation/publications_resources/pdf_publicationspdf/assessing.pdf
- Moore&Rayan, (2000). *Building The Tate Modern*. Tate Publishing: London, UK.
- Muñoz Viñas, S. 2005. *Contemporary Theory of Conservation*. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Muñoz Viñas, S. 2005. *Contemporary Theory of Conservation*. Oxford: Butterworth Heinemann.
- Murtagh, W. (1997). *Keeping time: The history and theory of preservation in America (Rev. ed.)*. New York; Chichester, [England]: John Wiley & Sons.
- Muşkara, Ü. (2017). Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük, *SEFAD*,(37): 437-448.
- Negri, R. (2006). *The Royal Exchange Theatre, Manchester*. Retrieved from:
- Ören,S.I., *Traditional Urfa Dwellings: An Investigation Of Part Of The Old Town Center*, Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ-Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 224s, 1996.
- Pérez de Arce, R.(1978) 'Urban Transformations & The Architecture of Additions', *Architectural Design*, 1978/4: p. 237-266.
- Plevoets, B. and Van Cleempoel, K. (2011) 'Adaptive Reuse as a Strategy towards Conservation of Cultural Heritage: a Literature Review', in Brebbia, C. and Binda, L. (eds.), *Structural Studies, Repairs and Maintenance of Heritage Architecture XII* (WITpress: Chianciano Terme, Italy) p. 155-164.
- Poulios, I 2008. *Living sites: The Past in the Present – The monastic site of Meteora, Greece: Towards a new approach to conservation*. PhD thesis, University College London.
- Poulios, I. (2014) *The Past in the Present Book Subtitle: A Living Heritage Approach - Meteora, Greece*, Ubiquity Press.
- Powell, K. (1999). *Architecture reborn: Converting old buildings for new uses*. Rizzoli international Publication inc. New York
- Rapoport,A., *House Form And Culture*, Englewood Cliffs, N.J., USA, 1969.
- Schittich, C. (2003)-*In Detail Building in Existing Fabric*-Birkhäuser Architecture

- Segal, J. B. (2002) Edessa (Urfa)-Kutsal Şehir, (Çeviren: A. Arslan),
- Stephen, B& Derek, W. (2016). Managing Built Heritage: The Role of Cultural Values and Significance, 2nd Edition. Wiley Blackwell: Wiley Blackwell.
- Stone, S. (2005). Re-readings: the design principles of remodelling existing buildings. WIT Press: The Manchester School of Architecture, UK.
- Stovel, H 2004. The World Heritage Convention and the Convention for Intangible Cultural Heritage: Implications for Protecion of Living Heritage at the Local Level, in The Japan Foundation, Utaki in Okinawa and Sacred Spaces in Asia: Community Development and Cultural Heritage, 23-28 March 2004, 129–135. Tokyo: The Japan Foundation
- Stovel, H 2004. The World Heritage Convention and the Convention for Intangible Cultural Heritage: Implications for Protecion of Living Heritage at the Local Level, in The Japan Foundation, References 159 Utaki in Okinawa and Sacred Spaces in Asia: Community Development and Cultural Heritage, 23-28 March 2004, 129–135. Tokyo: The Japan Foundation.
- Şahinalp, M.S. (2005), Şanlıurfa Şehri'nin Kuruluşu ve Gelişmesi, unpublished Ph. D. Thesis, Ankara University, Ankara.
- Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2019)
http://www.urfakultur.gov.tr/proje_detay.php?id=299
- The Heritage Canada Foundation – Preservation Strategy No.3, 1983
- Turan, G. (2009) Yeniden İşlev Verilen Geleneksel Urfa Evlerinde Koruma Sorunları, Dicle Üniversitesi Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır
- TURGUT, Hülya (1989). Kültür-Davranış-Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Ü.
- UNESCO 1972. UNESCO Convention Concerning the Protection of World Cultural and Natural Heritage. whc.unesco.org/world_he.htm.
- UNESCO 1977. Operational Guidelines for the World Heritage Committee: whc.unesco.org/en/guidelineshistorical.
- Viollet-le-Duc, E. (1990 [1854]) The Foundations of Architecture. Selections from the Dictionnaire raisonné (New York: George Braziller)
- Yenel, A. (2019). Architectural Continuity from the Past to the Future. Proceedings of the 7th Structural Engineers World Congress 2019 (SEWC'19), Architecture and Structure: From Past to Future, 24-26 April 2019, İstanbul, Turkey, Chapter I: Architecztural Design, 45-58.
- Yenel, A. (2019). Gaziantep'te Mimari Süreklilik: Tarihi Çevrede Çağdaş Yapılaşma. Kent, İnşaat ve Ekonomi Kongresi, 2-3-4 Mayıs 2019, Gaziantep Ticaret Odası/TMMOB Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi Yayınları, Gaziantep, 504-523.
- <http://www.heritagebc.ca/resources/guides-tips-1/terms-definitions>)
- <http://www.richardnegri.co.uk/exchange.htm>

<https://www.icomos.org/en/about-the-centre/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/165-icomos-charter-principles-for-the-analysis-conservation-and-structural-restoration-of-architectural-heritage>

<https://www.icomos.org/en/about-the-centre/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/165-icomos-charter-principles-for-the-analysis-conservation-and-structural-restoration-of-architectural-heritage>

https://www.researchgate.net/post/What_is_Adaptive_reuse_of_heritage_Building

<http://www.sanliurfa.gov.tr/tarihce>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Latrans-Turkey_location_%C5%9Eanl%C4%B1urfa.svg

<https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eanl%C4%B1urfa>

<https://www.nufusu.com/ilceleri/sanliurfa-ilceleri-nufusu>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:%C5%9Eanl%C4%B1urfa_location_districts.png

<https://www.investsanliurfa.com/sanliurfa/cografi-durum--409>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/sanliurfa/gezilecekyer/sanliurfa-arkeoloji-muzesi-1>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%B6beklitepe>

<http://www.naturadergi.com/anasayfa/islev-degistirmis-bir-ticari-yapi-hisvahan/>

https://kulturenvanteri.com/arastir/h/?_ara=konak&_paged=1&_per_page=1000

<https://istanbul.ktb.gov.tr/tr-165467/asiyan-muzesi.html>

<https://samsun.ktb.gov.tr/TR-216874/abdullah-derici-konagi.html>

<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=TLK01&DistId=MRK>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/trabzon/gezilecekyer/trabzon-muzesi>

<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=TLK01&DistId=MRK>

<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44010/konya-buyuksehir-belediyesi-ar-izzet-koyunoglu-muzesi.html>

<https://www.konya.bel.tr/images/koyunoglu/koyunoglu58.jpg>

<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-174050/hasan-suzer-etnografya-muzesi.html>

<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/savur-un-oykuleri-yasatan-bey-konagi-21593122>

<https://mericaksu.com/tag/abdullah-bey-konagi/>

<http://mentese.gov.tr/hacikadievi>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Cemil_Pa%C5%9Fa_Kona%C4%9F%C4%B1

<https://diyarbakirhafizasi.org/cemil-pasa-konaginin-bir-sakini-olarak-tarih/>

<https://tarihim.battalgazi.bel.tr/icerik.asp?TarihiEserler=DRESXedcvfDSFER&TarihiEserler=Battalgazi>

<http://dosim.kulturturizm.gov.tr/muze/307>

<https://www.arkeolojikhaber.com/galeri-abdullah-ismet-ekerin-ciftligi-kirsal-yasam-ve-tarim-muzesi-olacak-417/>

<https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=ATA01&DistId=MRK>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Adana_Atat%C3%BCrk_Evi_M%C3%BCzesi

[https://www.odunpazari.bel.tr/odunpazaribelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster\[popup\]/0/](https://www.odunpazari.bel.tr/odunpazaribelediyesi-122-yesil_efendi_konagi_ataturk_ile_bir_gun_galerisi#PopupGoster[popup]/0/)

<https://www.sabah.com.tr/sinop/2020/09/08/bu-konak-tarih-kokuyor>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/kulturenvanteri/gaz-ahmet-muhtar-pasa-konagi>

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kahramanmaras/gezilecekyer/mahmut-arif-i-pasa-konagi-etnografya-muzesi>

EKLER

EK.1: GÖRÜŞME FORMU

Bu araştırma, tek tek kişilerin değil, genelde halkın ne düşündüğünü belirlemeyi amaçlayan bir çalışmadır. Bu konuda göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Adınız / Soyadınız(Söylemek istemezseniz boş bırakınız).....

1. Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek

2. Yaşınız.....

3. Eğitim durumunuz?

() Okuryazar değilim () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu
() Lise mezunu () Üniversite mezunu () Yüksek lisans / Doktora

4. Hangi ilde / şehirde yaşıyorsunuz?.....

5. Mesleğiniz.....

6. Çalışıyor musunuz? () Evet () Hayır

7. Genel olarak ekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

() Çok İyi () İyi () Orta () Kötü () Çok Kötü

8. Sosyalleşmek için aşağıdaki hangi etkinlikleri yaparsınız?

Bu soruda şıklarda verebilirsiniz.

()
()
()
()
() Diğer

9. Müzeleri gezer misiniz? () Evet () Hayır

10.(9. soru Evet ise) Ne sıklıkla müze gezdiğinizizi 1-5 aralığında değerlendirir misiniz?

Hiç - (1) (2) (3) (4) (5) - *Çok*

11. Tarihi çevrelere olan ilginizi 1-5 aralığında değerlendirir misiniz?

Hiç ilgili değilim - (1) (2) (3) (4) (5) - Çok ilgiliyim

12. Tarihi çevrelerin yeniden işlevlendirilmesi hakkında düşünceniz nedir?

13. Yeniden işlevlendirilen tarihi bir konak ziyaret ettiniz mi? () Evet () Hayır

14. (13. soru Evet ise) Birkaç tanesini yazabilir misiniz?

1)

2)

3)

15. Geleneksel Urfa mimarisi hakkında düşünceniz nedir?

.....

16. Mahmut Nedim Konağı'nı gördünüz mü? () Evet () Hayır

17. (16. soru Evet ise) Mahmut Nedim Konağı'nın müze olarak yeniden işlevlendirilmesinden memnun musunuz? () Evet () Hayır